कविकुलगुरु - कालिदास - संस्कृत - विश्वविद्यालयः

This PDF you are browsing now is a digitized copy of rare books and manuscripts from the Jnanayogi Dr. Shrikant Jichkar Knowledge Resource Center Library located in Kavikulaguru Kalidas Sanskrit University Ramtek, Maharashtra.

KKSU University (1997- Present) in Ramtek, Maharashtra is an institution dedicated to the advanced learning of Sanskrit.
The University Collection is offered freely to the Community of Scholars with the intent to promote Sanskrit Learning.

Website
https://kksu.co.in/

Digitization was executed by NMM

https://www.namami.gov.in/

Sincerely,

Prof. Shrinivasa Varkhedi
Hon'ble Vice-Chancellor

Dr. Deepak Kapade
Librarian

Digital Uploaded by eGangotri Digital Preservation Trust, New Delhi
https://egangotri.wordpress.com/

दाखल अंक	शिर्षक	ग्रंथकार	विषय	विस्तार (पुर्ण/ अपूर्ण)	टिकाकार	आकार	पृष्ठे	लिपी	सामग्री	Lines per page	Letters per line	Condition & age (शके/विकम सवंत)	Additional Particulars / Remark
M-2601	काण्वसंहिता	–	वेदांग	अपूर्ण	.	3/9	300	संस्कृत	कागद	9	26		

॥श्रीगणेशायनमः॥हरिः ओम्॥इषेत्वोर्ज्जेत्वावायवस्थ।देवोवः
सवितापार्पयतुश्रेष्ठतमायकर्म्मणे॥१॥आप्यायध्वमघ्न्याः
इंद्रायभागंप्रजावतीरनमीवाःअयक्ष्माः।मावस्तेनःईशतमा
घशंसः॥२॥ध्रुवाःअस्मिन्गोपतौस्यातबह्वीः॥यजमान
स्यपशून्पाहिवसोःपवित्रमसि॥३॥द्यौरसिपृथिव्यसिमात
रिश्वनोघर्मोसि।विश्वधाःपरमेणधाम्ना॥४॥दृंहस्वमा
ह्वार्मातेयज्ञपतिर्ह्वार्षीत्॥वसोःपवित्रमसिशतधारंवसोःप
वित्रमसिसहस्रधारं॥५॥देवस्त्वासवितापुनातुवसोःप
वित्रेणशतधारेण।सुप्वाकामधुक्षः॥६॥साविश्वायुःस

विश्वकर्म्मासि।विश्वधायाः॥ इंद्रस्यत्वाभागꣳसोमेनातन
च्मिविष्णोहव्यꣳरक्षस्व॥४॥अग्नेव्रतपतेव्रतंचरिष्यामि
तच्छकेयंतन्मेराध्यताम्॥इदमहमनृतात्सत्यमुपैमि॥५॥क
स्त्वायुनक्तिसत्वायुनक्तिकस्मैत्वायुनक्तितस्मैत्वायुनक्ति॥
कर्म्मणेवांवेषायवाम्॥६॥प्रत्युष्टꣳरक्षःप्रत्युष्टाऽअरा
तयोनिष्टप्तꣳरक्षोनिष्टप्ताऽअरातयः॥उर्वंतरिक्षमन्वेमि॥७॥
धूरसिधूर्वधूर्वंतंधूर्वतंयोऽस्मान्धूर्वति॥धूर्वतंयंवयंधूर्वामः॥
११॥देवानामसिसस्नितमंवह्नितमंपप्रितमंजुष्टतमंदे
वहूतमं॥अह्रुतमसिहविर्धानंदृꣳहस्वमाह्वार्मातेयज्ञ

पतिर्ह्वार्षीत्॥१२॥विष्णुस्त्वाक्रमतामुरुवातायापहतꣳरक्षोयच्छं
तांपंच॥देवस्यत्वासवितुःप्रसवेऽश्विनोर्बाहुभ्यांपूष्णोहस्ताभ्याम्॥
१३॥अग्नयेजुष्टंगृह्णाम्यग्नीषोमाभ्यांजुष्टंगृह्णामि॥भूताय
त्वानारातयेस्वरभिविख्येषं॥१४॥दृꣳहन्तांदुर्याःपृथिव्यामुर्व
न्तरिक्षमन्वेमि॥पृथिव्यास्त्वानाभौसादयाम्यदित्याऽउपस्थे॥
१५॥अग्नेहव्यꣳरक्षस्व॥१५॥पवित्रेस्थोवैष्णव्यौसवितुर्वःप्र
सवउत्पुनामि॥अच्छिद्रेणपवित्रेणसूर्यस्यरश्मिभिः॥१६॥दे
वीरापोऽअग्रेगुवो॥अग्रेपुवः॥अग्रऽइममद्ययज्ञंनयतसुधा
तुंयज्ञपतिंदेवायुवं॥१७॥युष्माऽइन्द्रोऽवृणीतवृत्रतूर्येयूयमिन्द्र

मवृणीध्वंवृत्रतूर्येप्रोक्षितास्थ॥अग्नयेत्वाजुष्टंप्रोक्षाम्यग्नीषोमा
भ्यांत्वाजुष्टंप्रोक्षामि॥१८॥दैव्यायकर्म्मणेशुंधध्वंदेवयज्यायै॥य
द्वोशुद्धाःपराजघ्नुरिदंवस्तच्छुंधामि॥१९॥शर्म्मास्यवधूतꣳरक्षोव
धूताऽअरातयः॥अदित्यास्त्वगसिप्रतित्वादितिर्वेत्तु॥२०॥अद्रिर
५ सिवानस्पत्योग्रावासिपृथुबुध्नः॥प्रतित्वादित्यास्त्वग्वेत्तु॥२१॥अ
ग्नेस्तनूरसिवाचोविसर्ज्जनं॥देववीतयेत्वागृह्णामि॥२२॥बृहद्ग्रा
स वासिवानस्पत्यःसऽइदंदेवेभ्यः॥हविꣳशमीष्वसुशमिशमीष्व॥
हविष्कृदेहि॥कुक्कुटोसिमधुजिह्वऽइषमूर्ज्जमावद॥त्वयावयꣳसंघातꣳसं
घातंजेष्म॥२४॥वर्षवृद्धमसिप्रतित्वावर्षवृद्धंवेत्तु॥परापूतꣳरक्षः

प्रतिपूताऽअरातयः॥२५॥अपहतᳪंरक्षोवायुर्वोविविनक्तुदेवो
वःसविताप्रतिगृभ्णातुहिरण्यपाणिरच्छिद्रेणपाणिना॥२६॥धृष्टि
रस्यपाग्नेऽअग्निमामादंजहि॥निष्क्रव्यादᳪंसेधादेवयजंवह॥२७॥
ध्रुवमसिपृथिवींदृᳪंह॥ब्रह्मवनित्वाक्षत्रवनिसजातवन्युपदधामि
द्विषतोवधाय॥२८॥अग्नेब्रह्मगृभ्णीष्वधरुणमस्यन्तरिक्षंदृᳪंह॥ब्र
ह्मवनित्वाक्षत्रवनिसजातवन्युपदधामिद्विषतोवधाय॥२९॥धर्त्रम
सिदिवंदृᳪंह॥ब्रह्मवनित्वाक्षत्रवन्युपदधामिद्विषतोवधाय॥३०॥वि
श्वाभ्यस्त्वाशाभ्यऽउपदधामिद्विषतोवधाय॥चितस्थोर्ध्वचितो॥भृ
गूणामङ्गिरसांतपसातप्यध्वं॥३१॥शर्मास्यवधूतᳪंरक्षोवधूताः

निसजातव

अरातयः॥अदित्यास्त्वगसिप्रतित्वादितिर्वेत्तु॥२२॥धिषणासिपर्व
तीप्रतित्वादित्याऽस्त्वग्वेत्तु॥दिवस्कंभन्यसि धिषणासिपार्वतेयीप्रति
त्वापर्वतीवेत्तु॥२३॥धान्यमसि धिनुहिदेवांधिनुहियज्ञंधिनुहियज्ञ
पतिम्॥धिनुहिमांयज्ञन्यं॥२४॥प्राणायत्वोदानायत्वाव्यानायत्वा।
दीर्घामनुप्रसितिमायुषेधाम्।देवोवःसविताप्रतिगृह्णातुहिरण्य
पाणिरच्छिद्रेणपाणिना॥चक्षुषेत्वामहीनांपयोसि॥२५॥वेदोसि
वेदयेनत्वंदेववेददेवेभ्योवेदोभवः॥तेनमह्यंवेदोभव॥२६॥देवस्य
त्वासवितुःप्रसवेश्विनोर्बाहुभ्यांपूष्णोहस्ताभ्याम्॥संवपामिसमा
पऽओषधीभिः समोषधयोरसेन॥सꣳरेवतीर्जगतीभिः संमधु

मतीर्म्मधुमतीभिःपृच्यंताम्॥जनयत्यैत्वासंयौमि॥३६॥इदमग्ने
रिदमग्नीषोमयोरिषेत्वा॥घर्मोसिविश्वायुरुरुप्रथा॥उरुप्रथस्वो
रुतेयज्ञपतिःप्रथताम्॥३७॥अग्निष्टेत्वचंमाहिंसीदंतरितंर
क्षोंतरिता॥अरातयः॥देवस्त्वा॥सविताश्रपयतुवर्षिष्ठेधिनाके॥३८॥
माभेर्मासंविक्था॥अतमेरुर्यज्ञोतमेरुर्यजमानस्यप्रजाभूयात्॥
त्रितायत्वाद्वितायत्वैकतायत्वा॥३९॥देवस्यत्वासवितुःप्रसवेश्विनो
र्बाहुभ्यांपूष्णोहस्ताभ्याम्॥आददेध्वरकृतंदेवेभ्यः॥इंद्रस्यबाहुर
सिदक्षिणःसहस्रभृष्टिःशततेजाः॥वायुरसितिग्मतेजाद्विषतोव
धः॥४०॥पृथिव्यैवर्म्मासिपृथिविदेवयजनि॥ओषध्यास्तेमूलंमा
हिंसिषम्॥४१॥व्रजंगच्छगोष्ठानंवर्षतुतेद्यौर्बधानदेवसवितःपरम

स्यांपृथिव्याꣳशतेनपाशैः॥योस्मांद्वेष्टियंचवयंद्विष्मस्तमतोमामौ
क्॥४२॥अपाररुंवध्यासंपृथिव्यैदेवयजनात्॥व्रजंगच्छगोष्ठानंवर्ष
तुतेद्यौर्बधानदेवसवितःपरमस्यांपृथिव्याꣳशतेनपाशैः॥योस्मां
द्वेष्टियंचवयंद्विष्मस्तमतोमामौक्॥४४॥अररोदिवंमापप्तोद्रप्सस्ते
द्यांमास्कन्॥व्रजंगच्छगोष्ठानंवर्षतुतेद्यौर्बधानदेवसवितःपरमस्यां
पृथिव्याꣳशतेनपाशैः॥योस्मांद्वेष्टियंचवयंद्विष्मस्तमतोमामौक्॥
४५॥गायत्रेणत्वाछंदसापरिगृह्णामित्रैष्टुभेनत्वाछंदसापरिगृ
ह्णामिजागतेनत्वाछंदसापरिगृह्णामि॥सुक्ष्माचासिशिवाचा
सिस्योनाचासिसुषदाचासि॥ऊर्ज्जस्वतीचासिपयस्वतीच॥४६॥
पुराक्रूरस्यविसृपोविरप्शिन्नुदादायपृथिवींजीवदानुम्॥यामैरय

५ जि

ं स्वधामसिस्वधाभिस्त्वांधीरसि: अनुदिश्यजंने॥ द्विषतोवधोसि॥
४६॥ प्रत्युष्टंरक्षः प्रत्युष्टाः अरातयो निष्टप्तंरक्षो निष्टप्ताः अरा
तयः॥ अनि सितोसिसपत्नक्षिद्वाजिनंत्वावाजेध्यायैसंमार्ज्मि॥
प्रत्युष्टंरक्षः प्रत्युष्टाः अरातयोनिष्टप्तंरक्षोनिष्टप्ताः अरातयः॥
अनिसितोसिसपत्नक्षिद्वाजिनींत्वावाजेध्यायैसम्मार्ज्मि॥४७॥ अ
दित्यैरास्नासींद्राण्यैसन्नहनम्॥ विष्णोर्वेष्मास्यूर्जेत्वादब्धेनत्वा
चक्षुषावपश्यामि॥४८॥ अग्नेर्जिह्वासिसुभूर्देवेभ्यः॥ धाम्नेधा
म्नेभवयजुषेयजुषे॥ सवितुस्त्वाप्रसवउत्पुनाम्यच्छिद्रेणपवित्रेण
सूर्यस्यरश्मिभिः॥ सवितुर्वःप्रसवउत्पुनाम्यच्छिद्रेणपवित्रेणसू
र्यस्यरश्मिभिः॥४९॥ तेजोसिशुक्रमस्यमृतमसिधामनामासि॥

५

प्रियंदेवानामनाधृष्टंदेवयजनम् ॥ यस्तेप्राणःपशुषुप्रविष्टोदेवा
नांविष्ठामनुयोवितस्थे ॥ आत्मन्वान्सोमघृतवान्हिभूत्वाग्निंगच्छ
स्वर्यजमानायविंद ॥५०॥ इतिप्रथमोध्यायः ॥छ॥ हरिः ॐ ॥ कृष्णो
स्याखरेष्ठोग्नयेत्वाजुष्टंप्रोक्षामिवेदिरसिबर्हिषेत्वाजुष्टांप्रोक्षा
मि ॥ बर्हिरसिस्रुग्भ्यस्त्वाजुष्टंप्रोक्षामि ॥१॥ अदित्यैव्युंदनमसिवि
ष्णोस्तुपोसि ॥ ऊर्णम्रदसंत्वास्तृणामिस्वासस्थांदेवेभ्यः ॥२॥ भुव
पतयेस्वाहाभुवनपतयेस्वाहाभूतानांपतयेस्वाहा ॥ गंधर्वस्त्वा
विश्वावसुःपरिदधातुविश्वस्यारिष्ट्यै ॥३॥ यजमानस्यपरिधिर
स्यग्निरिडईडितः ॥ इंद्रस्यबाहुरसिदक्षिणोविश्वस्यारिष्ट्यै ॥ यज

मानस्यपरिधिरस्यग्निरिळः ईडितः॥ मित्रावरुणौत्वोत्तरतःपरि
धत्तांध्रुवेणधर्मणाविश्वस्यारिष्ट्यै। यजमानस्यपरिधिरस्यग्नि
रिळः ईडितः॥४॥ वीतिहोत्रंत्वाकवेद्युमंतꣳसमिधीमहि। अग्ने
बृहंतमध्वरे॥५॥ समिदसिसूर्यस्त्वापुरस्तात्पातुकस्याश्चि
दभिशस्त्यै॥ सवितुर्बाहूस्थः॥६॥ ऊर्णम्रदसंत्वास्तृणामिस्वास
स्थंदेवेभ्यः॥ आत्वावसवोरुद्राः आदित्याःसदंतु॥७॥ घृताच्य
सिजुहूर्नामसेदंप्रियेणधाम्ना। प्रियंसदआसीद॥ घृताच्यस्युप
भृन्नामसेदंप्रियेणधाम्ना। प्रियंसदआसीद। घृताच्यसिध्रुवा
नामसेदंप्रियेणधाम्ना। प्रियंसदआसीद॥ प्रियेणधाम्नाप्रियंस

दसिसीद ॥८॥ ध्रुवा ३ असदंन तस्ययोनौता विष्णोपाहि ॥ पाहियज्ञं
पाहियज्ञपतिंपाहिमांयज्ञन्यं ॥९॥ अग्नेवाजजिद्वाजंत्वासरिष्यंतंवा
जजितंसंमार्ज्मि ॥ नमोदेवेभ्यः स्वधापितृभ्यः सुयमेमेभूयास्तम् ।
१० ॥ अस्कन्नमद्याघाज्यंदेवेभ्यः संभ्रियासम् ॥ अंघ्रिणाविष्णोमा
त्वावक्रमिषम् ॥११॥ वसुमतीमग्नेतेछायामुपस्थेषंविष्णोस्थान
मसि ॥ इतइंद्रोवीर्यमकृणोदूर्ध्वोध्वरऽआस्थात् ॥१२॥ अग्नेवेर्हो
६ त्रंवेर्दूत्यं ॥ अवतांद्यावापृथिवी ।ऽ अवत्वंद्यावापृथिवी ॥ स्विष्टकृद्दे
वेभ्यइंद्रआज्येनहविषाभूत्स्वाहा ॥ संज्योतिषाज्योतिः ॥१४॥ अत्र
पितरोमादयध्वंयथाभागमावृषायध्वं ॥ अमीमदंतपितरोयथाभा

षत॥
गम्मार्ष्षाय्यिच्छस॥१५॥उपहूतापृथिवीमातोपमांपृथिवीमाताह्वय
तां॥ अग्निराग्नीध्रास्वाहा॥१६॥उपहूतोद्यौष्पितोपमांद्यौष्पिताह्वे
यतां॥ अग्निराग्नीध्रास्वाहा॥१७॥मयीदमिंद्र इंद्रियंदधात्वस्मान्
रायोमघवानःसचंतां॥ अस्माकꣳसंत्वाशिषःसत्यानःसंत्वाशिषः॥
अग्नेवाजजिद्वाजंत्वासस्रवाꣳसंवाजजितꣳसम्मार्ज्मि॥१८॥देव
सवितरेतंत्वावृणतेबृहस्पतिंब्रह्माणां॥तदहंमनसेप्रब्रवीमि॥१९॥
मनेगायत्र्यैगायत्रीत्रिष्टुभेत्रिष्टुब्जगत्यैजगत्यनुष्टुभे॥अनु
ष्टुप्प्रजापतयेप्रजापतिर्विश्वेभ्योदेवेभ्यः॥२०॥बृहस्पतिर्देवानां
ब्रह्माहंमनुष्याणां॥ भूर्भुवस्स्वर्निरस्तःपाप्मेदमहंबृहस्पतेःसदसि

वसुभ्यस्त्वारुद्रेभ्यस्त्वादित्येभ्यस्त्वा॥संज्ञानाथांद्यावापृथिवीमित्राव
रुणौत्वावृष्ट्यावताम्॥२१॥व्यंतुवयोक्तंरिहाणामरुतांपृषतीर्गछ॥
वशापृश्निर्भूत्वादिवंगछततोनोवृष्टिमावह॥२२॥चक्षुष्पाऽअग्नेसि
चक्षुर्मेपाहि॥यंपरिधिंपर्यधत्थाःऽअग्नेदेवपणिभिर्गुह्यमानः॥२३
म्ये तंतएतमनुजोषंभरामिषणेत्वदपचेतयातै॥ऽअग्नेःप्रियंपाथोपी
तम्॥२४॥संस्रवभागास्थेषाबृहंतःप्रस्तरेष्ठाःपरिधेयाश्च
देवाः॥इमांवाचमभिविश्वेगृणंतःऽआसद्यास्मिन्बर्हिषिमादय
ध्वंस्वाहावाट्॥घृताचीस्थोधुर्यौपातंसुम्नेस्थःसुम्नेमाध
त्तम्॥२५॥ऽअग्नेदब्धायोशीतमपाहिमादिद्योःपाहिप्रसित्यै

पाहिदुरिष्ट्यैपाहिदुरद्मन्यै।।अविषंनःपितुंकृणुसुषदायोनौस्वाहा
वाट्।।२५।।अग्नयेसंवेशपतयेस्वाहासरस्वत्यैयशोभगिन्यैस्वाहा।
उलूखलेमुसलेयच्चशूर्पेआशिश्लेषदृषदियत्कपाले।।२६।।गुरु
षैविप्रुषःसंजुहोमिसत्याःसंतुयजमानस्यकामाःस्वाहा।।आ
प्यायतांध्रुवाहविषाघृतेनयज्ञंयज्ञंप्रतिदेवयद्भ्यः।।सूर्याया
१ ऊधोऽअदित्याऽउपस्थऽउरुधारापृथिवीयज्ञेऽअस्मिन्।।२७।।दे ९
वागातुविदोगातुंवित्त्वागातुमित।।मनसस्पतइमंदेवयज्ञंस्वा
हावातेधाः।।२८।।संबर्हिरंक्तांहविषाघृतेनसमादित्यैर्वसुभिः
संमरुद्भिः।।समिंद्रोविश्वेदेवेभिरंक्तांदिव्यंनभोगच्छतुयत्स्वाहा।।४०।।

सीदामि ॥२१॥ मित्रस्यत्वाचक्षुषाप्रतीक्षे ॥ देवस्यत्वासवितुःप्रस
वेश्विनोर्बाहुभ्यांपूष्णोहस्ताभ्याम् ॥ प्रतिगृह्णामिपृथिव्यास्त्वाना
भौसादयाम्यदित्याउपस्थे ॥ देवस्यत्वासवितुःप्रसवेश्विनोर्बाहुभ्यां
पूष्णोहस्ताभ्यां ॥ ऽग्नेष्ट्वास्येनप्राश्नामिबृहस्पतेर्मुखेन ॥ या
ऽप्स्वंतर्देवतास्ताःइदंशमयंतु ॥२२॥ स्वाहाकृतंजठरमिंद्रस्य ८
गच्छ ॥ घृसिनामिमासंपृक्थाः ऊर्ध्वेम्णोनाभेःसीद ॥२४॥ इंद्रस्यत्वाज
ठरेसादयामि ॥ प्रजापतेर्भागोस्यूर्जस्वान्पयस्वान् ॥२५॥ प्राणा
पानौमेपाहिसमानव्यानौमेपाह्युदानव्यानौमेपाहि ॥ ऊर्गस्यूर्जं
मयिधेह्यक्षितिरसिमामेक्षेष्ठाः ऽमुत्रामुष्मिंल्लोकऽइहच ॥२६॥

एषाते: अग्नेसमित्तँयावर्द्धस्वचाचप्यायस्व॥ वर्द्धिषीमहिचवयमा
चप्यासिषीमहि॥२७॥ यांतेदेवसवितर्यज्ञंप्राहुर्बृहस्पतयेब्रह्मणे
णे॥ तेनयज्ञमवतेनयज्ञपतिंतेनमामव॥२८॥ मनोज्योतिर्जुषता
माज्यस्यबृहस्पतिर्यज्ञमिमंतनोतु॥ अरिष्टंयज्ञंसमिमंदधा
तुविश्वेदेवासइहमादयंतामोंप्रतिष्ठ॥२९॥ अग्नीषोमयोरुज्जि
तिमनूज्जेषंवाजस्यमाप्रसवेनप्रोहामि॥ अग्नीषोमौतमपनुदयंतां
योऽस्मांद्वेष्टियंचवयंद्विष्मोवाजस्यैनंप्रसवेनापोहामि॥ इंद्राग्न्यो
रुज्जितिमनूज्जेषंवाजस्यमाप्रसवेनप्रोहामि॥ इंद्राग्नीतमपनु
दतांयोऽस्मांद्वेष्टियंचवयंद्विष्मोवाजस्यैनंप्रसवेनापोहामि॥३०॥

कस्त्वाविमुंचतिसत्वाविमुंचतिकस्मैत्वाविमुंचतितस्मैत्वाविमुंच
ति॥पोषायरक्षसांभागोऽसि॥४१॥वेषोस्युपवेषोद्विषतोग्नेर्वाग्रु
पैर्विविड्ढि॥वेद्यांत्वाग्नेसुभगधाम्येह॥४२॥रुद्राःकर्मण्याऽग्न
पायिनोयथासन्॥जुहोमित्वासुभगसौभगायपुरुतमंपुरुहूतम्
वस्यन्॥४२॥संवर्चसापयसासंतनूभिरगन्महिमनसासंशि
वेन॥त्वष्टासुदत्रोविदधातुरायेनुमार्ष्टुतन्वोयद्विलिष्टम्॥४४॥
यज्ञत्रांचत्वमुपच॥अग्नाविमेसंतिष्ठस्वाग्निष्टिमेसंतिष्ठस्वस्विष्टिमे
संतिष्ठस्व॥४५॥दिविविष्णुर्व्यक्रंस्तजागतेनछंदसाततोनिर्भ
क्तः॥योस्मान्द्वेष्टियंचवयंद्विष्मः॥अंतरिक्षेविष्णुर्व्यक्रंस्तत्रैष्टुभे

नश्छंदसाततोनिर्भक्तः॥ योस्मांद्वेष्टियंचवयंद्विष्मः॥ पृथिव्यांविष्णु
र्व्यक्रꣳस्तगायत्रेणछंदसाततोनिर्भक्तः योस्मांद्वेष्टियंचवयंद्विष्मः॥
४६॥ अस्मादन्नादस्यैप्रतिष्ठायाः॥ अगन्मस्वः॥ संज्योतिषाभूम॥४७
स्वयंभूरसिश्रेष्ठोरश्मिर्वर्चोदाः॥ असिवर्चोमेदेहि॥ सूर्यस्यावृतम
न्वावर्ते॥४८॥ अग्नेगृहपतेसुगृहपतिरहंत्वयागृहपत्याभूयासम्॥
सुगृहपतिस्त्वंमयागृहपत्याभूयाः॥४९॥ अस्थूरिणौगार्हपत्या
निसंतुशतꣳहिमाः॥ ॥तिग्मेननस्तेजसासꣳशिशाधिसूर्यस्या
वृतमन्वावर्ते॥५०॥ पुरुविष्णोविक्रमस्वोरुक्षयायनस्कृधि॥ घृतं
घृतयोनेपिबप्रप्रयज्ञपतिंतिर॥५१॥ ततोसितंतुरस्यनुमातन्व

४

१०॥

मातनुहि॥ अस्मिन्पक्षेस्यां साधुकृत्यायामस्मिन्नन्नेस्मिंल्लोके॥
५२॥ इदंमेकर्मेदंवीर्यंपुत्रोनुसंतनो।तु॥ अग्नेव्रतपतेव्रतमचारि
षंतदशकंतन्मेराधि॥ इदमहंयएवास्मिसःएवास्मि॥ ५३॥ अग्नये
कव्यवाहनायस्वाहासोमायपितृमतेस्वाहा॥ अपहताः असुरारक्षां
सिवेदिषदः॥ ५४॥ येरूपाणिप्रतिमुंचमानाः असुराःसंतःस्वधया
चरंति॥ परापुरोनिपुरोयेभरंत्यग्निष्टांल्लोकात्प्रणुदात्यस्मात्॥ ५५
अत्रपितरोमादयध्वंयथाभागमावृषायध्वं॥ अमीमदंतपितरोय
थाभागमावृषायिषत॥ ५६॥ नमोवःपितरःशुष्मायतपसेनमोवः
पितरस्तपसे॥ नमोवःपितरोयज्जीवंतस्मैनमोवःपितरोरसाय॥ न

मो वः पितरो घोराय मन्यवे स्वधायै वः पितरो नमः ॥ एतद्वः पितरो वा
सो गृहान्नः पितरो दत्त ॥५७॥ उदायुषा स्वायुषोत्पर्जन्यस्य धामभिः ॥
उदस्थामममृतां ऽअनु ॥ आधत्त पितरो गर्भं कुमारं पुष्करस्रजम् ॥
यथेह पुरुषोसत् ॥५८॥ ऊर्ज्जं वहन्तीरमृतं घृतं पयः कीलालं परि
स्रुतम् ॥ स्वधास्थ तर्पयत मे पितॄन् ॥५९॥ इति द्वितीयोध्यायः ॥
श्रीगुरु ॥६९॥ हरिः ॐ ॥ समिधाग्निं दुवस्यत घृतैर्बोधयता
तिथिम् ॥ अस्मिन् हव्या जुहोतन ॥१॥ सुसमिद्धाय शोचिषे घृ
तं तीव्रं जुहोतन ॥ अग्नये जातवेदसे ॥ ॥२॥ तं त्वा समिद्भिरंगि
रो घृतेन वर्द्धयामसि ॥ बृहच्छोचा यविष्ठ्य ॥३॥ उप त्वाग्ने हवि

ष्मतीर्घृताचीर्यंतुहर्यत।जुषस्वसमिधोमम॥४॥भूर्भुवःस्वर्द्यौ
रिवभूम्नाभूमिरिववरिम्णा॥तस्यास्तेपृथिवीदेवयजनिपृष्ठेग्निम
न्नादमन्नाद्यायादधे॥५॥आयंगौःपृश्निरक्रमीदसदन्मातरंपुरः॥
पितरंचप्रयन्त्स्वः॥६॥अंतश्चरतिरोचनास्यप्राणादपानती॥
व्यख्यन्महिषोदिवं॥७॥त्रिंशद्धामविराजतिवाक्पतंगायधीय
ते॥प्रतिवस्तोरहद्युभिः॥८॥अग्निर्ज्योतिषंत्वावायुमतींप्राणवतीम्॥
स्वर्ग्यांऽस्वर्गायोपदधामिभास्वतीम्॥अग्निर्ज्योतिर्ज्योतिरग्निः
स्वाहा॥९॥सूर्यंज्योतिषंत्वावायुमतींप्राणवतीम्॥स्वर्ग्यांऽस्वर्गा
योपदधामिभास्वतीम्॥सूर्य्योज्योतिर्ज्योतिःसूर्यस्वाहा॥१०॥स

जुर्देवेनसवित्रासजूरात्र्येंद्रवत्या॥जुषाणोऽअग्निर्वेतुःस्वाहा॥
११॥सजूर्देवेनसवित्रासजूरुषसेंद्रवत्या॥जुषाणःसूर्योवेतुःस्वा
हा॥१२॥इहपुष्टिंपुष्टिपतिर्दधात्विहप्रजांरमयतुप्रजापतिः॥अग्न
येगृहपतयेरयिमतेपुष्टिपतयेस्वाहा॥१३॥अग्नयेन्नादायान्नपतये
स्वाहा॥अनमित्रंमेअधरागनमित्रमुदक्कृधि॥उत्त्रानमित्रंपश्चा
न्मेत्रैनमित्रंपुरस्कृधि॥१४॥इंद्रःपश्चादिंद्रःपुरस्तादिंद्रोअस्मांअ
भिपातुविश्वतः॥इंद्रोजिघांसतांमनः॥विषूचीनाव्यस्यतात्॥
१५॥समिदसिसमिद्धोमेऽअग्नेदीदिहि॥समेद्धातेऽअग्नेदीद्यासम
१६॥उपप्रयंतोऽअध्वरंमंत्रंवोचेमाग्नये॥आरेऽअस्मेचशृण्वते॥१७

१२

१२
सि

भि

अग्निर्मूर्द्धादिवः ककुत्पतिः पृथिव्याऽअयम्। अपाᳫंरेताᳫंसिजि
न्वति॥१८॥ उभावाँइंद्राग्नीऽआहुवध्याऽउभाराधसः सहमादयध्यै।
उभादाताराइषाᳫंरयीणामुभावाजस्यसातयेहुवेवाम्॥१९॥ अयंते
योनिर्ऋत्वियोयतोजातोऽअरोचथाः। तंजानन्नग्नऽआरोहाथानो
वर्द्धयारयिम्॥२०॥ अयमिहप्रथमोधायिधातृभिर्होतायजिष्ठोऽअ
ध्वरेष्वीड्यः॥ यमप्नवानोभृगवोविरुरुचुर्वनेषुचित्रंविभ्वंविशेविशे॥
२१॥ अस्यप्रत्नामनुद्युतᳫंशुक्रंदुदुह्रेऽअह्रयः॥ पयः सहस्रसामृ
षिम्॥२२॥ तनूपाऽअग्नेसितन्वंमेपाह्यायुर्द्दाऽअग्नेस्यायुर्मेदेहि।
वर्च्चोदाऽअग्नेसिवर्च्चोमेदेहि॥२३॥ अग्नेयन्मेतन्वाऽऊनंतन्मऽआ

पया॥इंधानास्त्वाशतꣳहिमाद्युमंतꣳसमिधीमहि॥२४॥वयस्वंतो
वयस्कृतꣳसहस्वंतःसहस्कृतं॥अग्नेसपत्नदंभनमदब्धासोअ
दाभ्यम्॥२५॥चित्रावसोस्वस्तितेपारमशीय॥संत्वमग्नेसूर्यस्य
वर्चसागथाःसमृषीणाꣳस्तुतेन॥२६॥संप्रियेणधाम्नासम
हमायुषासंवर्चसासंप्रजयासꣳरायस्पोषेणग्मिषीय॥
अंधस्थांधोवोभक्षीयमहस्थमहोवोभक्षीय॥२७॥ऊर्ज
स्थोर्जंवोभक्षीयरायस्पोषस्थरायस्पोषंवोभक्षीय॥रेव
तीरमध्वमस्मिन्योनावस्मिन्गोष्ठेस्मिन्क्षयेस्मिँल्लोके॥
२८॥इहैवस्ततामापगात॥सꣳहितासिविश्वरूप्यूर्जामावि

नृगोपत्येन॥२०॥उपत्वाग्नेदिवेदिवेदोषावस्तर्द्धियावयम्॥नमोभरं
तःएमसि॥२१॥राजंतमध्वराणांगोपामृतस्यदीदिविम्॥वर्द्धमानꣳ
स्वेदमे॥सनःपितेवसूनवेऽग्नेसूपायनोभव॥सचःस्वानःस्वस्तये॥२२॥
ऽअग्नेत्वन्नोऽअंतमउतत्राताशिवोभवावरूथ्यः॥वसुरग्निर्वसुश्रवाः
ऽअछानक्षिद्युमत्तमꣳरयिंदाः॥२३॥तंत्वाशोचिष्ठदीदिवःसुम्नाय
नूनमीमहेसखिभ्यः॥सनोबोधिश्रुधीहवमुरुष्याणोऽअघायतःस
मस्मात्॥२४॥इळऽएह्यदितऽएहिकाम्यऽएहि॥मय्यिवःकामधरणं
भूयात्॥सोमानꣳस्वरणंकृणुहिब्रह्मणस्पते॥कक्षीवंतंयऽऔशि
जः॥२५॥योरेवान्योऽअमीवहावसुवित्पुष्टिवर्द्धनः॥सनःसिषक्तुय

स्तुरः॥३७॥मानःशꣳसोअररुषोधूर्त्तिःप्रणङ्मर्त्यस्य।रक्षाणोब्र
ह्मणस्पते॥महित्रीणामवोस्तुद्युक्षंमित्रस्यार्यम्णः।दुराधर्षंवरु
णस्य॥३९॥नहितेषाममाचननाध्वसुवारणेषु।ईशेरिपुरघशꣳ
सः॥४०॥तेहिपुत्रासोअदितेःप्रजीवसेमर्त्याय।ज्योतिर्यच्छन्त्यज
स्रं॥४१॥कदाचनस्तरीरसिनेन्द्रसश्चसिदाशुषे।उपोपेन्नुमघवन्भू
यइन्नुतेदानंदेवस्यपृच्यते॥४२॥तत्सवितुर्वरेण्यंभर्गोदेवस्य
धीमहि।धियोयोनःप्रचोदयात्॥४३॥परितेदूडभोरथोस्मांअ
श्नोतुविश्वतः।येनरक्षसिदाशुषः॥समिद्धामासमर्द्धयप्रजयाच
धनेनच॥४४॥भूर्भुवःस्वःसुप्रजाःप्रजयाभूयासम।सुवीरोवीरैः

सुपोषःपोषैः॥४५॥नर्यप्रजांमेपाहि॥शंस्यपशून्मेपाहि॥आगन्म
विश्ववेदसमस्मभ्यंवसुवित्तमं॥४६॥अग्नेसंम्राळभिद्युम्नमभिस
हआयच्छस्व॥अयमग्निर्गृहपतिर्गार्हपत्यःप्रजायावसुवित्तमः॥
४७॥अग्नेगृहपतेभिद्युम्नमभिसहआयच्छस्व॥गृहामाबिभीतमा
वेपध्वमूर्ज्जंबिभ्रतएमसि॥४८॥ऊर्ज्जंबिभ्रद्वःसुमनाःसुमेधागृ
हानैमिमनसामोदमानः॥येषामध्येतिप्रवसंयेषुसौमनसोबहुः॥ ये
४९॥गृहानुपह्वयामहेतेनोजानंतुजानंतः॥उपहूताइहगावउप
हूताअजावयः॥५०॥अथोअन्नस्यकीलालउपहूतोगृहेषुनः॥
क्षेमायवःशांत्यैप्रपद्ये॥शिवंशग्मंशंयोःशंयोः॥५१॥प्रघा

सिनोहवामहेमरुतश्चरिशादसः॥करंभेणसजोषसः॥५२॥यद्ग्रामेयद
रण्येयत्सभायांयदिंद्रिये।यदेनश्चकृमावयमिदंतदवयजामहे
स्वाहा॥५३॥मोषूणइंद्रात्रपृत्सुदेवैरस्तिहिष्मातेशुष्मिन्नवयाः॥
महश्चिद्यस्यमीढुषोयव्याहविष्मतोमरुतोवंदतेगीः॥५४॥अ
क्रन्कर्मकर्मकृतःसहवाचामयोभुवा।देवेभ्यःकर्मकृत्वास्तंप्रे
तसचाभुवः॥५५॥अवभृथनिचुंपुणनिचेरुरसिनिचुंपुण।अव
देवैर्देवकृतमेनोयासिषमवमर्त्यैर्मर्त्यकृतंपुरुराव्णोदेवरि
षस्पाहि॥५६॥पूर्णादर्विपरापतसुपूर्णापुनरापत।वस्नेववि
क्रीणावहाइषमूर्जंशतक्रतो॥५७॥देहिमेददामितेनिमेधेहि

३५

१५

ईमहेवामंप्रयत्यध्वरे।।आवोदेवासःआशिषोयज्ञियासोहवामहे।।६
न स्वाहायज्ञंमनसःस्वाहोरोरंतरिक्षात्।।स्वाहाद्यावापृथिवीभ्यां स्वाहा
वातादारभे।।७।।आकूत्यैप्रयुजेग्नयेस्वाहामेधायैमनसेग्नयेस्वाहा
दीक्षायैतपसेग्नयेस्वाहासरस्वत्यैपूष्णेग्नयेस्वाहा।।आपोदेवीर्बृह
तीर्विश्वशंभुवोद्यावापृथिवीउर्वंतरिक्ष।।बृहस्पतयेहविषाविधेम।
स्वाहा।।८।।विश्वोदेवस्यनेतुर्मर्त्तोवुरीतसख्यम्।।विश्वोरायइषु
ध्यतिद्युम्नंवृणीतपुष्यसेस्वाहा।।९।।ऋक्सामयोःशिल्पेस्थस्तेवामा
रभेतेमापातम्।।आस्ययज्ञस्योदृचः।।१०।।शर्मासिशर्ममेयच्छन
मस्तेअस्तुमामाहिंसीः।।ऊर्गस्यांगिरस्यूर्णम्रदाऊर्जंमेयच्छ।।११

सोमंस्यनीविरसिविष्णोःशर्म्मासिशर्म्मयजमानस्य।इंद्रस्य
योनिरसिसुसस्याःकृषीस्कृधि।१२।उच्छ्रयस्ववनस्पतऊर्ध्वो
मापाह्यंऽहसः।आस्ययज्ञस्योदृचः।१३।व्रतंकृणुतव्रतंकृणु
तव्रतंकृणुत।अग्निर्ब्रह्माग्निर्यज्ञोवनस्पतिर्यज्ञियः।१४।
दैवींधियंमनामहेसुमृडीकामभिष्टये।वर्च्चोदांविश्वधायस
ंसुतीर्थानोऽअसद्वसे।१५।येदेवामनोजातामनोयुजो
दक्षक्रतवः।तेनोवंतुतेनःपांतुतेभ्यःस्वाहा।१६।श्वात्राःपी
ताभवतयूयमापो।अस्माकमंतरुदरेसुशेवाः।ताऽअस्मभ्य

मयक्ष्माऽअनमीवाऽअनागसः स्वदंतु देवीरमृताऽऋतावृधः ॥१७॥ इयं ते यज्ञिया तनूरपो मुंचामि न प्रजाम् ॥ अंहोमुचः स्वाहाकृताः पृथिवीमाविशत पृथिव्या संभव ॥१८॥ अग्ने त्वं सुजागृहि वयं सुमंदिषीमहि । रक्षाणोऽअप्रयुच्छन्प्रबुधे नः पुनस्कृधि ॥१९॥ पुनर्मनः पुनरायुर्मऽआगात्पुनश्चक्षुः पुनः श्रोत्रं मऽआगात् । पुनः प्राणः पुनरात्मा मऽआगात् । वैश्वानरोऽअदब्धस्तनूपाऽअग्निर्मा पातु दुरितादवद्यात् ॥२०॥ त्वमग्ने व्रतपाऽअसि देवऽआमर्त्येष्वा । त्वं यज्ञेष्वीड्यः ॥२१॥ रास्वेयत्सोमा भूयो भर । देवो नः सविता वसोर्दाता वस्वदात् ॥२२॥ एषा ते शुक्र तनूरेतद्वर्चस्तया संभव भ्राजं गच्छ । जूरसि धृता मनसा

जुष्टाविष्णवे॥२३॥तस्यास्तेसत्यसवसःप्रसवेतनुयंत्रमशीयस्वाहा॥
चंद्रमसिशुक्रमस्यमृतमसिवैश्वदेवमसि॥२४॥चिदसिमनासिधीर
सिदक्षिणासिक्षत्रियासियज्ञियास्यदितिरस्युभयतःशीर्ष्णी॥सानः
सुप्राचीसुप्रतीचीभव॥२५॥मित्रस्त्वापदिबध्नीतांपूषाध्वनस्पात्विं
द्रायाध्यक्षाय॥अनुत्वामातामन्यतामनुपितानुभ्रातासगर्भ्योनुस
खासयूथ्यः॥२६॥सादेवीदेवमच्छेहींद्रायसोमं॥रुद्रस्त्वावर्त्तयतु
स्वस्तिसोमसखापुनरेहि॥२७॥वस्व्यस्यदितिरस्यादित्यासिचं
रुद्रासिचंद्रासि॥बृहस्पतिष्ट्वासुम्नेरम्णातुरुद्रोवसुभिराचिके॥२८॥
अदित्यास्त्वामूर्द्धन्नाजिघर्मिदेवयजनेपृथिव्याः॥इडायास्पदम

सिघलवत्स्वाहा॥२९॥अस्मेरमस्वास्मेतेबंधुः॥त्वेरायोऽअस्मेरायः॥
३०॥मावयꣳरायस्पोषेणवियौष्मतोतोशायः॥समख्येदेव्याधि
यासंदक्षिणायोरुचक्षसा॥मामऽआयुःप्रमोषीर्मोऽअहंतववीरा
न्विदेयतवदेविसंदृशि॥३१॥एषतेगायत्रोभागऽइतिमेसोमायब्रू
तादेषतेत्रैष्टुभोभागऽइतिमेसोमायब्रूतात्॥एषतेजागतोभागऽ
इतिमेसोमायब्रूताच्छंदोमानानाꣳसाम्राज्यंगच्छेतिमेसो
मायब्रूतात्॥३२॥अस्माकोसिशुक्रस्तेग्रह्यः॥विचितस्त्वाविचि
न्वंतु॥३३॥अभित्यंदेवꣳसवितारमोण्योःकविक्रतुमर्चामिसत्य
सवꣳरत्नधामभिप्रियंमतिंकविं॥ऊर्ध्वायस्यामतिर्भाऽअदिद्यु

तत्सवीमनिहिरंणयपाणिरमिमीतसुक्रतुःकृपास्वः ।।२४।। प्रजाभ्यस्त्वाप्रजा
स्त्वानुप्राणंतु ।। प्रजास्त्वमनुप्राणिहि ।।२५।।६७।। चंद्रंत्वाचंद्रेणक्रीणामिशु
क्रंशुक्रेणामृतममृतेन ।। सग्मेतेगोरस्मेतेचंद्राणि ।।२६।। तपसस्तनूर
सिप्रजापतेर्वर्णः ।। परमेणपशुनाक्रीयसेसहस्रपोषंपुषेयम् ।।२७।।
मित्रोनएहिसुमित्रधः इंद्रस्योरुमाविशदक्षिणम् ।। उशन्नुशंतंस्योनःस्योनः
स्योनम् ।।२८।। स्वानभ्राजांघारेबंभारेहस्तसुहस्तकृशानो ।। एतेवःसो
मक्रयणास्तान्रक्षध्वंमावोदभन् ।।२९।। परिमाग्नेदुश्चरिताद्बाधस्वामा
सुचरितेभज ।। उदायुषास्वायुषोदस्थाममृतांऽअनु ।।३०।। प्रतिपंथाम
पद्महिस्वस्तिगामनेहसम् ।। येनविश्वाःपरिद्विषोवृणक्तिविंदतेवसु ।।३१

ऽदित्यास्त्वगस्यदित्यैसदऽआसीद॥ अस्तभ्नाद्यामृषभोऽअंतरिक्षममि
मीतवरिमाणंपृथिव्याः॥ आसीदद्विश्वाभुवनानिसंम्राड्विश्वेत्तानिवरुण
स्यव्रतानि॥४३॥ वनेषुव्यंतरिक्षंततानवा। जमर्वत्सुपयऽउस्रियासु। हृत्सु
क्रतुंवरुणोविक्ष्वग्निंदिविसूर्यमदधात्सोममद्रौ॥४४॥ सूर्यस्यचक्षुरारोहा
ग्नेरक्ष्णःकनीनकम्। यत्रैतशेभिरीयसेभ्राजमानोविपश्चिता॥४५॥ उ
स्राएतंधूर्षाहौयुज्येथामनश्रूऽअवीरहणौब्रह्मचोदनौ॥ स्वस्तियजमान
स्यगृहानाच्छतम्॥४६॥ भद्रोमेसिप्रच्यवस्वभुवस्पते। विश्वान्यभिधामानि॥
मात्वापरिपरिणोविदन्मात्वापरिपंथिनोविदन्मात्वावृकाऽअघायवोवि
दन्॥ श्येनोभूत्वापरापतयजमानस्यगृहानाच्छतन्नौसंस्कृतम्॥४७॥
नमोमित्रस्यवरुणस्यचक्षसेमहोदेवायतदृतंसपर्यत। दूरेदृशेदेवजाता।

यंकेतवेदिवसुत्रायस्स्यायग्नाऽसत ॥४८॥ वरूणस्योत्तंभ्भनमसिवरूणा
स्यस्कंभसर्ज्जनीस्थः ॥ वरूणस्यःऋतसदन्यसिवरूणस्यःऋतसदनमसि
वरूणस्यःऋतसदनीमासीद ॥४९॥ यातेधामानिहविषायजंतितातेवि
श्वापरिभूरस्तुयज्ञम् ॥ गयस्फानःप्रतरणःसुवीरोवीरहाप्रचरासोमदु
र्यान् ॥५०॥छ॥ इतिचतुर्थोध्यायः ॥छ॥छ॥छ॥छ॥छ॥छ॥छ॥छ॥
हरिःॐम् ॥ अग्नेस्तनूरसिविष्णवेत्वासोमस्यतनूरसिविष्णवेत्वा ॥ अ
तिथेरातिथ्यमसिविष्णवेत्वाश्येनायत्वासोमभृतेविष्णवेत्वाग्नयेत्वारा
यस्पोषदेविष्णवेत्वा ॥१॥ अग्नेर्जनित्रमसिवृषणौस्थः ॥ उर्वश्यस्या
युरसिपुरूरवाःअसि ॥२॥ गायत्रेणत्वाछंदसामंथामित्रैष्टुभेनत्वाछंद

सामंथामित्रागतेनत्वाछंदसामंथामि॥२॥भवतन्नःसमनसौसचेतसा॥अ
ल रेपसौ॥मायज्ञꣳहिꣳसिष्टमायज्ञपतिंजातवेदसौशिवौभवतमद्यनः॥३॥अ
ग्नाऽअग्निश्चरतिप्रविष्टःऋषीणांपुत्रोऽअभिशस्तिपावा॥सनःस्योनःसु
यज्ञायजेहदेवेभ्योहव्यꣳसदमप्रयुछंस्वाहा॥४॥आपतयेत्वागृंण्हामिप
रिपतयेत्वागृंण्हामि॥तनूनप्त्रेशाक्वरायशक्मन्नोजिष्ठाय॥५॥अनाधृ
स्य ष्टमनाधृष्यंदेवानामोजः॥अनभिशस्त्यभिशस्तिपाःअनभिशस्तेन्यं॥
६॥अंजसासत्यमुपगेषꣳसुवितेमाधाः॥अग्नेव्रतपास्त्वेव्रतपाः॥७॥
यातवतनूरियꣳसामयियाममतनूरेषासात्वयि॥सहनौव्रतपतेव्र
तान्यनुमेदीक्षांदीक्षापतिर्मन्यतामनुतपस्तपस्पतिः॥८॥अꣳशुर
ꣳशुष्टेदेवसोमाप्यायतामिंद्रायैकधनविदे॥आतुभ्यमिंद्रःप्यायतामा

त्वमिंद्रायप्यायस्वा॥९॥आप्याययास्मान्सखीन्सन्यामेधया॥स्वस्तितेदे
वसोमसुत्यामुदृचमसीया॥१०॥एष्टारायःप्रेषेभगाय॥ऋतमृतवादिभ्यो
नमोदिवेनमःपृथिव्यै॥११॥यातेऽग्नेयःशयातनूर्वषिष्ठागह्वरेष्ठा॥
उग्रंवचोऽपावधींत्वेषंवचोऽपावधींत्स्वाहा॥यातेऽग्नेरजःश
यातनूर्वषिष्ठागह्वरेष्ठा॥उग्रंवचोऽपावधींत्वेषंवचोऽपावधींत्स्वा
हा॥यातेऽग्नेहरःशयातनूर्वषिष्ठागह्वरेष्ठा॥उग्रंवचोऽपावधींत्वेषं
वचोऽपावधींत्स्वाहा॥१२॥तप्तायनीमेसिवित्तायनीमेसि॥अवत
न्मावथितमवतान्माव्यथिःनोतं॥१३॥विदेग्नेर्नभोनामाग्नेऽङ्गि
रऽआयुनानाम्नेहि॥योस्यांपृथिव्यामसियत्तेनाधृष्टंनामयज्ञियंते

स्तृणामिवैष्णवान्॥२१॥रक्षोहणौवळगहनाऽउपदधामिवैष्णवीरक्षोह
णौवळगहनौपर्यूहामिवैष्णवी॥वैष्णवमसिवैष्णवास्थ॥२२॥देवस्यत्वा
सवितुःप्रसवेश्विनोर्बाहुभ्यांपूष्णोहस्ताभ्याम्॥आददेनार्यसीदमह
ꣳरक्षसांग्रीवाऽअपिकृन्तामि॥यवोसियवयास्मद्द्वेषोयवयारातीः॥
दिवेत्वान्तरिक्षायत्वापृथिव्यैत्वा॥२३॥दिवेत्वा॥शुन्धन्तांलोकाःपितृष
दनाःपितृषदनमसि॥उद्दिवꣳस्तभानान्तरिक्षंपृणदृꣳहस्वपृथिव्याम्॥
२४॥द्युतानस्त्वामारुतोमिनोतुमित्रावरुणौध्रुवेणधर्मणा॥ब्रह्मवनि
त्वाक्षत्रवनिरायस्पोषवनिपर्यूहामि॥२५॥ब्रह्मदृꣳहक्षत्रंदृꣳहायु
र्दृꣳहप्रजांदृꣳह॥ध्रुवासिध्रुवोस्मिंन्यजमानऽआयतनेभूयात्॥घ

तेनद्यावापृथिवीप्रोर्ण्वेथामिंद्रस्यछदिरसिविश्वजनस्यछाया॥३६॥परि
त्वागिर्वणोगिरः इमाभवंतुविश्वतः॥वृद्धायुमनुवृद्धयोजुष्टाभवंतुजुष्टयः॥
३७॥इंद्रस्यस्यूरसींद्रस्यध्रुवोसि॥ऐंद्रमसिवैश्वदेवमसि॥३८॥विभूर
सिप्रवाहणोवन्हिरसिहव्यवाहनः॥श्वात्रोसिप्रचेतास्तुथोसिविश्ववे
दाः॥३९॥उशिगसिकविरंघारिरसिबंभारिः॥अवस्युरसिदुवस्वाञ्छुं
ध्यूरसिमार्जालीयः॥४०॥ऋतधामासिस्वर्ज्योतिः समुद्रोसिविश्व
व्यचाः॥अजोस्येकपादहिरसिबुध्न्यः॥४१॥सम्राळसिकृशानुःपरि
षद्योसिपवमानः॥नभोसिप्रतक्वामृष्टोसिहव्यसूदनः॥४२॥सप्र
थोसिविश्ववेदाऽऊनातिरिक्तस्यप्रतिष्ठा॥अग्नयःसगराःसगरा

स्थसगोरेणनाम्नाग्रेणानीकेना॥पातमाग्नयःपिपृतमाग्नयोनमोवोस्तु
मामाहिꣳसिष्ट॥४३॥ज्योतिरसिविश्वरूपंविश्वेषांदेवानाꣳसमित्॥त्वꣳ
सोमतनूकृद्भ्योद्वेषोभ्योन्यकृतेभ्यः॥उरुयंतासिवरूथꣳस्वाहा॥जुषाणोऽ
अप्तुराज्यस्यवेतुस्वाहा॥४४॥अग्नेनयसुपथारायेऽअस्मान्विश्वानिदे
ववयुनानिविद्वान्॥युयोध्यस्मज्जुहुराणमेनोभूयिष्ठांतेनमउक्तिंविधे
म॥४५॥अयंनोअग्निर्वरिवस्कृणोत्वयंमृधःपुरःएतुप्रभिंदन्॥अयं
वाजाञ्जयतुवाजसाता॥अयꣳशत्रूञ्जयतुजर्हृषाणःस्वाहा॥४६॥उ
रुविष्णोविक्रमस्वोरुक्षयायनस्कृधि॥घृतंघृतयोनेपिबप्रप्रयज्ञपतिं
वित तिरःस्वाहा॥४७॥देवसवितरेषतेसोमस्तꣳरक्षस्वमात्वादभन्॥एतत्वं

देवसोमदेवोदेवांउपागाः॥४८॥इदमहंमनुष्यान्सहरायस्पोषेणस्वाहा
निर्वरुणस्यपाशान्मुच्ये॥अग्नेव्रतपास्त्वेव्रतपाः॥४९॥यातवतनूर्मय्य
भूदेषासात्वयियोममतनूस्त्वय्यभूदियंसामयि॥यथायथन्नोव्रत
पतेव्रतान्यनुमेदीक्षांदीक्षापतिरमंस्तानुतपस्तपस्पतिः॥५०॥उरुवि
ष्णोविक्रमस्वोरुक्षयायनस्कृधि॥घृतंघृतयोनेपिबप्रप्रयज्ञपतिंति
रःस्वाहा॥५१॥अत्यन्याँअगान्नान्याँउपागाम॥अर्वाक्त्वापरेभ्यःप
रोवरेभ्यः॥५२॥तंत्वाजुषामहेदेववनस्पतेदेवयज्ज्यायै॥देवास्त्वादेव
यज्ज्यायैजुषंतांविष्णवेत्वा॥५३॥ओषधेत्रायस्वस्वधितेमैनंहिं
सीः॥दिवंमालेखीरंतरिक्षंमाहिंसीःपृथिव्यासंभव॥५४॥अयंहि

हित्वास्वधितिस्तेतिजानःप्रणिनायमहतेसौभगाय॥अतस्त्वंदेववनस्प
तेशतवल्सोविरोहसहस्रवल्शाविवयꣳरुहेम॥४३॥दशमोनुवाकः॥
इतिपंचमोध्यायः॥छ॥छ॥हरिःॐ॥देवस्यत्वासवितुःप्रसवेश्विनोर्बा
हुभ्यांपूष्णोहस्ताभ्याम्॥आददेनार्यसीदमहꣳरक्षसेग्रीवा॥अपिकृंता
मि॥यवोसियवयास्मद्द्वेषोयवयारातीः॥दिवेत्वांतरिक्षायत्वापृथिव्यै
त्वा॥शुंधंतांलोकाःपितृषदनाःपितृषदनमसि॥१॥अग्रेणीरसि
स्वावेशउन्नेतॄणामेतस्यवित्तादधित्वास्थास्यति॥देवस्त्वासविताम
ध्वानक्तुसुपिप्पलाभ्यस्त्वौषधीभ्यः॥द्यामग्रेणास्पृक्षऽआंतरिक्षं
मध्येनाप्राःपृथिवीमुपरेणादृꣳहीः॥२॥यातेधामान्युश्मसिगमध्यै

न्गावोभूरिशृंगाऽअयासः॥अत्राहतदुरुगायस्यविष्णोःपरमंपदमवभा
रिभूरि॥३॥ब्रह्मवनित्वाक्षत्रवनिरायस्पोषवनिपर्यूहामि॥ब्रह्मदृंह
क्षत्रंदृंहायुर्दृंहप्रजांदृंह॥४॥विष्णोःकर्माणिपश्यतयतोव्रतानि
पस्पशे॥इंद्रस्ययुज्यःसखा॥५॥तद्विष्णोःपरमंपदंसदापश्यंतिसूर
यः॥दिवीवचक्षुराततम्॥६॥परिवीरसिपरित्वादैवीर्विशोव्ययंताम्॥
परीमंयजमानंरायोमनुष्याणाम्॥दिवःसूनुरस्येषतेपृथिव्यांलो
कःआरण्यस्तेपशुः॥७॥उपावीरस्युपदेवान्दैवीर्विशःप्रागुरुशिजो
वह्नितमान्॥देवत्वष्टर्वसुरमहव्यातेस्वदंतां॥८॥रेवतीरमध्वंबृहस्प
तेधारयावसूनि॥ऋतस्यत्वादेवहविःपाशेनप्रतिमुंचामिधर्षामानु

षः॥देवस्यत्वासवितुःप्रसवेऽश्विनोर्बाहुभ्यांपूष्णोहस्ताभ्याम्॥९॥ऽअग्नीषो
माभ्यांजुष्टंनियुनज्मि॥ऽअद्भ्यस्त्वौषधीभ्यः॥प्रोक्षाम्यनुत्वामातामन्यता
मनुपितानुभ्रातासगर्भ्योनुसखासयूथ्यः॥ऽअग्नीषोमाभ्यांत्वाजुष्टंप्रोक्षा
मि॥१०॥ऽअपांपेरुरस्यापोदेवीःस्वदंतु॥स्वात्तंचित्सद्देवहविः॥११॥संते
प्राणोवातेनगच्छतांसमंगानियजत्रैः॥संयजमानःऽआशिषा॥१२
घृतेनाक्तौपशुंत्रायेथांरेवतीयजमाने॥प्रियंधाऽआविश॥१३॥उ
रोरन्तरिक्षात्सजूर्देवेनवातेन॥ऽअस्यहविषस्त्मनायजसमस्यतन्वा
भव॥वर्षोवर्षीयसियज्ञेयज्ञपतिंधाः॥१४॥स्वाहादेवेभ्योदेवेभ्यःस्वाहा॥
माहिर्भूर्मापृदाकुः॥१५॥नमस्तऽआतानानर्वाप्रेहि॥घृतस्यकुल्याऽउ

पऋतस्यपथ्या॥एया॥१६॥देवीरापःशुद्धावोढ्वंसुपरिविष्टादेवेषु॥सुपरि
विष्टावयंपरिवेष्टारोभूयास्म॥१७॥वाचंतेशुंधामिप्राणंतेशुंधामिच
क्षुस्तेशुंधामिश्रोत्रंतेशुंधामि॥नाभिंतेशुंधामिमेढ्रंतेशुंधामिपायुंते
शुंधामिचरित्रांस्तेशुंधामि॥१८॥मनस्तआप्यायतांवाक्तआप्या
यतांचक्षुस्तआप्यायतांश्रोत्रंतआप्यायताम्॥यत्तेक्रूरंयदास्थि
तंतत्तआप्यायतांनिष्ट्यायतांतत्तेशुध्यतुशमहोभ्यः॥१९॥ओष
धेत्रायस्वस्वधितेमैनंहिंसीः॥रक्षसांभागोसिनिरस्तंरक्षः॥२०॥
इदमहंरक्षोभितिष्ठामीदमहंरक्षोवबाधे॥इदमहंरक्षोधमंतमो
नयामि॥२१॥घृतेनद्यावापृथिवीप्रोर्णुवाथांवायोवेस्तोकानाम्॥जु

धारणोऽग्निराज्यस्यवेतुस्वाहा।।स्वाहाकृतेऊर्ध्वनभसंमारुतंगछतम्
२२।।संतेमनोमनसासंप्राणःप्राणेनगछताम्।।रेळस्यग्निष्ट्वाश्रीणात्वा
पस्त्वासमरिणन्।।२३।।वातस्यत्वाध्राज्यैपूष्णोरंह्याऊष्मणोव्यथिषत्।
प्रयुतंद्वेषः।।२४।।घृतंघृतपावानःपिबतवसांवसापावानःपिबत।।अं
तरिक्षस्यहविरसिस्वाहा।।२५।।दिशःप्रदिशआदिशोविदिशउद्दिशो
दिग्भ्यस्वाहा।।ऐंद्रःप्राणोअंगेअंगेनिधीतःऐंद्रउदानोअंगेअंगेनि
दीधो।।२६।।देवत्वष्टर्भूरितेसंसमेतुसलक्ष्मायद्विषुरूपंभवाति।।देव
त्रायंतमवसेसखायोनुत्वामातापितरोमदंतु।।२७।।समुद्रंगछस्वा
हादेवंसवितारंगछस्वाहा।।अंतरिक्षंगछस्वाहामित्रावरुणौगछ

स्वाहा॥ अहोरात्रेगछस्वाहाछंदाꣳसिगछस्वाहा॥ द्यावापृथिवीगछ
स्वाहासोमंगछस्वाहा॥ यज्ञंगछस्वाहानभोदिव्यंगछस्वाहा॥ अग्निं
वैश्वानरंगछतांस्वाहामनोमेहार्दियछ॥२८॥ दिवंतेधूमोगछत्वंतरीक्षंज्यो
तिः॥ पृथिवींभस्मनापृणास्वाहा॥ मापोमौषधीर्हिꣳसीर्धाम्नोधाम्नोरा
जꣳस्ततोवरुणनोमुंच॥ यदाहुरघ्न्याऽइतिवरुणेतिशपामहेततोवरुण
नोमुंच॥२०॥ सुमित्रियानऽआपऽओषधयःसंतुदुर्मित्रियास्तस्मैसंतु॥
योस्मांद्वेष्टियंचवयंद्विष्मः॥२१॥ इदमापःप्रवहतयत्किंचदुरितंमयि॥
यद्वाहमभिदुद्रोहयद्वाशेपेउतानृतं॥२२॥ हविष्मतीरिमाऽआपोहवि
ष्मांऽआविवासति॥ हविष्मांदेवोऽअध्वरोहविष्मांऽअस्तुसूर्यः॥२२॥

अग्नेर्वोपन्नगृहस्यसदसिसादयामि॥इंद्राग्न्योर्भागधेयीस्थमित्राव
रुणयोर्भागधेयीस्थ॥विश्वेषांदेवानांभागधेयीस्थ॥२४॥अमूर्याउ
पसूर्येयाभिर्वासूर्यःसह॥तानोहिन्वंत्वध्वरम्॥२५॥हृदेत्वामनसेत्वा
दिवेत्वासूर्यायत्वा॥ऊर्ध्वमिमध्वरंदिविदेवेषुहोत्रायछ॥२६॥सोमराज
न्विश्वास्त्वंप्रजाउपावरोह॥विश्वास्त्वांप्रजाउपावरोहंतु॥२७॥शृ
णोत्वग्निःसमिधाहवंमेशृण्वंत्वापोधिषणाश्चदेवीः॥श्रोताग्रावा
णोविदुषोनयज्ञंशृणोतुदेवःसविताहवंमेस्वाहा॥२८॥देवीरापो
अपान्नपाद्योवऊर्मिर्हविष्यः॥इंद्रियावान्मदिंतमः॥२९॥तंदेवेभ्योदे
वत्रादत्तशुक्रपेभ्यः॥येषांभागस्थस्वाहा॥३०॥कार्षिरसिसमुद्रस्यत्वा

श्रियाऽउन्नयामि॥समापोऽद्भिरग्मतसमोषधीभिरोषधीः॥४१॥
यमग्नेपृत्सुमर्त्यमवावाजेषुयंजुनाः॥सयंताशश्वतीरिषःस्वाहा॥४२
देवस्यत्वासवितुःप्रसवेश्विनोर्बाहुभ्यांपूष्णोहस्ताभ्याम्॥आददेरा
वासिगभीरमिममध्वरंकृधींद्रायसुषूतमम्॥उत्तमेनपविनोर्जस्वंतं
मधुमंतंपयस्वतं॥निग्राभ्यास्थदेवश्रुतस्तर्पयतमा॥४३॥मनोमेत
र्पयतवाचंमेतर्पयतप्राणंमेतर्पयतचक्षुर्मेतर्पयतःश्रोत्रंमेतर्पयत॥ ३०
आत्मानंमेतर्पयतप्रजांमेतर्पयतपशून्मेतर्पयतगणान्मेतर्पयतग
णामेमावितृषन्॥४४॥इंद्रायत्वावसुमतेरुद्रवतेःइंद्रायत्वादित्यवते॥
इंद्रायत्वाभिमातिघ्नेश्येनायत्वासोमभृतेग्नयेत्वारायस्पोषदे॥४५॥

३०

यत्तेसोमदिविज्योतिर्यत्पृथिव्यांयदुराःअंतरिक्षे॥ तेनास्मैयजमानायो
रुरायेकृध्यधिदात्रेवोचः॥४६॥ श्वात्रास्थवृत्रतुरोराधोगूर्ताःअमृत
स्यपत्नीः॥ तादेवीर्देवत्रेमंयज्ञंनयतोपहूताःसोमस्यपिबत॥४७॥ मा
भेर्मासंविक्थाऊर्जंधत्स्वधिषणेवीड्वीसतीवीडयेथामूर्जंदधाथां॥
पाप्माहतोनसोमः॥४८॥ प्रागपागुदगधराक्सर्वतस्त्वादिशआधा
वंतु॥ अंबनिष्परसमरीर्विदां॥४९॥ त्वमंगप्रशंसिषोदेवःशविष्ठ
मर्त्यं॥ नत्वदन्योमघवन्नस्तिमर्डितेंद्रब्रवीमितेवचः॥५०॥छ॥छ॥
षष्ठमोध्यायः॥ हरिःॐम्॥ वाचस्पतयेपवस्ववृष्णोअंशुभ्यांगभ
स्तिपूतः॥ देवोदेवेभ्यःपवस्वयेषांभागोसिमधुमतीर्नःइषस्कृधि॥

॥१॥यत्तेसोमादाभ्यंनामजागृवितस्मैतेसोमसोमायस्वाहा।स्वाहोर्वं
तरिक्षमन्वेमिस्वांकृतोसिविश्वेभ्यऽइंद्रियेभ्योदिव्येभ्यःपार्थिवेभ्यः॥२॥
मनस्त्वाष्टुस्वाहात्वास्वभवःसूर्याय।देवेभ्यस्त्वामरीचिपेभ्योदेवां
शोयस्मैत्वेळे।तत्सत्यमुपरिप्रुताभंगेनहतोसौफट्।प्राणाय
त्वाव्यानायत्वा॥३॥उपयामगृहीतोस्यंतर्यच्छमघवन्पाहिसोमं॥
उरुष्यरायेविषोयजस्व॥४॥अंतस्तेद्यावापृथिवीदधाम्यंतर्द्धाम्यु
र्वंतरिक्षम्।सजूर्देवेभिरवरैःपरैश्चांतर्यामेमघवन्मादयस्व।स्वा
होर्वंतरिक्षमन्वेमिस्वांकृतोसिविश्वेभ्यऽइंद्रियेभ्योदिव्येभ्यःपार्थिवे
भ्यः॥मनस्त्वाष्टुस्वाहात्वास्वभवःसूर्याय।देवेभ्यस्त्वामरीचिपेभ्यः

उदानायत्वा॥५॥आवायोभूषशुचिपाऽउपनःसहस्रन्तेनियुतोविश्ववा
रऽउपोतेअंधोमद्यमयामियस्यदेवदधिषेपूर्वपेयंवायवेत्वा॥६॥इं
द्रवायूऽइमेसुताऽउपप्रयोभिरागतम्॥इंदवोवामुशंतिहि॥उपयाम
गृहीतोसिवायवऽइंद्रवायुभ्यांत्वैषतेयोनिःसजोषोभ्यांत्वा॥७॥अ
यंवांमित्रावरुणासुतस्सोमऋतावृधा॥ममेदिहश्रुतंहवम्॥उप
यामगृहीतोसिमित्रावरुणाभ्यांत्वा॥रायावयंससवांसोमदेम
हव्येनदेवायवसेनगावः॥तांधेनुंमित्रावरुणायुवन्नोविश्वाहाधत्त
मनपस्फुरंतीम्॥एषतेयोनिर्ऋतायुभ्यांत्वा॥९॥यावांकशामधुम
त्यश्विनासूनृतावती॥तयायज्ञंमिमिक्षतम्॥उपयामगृहीतोस्यश्वि

भ्यांत्वैषतेयोनिर्म्माध्वीभ्यांत्वा॥१०॥तंप्रत्नथापूर्वथाविश्वथेमथाज्ये
ष्ठतातिंबर्हिषदꣳस्वर्विदं।प्रतीचीनंवृजनंदोहसेधुनिमाशुंजयंतम
नुयासुवर्द्धसे।उपयामगृहीतोसिशंडायत्वा॥११॥एषतेयोनिर्वीर
तांपाह्यपमृष्टःशंडोदेवास्त्वाशुक्रपाःप्रणयंत्वनाधृष्टासि।सुवीरो
वीरान्प्रजनयन्परीह्यभिरायस्पोषेणयजमानम्।संजग्मानोदिवा
पृथिव्या।शुक्रःशुक्रशोचिषानिरस्तःशंडःशुक्रस्याधिष्ठानमसि॥
१२॥अछिन्नस्यतेदेवसोमसुवीर्यस्यरायस्पोषस्यददितारःस्याम॥
साप्रथमासꣳस्कृतिर्विश्ववारासप्रथमोवरुणोमित्रोऽअग्निः॥
१३॥सप्रथमोबृहस्पतिश्चिकित्वाꣳस्तस्माइंद्रायसुतमाजुहोतस्वाहा॥

तंपंतुहेत्राभधायेस्विष्टंयत्सुभ्रतंयत्स्वाहा॥१४॥अयंवेनःश्चोदयत्पृ
श्निगर्भाज्योतिर्जरायुरजसोविमाने॥इममपांसंगमेसूर्यस्यशिशुंन
विप्रामतिभीरिहंति।उपयामगृहीतोसिमर्कायत्वा॥१५॥मनोनयेषु
हवनेषुतिग्मंविपःशच्यावनुथोद्रवंता॥आयःशर्य्याभिस्तुविनृम्णो
अस्याश्रीणीतादिशंगभस्तौ॥१६॥एषतेयोनिःप्रजाःपाह्यपमृष्टोम
र्कोदेवास्त्वामंथिपाःप्रणयंत्वनाधृष्टासि।सुप्रजाःप्रजाःप्रजनयन्
न्परीह्यभिरायस्पोषेणयजमानम्।संजग्मानोदिवापृथिव्यामंथी
मंथिशोचिषानिरस्तोमर्कोमंथिनोधिष्ठानमसि॥१७॥अछिन्नस्य
तेदेवसोमसुवीर्यस्यरायस्पोषस्यददितारस्याम॥साप्रथमास

स्कृतिर्विश्ववारासप्रथमोवरुणोमित्रोऽग्निः॥१८॥सप्रथमोबृहस्पति
श्चिकित्वांऽ२स्तस्माऽइंद्रायसुतमाजुहोतःस्वाहा॥तृंपंतुहोत्रामधार्य
त्स्विष्टयत्सुभृतंयत्स्वाहा॥१९॥येदेवासोदिव्येकादशस्थपृथिव्या
मध्येकादशस्थ॥अप्सुक्षितोमहिनैकादशस्थतेदेवासोयज्ञमि
मंजुषध्वम्॥२०॥उपयामगृहीतोस्याग्रयणोसिस्वाग्रयणः॥पाहि
२२ यज्ञंपाहियज्ञपतिम्॥२१॥विष्णुःस्त्वामिंद्रियेणपातुविष्णुंत्वंपाह्यभि २२
सवनानिपाहि॥सोमःपवतेसोमःपवतेसोमःपवते॥२२॥अस्मैब्र
ह्मणेपवतेस्मैक्षत्रायपवतेस्मैसुन्वतेयजमानायपवते॥इषऊर्जेपव
तेद्भ्यःऽओषधीभ्यःपवतेद्यावापृथिवीभ्यांपवतेसुभूतायपवतेब्रह्मव वी

र्चसायपवते॥विश्वेभ्यस्त्वादेवेभ्यएषतेयोनिर्विश्वेभ्यस्त्वादेवेभ्यः॥२३
उपयामगृहीतोसीन्द्रायत्वाबृहद्वतेवयस्वतऽउक्थायुवंगृण्हामि॥य
त्तइंद्रबृहद्वयःस्तस्मैत्वाविष्णवेत्वैषतेयोनिरुक्थेभ्यस्त्वा॥२४॥देवेभ्य
स्त्वादेवायुवंगृण्हामियज्ञस्यायुषेमित्रावरुणाभ्यांत्वादेवायुवंगृण्हा
मियज्ञस्यायुषे॥इंद्रायत्वादेवायुवंगृण्हामियज्ञस्यायुषऽइंद्राग्निभ्यां
त्वादेवायुवंगृण्हामियज्ञस्यायुषे॥इंद्रायत्वादेवायुवंगृण्हामियज्ञ
स्यायुषऽइंद्रावरुणाभ्यांत्वादेवायुवंगृण्हामियज्ञस्यायुषे॥इंद्रा
बृहस्पतिभ्यांत्वादेवायुवंगृण्हामियज्ञस्यायुषऽइंद्राविष्णुभ्यांत्वा
देवायुवंगृण्हामियज्ञस्यायुषे॥२५॥मूर्द्धानंदिवोऽअरतिंपृथिव्या

वैश्वानरमृतः आजातमग्निम् । कविꣳसम्राजमतिथिंजनानामासन्नापा
त्रंजनयंतदेवाः ॥२६॥ उपयामगृहीतोसिध्रुवोसिध्रुवक्षितिर्ध्रुवाणां
ध्रुवतमोच्युतानामच्युतक्षित्तमः ॥ एषतेयोनिर्वैश्वानरायत्वा ॥२७
ध्रुवंध्रुवेणमनसावाचासोममवनयामि ॥ अथानः इंद्रइद्विशोस
पत्नाः समनसस्करत् ॥२८॥ यस्तेद्रप्सस्कंदतियस्तेअꣳशुर्ग्रावच्यु
तोधिषणयोरुपस्थात् । अध्वर्योर्वापरिवायः पवित्रात्तंतेजुहोमि
मनसावषट्कृतꣳस्वाहादेवानामुत्क्रमणमसि ॥२९॥ उपयामगृही
तोसिमधवेत्वोपयामगृहीतोसिमाधवायत्वा । उपयामगृहीतोसि
शुक्रायत्वोपयामगृहीतोसिशुचयेत्वा ॥ उपयामगृहीतोसिनभसे

२४

२४

त्वोपयामगृहीतोसिनभस्यायत्वा॥उपयामगृहीतोसीषेत्वोपयामगृही
तोस्यूर्जेत्वा॥उपयामगृहीतोसिसहसेत्वोपयामगृहीतोसिसहस्याय
त्वा॥उपयामगृहीतोसितपसेत्वोपयामगृहीतोसितपस्यायत्वा॥उपया
मगृहीतोस्यꣳहसस्पतयेत्वा॥३०॥इंद्राग्नीऽआगतꣳसुतंगीर्भिर्नभो
वरेण्यम्॥ऽअस्यपातंधियेषिता॥उपयामगृहीतोसींद्राग्निभ्यांत्वैष
तेयोनिरिंद्राग्निभ्यांत्वा॥३१॥आघायेऽअग्निमिंधतेस्तृणंतिबर्हिरा
नुषक्॥येषामिंद्रोयुवासखा॥उपयामगृहीतोस्यग्नींद्राभ्यांत्वैषतेयो
निरग्नींद्राभ्यांत्वा॥३२॥ओमासश्चर्षणीधृतोविश्वेदेवासऽआगत॥
दाश्वाꣳसोदाशुषःसुतम्॥उपयामगृहीतोसिविश्वेभ्यस्त्वादेवेभ्यऽएष

तेयोनिर्विश्वेभ्यस्त्वादेवेभ्यः॥३३॥विश्वेदेवासऽआगतशृणुतामऽइमꣳ
हवम्॥एदंबर्हिर्निषीदत॥उपयामगृहीतोसिविश्वेभ्यस्त्वादेवेभ्यऽएषते
योनिर्विश्वेभ्यस्त्वादेवेभ्यः॥३४॥इंद्रमरुत्वऽइहपाहिसोमंयथाशार्याते
ऽअपिबःसुतस्य॥तवप्रणीतीतवशूरशर्मन्नाविवासंतिकवयःसुयज्ञाः॥
३५ उपयामगृहीतोसींद्रायत्वामरुत्वतऽएषतेयोनिरिंद्रायत्वामरुत्वते॥३५
मरुत्वंतंवृषभंवावृधानमकवारिंदिव्यꣳशासमिंद्रम्॥विश्वासाह ३५
मवसेनूतनायोग्रꣳसहोदामिहतꣳहुवेम॥उपयामगृहीतोसींद्राय
त्वामरुत्वतऽएषतेयोनिरिंद्रायत्वामरुत्वते॥उपयामगृहीतोसिमरु
तामोजसेत्वा॥३६॥सजोषाऽइंद्रसगणोमरुद्भिःसोमंपिबवृत्रहाशूर

रविद्वान्॥ जहिशत्रूंरपमृधोनुदस्वाथाभयंकृणुहिविश्वतोनः॥ उपया
मगृहीतोसींद्रायत्वामरुत्वतःएषतेयोनिरिंद्रायत्वामरुत्वते॥ ३७॥ म
हाँ२इंद्रोनृवदाचर्षणिप्राउतद्विबर्हाःअमिनःसहोभिः॥ अस्मद्र्यग्वा
वृधेवीर्यायोरुःपृथुःसुकृतःकर्तृभिर्भूत्॥ उपयामगृहीतोसिमहें
द्रायत्वैषतेयोनिर्महेंद्रायत्वा॥ ३८॥ महाँ२इंद्रोयओजसापर्जन्यो
वृष्टिमाँ२इव॥ स्तोमैर्वत्सस्यवावृधे॥ उपयामगृहीतोसिमहेंद्रायत्वै
षतेयोनिर्महेंद्रायत्वा॥ ३९॥ इतिद्वाविंशतिरनुवाकेषुसप्तमोध्यायः॥ ७॥
७॥ ७॥ ७॥ हरिः ॐ॥ कदाचनस्तरीरसिनेंद्रसश्चसिदाशुषे॥ उ
पोपेन्नुमघवन्भूयइन्नुतेदानंदेवस्यपृच्यतआदित्येभ्यस्त्वा॥ १॥ कदा

२६

चनप्रयुच्छस्युभेनिपासिजन्मनी॥तुरीयादित्यसवनंतइंद्रियमातस्थाः
ऽमृतंदिव्यादित्येभ्यस्त्वा॥२॥यज्ञोदेवानांप्रत्येतिसुम्नमादित्यासो
भवतामृळयंतः॥ऽआवोर्वाचीसुमतिर्ववृत्यादꣳहोश्चिद्यावरिवोवि
त्तरासदादित्येभ्यस्त्वा॥विवस्वाँऽआदित्यैषतेसोमपीथस्तस्मिन्मत्स्व॥
३॥श्रदस्मैनरोवचसेदधातनयदाशीर्दादंपतीवाममश्नुतः॥पुमान्पुत्रो
जायतेविंदतेवस्वधाविश्वाहारपऽएधतेगृहे॥४॥वाममद्यसवितर्वा
ममुश्वोदिवेदिवेवाममस्मभ्यꣳसावीः॥वामस्यहिक्षयस्यदेवभूरेरया
धियावामभाजःस्याम॥५॥उपयामगृहीतोसिसावित्रोसिचनोधाश्च
नोमयिधेहि॥जिन्वयज्ञंजिन्वयज्ञपतिंभगायसवित्रेत्वा॥६॥उपयाम

२६

गृहीतोसिसुशर्मासिसुप्रतिष्ठानोबृहदुक्षायनमः॥विश्वेभ्यस्त्वादेवेभ्य
एषतेयोनिर्विश्वेभ्यस्त्वादेवेभ्यः॥७॥उपयामगृहीतोसिबृहस्पतिसुतस्य
तेदेवसोम।इंदइंद्रियावतः पत्नीवतोग्रहां॥ऋध्यासम्॥८॥अहंपर
स्तादहमवस्ताद्यदंतरिक्षंतदुमेपितासा॥अहꣳसूर्यमुभयतोददर्शा
हंदेवानांपरमंगुहायत्॥९॥अग्नेवाक्पत्नीसजूर्देवेनत्वष्ट्रा।सोमं
पिबस्वाहा॥१०॥प्रजापतिर्वृषासिरेतोधारेतोमयिधेहि।प्रजाप
तेस्तेवृष्णोरेतोधसोरेतोधामसीय॥११॥उपयामगृहीतोसिहरिर
सिहारियोजनोहरिभ्यांत्वा॥हर्योर्धानास्थसहसोमाऽइंद्राय॥१२॥
यस्तेदेवसोमाश्वसनिर्भक्षोयोगोसनिः॥तस्यतइष्टयजुषस्तुतस्तोम

स्यप्रास्तोक्षयस्योपहूतऽउपहूतस्यभक्षयामि॥ युक्ष्वाहिकेशिनाहरीवृष
णाकक्ष्यप्रा॥ अथानऽइंद्रसोमपागिरामुपश्रुतिंचर॥ उपयामगृही
तोसीन्द्रायत्वाषोळशिनऽएषतेयोनिरिंद्रायत्वाषोळशिने॥१४॥ आ
तिष्ठवृत्रहन्रथंयुक्तातेब्रह्मणाहरी॥ अर्वाचीनꣳसुतेमनोग्रावा
कृणोतुवग्नुना॥ उपयामगृहीतोसीन्द्रायत्वाषोळशिनऽएषतेयोनि
रिंद्रायत्वाषोळशिने॥१५॥ इंद्रमिद्धरीवहतोप्रतिधृष्टशवसम्॥ ऋ
षीणांचस्तुतीरुपयज्ञंचमानुष्याणां॥ उपयामगृहीतोसीन्द्रायत्वा
षोळशिनऽएषतेयोनिरिंद्रायत्वाषोळशिने॥१६॥ यस्मान्नजातःपरो
अन्योऽअस्तियऽआविवेशभुवनानिविश्वा॥ प्रजापतिःप्रजयासꣳ

रराणास्त्रीणिज्योतीꣳषिसचेतसषोळशी॥ १७॥ इंद्रश्चसंम्रा
ड्वरुणश्चराजातौतेभक्षंचक्रतुरग्रएतं॥ तयोरहमनुभक्षंभक्षयामि
वाग्देवीजुषाणासोमस्यतृप्यतुसहप्राणेनस्वाहा॥ १८॥ अग्नआ
यूꣳषिपवसआसुवोर्जमिषंचनः॥ आरेबाधस्वदुछुनां॥ उपया
मगृहीतोस्यग्नयेत्वावर्चसएषतेयोनिरग्नयेत्वावर्चसे॥ अग्नेवर्च
स्वन्वर्चस्वाꣳस्त्वंदेवेष्वसि॥ वर्चस्वानहंमनुष्येषुभूयासम्॥ १९
अग्नेपवस्वस्वपाःअस्मेवर्चसुवीर्य्यं॥ दधद्रयिंमयिपोषं॥ उप
यामगृहीतोस्यग्नयेत्वावर्चसएषतेयोनिरग्नयेत्वावर्चसे॥ अग्ने
वर्च्चस्वन्वर्च्चस्वाꣳस्त्वंदेवेष्वासि॥ वर्च्चस्वानहंमनुष्येषुभूयासम्॥

२०॥उत्तिष्ठंन्नोजसासहपीत्वी।शिप्रेऽअवेपयः॥सोममिंद्रचमूसुतं॥
उपयामगृहीतोसींद्रायत्वौजसऽएषतेयोनिरिंद्रायत्वौजसे।इंद्रौ
जिष्ठौजिष्ठस्त्वंदेवेष्वसि।ओजिष्ठोहंमनुष्येषुभूयासम्॥
२१॥अदृश्रमस्यकेतवोविरश्मयोजनांऽअनु।भ्राजंतोऽअग्नयो
३६ यथा॥उपयामगृहीतोसिसूर्यायत्वाभ्राजऽएषतेयोनिःसूर्यायत्वा ३६
भ्राजे॥सूर्यभ्राजिष्ठभ्राजिष्ठस्त्वंदेवेष्वसि॥भ्राजिष्ठोहंम
नुष्येषुभूयासम्॥२२॥उदुत्यंजातवेदसंदेवंवहंतिकेतवः॥दृशेवि
श्वायसूर्यम्॥उपयामगृहीतोसिसूर्यायत्वाभ्राजऽएषतेयोनिःसू
र्यायत्वाभ्राजे॥सूर्यभ्राजिष्ठभ्राजिष्ठस्त्वंदेवेष्वसि॥भ्राजिष्ठो

नहंमनुष्येषुभूयासम्।।२३।।चित्रंदेवानामुद्गादनीकंचक्षुर्मित्रस्यव
रुणस्याग्नेः।।आप्राद्यावापृथिवीऽअंतरिक्षꣳसूर्यऽआत्माजगतस्त
स्थुषश्च।।उपयामगृहीतोसिसूर्यायत्वाभ्राजऽएषतेयोनिःसूर्यायत्वा
भ्राजे।।सूर्यभ्राजस्वभ्राजस्वाꣳस्त्वंदेवेष्वसि।।भ्राजस्वानहंमनुष्ये
षुभूयासम्।।२४।।विनइंद्रमृधोजहिनीचायच्छपृतन्यतः।।योऽअस्माः
अभिदासत्यधरंगमयातमः।।उपयामगृहीतोसींद्रायत्वाविमृधः
एषतेयोनिरिंद्रायत्वाविमृधे।।२५।।वाचस्पतिंविश्वकर्माणमूतये
मनोजुवंवाजेऽअद्याहुवेम।।सनोविश्वानिहवनानिजोषद्विश्वशंभू
रवसेसाधुकर्मा।।उपयामगृहीतोसींद्रायत्वाविश्वकर्मणऽएषतेयो

३५

निरिंद्रायत्वाविश्वकर्मणे॥२६॥ विश्वकर्मन्हविषावार्धानस्वयंयजस्व
पृथिवीमुतद्याम्॥ मुह्यंत्वन्येःअभितःसपत्नाःइहास्माकंमघवासूरि
रस्तु॥ उपयामगृहीतोसींद्रायत्वाविश्वकर्मणःएषतेयोनिरिंद्रायत्वा
विश्वकर्म्मणे॥२७॥ विश्वकर्मन्हविषावर्द्धनेनत्रातारमिंद्रमकृणोर
वध्यम्॥ तस्मैविशःसमनमंतपूर्वीरयमुग्रोविहव्योयथासत्॥ उप
यामगृहीतोसींद्रायत्वाविश्वकर्म्मणःएषतेयोनिरिंद्रायत्वाविश्वक
र्मणे॥२८॥ उपयामगृहीतोस्यग्नयेत्वागायत्रछंदसंगृह्णामींद्रायत्वा
त्रिष्टुपछंदसंगृह्णामि॥ विश्वेभ्यस्त्वादेवेभ्योजगछंदसंगृह्णाम्यनु
ष्टुप्तेभिगरः॥२९॥ व्रेशीनांत्वापत्मंन्नाधूनोमिकुकूननानांत्वापत्मंन्ना

३६

धूनोमिभंदन्मानांत्वापत्त्रंत्वाधूनोमिमध्वꣳतमानांत्वापत्त्रंत्वाधूनोमि॥
शुक्रंत्वाशुक्रःआधूनोम्यन्होरूपेसूर्यस्यरश्मिषु॥२०॥ककुहꣳरूपंवृ
षभस्यरोचतेबृहत्सोमःसोमस्यपुरोगाःशुक्रःशुक्रस्यपुरोगाः॥यत्ते
सोमादाभ्यन्नामजागृवितस्मैत्वागृह्णामितस्मैतेसोमसोमायस्वाहा॥
२१॥उशिक्त्वंदेवसोमाग्नेःप्रियंपाथोपीहिवशीत्वंदेवसोमेंद्रस्यप्रि
यंपाथोपीहि॥अस्मत्सखात्वंदेवसोमविश्वेषांदेवानांप्रियंपाथोपी
हि॥२२॥८॥इतिसंहितापाठेअष्टमोध्यायः॥८॥८॥८॥८॥८
हरिः॥ओ३म्॥प्राणायमेवर्च्चोदावर्च्चसेपवस्वव्यानायमेवर्च्चोदाव
र्च्चसेपवस्वउदानायमेवर्च्चोदावर्च्चसेपवस्ववाचेमेवर्च्चोदावर्च्चसेप

वस्व ॥१॥ क्रतूदक्षाभ्यांमेवर्च्चोदावर्च्चसेपवस्वश्रोत्रायमेवर्च्चोदावर्च्चसेप
वस्व ॥ चक्षुर्भ्यांमेवर्च्चोदसौवर्च्चसेपवेथाम् ॥२॥ आत्मनेमेवर्च्चोदावर्च्चसे
पवस्वौजसेमेवर्च्चोदावर्च्चसेपवस्वायुषेवर्च्चोदावर्च्चसेपवस्व ॥ विश्वाभ्यो मे
मेप्रजाभ्योवर्च्चोदसौवर्च्चसेपवेथाम् ॥३॥ कोसिकतमोसिकस्यासिको
४० नामासि ॥ यस्यतेनामामन्महियंत्वासोमेनातीतृपाम ॥४॥ भूर्भुवःस्वः
सुप्रजाःप्रजयाभूयासम् ॥ सुवीरोवीरैःसुपोषःपोषैः ॥५॥ उदुत्यंजातवे
दसंदेवंवहंतिकेतवः ॥ दृशेविश्वायसूर्यम् ॥६॥ चित्रंदेवानामुदगाद ४०।
नीकंचक्षुर्मित्रस्यवरुणस्याग्नेः ॥ आप्राद्यावापृथिवीऽअंतरिक्षंसूर
र्यऽआत्माजगतःस्तस्थुषश्च ॥७॥ अग्नेनयसुपथारायेऽअस्मान्विश्वा

निदेवबयुनानिविद्वान्। युयोध्यस्मज्जुहुराणमेनोभूयिष्ठांतेनमउक्तिं
विधेम॥८॥ अयन्नोऽअग्निर्वरिवस्कृणोत्वयंमृधःपुरऽएतुप्रभिंदन्॥ अ
यंवाजांजयतुवाजसाताऽअयंशत्रूंजयतुजर्हृषाणःस्वाहा॥९॥ रूपेणवो
रूपमभ्यागांतुथोवोविश्ववेदाविभजतु। ऋतस्यपथाप्रेतचंद्रदक्षिणाः।
॥१०॥ विस्वःपश्यव्यंतरिक्षंयतस्वसदस्यैः॥ ब्राह्मणमद्यविदेयपितृ
मंतंपैतृमत्यमृषिमार्षेयंसुधातुदक्षिणम्॥११॥ अस्मद्रातादे
ग वत्रागच्छप्रदातारमाविशत॥ अग्नयेत्वामह्यंवरुणोददातुसोमृतत्व
मशीय॥१२॥ आयुर्दात्रऽएधिमयोमह्यंप्रतिग्रहीत्रे। रुद्रायत्वाम
ह्यंवरुणोददातुसोमृतत्वमशीय। प्राणोदात्रऽएधिमयोमह्यंप्रति

ग्रहीत्रे।बृहस्पतयेत्वामह्यंवरुणोददातुसोमृतत्वमशीयात्।त्वग्दात्र
एधिमयोमह्यंप्रतिग्रहीत्रे।यमायत्वामह्यंवरुणोददातुसोमृतत्वमशीया
त्।वयोदात्र एधिमयोमह्यंप्रतिग्रहीत्रे।१३।कोदात्कस्माअदात्का
मोदात्कामायादात्।कामोदाताकामःप्रतिग्रहीताकामैतत्तेतवका
मसनाभुनज्ञामहे।१४।समिंद्रणोमनसानेषिगोभिसꣳसूरिभिर्म
घवन्सꣳस्वस्त्या।।संब्रह्मणादेवकृतंयदस्तिसंदेवानाꣳसुमतौयज्ञि
यानाम्।१५।संवर्चसापयसासंतनूभिरगन्महिमनसासꣳशिवे
न।।त्वष्टासुदत्रोविदधातुरायेनुमार्ष्टुतन्वोयद्विलिष्टं।१६।।धातारातिः
सवितेदंजुषंतांप्रजापतिर्निधिपादेवोअग्निः।।त्वष्टाविष्णुःप्रजयास

रराणोयजमानायद्रविणंदधातु॥१७॥सुगावोदेवाःसदनाऽअकर्मयः
आजग्मेदꣳसवनंजुषाणाः॥भरमाणावहमानाहविꣳष्यस्मेधत्तवस
वोवसूनि॥१८॥यांऽआवहऽउशतोदेवदेवाꣳस्तान्प्रेरयस्वेऽअग्नेसधस्थे॥
जक्षिवाꣳसःपपिवाꣳसश्चविश्वेसुंघर्मꣳस्वरातिष्ठतानु॥१९॥वयं
हित्वाप्रयतियज्ञेऽअस्मिन्नग्नेहोतारमवृणीमहीह॥ऋधगयाऽऋध
गुताशमिष्ठाःप्रजानन्यज्ञमुपयाहिविद्वान्॥२०॥देवागातुविदोगातुं
वित्वागातुमित॥मनसस्पतऽइमंदेवयज्ञꣳस्वाहावातेधाः॥२१॥यज्ञय
ज्ञꣳगच्छयज्ञपतिꣳगच्छस्वांयोनिंगच्छस्वाहा॥एषतेयज्ञोयज्ञपतेस
हसूक्तवाकःसर्ववीरस्तंजुषस्वस्वाहा॥माहिर्भूर्मापृदाकुः॥२२॥उरुꣳ

हिराजावरुणश्चकारसूर्यायपंथामन्वेतवाउ॥अपदेपादाप्रतिधातवेकरु
तापवक्ताहृदयाविधश्चित्॥नमोवरुणायाभिष्ठितोवरुणस्यपाशः॥२३॥
अग्नेरनीकमपःआविवेशापान्नपात्प्रतिरक्षन्नसुर्यम्॥दमेदमेसमिधंय
क्ष्यग्नेप्रतितेजिह्वाघृतमुच्चरण्यत्स्वाहा॥२४॥समुद्रेतेहृदयमप्स्वंतः॥संत्वा
विंशंत्वोषधीरुतापः॥यज्ञस्यत्वायज्ञपतेसुक्तोक्तौनमोवाकेविधेमयत्स्वा
हा॥२५॥देवीरापःएषवोगर्भस्तꣳसुप्रीतꣳसुभृतंबिभृत॥देवसोमएषतेलो
कःपरिचवक्षिशंचवक्षि॥२६॥अवभृथनिचुंपुणनिचेरुरसिनिचुंपुण॥
अवदेवैर्देवकृतमेनोयासिषमवमर्त्यैर्मर्त्यकृतंपुरुराव्णोदेवरिषस्पाहि॥
देवानाꣳसमिदसि॥२७॥एजतुदशमास्योगर्भोजरायुणासह॥यथायंवा
युरेजतियथासमुद्रएजत्येवायंदशमास्योअस्रज्जरायुणासह॥२८॥य

स्यास्तेयज्ञियेगर्भोयस्यायोनिर्हिरण्ययी।।अंगान्यह्रुतायस्यतंमात्रासमजी
गमंस्वाहा।।२८।।पुरुदस्मोविषुरूपइंदुरंतर्महिमानमानंजधीरः।।एकपदीं
द्विपदींत्रिपदींचतुष्पदीमष्टापदींभुवनानुप्रथंतांस्वाहा।।२९।।मरुतोय
स्यहिक्षयेपाथादिवोविमहसः।।ससुगोपातमोजनः।।३०।।महीद्यौःपृथिवीच
नःइमंयज्ञंमिमिक्षतां।।पिपृतान्नोभरीमभिः।।३१।।आजिघ्रकलशंमह्या
त्वाविशंत्विंदवः।।पुनरूर्जानिवर्तस्वसानःसहस्रंधुक्ष्वोरुधारापयस्वती
पुनर्माविशताद्रयिः।।३२।।द्वितीयोनुवाकः।।हव्येकाम्यःइडेरंतेचंद्रेज्योते
दितेसरस्वतिमहिविश्रुति।।एताते‌अघ्न्येनामानिदेवेषुमासुकृतंब्रूतात्
।।३३।।इहरतिरिहरमध्वमिहधृतिरिहस्वधृतिःस्वाहा।।उपसृजंधरुणंमा
त्रेधरुणोमात्रेमातरंधयन्रायस्पो।षमस्मासुदीधरत्स्वाहा।।३४।।अ

गन्मज्योतिरमृताऽअभूमदिवंपृथिव्याऽअध्यारुहाम॥अविदामदेवान्स्वर्ज्यो
तिः॥२५॥युवंतमिंद्रापर्वतापुरोयुधायोनःपृतन्यादपतंतमिद्धतंवज्रेणतं
तमिद्धतम्॥दूरेचत्तायछन्त्सद्गहनंयदिनक्षदस्माकंशत्रून्परीशूरविश्व
तोदर्मादर्षीष्टविश्वतः॥२६॥भूर्भुवस्वःसुप्रजाःप्रजयाभूयासम्॥सुवीरो
वीरैःसुपोषःपोषैः॥२७॥परमेष्ठ्यभिधीतःप्रजापतिर्वाचिव्याहृतायामंधो र
अच्छेतःसवितासन्याम्॥विश्वकर्म्मादीक्षायांपूषासोमक्रयण्याम्॥२८॥
इंद्रश्चमरुतश्चक्रयायोपोत्थितः॥असुरःपण्यमानोमित्रःक्रीतः॥२९॥वि
ष्णुःशिपिविष्टऽऊरावासन्नोविष्णुर्नरंधिषःप्रोह्यमाणः॥सोमऽआगतो
वरुणऽआसंद्यामासन्नः॥४०॥अग्निराग्नीध्रऽइंद्रोहविर्द्धाने॥अथर्वोपाव

ह्रियमाणोविश्वेदेवाःअंशुषून्युप्यमानेषु॥४२॥विष्णुराप्रीतपाःआ
प्याय्यमानोयमःसूयमानोविष्णुःसंभ्रियमाणः॥वायुःपूयमानःशुक्रःपू
तः॥शुक्रःक्षीरश्रीर्मंथीसक्तुश्रीः॥विश्वेदेवाश्चमसेषून्नीतोसुर्होमायो
द्यतः॥४३॥रुद्रोहूयमानोवातोभ्यावृत्तोनृचक्षाःप्रतिख्यातोभक्षःपीतः
पितरोनाराशंसाःसाद्यमानः॥सिंधुरवभृथायोद्यतःसमुद्रोभ्यवह्रि
यमाणःसलिलःप्रप्लुतः॥४४॥ययोरोजसास्कभितारजांवीर्येभिर्वीर
तमाशविष्ठा॥यापत्येतेअप्रतीतासहोभिर्विष्णूअगन्वरुणापूर्वहूतौ॥
४५॥देवांदिवमगन्यज्ञस्ततोमाद्रविणमष्टुयैंमनुष्यानंतरिक्षमगन्यज्ञ
स्ततोमाद्रविणमष्टु॥पितॄन्पृथिवीमगन्यज्ञस्ततोमाद्रविणमष्टुयंकंच
लोकमगन्यज्ञस्ततोमेभद्रमभूत्॥४६॥६७॥६७॥इतिसंहितापाठेनवमोध्यायः

हरिः ॐ ॥ देवसवितः प्रसुवयज्ञंप्रसुवयज्ञपतिंभगाय ॥ दिव्योगंधर्वःके
तपाःकेतंनःपुनातुवाचस्पतिर्न्नो॰ अद्यवाजꣳस्वदतु ॥१॥ ध्रुवसदंत्वान्
षदंमनःसदं ॥ उपयामगृहीतोसींद्रायत्वाजुष्टंगृण्हाम्येषतेयोनिरिंद्र
यत्वाजुष्टतमं ॥२॥ अप्सुषदंत्वाघृतसदंव्योमसदं ॥ उपयामगृहीतोसीं
द्रायत्वाजुष्टंगृण्हाम्येषतेयोनिरिंद्रायत्वाजुष्टतमं ॥३॥ पृथिवीसदंत्वां
तरिक्षसदंदिविसदंदेवसदंनाकसदं ॥ उपयामगृहीतोसींद्रायत्वा
जुष्टंगृण्हाम्येषतेयोनिरिंद्रायत्वाजुष्टतमम् ॥४॥ अपाꣳरसमुद्वयस
ꣳसूर्येसंतꣳसमाहितं ॥ अपाꣳरसस्ययोरसस्तंवोगृण्हाम्युत्तमं ॥
उपयामगृहीतोसींद्रायत्वाजुष्टंगृण्हाम्येषतेयोनिरिंद्रायत्वाजुष्टतमं ॥५

ग्रहाऊर्ज्जाहुतयोव्यंतोविप्रायमतिं।।तेषांविशिप्रियाणांवोहमिषमूर्ज्जं या
समग्रभं।।उपयामगृहीतोसींद्रायत्वाजुष्टंगृह्णाम्येषतेयोनिरिंद्रायत्वा
जुष्टतमं।।६।।संपृचस्थसंमाभद्रेणपृंक्त।।विपृचस्थविमापाप्मनापृंक्त।।
७।।इंद्रस्यवज्रोसिवाजसास्त्वयायंवाजंसेत्।।वाजस्यनुप्रसवेमातरं
महीमदितिंनामवचसाकरामहे।यस्यामिदंविश्वंभुवनमाविवेशतस्यां
नोदेवःसविताधर्म्मसाविषक्।देवीरापोऽपान्नपाद्योवऊर्म्मिःप्रतूर्तिः।।
ककुन्मान्वाजसास्तेनायंवाजंसेत्।।८।।अप्स्वंतरमृतमप्सुभेषजमपा
श्री मुतप्रशस्तिभिः।।अश्वाभवतवाजिनः।।९।।वातोवामनोवागंधर्वाः
सप्तविंशतिः।।तेअग्रेश्वमयुंजंस्तेअस्मिंजवमादधुः।।१०।।वातरं

हाभववाजिन्युज्यमानऽइंद्रस्येवदक्षिणऽश्रियेधि॥युंजंतुत्वामरुतोविश्व
वेदसऽआतेत्वष्टापत्सुजवंदधातु॥११॥जवोयस्तेवाजिंन्निहितोगुहा
यःश्येनेपरीत्तोऽअचरच्चवाते॥तेननोवाजिन्बलवान्बलेनवाजजि
च्चैधिसमनेचपारयिष्णुः॥१२॥वाजिनोवाजजितोवाजꣳसरिष्यंतः॥
बृहस्पतेर्भागमवजिघ्रत॥१३॥देवस्यवयꣳसवितुःसवेसत्यसवसः॥
बृहस्पतेरुत्तमंनाकꣳरुहेमेंद्रस्योत्तमंनाकꣳरुहेम॥१४॥देवस्यव
यꣳसवितुःसवेसत्यप्रसवसः॥बृहस्पतेरुत्तमंनाकꣳमरुहामेंद्रस्यो
त्तमंनाकमरुहाम॥बृहस्पतेवाजंजयबृहस्पतयेवाचंवदत॥बृहस्प
तिंवाजंजापयत॥१५॥इंद्रवाजंजयेंद्रायवाचंवदत॥इंद्रंवाजंजापयत॥

१६॥एषावःसासत्यासंवागभूद्ययाबृहस्पतिंवाजमजीजिपत॥अजी
जिपतबृहस्पतिंवाजंवनस्पतयोविमुच्यध्वम्॥१७॥देवस्यवयꣳसवि
तुःसवेसत्यसवसः॥बृहस्पतेर्वाजजितोवाजंजेष्म॥१८॥वाजिनोवाजं
जयताध्वनस्कभ्नन्तः॥योजनामिमानाःकाष्ठांगच्छत॥१९॥एषस्यवा
जीक्षिपणिंतुरण्यतिग्रीवायांबद्धोअपिकक्षऽआसनि॥क्रतुंदधिक्राऽ
अनुसंतवीत्वत्पथामंकाꣳस्यन्वापनीफणत्॥२०॥उतस्मास्यद्रवत
स्तुरण्यतःपर्णंनवेरनुवातिप्रगर्धिनः॥श्येनस्येवध्रजतोऽअंकसंप
रिदधिक्राव्णःसहोर्जातरित्रतः॥२१॥शन्नोभवंतुवाजिनोहवेषुदेव
तातामितद्रवःस्वर्काः॥जंभयंतोहिंवृकꣳरक्षाꣳसिसनेम्यस्मद्युय

सा

४५

वन्नमीवाः॥२२॥तेनोऽअर्वंतोहवनश्रुतोहवंविश्वेशृण्वंतुवाजिनोमित
द्रवः॥सहस्रसामेधसाताऽइवत्मनामहोयेधनꣳसमिथेषुजभ्रिरे॥२३
वाजेवाजेवतवाजिनोनोधनेषुविप्राऽअमृताऽऋतज्ञाः॥अस्यमध्वः
पिबतमादयध्वंतृप्तायातपथिभिर्द्देवनैः॥२४॥आमावाजस्यप्रसवो
जगम्यादेमेद्यावापृथिवीविश्वरूपे॥आमागंतंपितरामातराचामा
सोमोऽअमृतत्वायगम्यात्॥२५॥वाजिनोवाजजितोवाजꣳससृवाꣳ
सः॥बृहस्पतेर्भागमवजिघ्रतनिमृजानाः॥२६॥आपयेस्वाहास्वाप
येस्वाहापिजायस्वाहाक्रतवेस्वाहा॥वसवेस्वाहाहर्पतयेस्वाहा॥अ
ह्नेमुग्धायस्वाहामुग्धायवैनꣳशिनायस्वाहाविनꣳशिनऽआंत्या

४५

यनाय स्वाहान्त्याय भौवनाय स्वाहा भुवनस्य पतये स्वाहाधिपतये स्वाहा ।
२७ ॥ आयुर्यज्ञेन कल्पतां प्राणो यज्ञेन कल्पतां चक्षुर्यज्ञेन कल्पताꣳ
श्रोत्रं यज्ञेन कल्पतां ॥ पृष्ठं यज्ञेन कल्पतां यज्ञो यज्ञेन कल्पतां ॥ २८ ॥ जा
यऽएहि स्वो रोहाव ॥ प्रजापतेः प्रजा अभूम स्वर्देवाः अगन्मामृताः अ
भूम ॥ २९ ॥ अस्मे वोः अस्त्विन्द्रियमस्मे नृम्णमुत क्रतुः ॥ अस्मे वर्चाꣳ
सि सन्तु वः ॥ ३० ॥ नमो मात्रे पृथिव्याः इयं ते राड्यन्तासि यमनः ॥ ध्रुवो
सि धरुणः कृष्यै क्षेमाय रय्यै पोषाय ॥ ३१ ॥ वाजस्येमं प्रसवः सुषुवेग्रे
सोमꣳ राजानमोषधीष्वप्सु ॥ ता अस्मभ्यं मधुमतीर्भवन्तु वयꣳ रा
ष्ट्रे जागृयाम पुरोहिताः ॥ ३२ ॥ वाजस्येदं प्रसवः आबभूवेमा च विश्वा भु
वनानि सर्वतः ॥ स नेमिं राजा परियाति विद्वान् प्रजां पुष्टिं वर्द्धयमानोः अस्मे ।

वाजस्येमंप्रसवःशिश्रियेदिवमिमाच्चविश्वाभुवनानिसम्राट्।अदित्सं
तंदापयतिप्रजानन्त्सनोरयिंसर्ववीरन्नियच्छतु॥२४॥अग्नेऽअच्छा
वदेहनःप्रतिनःसुमनाभव।प्रनोयच्छसहस्रजित्वंहिधनदाऽअसि॥
सोमंराजानमवसेग्निमन्वारभामहे॥आदित्यंविष्णुंसूर्यंब्रह्माणं
चबृहस्पतिं॥२६॥प्रनोयच्छत्वर्यमाप्रपूषाप्रसरस्वती॥प्रवाग्देवीदद
तुनः॥२७॥अर्यमणंबृहस्पतिमिंद्रंदानायचोदय।वाचंविष्णुंसर
स्वतींसवितारंचवाजिनं॥२८॥देवस्यत्वासवितुःप्रसवेश्विनोर्बाहु
भ्यांपूष्णोहस्ताभ्यां॥सरस्वत्यैवाचोयंतुर्यंत्रियेदधामि॥२९॥बृहस्पते
ष्ट्वासांम्राज्येनाभिषिंचामींद्रस्यत्वासांम्राज्येनाभिषिंचामि॥३०॥७

मेनसमयाविपृक्तआहुस्तेत्रीणिदिविबंधनानि॥२६॥त्रीणितआ
हुर्दिविबंधनानित्रीण्यप्सुत्रीण्यंतःसमुद्रे।उतेवमेवरुणश्छंत्स्य
र्वन्यत्राततआहुःपरमंजनित्रं॥२७॥इमातेवाजिन्नवमार्जनानीमा
शफानांसनितुर्निधाना।अत्रातेभद्रारशनाअपश्यमृतस्यया
अभिरक्षंतिगोपाः॥२८॥आत्मानंतेमनसारादजानामवोदिवा
पतयंतंपतंगं॥शिरोअपश्यंपथिभिःसुगेभिररेणुभिर्जेहमानंप
तत्रि॥२९॥अत्रातेरूपमुत्तममपश्यंजिगीषमाणमिषआपदेगोः॥
यदातेमर्तोअनुभोगमानळादिद्ग्रसिष्ठओषधीरजीगः॥३०॥
अनुत्वारथोअनुमर्योअर्वन्ननुगावोनुभगःकनीनां॥अनुव्राता

सस्तवसख्यमीयुरनुदेवाममिरेवीर्यंते॥ ८॥ हिरण्यशृंगोयोअस्य
पादामनोजवाअवरइंद्रआसीत्॥ देवाइदस्यहविरद्यमायन्योअर्वं
तंप्रथमोअध्यतिष्ठत्॥ ९॥ ईर्मांतासःसिलिकमध्यमासःसंशू
रणासोदिव्यासोअत्याः॥ हंसाइवश्रेणिशोयतंतेयदाक्षि ४
षुर्दिव्यमज्ममश्वाः॥ १०॥ तवशरीरंपतयिष्ण्वर्वंतवचित्तंवातइव
४ ध्रजीमान्॥ तवशृंगाणिविष्ठितापुरुत्रारण्येषुजर्भुराणाचरंति॥ ११॥
उपप्रागाच्छसनंवाज्यर्वादेवद्रीचामनसादीध्यानः॥ अजःपुरोनी
यतेनाभिरस्यानुपश्चात्कवयोयंतिरेभाः॥ १२॥ उपप्रागात्परमंय
त्सधस्थमर्वांअच्छापितरंमातरंच॥ अद्यादेवान्जुष्टतमोहिगम्या

अथानोसिदाशुषेवार्याणि॥३६॥समिद्धोअद्यमनुषोदुरोणेदेवोदेवा
न्यजसिजातवेदः॥आचवहमित्रमहश्चिकित्वान्त्वंदूतःकविरसिप्र
चेताः॥३७॥तनूनपात्पथऋतस्ययानान्मध्वासमञ्जन्त्स्वदयासुजिह्व॥
मन्मानिधीभिरुतयज्ञमृन्धन्देवत्राचकृणुह्यध्वरंनः॥३८॥नराशं
सस्यमहिमानमेषामुपस्तोषामयजतस्ययज्ञैः॥येसुक्रतवःशुचयो
धियंधाःस्वदन्तिदेवाउभयानिहव्या॥३९॥आजुह्वानईड्योवंद्यश्चा
याह्यग्नेवसुभिःसजोषाः॥त्वंदेवानामसियह्वहोतासएनान्यक्षीषि
तोयजीयान्॥४०॥प्राचीनंबर्हिःप्रदिशापृथिव्यावस्तोरस्यावृज्यतेअग्रे
अह्नां॥व्युप्रथतेवितरंवरीयोदेवेभ्योअदितयेस्योनं॥४१॥व्यचस्वतीरु

र्विया विश्रयंतां पतिभ्यो न जनयः शुंभमानाः। देवीर्द्वारो बृहतीर्विश्वमि
न्वा देवेभ्यो भवत सुप्रायणाः ॥४२॥ आसुष्वयंती यजते उपाके उषासा
नक्ता सदतां नियोनौ। दिव्ये योषणे बृहती सुरुक्मे अधि श्रियं शुक्र
पिशं दधाने ॥४३॥ दैव्या होतारा प्रथमा सुवाचा मिमाना यज्ञं मनुषो य
जध्यै। प्रचोदयंता विदथेषु कारू प्राचीनं ज्योतिः प्रदिशा दिशंता ॥४४॥
आ नो यज्ञं भारती तूयमेत्विळा मनुष्वदिह चेतयंती ॥ तिस्रो देवीर्बर्हि
रेदं स्योनं सरस्वती स्वपसः सदंतु ॥४५॥ य इमे द्यावापृथिवी जनित्री
रूपैरपिंशद्भुवनानि विश्वा। तमद्य होतरिषितो यजीयान्देवं त्वष्टारमि
ह यक्षि विद्वान् ॥४६॥ उपावसृज त्मन्या समंजन्देवानां पाथ ऋतुथा हवीं
षि। वनस्पतिः शमिता देवो अग्निः स्वदंतु हव्यं मधुना घृतेन।

सद्योजातोव्यमिमीतयज्ञमग्निर्देवानामभवत्पुरोगाः।।अस्यहोतुःप्रदि
श्यृतस्यवाचिस्वाहाकृतंहविरदंतुदेवाः।।४८।।अग्नयेगायत्रायत्रिवृते
राथंतरायाष्टाकपालइंद्रायत्रैष्टुभायपंचदशायबार्हतायैकादशाकपा
लोविश्वेभ्योदेवेभ्योजागतेभ्यःसप्तदशेभ्योवैरूपेभ्योद्वादशाकपालोमि
त्रावरुणाभ्यामानुष्टुभाभ्यामेकविंशाभ्यांवैराजाभ्यां।पयस्याबृहस्प
तयेपांक्तायत्रिणवायशाक्वरायचरुःसवित्रऔष्णिहायत्रयस्त्रिंशाय
रैवतायद्वादशाकपालःप्राजापत्यश्चरुरदित्यैविष्णुपत्न्यैचरुरग्नयेवैश्वा
नरायद्वादशाकपालोनुमत्याअष्टाकपालः।।४९।।आग्नेयःकृष्णग्रीवःसा
रस्वतीमिषीबभ्रुःसौम्यःपौष्णःश्यामःशितिपृष्ठोबार्हस्पत्यःशिल्पोवैश्व
देवः।।ऐंद्रोरुणोमारुतःकल्माषऐंद्राग्नःसंहितोधोरामःसावित्रोवारुणः

कृष्णऽएकशितिपात्पेत्वः॥५०॥अग्नयेनीकवतेरोहिताञ्जिरनड्वानधो
रामौसावित्रौपौष्णौरजतनाभीवैश्वदेवौपिशङ्गौतूपरौ॥मारुतःकल्मा
षऽआग्नेयःकृष्णोजःसारस्वतीमेषीवारुणःपेत्वः॥५१॥७॥७॥७॥७
हरिः॥ओं३म्॥अस्याजरासोदमामरित्राऽअर्चद्धूमासोऽअग्नयःपावकाः॥
श्वितीचयःश्वात्रासोभुरण्यवोवनर्षदोवायवोनसोमाः॥१॥हरयोधू
मकेतवोवातजूताऽउपद्यवि॥यतन्तेवृथगग्नयः॥२॥यज्ञानोमित्रावरुणा
यज्ञादेवाँऽऋतंबृहत्॥अग्नेयक्षिस्वंदमम्॥३॥युक्ष्वाहिदेवहूतमाँऽअ
श्वाँऽअग्नेरथीरिव॥निहोतापूर्व्यःसदः॥४॥द्वेविरूपेचरतःस्वर्थेऽअ
न्यान्यावत्समुपधापयेते॥हरिरन्यस्यांभवतिस्वधावाञ्छुक्रोऽअन्य

स्यांदधे सुवर्चाः ॥५॥ अयमिह प्रथमो धायि धातृभिर्होता यजि
ष्ठो अध्वरेष्वीड्यः ॥ यमप्नवानो भृगवो विरुरुचुर्वनेषु चित्रं विभ्वं विशे
विशे ॥६॥ त्रीणि शता त्री सहस्राण्यग्निं त्रिंशच्च देवा नव चासपर्यन् ॥
औक्षन्घृतैरस्तृणं बर्हिरस्मा आदिद्धोतारं न्यसादयंत ॥७॥ मू
र्धानं दिवो अरतिं पृथिव्या वैश्वानरमृत आजातमग्निं ॥ कविं सं
म्राजमतिथिं जनानामासन्ना पात्रं जनयंत देवाः ॥८॥ अग्निर्वृत्रा
णि जंघनद्द्रविणस्युर्विपन्यया ॥ समिद्धः शुक्र आहुतः ॥९॥ विश्वेभिः
सोम्यं मध्वग्न इंद्रेण वायुना ॥ पिबा मित्रस्य धामभिः ॥१०॥ आ यदि
षे नृपतिं तेज आनट् शुचि रेतो निषिक्तं द्यौरभीके ॥ अग्निः शर्धमनवद्यं

युवानंऽस्त्वाध्वंजनयत्सुवृक्त्यञ्च ॥११॥ अग्नेशर्द्धमहतेसौभगायतवद्युम्ना
न्युत्तमानिसंतु ॥ संजास्पत्यंसुयममाकृणुष्वशत्रूयतामभितिष्ठामहांऽ
सि ॥१२॥ त्वांऽहिमंद्रतममर्कशोकैर्ववृमहेमहिनश्रोष्यग्ने ॥ इंद्रंनत्वाश
वसादेवतावायुंपृणंतिराधसानृतमाः ॥१३॥ त्वेऽअग्नेस्वाहुतप्रियासः
संतुसूरयः ॥ यंतारोयेमघवानोजनानामूर्वान्दयंतगोनाम् ॥१४॥ श्रुधि ७
७ श्रुत्कर्णंवह्निभिर्देवैरग्नेसयावभिः ॥ आसीदंतुबर्हिषिमित्रोऽअर्यमा
यो प्रातर्यावाणोऽअध्वरम् ॥१५॥ विश्वेषामदितिर्यज्ञियानांविश्वेषामतिथिर्मा
नुषाणाम् ॥ अग्निर्देवानामवऽआवृणानःसुमृळीकोभवतुजातवेदाः ॥१६॥
महोऽअग्नेःसमिधानस्यशर्मण्यनागामित्रेवरुणेस्वस्तये ॥ श्रेष्ठेस्याम

सवितुस्सवीमनितद्देवानामवोऽअद्यावृणीमहे ॥१७॥ अनुवाकः ॥ आ
पश्चित्पिप्युस्तर्योनगावोनक्षन्नृतंजरितारस्तइंद्र ॥ याहिवायुर्ननियु
तोनोऽअच्छात्वंहिधीभिर्दयसेविवाजान् ॥१८॥ गावउपावतावतंम
हीयज्ञस्यरप्सुदा ॥ उभाकर्णाहिरण्यया ॥१९॥ यदद्यसूरउदितेनागामि
त्रोऽअर्यमा ॥ सुवातिसविताभगः ॥२०॥ आसुतेसिंचतश्रियंरोदस्यो
रभिश्रियं ॥ रसादधीतवृषभम् ॥ तम्प्रत्नथायंवेनश्चोदयत् ॥२१॥ आ
तिष्ठंतंपरिविश्वेऽअभूषंछ्रियोवसानश्चरतिस्वरोचिः ॥ महत्तद्वृष्णोऽअ
सुरस्यनामाविश्वरूपोऽअमृतानितस्थौ ॥२२॥ प्रवोमहेमंदमानायांध
सोऽर्चाविश्वानरायविश्वाभुवे ॥ इंद्रस्ययस्यसुमखंसहोमहिश्रवोनृ

न्यंचक्रुरोदसीसपर्य्यतः॥२३॥बृहन्निदिध्मऽएषांभूरिशास्तंपृथुःस्वरुः॥
येषामिंद्रोयुवासखा॥२४॥इंद्रेहिमत्स्यंधसोविश्वेभिःसोमपर्वभिः॥म
हांऽअभिष्टिरोजसा॥२५॥इंद्रोवृत्रमवृणोच्छर्द्धनीतिःप्रमायिनाममि
६ नाद्वर्पणीतिः॥अहन्व्यꣳसमुशधग्वनेष्वाविर्द्धेनाऽअकृणोद्राम्याणाम्॥
२६॥कुतस्त्वमिंद्रमाहिनःसन्नेकोयासिसत्पतेकिंतऽइत्था॥संपृच्छसेस ६
मराणःशुभानैर्वोचेस्तन्नोहरिवोयत्तेअस्मे॥२७॥महांइंद्रोयऽओ
जसाकदाचनस्तरीरसिकदाचनप्रयुच्छसि॥आतन्तइंद्रायवःपनंता
भियऽउर्वंगोमंतंतितृत्सान्॥सकृत्स्वंयेपुरुपुत्रांमहीꣳसहस्रधा
राम्बृहतींदुदुक्षन्॥२८॥इमांतेधियंप्रभरेमहोमहीमस्यस्तोत्रेधि

द्रविणंवाजोऽअस्मे॥५२॥विश्वेदेवाःशृणुतेमꣳहवंमेयेऽअन्तरिक्षेयऽउपद्यवि
ष्ठ॥येऽअग्निजिह्वाऽउतवायजत्राऽआसद्यास्मिन्बर्हिषिमादयध्वम्॥५३
देवेभ्योहिप्रथमंयज्ञियेभ्योऽमृतत्वꣳसुवसिभागमुत्तमम्॥आदिद्दामान
ꣳसवितर्व्यूर्णुषेऽनूचीनाजीवितामानुषेभ्यः॥५४॥प्रवायुमच्छाबृहतीमनीषा बृहती
बृहद्रयिंविश्ववारꣳरथप्राम्॥द्युतद्यामानियुतःपत्यमानःकविःकविमि
यक्षसिप्रयज्यो॥५५॥इन्द्रवायूऽइमेसुताऽउपप्रयोभिरागतम्॥इन्दवोवामु
शन्तिहि॥५६॥मित्रꣳहुवेपूतदक्षंवरुणंचरिशादसम्॥धियंघृताचीꣳ
साधन्ता॥५७॥दस्रायुवाकवःसुतानासत्यावृक्तबर्हिषः॥आयातꣳ
रुद्रवर्त्तनी॥तंप्रत्नथाऽयंवेनश्चोदयत्॥५८॥विदद्यदीसरमारुग्णमद्रेर्म

हिपार्थः पूर्व्यं ३स उप्यं क्कुः ॥ अग्नेन्नयत्सुपद्यक्षराणामस्थारवं प्रथमसज्जान
तीगात् ॥५९॥ नहिष्मन्नामविदन्नन्यमस्माद्वैश्वानरात्पुरएतारमग्नेः ॥ एमे
नमवधन्नमृता ३ अमर्त्यंवैश्वानरंक्षैत्रजित्यायदेवाः ॥६०॥ उग्राविघनि
नामृधः ३ इंद्राग्नी हवामहे ॥ तानोमृळातः ई दृशे ॥६१॥ उपास्मैगायतानरः
पवमानायेंदवे ॥ अभिदेवाँ ३ इयक्षते ॥ येत्वाहिहत्येमघवन्नवर्द्धन्येशांब
रेहरिवोयेगविष्टौ ॥६२॥ येत्वानूनमनुमदंतिविप्राः पिबेंद्रसोमं ३ सग
णोमरुद्भिः ॥ जनिष्ठाऽउग्रः सहसेतुरायमंद्र ३ ओजिष्ठोबहुलाभिमानः
६३॥ अवर्द्धन्निंद्रंमरुतश्चिदत्रमातायद्वीरंदधनद्धनिष्ठा ॥ आतून ३ इंद्रवृ
त्रहन्नस्माकमर्द्धमागहि ॥ महान्महीभिरूतिभिः ॥६५॥ त्वमिंद्रप्रतूर्त्तिष्व

मिविश्वाःऽअसिस्पृधः॥अग्नास्तिहाजनितविश्वतूरसित्वंतूर्यतरुष्यतः॥
६६॥अनुतेशुष्मंतुरयंतमीयतुःक्षोणीशिशुंनमातरा॥विश्वास्तेस्पृधःश्न
थयंतमन्यवेवृत्रंयदिंद्रतूर्वसि॥६७॥यज्ञोदेवानांप्रत्येतिसुम्नमादित्या
सोभवतामृळयंतः॥आवोर्वाचीसुमतिर्ववृत्यादंहोश्चिद्यावरिवोवित्त
रासत्॥६८॥अदब्धेभिःसवितःपायुभिष्ट्वंशिवेभिरद्यपरिपाहिनोगयं॥
हिरण्यजिह्वःसुवितायनव्यसेरक्षामाकिर्नोऽअघशंसईशत॥६९॥
प्रवीरयाशुचयोदद्रिरेवामध्वर्युभिर्मधुमंतःसुतासः॥वहवायोनियुतो
याह्यच्छापिबासुतस्यांधसोमदाय॥७०॥गावउपावतावतम्महीयज्ञस्य
रप्सुदा॥उभाकर्णाहिरण्यया॥७१॥काव्ययोराजानेषुक्रत्वादक्षस्यदुरोणे॥

रिष्ठाद्वंसासधस्थऽआ॥७२॥दैव्याऽअध्वर्यूऽआगतꣳरथेनसूर्यत्वचा॥मध्वा
यज्ञꣳसमंजाथे॥तंप्रत्नथायंवेनश्चोदयत्॥७३॥तिरश्चीनोविततोरश्मि
रेषामधस्विदासी३दुपरिस्विदासी३त्॥रेतोधाऽआसन्महिमानऽआसन्त्स्व
धाऽअवस्तात्प्रयतिःपरस्तात्॥७४॥आरोदसीऽअपृणदास्वर्महज्जातंयदे
नमपसोऽअधारयन्॥सोऽअध्वरायपरिणीयतेकविरत्योनवाजसातयेच
नोहितः॥७५॥उक्थेभिर्वृत्रहन्तमायामन्दानाचिदागिरा॥आङ्गूषैराविवा
सतः॥७६॥उपनःसूनवोगिरःशृण्वन्त्वमृतस्यये॥सुमृडीकाभवन्तुनः॥७७
ब्रह्माणिमेमतयःशꣳसुतासःशुष्मऽइयर्तिप्रभृतोमेऽअद्रिः॥आशासते
प्रतिहर्यन्त्युक्थेमाहरीवहतस्तानोऽअच्छ॥७८॥अनुत्तमातेमघवन्नकि

नूंनत्वावांऽअस्तिदेवताविदानः॥नजायमानोनशतेनजातोयानिकरिष्या
कृणुहिप्रवृद्ध॥७९॥तदिदासभुवनेषुज्येष्ठंयतोयज्ञऽउग्रस्त्वेषंनृम्णः॥सद्यो
जज्ञानोनिरिणातिशत्रूननुयंविश्वेमदंत्यूमाः॥इमाउत्वापुरूवसोगिरोवर्द्ध
तुयाममा॥८०॥पावकवर्णाःशुचयोविपश्चितोभिस्तोमैरनूषत॥८१यस्या
यंविश्वऽआर्योदासःशेवधिपाऽअरिः॥तिरश्चिदर्येरुशमेपवीरवितु
भ्येत्सोऽअज्यतेरयिः॥८२॥अयꣳसहस्रमृषिभिःसहस्कृतःसमुद्रइ
वपप्रथे॥सत्यःसोऽअस्यमहिमागृणेशवोयज्ञेषुविप्रराज्ये॥८३॥अ
दब्धेभिःसवितःपायुभिष्ट्वꣳशिवेभिरद्यपरिपाहिनोगयं॥हिरण्य
जिह्वःसुवितायनव्यसेरक्षामाकिर्नोऽअघशꣳसऽईशत॥८४॥ ७

ऋ

॥हरी:ॐ॥यज्जाग्रतोदूरमुदैतिदैवंतदुसुप्तस्यतथैवैति॥दूरंगमंज्योति
षांज्योतिरेकंतन्मेमनःशिवसंकल्पमस्तु॥१॥पितुंनुस्तोषंमहोधर्माणं
तविषीं॥यस्यत्रितोव्योजसावृत्रंविपर्वमर्दयत्॥अन्विदनुमतेत्वंमन्या
सैशंचनस्कृधि॥२॥क्रत्वेदक्षायनोहिनुप्रणआयूंषितारिषः॥३॥
सिनीवालिपृथुष्टुकेयादेवानामसिस्वसा॥जुषस्वहव्यमाहुतंप्रजांदेवि
दिदिड्ढिनः॥४॥पंचनद्यःसरस्वतीमपियंतिसस्रोतसः॥सरस्वतीतु
पंचधासोदेशेभवत्सरित्॥५॥त्वमग्नेप्रथमोअंगिराऋषिर्देवोदे
वानामभवःशिवःसखा॥तवव्रतेकवयोविद्मनापसोजायंतमरुतो
भ्राजदृष्टयः॥६॥त्वंनोअग्नेतवदेवपायुभिर्मघोनोरक्षतन्वश्चवंद्य॥

त्रातातोकस्यतनयेगवामस्यनिमेषंरक्षमाणस्तवव्रते॥७॥उत्तानामवभ या
राचिकित्वान्सद्यःप्रवीतावृषणंजजान॥अरुषस्तूपोरुशदस्यपाजइळा
यास्पुत्रोवयुनेऽजनिष्ट॥८॥इळायास्त्वापदेवयन्नाभापृथिव्याऽअधि॥
जातवेदोनिधीमह्यग्नेहव्यायवोळ्हवे॥९॥प्रमन्महेशवसानायशूषमां
गूषंगिर्वणसेऽअंगिरस्वत्॥सुवृक्तिभिस्तुवतऽऋग्मियायार्चामार्कं
नरेविश्रुताय॥१०॥प्रवोमहेमहिनमोभरध्वमांगूष्यंशवसानायसा
म॥येनानःपूर्वेपितरःपदज्ञाऽअर्चंतोऽअंगिरसोगाऽअविंदन्॥११॥
इच्छंतित्वासोम्यासःसखायःसुन्वंतिसोमंदधतिप्रयांसि॥तितिक्षं
तेऽअभिशस्तिंजनानामिंद्रत्वदाकश्चनहिप्रकेतः॥१२॥नतेदूरेपर

माश्चिद्द्राध्रुस्यानुभ्रयाह्रिहृमिवोहतिभ्यां॥स्थिरायवृष्णेसवनाकृतेमा
युक्तग्रावाणःसमिद्धानेअग्नौ॥१३॥अषाळ्हंयुत्सुपृतनासुपप्रिꣳ
स्वर्षामप्सांवृजनस्यगोपां॥भरेषुजाꣳसुक्षितिꣳसुश्रवसंजयंतंत्वा
मनुमदेमसोम॥१४॥सोमोधेनुꣳसोमोअर्वंतमाशुꣳसोमोवीरंक
र्मण्यंददाति॥सादन्यंविदथ्यꣳसभेयंपितृश्रवणंयोददाशदस्मै॥१५
त्वमिमाऽओषधीःसोमविश्वास्त्वमपोऽअजनःस्त्वंगाः॥त्वमाततंथोर्वंत
रिक्षंत्वंज्योतिषावितमोववर्थ॥१६॥देवेननोमनसादेवसोमरायोभा
गꣳसहसावन्नभियुध्य॥मात्वातनदीशिषेवीर्यस्योभयेभ्यःप्रचिकित्सा
गइष्टौ॥१७॥अष्टौव्यख्यत्ककुभःपृथिव्यास्त्रीधन्वयोजनासप्तसिंधून्॥

हिरण्याक्षःसवितादेवऽआगाद्दधद्रत्नादाशुषेवार्याणि ॥१८॥ हिरण्यपाणिः
सविताविचर्षणिरुभेद्यावापृथिवीऽअंतरीयते ॥ अपामीवांबाधतेवे
तिसूर्यमभिकृष्णेनरजसा ॥ द्यामृणोति ॥१९॥ हिरण्यहस्तोऽअसुरःसु
नीथःसुमृळीकःस्ववांयात्वर्वाङ् ॥ अपसेधन्रक्षसोयातुधानानस्था
द्देवःप्रतिदोषंगृणानः ॥२०॥ येतेपंथाःसवितःपूर्व्यासोऽरेणवःसुकृता
ऽअंतरिक्षे ॥ तेभिर्नोऽअद्यपथिभिःसुगेभीरक्षाचनोऽअधिचब्रूहिदेव ॥
२१॥ उभापिबतमश्विनोभानःशर्मयच्छतम् ॥ अविद्रियाभिरूतिभिः ॥२२
ऽअप्नस्वतीमश्विनावाचमस्मेकृतंनोदस्रावृषणामनीषाम् ॥ अद्यूत्ये
वसेनिह्वयेवांवृधेचनोभवतंवाजसातौ ॥२३॥ द्युभिरक्तुभिःपरिपातमस्मान

भे रिष्टिभिरश्विनासौगेभिः॥तन्नोमित्रोवरुणोमामहंतामदितिःसिंधुःपृथि
वीउतद्यौः॥२४॥आकृष्णेनरजसावर्त्तमानोनिवेशयन्नमृतंमर्त्यंच॥हि
१९ रण्ययेनसवितारथेनादेवोयातिभुवनानिपश्यन्॥२५॥अनुवाकः॥आ
रात्रिपार्थिवंरजःपितुरप्रायिधामभिः॥दिवःसदांसिबृहतीविति
ष्ठसआत्वेषंवर्त्ततेतमः॥२६॥उषस्तच्चित्रमाभरास्मभ्यंवाजिनीवति॥
येनतोकंचतनयंचधामहे॥२७॥प्रातर्जितंभगमुग्रंहुवेमवयंपुत्रम
दितेर्योविधर्त्ता॥आध्रश्चिद्यंमन्यमानस्तुरश्चिद्राजाचिद्यंभगंभक्षी १९
त्याह॥२८॥प्रषुंतवव्रतेवयंनारिष्येमकदाचन॥स्तोतारस्तइहस्मसि॥ द्र
२९॥पथस्पथःपरिपतिंवचस्याकामेनकृतोअभ्यानळर्कम्॥सनोरास

सूरयः ॥ अंह्रागाधियंधियंऽसीषधातिप्रपूषा ॥ २० ॥ त्रीणिपदाविचक्र
मेविष्णुर्गोपाऽअदाभ्यः ॥ अतोधर्माणिधारयन् ॥ २१ ॥ तद्विप्रासोविपन्यवो
जागृवांऽसः समिंधते ॥ विष्णोर्यत्परमंपदं ॥ २२ ॥ घृतवतीभुवनानाम
भिश्रियोर्वीपृथ्वीमधुदुघेसुपेशसा ॥ द्यावापृथिवीवरुणस्यधर्मणा
विष्कभितेऽअजरेभूरिरेतसा ॥ २३ ॥ येनः सपत्नाऽअपतेभवंत्विंद्राग्नि
भ्यामवबाधामहेतान् ॥ वसवोरुद्राऽआदित्याऽउपरिस्पृशंमोग्रंचेत्ता
रमधिराजमक्रन् ॥ २४ ॥ आनासत्यात्रिभिरेकादशैरिहदेवेभिर्यातंम
धुपेयमश्विना ॥ प्रायुस्तारिष्टंनीरपांऽसिमृक्षतंऽसेधतंद्वेषोभवतंऽ
सचाभुवा ॥ २५ ॥ एषवस्तोमोमरुतऽइयंगीर्मांदार्य्यस्यमान्यस्यकारोः ॥

ऽषाय्यासीष्टलन्नैवयांविद्यामेषंवृजनंजीरदानुम्।।३६।।सहस्तोमाःस
हछंदसऽआवृतःसहप्रमाऽऋषयःसप्तदैव्याः।।पूर्वेषांपंथामनुदृश्यधी
राऽअन्वालेभिरेरथ्योनरश्मीन्।।३७।।आयुष्यंवर्चस्यꣳरायस्पोषमौद्भि
दं।।इदꣳहिरण्यंवर्चस्वज्जैत्रायाविशतादुमाम्।।३८।।नतद्रक्षाꣳसि
नपिशाचास्तरंतिदेवानामोजःप्रथमजꣳह्येतत्।।योबिभर्तिदाक्षाय
णꣳहिरण्यꣳसदेवेषुकृणुतेदीर्घमायुःसमनुष्येषुकृणुतेदीर्घमायुः।।
३९।।यदाबध्नंदाक्षायणाहिरण्यꣳशतानीकायसुमनस्यमानाः।।त
न्मऽआबध्नामिशतशारदायायुष्मांजरदष्टिर्यथासम्।।४०।।उत
नोहिर्बुध्न्यःशृणोत्वजऽएकपात्पृथिवीसमुद्रः।।विश्वेदेवाऽऋतावृधोहुव

नास्कृतामंत्राःकविशस्ता ऽ अवंतु॥४१॥इमागिर ऽ आदित्येभ्योघृतस्नूःस
नाद्राजभ्योजुह्वाजुहोमि।शृणोतुमित्रो ऽ अर्यमाभगोनस्तुविजातोव
रुणोदक्षो ऽ अंशः॥४२॥सप्त ऽ ऋषयःप्रतिहिताःशरीरेसप्तरक्षंतिसद
मप्रमादम्।सप्तापःस्वपतोलोकमीयुःस्तत्रजागृतो ऽ अस्वप्नजौसत्रस
दौचदेवौ॥४३॥उत्तिष्ठब्रह्मणस्पतेदेवयंतस्त्वेमहे।उपप्रयंतुमरुतः
सुदानव ऽ इंद्रप्राशूर्भवासचा॥४४॥प्रनूनंब्रह्मणस्पतिर्मंत्रंवदत्युक्थ
म्।यस्मिन्निंद्रोवरुणोमित्रो ऽ अर्यमादेवा ऽ ओकांसिचक्रिरे॥४५
ब्रह्मणस्पतेत्वमस्ययंतासूक्तस्यबोधितनयंचजिन्व॥विश्वंतद्भद्रंय
दवंतिदेवाबृहद्वदेमविदथेसुवीराः॥य ऽ इमाविश्वाविश्वकर्मायोगीनः

पितान्नपुत्रेभ्यस्यनोधेहि॥४६॥इतित्रयस्त्रिंशोध्यायः॥७॥७॥७॥७
हरिः ॐ॥देवसवितः प्रसुवयज्ञंप्रसुवयज्ञपतिंभगाय॥दिव्योगंध
र्वः केतपूः केतंनः पुनातुवाचस्पतिर्वाचंनः स्वदतु॥१॥तत्सवितुर्वरे
ण्यंभर्गोदेवस्यधीमहि॥धियोयोनः प्रचोदयात्॥२॥विश्वानिदेव
सवितर्दुरितानिपरासुव॥यद्भद्रंतन्नऽआसुव॥३॥विभक्तारंह
वामहेवसोश्चित्रस्यराधसः॥सवितारंनृचक्षसं॥४॥ब्रह्मणेब्राह्म
णंक्षत्रायराजन्यंमरुद्भ्योवैश्यंतपसेशूद्रंतमसेतस्करंनारकायवी
रहणं॥पाप्मनेक्लीबमाक्रयायाऽअयोगूंकामायपुंश्चलूमतिक्रु
ष्टायमागधं॥५॥नृत्तायसूतंगीतायशैलूषंधर्मायसभाचरंनरिष्ठा

येभीमलं॥नर्मायरेभं हसायकारिमानंदायस्त्रीषखंप्रमेकुमा
रीपुत्रंमेधायैरथकारंधैर्यायतक्षाणं॥६॥तपसेकौलालंमायायैकर्मा
रंरूपायमणिकारंशुभेवपंशरव्यायाइषुकारंहेत्यैधनुष्कारं॥
कर्मणेज्याकारंदिष्टायरज्जुसर्जंमृत्यवेमृगयुमंतकायश्वनिनं॥७॥
नदीभ्यःपौंजिष्ठमृक्षीकाभ्योनैषादंपुरुषव्याघ्रायदुर्मदंगंधर्वाप्सरो
भ्योव्रात्यं॥प्रयुग्भ्यउन्मत्तंसर्पदेवजनेभ्योप्रतिपदमयेभ्यःकितव
मीर्यतायाअकितवंपिशाचेभ्योबिदलकारींयातुधानेभ्यःकंटकी
कारीं॥८॥संधयेजारंगेहायोपपतिमार्त्यैपरिवित्तंनिर्ऋत्यैपरिविवि
दानमराध्याएदिधिषुःपतिंनिष्कृत्यैपेशस्कारीं॥संज्ञानायस्मरका

रींप्रकामोद्यायोपसदंवर्णायानुरुधंबलायोपदां॥९॥उत्सादेभ्यःकु
ब्जंप्रमुदेवामनंद्वार्भ्यःस्रामंस्वप्नायांधमधर्मायबधिरंपवित्राय
भिषजं॥प्रज्ञानायनक्षत्रदर्शमाशिक्षायैप्रश्निनमुपशिक्षायाऽअ
भिप्रश्निनंमर्यादायैप्रश्नविवाकं॥१०॥अर्मेभ्योहस्तिपंजवायाश्व
पंपुष्ट्यैगोपालंवीर्यायाविपालंतेजसेऽजपालमिरायैकीनाशं॥की
लालायसुराकारंभद्रायगृहपंश्रेयसेवित्तधमाध्यक्ष्यायानुक्षत्ता
रम्॥११॥भायैदार्वाहारंप्रभायाऽअग्न्येधंब्रध्नस्यविष्टपायाभि
षेक्तारंवर्षिष्ठायनाकायपरिवेष्टारम्।देवलोकायपेशितारं
मनुष्यलोकायप्रकरितारꣳसर्वेभ्योलोकेभ्यउपसेक्तारमवऽऋ

स्यैवृधायोपमंथितारंमेधायवासःपपूलींप्रकामायरजयित्रीम्॥१२॥ऋत
येस्तेनहृदयंवैरहत्यायपिशुनंविविक्त्यैक्षत्तारमौपद्रष्ट्र्यायानुक्ष
त्तारंबलायानुचरंभूम्नेपरिष्कंदं॥प्रियायप्रियवादिनमरिष्ट्याऽअश्वसा
दꣳस्वर्गायलोकायभागदुघंवर्षिष्ठायनाकायपरिवेष्टारम्॥१३॥मन्यवे
यस्तापंक्रोधायनिसरंयोगाययोक्तारꣳशोकायाभिसर्त्तारंक्षेमायवि
मोक्तारमुत्कूलनिकूलेभ्यस्त्रिष्ठिनम्।वपुषेमानस्कृतꣳशीलायांजनी
कारींनिर्ऋत्यैकोशकारींयमायासूम्॥१४॥यमाययमसूमथर्वभ्योवतो
काꣳसंवत्सरायपर्य्यायिणींपरिवत्सरायाविजातामिदावत्सरायाती
त्वरीमिद्वत्सरायातिष्कद्वरीम्॥वत्सरायविजर्ज्जराꣳसंवत्सरायपलिक्नी

ऋभुभ्योजिनसंधꣳसाध्येभ्यश्चर्मम्नम्॥१५॥सरोभ्योधैवरमुपस्थावरा
भ्योदाशꣳवैशꣳताभ्योदाशꣳबैंदंनड्वलाभ्यःशौष्कलं।पारायमार्गारमवारा
यकैवर्त्तंतीर्थेभ्यꣳआंदंविषमेभ्योमैनालं॥१६॥स्वनेभ्यःपर्णकंगुहाभ्यः
११ किरातꣳसानुभ्योजंभकंपर्वतेभ्यःकिंपूरुषम्॥बीभत्सायैपौल्कसंवर्णा १९
यहिरण्यकारंतुलायैवाणिजंपश्चादोषायग्लाविनंविश्वेभ्योभूतेभ्यः
सिध्मलंभूत्यैजागरणमभूत्यैस्वपनमार्त्यैजनवादिनंव्यृद्ध्याꣳअप
गल्भꣳसꣳशरायप्रच्छिदम्॥१७॥अक्षराजायकितवंकृतायादिनव
दर्शंत्रेतायैकल्पिनंद्वापरायाधिकल्पिनमास्कंदायसभास्थाणुंमृत्य
वेगोव्यच्छमंतकायगोघातं॥क्षुधेयोगांविकृंतंतंभिक्षमाणउपतिष्ठति

सदसस्पतिमद्भुतंप्रियमिंद्रस्यकाम्यं॥सनिंमेधामयासिषं स्वाहा॥१
यांमेधांदेवगणाःपितरश्चोपासते॥तयामामद्यमेधयाग्नेमेधाविनंकु
रु स्वाहा॥२॥इदंमेब्रह्मचक्षत्रंचोभेश्रियमश्नुतां॥मइंद्रदेवादधतु श्रिय
मुत्तमांतस्मैस्यैतेस्वाहा॥४॥अपेता॥७॥हरिः ओम्॥ऋक्चंवाचंप्रप
द्येमनोयजुःप्रपद्येसामप्राणंप्रपद्येचक्षुःश्रोत्रंप्रपद्ये॥वागोजःसहोजोम
यिप्राणापानौ॥१॥यन्मेछिद्रंचक्षुषोहृदयस्यमनसोवातितृण्णं॥बृ
हस्पतिर्मेतद्दधातु॥शन्नोभवतुभुवनस्ययस्पतिः॥२॥भूर्भुवःस्वः॥त
त्सवितुर्वरेण्यंभर्गोदेवस्यधीमहि॥धियोयोनःप्रचोदयात्॥३॥कया
नश्चित्रआभुवदूतीसदावृधःसखा॥कयाशचिष्ठयावृता॥४॥क

स्वासत्योमदानांꣳमꣳहिष्ठोमत्सदंधसः॥ दृढाचिदारुजेवसु॥५॥
अभीषुणःसखीनामविताजरितॄणां॥शतंभवास्यूतिभिः॥६॥कया
त्वन्नऊत्याभिप्रमंदसेवृषन्॥कयास्तोतृभ्यआभर॥७॥इंद्रोविश्व
स्यराजति॥शन्नोअस्तुद्विपदेशंचतुष्पदे॥८॥शन्नोमित्रःशंवरुणः
शन्नोभवत्वर्यमा॥शन्नइंद्रोबृहस्पतिःशन्नोविष्णुरुरुक्रमः॥९॥श
न्नोवातःपवताꣳशन्नस्तपतुसूर्यः॥शन्नःकनिक्रदद्देवःपर्जन्यो
अभिवर्षतु॥१०॥अहानिशंभवंतुनःशꣳरात्रीःप्रतिधीयतां॥श
न्नइंद्राग्नीभवतामवोभिःशन्नइंद्रावरुणारातहव्या॥शन्नइंद्रा
पूषणावाजसातौशमिंद्रासोमासुवितायशंयोः॥११॥शन्नोदेवीर

स्ताभ्याम्॥ आददेनारिरसि॥१॥ युंजतेमनउतयुंजतेधियोविप्राविप्रस्य
बृहतोविपश्चितः॥ विहोत्रादधेवयुनाविदेकइन्मही देवस्यसवितुःप
रिष्टुतिः॥२॥ देवीद्यावापृथिवीमखस्यवामद्यशिरोराध्यासंदेवय
जनेपृथिव्याः॥ मखायत्वामखस्यत्वाशीर्ष्णे॥३॥ देव्योवम्रियोभूतस्य
प्रथमजामखस्यवोद्यशिरोराध्यासंदेवयजनेपृथिव्याः॥ मखाय
त्वामखस्यत्वाशीर्ष्णे॥४॥ इयत्यग्रआसीन्मखस्यतेद्यशिरोराध्या
संदेवयजनेपृथिव्य[illegible]॥ मखायत्वामखस्यत्वाशीर्ष्णे॥५॥ इंद्रस्यौज
स्थमखस्यवोद्यशिरोराध्यासंदेवयजनेपृथिव्याः॥ मखायत्वाम
खस्यत्वाशीर्ष्णे॥ मखायत्वामखस्यत्वाशीर्ष्णे॥ मखायत्वामखस्य

त्वाशीर्ष्णे ॥ ६ ॥ प्रैतुब्रह्मणास्पतिःप्रदेव्येतुसूनृता ॥ अच्छावीरंनर्यंपं
क्तिराधसंदेवायज्ञंनयन्तुनः ॥ मखायत्वामखस्यत्वाशीर्ष्णे ॥ मखायत्वा
मखस्यत्वाशीर्ष्णे ॥ मखायत्वामखस्यत्वाशीर्ष्णे ॥ ७ ॥ मखस्यशिरो
सि ॥ मखायत्वामखस्यत्वाशीर्ष्णे ॥ मखस्यशिरोसि ॥ मखायत्वाम
खस्यत्वाशीर्ष्णे ॥ मखस्यशिरोसि ॥ मखायत्वामखस्यत्वाशीर्ष्णे ॥
मखायत्वामखस्यत्वाशीर्ष्णे मखायत्वामखस्यत्वाशीर्ष्णे मखायत्वा
मखस्यत्वाशीर्ष्णे ॥ ८ ॥ अश्वस्यत्वावृष्णःशक्नाधूपयामिदेवयज
नेपृथिव्याः ॥ मखायत्वामखस्यत्वाशीर्ष्णे ॥ अश्वस्यत्वावृष्णःश
क्नाधूपयामिदेवयजनेपृथिव्याः ॥ मखायत्वामखस्यत्वाशीर्ष्णे ॥

अश्वस्यत्वावृष्णःशक्नाधूपयामिदेवयजनेपृथिव्याः।।मखायत्वामख
स्यत्वाशीर्ष्णे।।मखायत्वामखस्यत्वाशीर्ष्णेमखायत्वामखस्यत्वाशीर्ष्णे
मखायत्वामखस्यत्वाशीर्ष्णे।।९।।ऋजवेसाधवेत्वासुक्षित्यैत्वा।।मखा
यत्वामखस्यत्वाशीर्ष्णे।।मखायत्वामखस्यत्वाशीर्ष्णे।मखायत्वामख
स्यत्वाशीर्ष्णे।।१०।।यमायत्वामखायत्वासूर्यस्यत्वातपसे।देवस्त्वास
वितामध्वानक्तुपृथिव्याःसंस्पृशस्पाहि।।अर्चिरसिशोचिरसि
तपोसि।।११।।अनाधृष्टापुरस्तादग्नेराधिपत्यःआयुर्मेदाःपुत्रव
तीदक्षिणतःइंद्रस्याधिपत्येप्रजांमेदाः।।सुषदापश्चाद्देवस्यसवि
तुराधिपत्येचक्षुर्मेदाःआश्रुतिरुत्तरतोधातुराधिपत्येरायस्पो

षंम्मेदाः॥विद्युतिरूपरिष्टाद्बृहस्पतेराधिपत्यऽओजोमेदाविश्वाभ्यो
मानाष्ट्राभ्यस्पाहिमनोरश्वासि॥१२॥स्वाहामरुद्भिःपरिश्रीयस्वदि
वःसꣳस्पृशस्पाहि॥मधुमधुमधु॥१३॥गर्भोदेवानांपितामतीनां
पतिःप्रजानां॥संदेवोदेवेनसवित्रागतसꣳसूर्येणरोचते॥१४॥
समग्निरग्निनागतसंदैवेनसवित्रासꣳसूर्येणारोचिष्ट॥स्वाहा
समग्निस्तपसागतसंदैव्येनसवित्रासꣳसूर्यैणारूरुचत॥१५॥
धर्त्तादिवोविभातितपसस्पृथिव्यांधर्त्तादिवोदेवानाममर्त्यस्तपो
जाः॥वाचमस्मेनियच्छदेवायुवम्॥१६॥अपश्यंगोपामनिपद्य
मानमाचपराचपथिभिश्चरंतम्॥ससध्रीचीःसविषूचीर्वसानः

आवरीवर्त्तिभुवनेष्वंतः ॥१७॥ विश्वासांभुवांपते विश्वस्यमनसस्पते
विश्वस्यवचसस्पतेसर्वस्यवचसस्पते ॥ देवश्रुत्वंदेवघर्मदेवोदेवान्पा
ह्यत्रप्रावीरनुवांदेववीतये ॥१मधुमाध्वीभ्यांमधुमाधूचीभ्यां ॥ हृदेत्वा
मनसेत्वादिवेत्वासूर्यायत्वा ॥ ऊर्ध्वोःअध्वरंदिविदेवेषुधेहि ॥१८॥ पि
तानोसिपितानोबोधिनमस्तेअस्तुमामाहिꣳसीः ॥ त्वष्टृमंतस्त्वास
पेमपुत्रान्पशून्मयि २ धेह्यरिष्टाहꣳसहपत्याभूयासं ॥१९॥ अहः
केतुनाजुषतांꣳसुज्योतिर्ज्योतिषास्वाहा ॥ रात्रिःकेतुनाजुषतांꣳसु
ज्योतिर्ज्योतिषास्वाहा ॥२०॥ इतिसप्तत्रिंशतिमोध्यायः ॥ ३७ ॥ श्री ॥
हरिः ओम् ॥ देवस्यत्वासवितुःप्रसवेश्विनोर्बाहुभ्यांपूष्णोहस्ताभ्याम्

आददेदित्यैरास्नासि॥१॥ ईळएह्यदितएहिसरस्वत्येहि॥ असावेह्यसा
वेह्यसावेहि॥२॥ अदित्यैरास्नासीन्द्राण्याऽउष्णिषः॥ पूषासिघर्मायदी
ष्व॥३॥ अश्विभ्यांपिन्वस्वसरस्वत्यैपिन्वस्वेन्द्रायपिन्वस्व॥ स्वाहेन्द्रवत्स्वा
हेन्द्रवत्स्वाहेन्द्रवत्॥ यस्तेस्तनःशशयोयोमयोभूर्योरत्नधावसुविद्यः
सुदत्रः॥ येनविश्वापुष्यसिवार्याणिसरस्वतितमिहधातवेकः॥ उर्वं
२७ तरिक्षमन्वेमि॥५॥ गायत्रंछंदोसित्रैष्टुभंछंदोसिद्यावापृथिवीभ्यां २७
त्वापरिगृह्णाम्यंतरिक्षेणोपयच्छामि॥ इद्राश्विनामधुनःसारघस्य
घर्मंपातवसवोयजतवाट्॥ स्वाहासूर्यस्यरश्मयेवृष्टिवनये॥६॥ स
मुद्रायत्वावातायस्वाहासरिरायत्वावातायस्वाहा॥ अनाधृष्याया

त्वावातायस्वाहाप्रतिधृष्यायत्वावातायस्वाहा॥ऽअवस्यवेत्वावाताय
स्वाहाशिमिदायत्वावातायस्वाहा॥इंद्रायत्वावसुमतेरुद्रायैत्वाव
तेस्वाहेंद्रायत्वादित्यवतेस्वाहा॥७॥इंद्रायत्वाभिमातिघ्नेस्वाहा
सवित्रेत्वऽऋभुमतेविभुमतेवाजवतेस्वाहाबृहस्पतयेविश्वदेव्याव त्वा
तेस्वाहा॥८॥यमायत्वांगिरस्वतेपितृमतेस्वाहा॥स्वाहाघर्माय
स्वाहाघर्म्मःपित्रे॥९॥विश्वाऽआशादक्षिणसत्त्सर्वांदेवानया
डिह॥स्वाहाकृतस्यघर्मस्यमधोःपिबतमश्विना॥१०॥दिविधा
इमंयज्ञमिमंयज्ञंदिविधाः॥स्वाहाग्नयेयज्ञियायशंयजुर्भ्यः॥
११॥अश्विनाघर्म्मंपातंहार्द्वानमहर्दिवाभिरूतिभिः॥तंत्रायि

यो नमो द्यावापृथिवीभ्यां॥१२॥ अपातामश्विना घर्म्ममनु द्यावापृ
थिवीऽअमंसातां॥ इहैव रातयः संतु॥१३॥ इषे पिन्वस्वोर्ज्जे पिन्वस्व
ब्रह्मणे पिंन्वस्व क्षत्त्राय पिंन्वस्व द्यावापृथिवीभ्यां पिंन्वस्व॥ धर्म्मा
सि सुधर्म्मामेन्यस्मे नृम्णानि धारय ब्रह्म धारय क्षत्त्रं धारय विशं
धारय॥१४॥ स्वाहा पूष्णे शरसे स्वाहा ग्रावभ्यः स्वाहा प्रतिरवेभ्यः॥
स्वाहा पितृभ्य ऊर्ध्वबर्हिर्भ्यो घर्म्मपावभ्यः स्वाहा द्यावापृथिवीभ्या
ꣳ स्वाहा विश्वेभ्यो देवेभ्यः॥१५॥ स्वाहा रुद्राय रुद्रहूतये स्वाहा सं
ज्योतिषा ज्योतिः॥ अहः केतुना जुषताꣳ सुज्योतिर्ज्योतिषा स्वाहा
रात्रिः केतुना जुषताꣳ सुज्योतिर्ज्योतिषा स्वाहा॥ मधु हुतमिंद्रतमे

ऽग्नाऽअनूपामतिदेवघर्म्मनमस्तेऽअस्तुमामाहिꣳसीः ॥१६॥ अभीमंमहिमादिवंविप्रोबभूवसप्रथाः ॥ उतश्रवसापृथिवीꣳसꣳसीदस्वमहाꣳऽअसिरोचस्वदेववीतमः ॥ विधूममग्नेऽअरुषंम्मियेध्यसृजप्रशस्तदर्शतं ॥१७॥ यातेघर्मदिव्याशुग्यागायत्र्याꣳहविर्द्धाने ॥ सातऽआप्यायतान्निष्ट्यायतान्तस्यैतेस्वाहा ॥ यातेघर्म्मान्तरिक्षेशुग्यात्रिष्टुभ्याग्नीध्रे ॥ सातऽआप्यायतान्निष्ट्यायतान्तस्यैतेस्वाहा ॥ यातेघर्म्मपृथिव्याꣳशुग्याजगत्याꣳसदस्या ॥ सातऽआप्यायतान्निष्ट्यायतान्तस्यैतेस्वाहा ॥१८॥ क्षत्रस्यत्वापरस्पायब्रह्मणस्तन्वंपाहि ॥ विशस्त्वाधर्म्मणावयमनुक्रामामसुवितायनव्यसे ॥१९॥ चतुःस्रक्तिर्नाभिरृतस्यसप्रथाः स

नोविश्वायुःसप्रथाःसनःसर्वायुःसप्रथाः॥अपद्वेषोअपह्वरोन्यव्र
तस्यसश्चिम॥२०॥घर्मैतत्तेपुरीषंतेनवर्द्धस्वचाचप्यायस्व।वर्द्धिषी
महिचवयमाचप्यासिषीमहि॥२१॥अचिक्रदद्वृषाहरिर्महाँमित्रो
नदर्शतः॥सꣳसूर्येणादिद्युतदुदधिर्निधिः॥२२॥सुमित्रियानऽआ
पऽओषधयःसंतुदुर्मित्रियास्तस्मैसंतु।योस्मान्द्वेष्टियंचवयंद्विष्मः॥
उद्वयंतमसस्परिस्वःपश्यंतऽउत्तरम्॥देवंदेवत्रासूर्यमगन्मज्यो
तिरुत्तमम्॥एधोस्येधिषीमहिसमिदसितेजोसितेजोमयिधेहि॥
२४॥यावतीद्यावापृथिवीवरिम्णायावच्चसप्तसिंधवोवितस्थिरे॥तावं
तमिंद्रतेग्रहमूर्जागृह्णाम्यक्षितंमयिगृह्णाम्यक्षितं॥२५॥मयित्य

देवीरूपस्सृजमधुमतीरयक्ष्मायप्रजाभ्यः॥तासामास्थानादुज्जिहतामोषध
यः सुपिप्पलाः॥३८॥संतेवायुर्मातरिश्वादधातूत्तानायाहृदयंयद्विकस्तं॥
योदेवानांचरसिप्राणथेनकस्मैदेवायवषळस्तुतुभ्यं॥३९॥सुजातोज्योति
षासहशर्मंवरूथꣳस्वाहा॥मासदत्स्वः॥वासोऽअग्नेविश्वरूपꣳसंव्यय
स्वविभावसो॥४०॥उदुतिष्ठस्वध्वरावानोदेव्याधिया॥दृशेचभासाबृह
तासुशुक्वनिराग्नेयाहिसुशस्तिभिः॥४१॥ऊर्ध्वऊषुणऊतयेतिष्ठादेवोन
सविता॥ऊर्ध्वोवाजस्यसनितायदंभिर्वाघद्भिर्विह्वयामहे॥४२॥सजा
तोगर्भोऽअसिरोदस्योरग्नेचारुर्विभृतऽओषधीषु॥चित्रःशिशुःपरि
तमाꣳस्यक्तून्प्रमातृभ्योऽअधिकनिक्रदद्गाः॥४३॥स्थिरोभववीड्वंगः

आशुर्भव वाज्यर्वन्न् ।। पृथुर्भव सुषदस्त्वमग्नेः पुरीषवाहणः ।।४४।।
शिवो भव प्रजाभ्यो मानुषीभ्यस्त्वमंगिरः ।। माद्यावापृथिवीऽअभिशो
चीर्मान्तरिक्षं मा वनस्पतीन् ।।४५।। प्रैतु वाजी कनिक्रदन्नानदद्
रासभस्पत्वा ।। भरन्नग्निं पुरीष्यं मा पाद्यायुषः पुरा ।।४६।। वृषाग्निं
वृषणं भरन्नपां गर्भꣳ समुद्रियं ।। अग्नऽआयाहि वीतये ।। ऋतꣳ
सत्यमृतꣳ सत्यमग्निं पुरीष्यमंगिरस्वद्भरामः ।।४७।। ओषधयः
प्रतिमोदध्वमग्निमेतꣳ शिवमायन्तमभ्यत्र युष्माः ।। व्यस्यन्विश्वाऽ
अनिराऽअमीवा निषीदन्नोऽअप दुर्मतिं जहि ।।४८।। ओषधयः
प्रतिगृभ्णीत पुष्पवतीः सुपिप्पलाः ।। अयं वो गर्भऽऋत्वियः प्रत्न

[redacted]॥पूषनेनिर्ऋतेभागस्तंजुषस्वस्वाहाग्नि
नेत्रेभ्योदेवेभ्यःपुरःसद्भ्यःस्वाहायमनेत्रेभ्योदेवेभ्योदक्षिणासद्भ्यःस्वा
हा॥विश्वेदेवनेत्रेभ्योदेवेभ्यःपश्चात्सद्भ्यःस्वाहामित्रावरुणनेत्रेभ्योवा
मरुन्नेत्रेभ्योवादेवेभ्यउत्तरासद्भ्यःस्वाहा॥सोमनेत्रेभ्योदेवेभ्यउपरिस
द्भ्योदुवस्वद्भ्यःस्वाहा॥३॥येदेवाअग्निनेत्राःपुरःसदस्तेभ्यःस्वाहायेदे
वायमनेत्रादक्षिणासदस्तेभ्यःस्वाहा॥येदेवाविश्वेदेवनेत्राःपश्चात्सद
स्तेभ्यःस्वाहायेदेवामित्रावरुणनेत्रावामरुन्नेत्रावोत्तरासदस्तेभ्यःस्वाहा॥
येदेवाःसोमनेत्राउपरिसदोदुवस्वन्तस्तेभ्यःस्वाहा॥१२॥अग्नेसहस्वपृत
नाःअभिमातीरपास्य।दुष्टरस्तरन्नरातीर्वर्चोधायज्ञवाहसि॥देवस्य

२

अग्निरेकाक्षरेणप्राणमुदजयत्तमुज्जेषमश्विनौद्व्यक्षरेणद्विपदोमनु
ष्यानुदजयतांत्तानुज्जेषं ॥ विष्णुस्त्र्यक्षरेणत्रीनिमांल्लोकानुदजय
त्तांनुज्जेषषꣳसोमश्चतुरक्षरेणचतुष्पदःपशूनुदजयत्तानुज्जेषम् ॥
४० ॥ पूषापंचाक्षरेणपंचऋतूनुदजयत्तानुज्जेषꣳसविताषळक्षरे
णषळःऋतूनुदजयत्तानुज्जेषम् ॥ मरुतःसप्ताक्षरेꣳसप्तग्राम्यान्प
शूनुदजयꣳस्तानुज्जेषंबृहस्पतिरष्टाक्षरेणगायत्रीमुदजयत्ता
मुज्जेषं ॥ ४१ ॥ मित्रोनवाक्षरेणत्रिवृतꣳस्तोममुदजयत्तमुज्जेषंव
रुणोदशाक्षरेणविराजमुदजयत्तामुज्जेषं ॥ इंद्रएकादशाक्षरेण
त्रिष्टुभमुदजयत्तामुज्जेषंविश्वेदेवाद्वादशाक्षरेणजगतीमुदजयꣳस्ता

मुज्जेषं॥४२॥वसवस्त्रयोदशाक्षरेणत्रयोदशंस्तोममुदजयंस्तमुज्जे
षंरुद्राःचतुर्दशाक्षरेणचतुर्दशंस्तोममुदजयंस्तमुज्जेषम॥
आदित्याःपंचदशाक्षरेणपंचदशंस्तोममुदयैंजयंस्तमुज्जेष
श मदितिःषोडशाक्षरेणषोडशंस्तोममुदजयत्तमुज्जेषं॥प्रजापतिः
४८ सप्तदशाक्षरेणसप्तदशंस्तोममुदजयत्तमुज्जेषम॥४३॥इतिक
ण्वशाखायांसंहितायांप्रथमदशकेदशमोध्यायः॥१०॥छ॥स्वैत्रे
आश्विनकृष्ण१२वेर्षेदुर्मुखनामसंवत्सरेएंदुवासरेप्रथमयामेस
माप्तमस्तु॥छ॥छ॥छ॥छ॥छ॥छ॥छ॥छ॥छ॥छ॥छ॥छ॥ ४८
शुभंभवतु॥छ॥अहिल्यापावन॥छ॥श्रीसितारामचंद्रार्पणमस्तु॥छ

र्तेस्थराष्ट्रदाराष्ट्रंमेदत्तस्वाहाजनभृतस्थराष्ट्रदाराष्ट्रममुष्मैदत्त॥विश्वभृत
स्थराष्ट्रदाराष्ट्रंमेदत्तस्वाहाविश्वभृतस्थराष्ट्रदाराष्ट्रममुष्मैदत्त॥ओष्ठास्थ
राष्ट्रदाराष्ट्रंमेदत्तस्वाहाओष्ठास्थराष्ट्रदाराष्ट्रममुष्मैदत्त॥आपःस्वाराज्ञीस्थ
राष्ट्रदाराष्ट्रममुष्मैदत्त॥७॥संमधुमतीर्मधुमतीभिःपृच्यंतांमहिक्षत्रंक्षत्रीया
यवन्वानाः॥अनाधृष्टाःसीदतसहौजसामहिक्षत्रंक्षत्रियायदधतीः॥८॥स
वित्रात्वाप्रसवानांसुवतामग्निर्गृहपतीनांसोमोवनस्पतीनाम्॥बृह
स्पतिर्वाचइंद्रोज्यैष्ठ्यायरुद्रःपशूनांमित्रःसत्यायवरुणोधर्मपतीनाम्॥९
इमंदेवाःअसपत्नंसुवध्वंमहतेक्षत्रायमहतेज्यैष्ठ्याय।इमममुममुष्य
पुत्रममुष्याःपुत्रमस्यैविशे॥१०॥एषवःकुरवोराजैषवःपंचालाराजा॥सो

मोस्माकंब्राह्मणानांराजा॥११॥सोमस्यत्विषिरग्नयेस्वाहासोमायस्वा स्यु
हासवित्रेस्वाहासरस्वत्यैस्वाहा॥पूष्णेस्वाहाबृहस्पतयेस्वाहा॥१२॥इंद्रायस्वा
हाघोषायस्वाहाश्लोकायस्वाहांशायस्वाहाभगायस्वाहार्यम्णेस्वाहा॥
सवितुर्वःप्रसवउत्पुनाम्यच्छिद्रेणपवित्रेणसूर्यस्यरश्मिभिः॥अनिभृ
ष्टमसिवाचोबंधुस्तपोजाःसोमस्यदात्रमसिस्वाहाराजस्वः॥१३॥सधमा
दोद्युम्निनीरापएताःअनाधृष्टाअपस्योवसानाः॥पस्त्यासुचक्रेवरुणःस
धस्थमपांशिशुर्मातृतमास्वंतः॥१४॥क्षत्रस्योल्बमसिक्षत्रस्यजराय्व
सिक्षत्रस्यनाभिरसिक्षत्रस्ययोनिरसि॥इंद्रस्यवार्त्रघ्नमसित्वयायंवृत्रं
वध्यान्मित्रस्यासिवरुणस्यासि॥१५॥रुजासिदृबासिक्षुपासि॥पातैनं

प्राचं पातेनं प्रत्यंचं पातेनं तिर्यंचं दिग्भ्यः पान्तु ॥ १६ ॥ आविर्मर्याः आवि
त्तोः अग्निर्गृहपतिरावित्त इंद्रोवृद्धश्रवाः आवित्तः पूषाविश्ववेदाः आवि
त्तौमित्रावरुणौधृतव्रतौ। आवित्तेद्यावापृथिवीविश्वशंभुवः आवित्तादि
तिरुरुशर्म्मा ॥ १७ ॥ अवेष्टा दंदशूकाः प्राचीमारोह गायत्री त्वावतु । रथंतर
ꣳसाम त्रिवृत्स्तोमो वसंत ऋतुर्ब्रह्म द्रविणं ॥ १८ ॥ दक्षिणामारोह त्रिष्टुप्त्वा
वतु । बृहत्साम पंचदशस्तोमो ग्रीष्मः ऋतुः क्षत्रं द्रविणं ॥ १९ ॥ प्रतीचीमा
रोहजगती त्वावतु । वैरूपꣳसाम सप्तदशस्तोमो वर्षाः ऋतुर्विड्द्रविणं ॥ २०
उदीचीमारोह जगती त्वावतु । उदीचीमारोहानुष्टुप्त्वावतु । वैराजꣳसामैक
विꣳशस्तोमः शरद् ऋतुः फलं द्रविणं ॥ २१ ॥ ऊर्ध्वामारोह पंक्तिस्त्वाव

नु॥ शाक्वररैवते सामनी त्रिणवत्रयस्त्रिꣳशौ स्तोमौ हेमंतशिशिरा॰ ऋतू वर्चो
द्रविणं॥ प्रत्यस्तं नमुचेः शिरः॥२२॥ सोमस्य त्विषिरसि तवेव मे त्विषिर्भूयात्॥
मृत्योः पाह्योजोसि सहोस्यमृतमसि॥२३॥ हिरण्यरूपा उषसो विरोक उभा
इंद्रा उदितः सूर्यश्च॥ आरोहतं वरुण मित्र गर्तं ततश्चक्षाथामदितिं दितिं
च॥ मित्रोसि वरुणोसि॥२४॥ सोमस्य त्वा द्युम्नेनाभिषिंचाम्यग्नेर्भ्राजसा
सूर्यस्य वर्चसा॥ इंद्रस्येंद्रियेण मरुतामोजसा क्षत्राणां क्षत्रपतिरेध्यति
दिद्यून्पाहि॥२५॥ इमं देवाऽअसपत्नꣳ सुवध्वं महते क्षत्राय महते ज्यैष्ठ्या
य महते जानराज्याय॥ इममममुष्य पुत्रममुष्याः पुत्रमस्यै विशे॥२६॥ ए
ष वः कुरवो राजैष वः पंचाला राजा॥ सोमोस्माकं ब्राह्मणानाꣳ राजा॥२७॥

प्रपर्वतस्यवृषभस्यपृष्ठान्नावश्चरंतिस्वसिचऽइयानाः॥ताऽआववृत्रंन्नध
रागुदक्ताऽअहिंबुध्न्यमनुरीयमाणाः॥विष्णोर्विक्रमणमसिविष्णोर्विक्रांत
मसिविष्णोःक्रांतमसि॥२८॥प्रजापतेनत्वदेतान्यन्योविश्वारूपाणिपरिता
बभूव॥यत्कामास्तेजुहुमस्तन्नोऽअस्तुवयंस्यामपतयोरयीणां॥२९॥
रुद्रयत्तेक्रिविपरंनाम।तस्मैहुतमस्यमेष्टमसिस्वाहा॥३०॥इंद्रस्यवज्रो
सिमित्रावरुणयोस्त्वाप्रशास्त्रोःप्रशिषायुनज्मि॥अव्यथायैत्वास्वधा
यैत्वारिष्टःफल्गुनः॥३१॥मरुतांप्रसवेनजयापाममनसासमिंद्रियेण॥
३१ मातऽइंद्रतेवयंतुराषाळयुक्तासोऽअब्रह्मताविदसाम॥३२॥तिष्ठारथम
धियद्वज्रहस्तारश्मींदेवयमसेस्वश्वान्॥अग्नयेगृहपतयेस्वाहासो

मायुवनस्पतयिस्वाहा ॥२३॥ इंद्रस्येंद्रियायस्वाहा मरुतामोजसेस्वाहा ॥
पृथिविमातर्मामाहिंसीर्मोअहंत्वां ॥२४॥ हंसःशुचिषद्वसुरंतरिक्ष
सद्धोताविदिषदतिथिर्दुरोणसत् ॥ नृषद्वरसदृतसद्व्योमसदब्जागोजा
ऋतजाःअद्रिजाऽऋतंबृहत् ॥२५॥ इयदस्यायुरस्यायुर्मेदेहियुङ्ङसि
वर्च्चोसिवर्च्चोमेदेहि ॥ ऊर्गस्यूर्ज्जंमयिधेहींद्रस्यवौंवांबाहुवीर्यकृतोऽ
उपावहरामि ॥२६॥ स्योनासिसुषदासिक्षत्रस्ययोनिरसि ॥ स्योनामा
सीदसुषदामासीदक्षत्रस्ययोनिमासीद ॥२७॥ निषसादधृतव्रतो
वरुणःपस्त्यास्वा ॥ सांम्राज्यायसुक्रतुः ॥ ॥२८॥ अभिभूरस्ययाना
मेतास्तेपंचदिशःकल्पंतां ॥ ब्रंह्मंस्त्वंब्रंह्मासि ॥२९॥ सवितासिसत्य

ये॥१४॥प्रतूर्वन्नेह्यवक्रामन्नशस्तीरुद्रस्यगाणपत्यंमयोभूरेहि॥उर्वन्त
रिक्षंवीहिस्वस्तिगव्यूतिरभयानिकृण्वन्पूष्णासयुजासह॥१५॥पृथिव्याः
सधस्थादग्निंपुरीष्यमंगिरस्वदाभर॥अग्निंपुरीष्यमंगिरस्वदच्छेमोग्निं
पुरीष्यमंगिरस्वद्भरिष्यामः॥१६॥अन्वग्निरुषसामग्रमख्यदन्वहानि
प्रथमोजातवेदाः॥अनुसूर्यस्यपुरुत्राचरश्मीननुद्यावापृथिवीऽआत
तंथ॥१७॥आगत्यवाज्यध्वानꣳसर्वामृधोविधूनुते॥अग्निꣳसधस्थे
महतिचक्षुषानिचिकीषते॥१८॥आक्रम्यवाजिन्पृथिवीमग्निमिच्छरु
चात्वं॥भूम्यावृत्वायनोब्रूहियतःखनेमतंवयं॥१९॥द्यौस्तेपृष्ठंपृथिवीस
धस्थमात्मान्तरिक्षꣳसमुद्रोयोनिः॥विख्यायचक्षुषात्वमभितिष्ठपृत

६

न्यतः॥२०॥उत्क्राममहतेसौभगायास्मादास्थानाद्द्रविणोदावाजिन्॥वय
ꣳस्यामसुमतौपृथिव्याः॥अग्निंखनंतउपस्थेऽअस्याः॥२१॥उदक्रमीद्द्रवि
णोदावाज्यर्वाकः सुलोकꣳसुकृतंपृथिव्यां॥ततःखनेमसुप्रतीकमग्नि
ꣳस्वोरुहाणाऽअधिनाकमुत्तमं॥२२॥आत्वाजिघर्मिमनसाघृतेनप्र
तिक्षियंतंभुवनानिविश्वा॥पृथुंतिरश्चावयसाबृहंतंव्यचिष्ठमन्नैरभ
संदृशानं॥२३॥आविश्वतःप्रत्यंचंजिघर्म्यरक्षसामनसातज्जुषेत॥त॥
मर्यश्रीःस्पृहयद्वर्णोऽअग्निर्नाभिमृशेतन्वाजर्भुराणः॥२४॥परिवा
जपतिःकविरग्निर्हव्यान्यक्रमीत्॥दधद्रत्नानिदाशुषे॥२५॥परित्वाग्ने
पुरंवयंविप्रꣳसहस्यधीमहि॥धृषद्वर्णंदिवेदिवेभेत्तारंभंगुरावतां॥२६

६

हज्योतिःकरिष्यतःसविताप्रसुवातितान्॥३॥युंजतेमनउतयुंजतेधियो
विप्राविप्रस्यबृहतोविपश्चितः॥विहोत्रादधेवयुनाविदेकइन्महीदेव
स्यसवितुःपरिष्टुतिः॥४॥युजेवांब्रह्मपूर्व्यंनमोभिर्विश्लोकएतुपथ्येवसू
रेः॥शृण्वंतुविश्वेअमृतस्यपुत्राआयेधामानितस्थुः॥५॥यस्यप्रयाणं दिव्यानि
मन्वन्यइद्ययुर्देवादेवस्यमहिमानमोजसा॥यःपार्थिवानिविममेस
एतशोरजांसिदेवःसवितामहित्वना॥६॥देवसवितःप्रसुवयज्ञंप्रसु
वयज्ञपतिंभगाय॥दिव्योगंधर्वःकेतपूःकेतंनःपुनातुवाचस्पतिर्वाचंनः
स्वदतु॥७॥इमंनोदेवसवितर्यज्ञंप्रणयदेवाव्यंसखिविदंसत्राजि
तंधनजितंस्वर्जितं॥ऋचास्तोमंसमर्द्धयगायत्रेणरथंतरंबृह

ह्णायत्रवर्त्तनिः स्वाहा॥८॥देवस्यत्वासवितुः प्रसवेश्विनोर्बाहुभ्यांपूष्णोहस्ता
भ्यां॥आददेगायत्रेणछंदसांगिरस्वत॥पृथिव्याःसधस्थादग्निंपुरीष्य
मंगिरस्वदाभर॥त्रैष्टुभेनछंदसांगिरस्वत्॥९॥अभ्रिरसिनार्यसित्वया
वयमग्निंशकेमखनितुम्॥सधस्थआजागतेनछंदसांगिरस्वत्॥
१०॥हस्तआधायसविताबिभ्रदभ्रिंहिरण्ययीम्॥अग्नेर्ज्योतिर्नि
चाय्यपृथिव्याअध्याभरदानुष्टुभेनछंदसांगिरस्वत्॥११॥प्रतूर्त्तंवाजि
न्नाद्रववरिष्ठामनुसंवतं॥दिवितेजन्मपरममंतरिक्षेतवनाभिःपृथिव्या
मधियोनिरित्॥१२॥युंजाथांरासभंयुवमस्मिन्यामेवृषण्वसू॥अग्निं
भरंतमस्मयुं॥१३॥योगेयोगेतवस्तरंवाजेवाजेहवामहे॥सखायइंद्रमूत

त्वमग्नेद्युभिस्त्वमाशुशुक्षणिस्त्वमद्भ्यः स्त्वमश्मनस्परि ॥ त्वंवनेभ्यस्त्वमोष
धीभ्यस्त्वंनृणांनृपतेजायसेशुचिः ॥ २७ ॥ देवस्यत्वासवितुः प्रसवेश्वि
नोर्बाहुभ्यांपूष्णोहस्ताभ्यां ॥ पृथिव्याः सधस्थादग्निंपुरीष्यमंगिरस्वत्ख
नामि ॥ ज्योतिष्मंतंत्वाग्नेसुप्रतीकमजस्रेणभानुनादीद्यतम् ॥ शिवंप्र
जाभ्योहिꣳसंतंपृथिव्याः सधस्थादग्निंपुरीष्यमंगिरस्वत्खनामः ॥ २८
अपांपृष्ठमसियोनिरग्नेः समुद्रमभितः पिन्वमानं ॥ वर्द्धमानोमहाꣳ
ष्क आचपुष्करेदिवोमात्रयावरिम्णाप्रथस्व ॥ २९ ॥ शर्मचस्थोवर्मचस्थो
च्छिद्रेबहुलेउभे ॥ व्यचस्वतीसंवसाथांभृतमग्निंपुरीष्यं ॥ ३० ॥ संवसा
थांꣳस्वर्विदासमीचीउरसात्मना ॥ अग्निमंतर्भरिष्यंतीज्योतिष्मंतम

जस्त्रमित॥पुरीष्योसिविश्वभराः॥अथर्वात्वाप्रथमोनिरमंथदग्ने॥१॥
त्वामग्नेपुष्करादध्यथर्वानिरमंथत॥मूर्ध्नोविश्वस्यवाघतः॥२॥त
मुत्वादध्यङ्ऋषिःपुत्रईधेअथर्वणः॥वृत्रहणंपुरंदरं॥३॥तमुत्वा
पाथ्योवृषासमीधेदस्युहंतमं॥धनंजयंरणेरणे॥४॥सीदहोतः
स्वउलोकेचिकित्वान्सादयायज्ञंसुकृतस्ययोनौ॥देवावीर्देवान्ह
विषायजास्यग्नेबृहद्यजमानेवयोधाः॥५॥निहोताहोतृषदनेवि
दानस्त्वेषोदीदिवांअसदत्सुदक्षः॥अदब्धव्रतप्रमतिर्वसिष्ठःसह
स्रंभरःशुचिजिह्वोअग्निः॥६॥संसीदस्वमहांअसिशोचस्वदे
ववीतमः॥विधूममग्नेअरुषंमियेध्यसृजप्रशस्तदर्शतं॥७॥अपो

त्वासवितुःप्रसवेश्विनोर्बाहुभ्यांपूष्णोहस्ताभ्यां॥३॥उपांशोर्वीर्येणजुहो
मिहतंरक्षःस्वाहा॥रक्षसांत्वावधायवधिष्मरक्षोमुष्यत्वावधायामुम
वधिष्म॥जुषाणोप्तुराज्यस्यवेतुःस्वाहा॥४॥अपोदेवामधुमतीरगृभ्णन्नू
र्जस्वतीराजस्वःश्चितानां॥याभिर्मित्रावरुणा॥अभ्यषिंचन्याभिरिंद्रम
नयन्नत्यरातीः॥५॥वृष्णऊर्मिरसिराष्ट्रदाराष्ट्रंमेदेहिस्वाहावृष्णऊर्मि
रसिराष्ट्रदाराष्ट्रममुष्मैदेहि॥वृषसेनोसिराष्ट्रदाराष्ट्रंमेदेहिस्वाहावृषसे
नोसिराष्ट्रदाराष्ट्रममुष्मैदेहि॥६॥अर्थेतस्थराष्ट्रदाराष्ट्रंमेदत्तस्वाहार्थेत
स्थराष्ट्रदाराष्ट्रममुष्मैदत्त॥ओजस्वतीस्थराष्ट्रदाराष्ट्रंमेदत्तस्वाहौजस्व
तीस्थराष्ट्रदाराष्ट्रममुष्मैदत्त॥आपःपरिवाहिणीस्थराष्ट्रदाराष्ट्रंमेदत्त:

स्वाहापःपरिवाहिणीस्थराष्ट्रदाराष्ट्रममुष्मैदत्त॥अपांपतिरसिराष्ट्रदा
राष्ट्रंमेदेहिःस्वाहापांपतिरसिराष्ट्रदाराष्ट्रममुष्मैदेहि॥अपांगभैसि
राष्ट्रदाराष्ट्रंमेदेहिस्वाहापांगभोसिराष्ट्रदाराष्ट्रममुष्मैदेहि॥सूर्यवर्च
सस्थराष्ट्रदाराष्ट्रंमेदत्तःस्वाहासूर्यवर्चसस्थराष्ट्रदाराष्ट्रममुष्मैदत्त॥
सूर्यत्वचस्थराष्ट्रदाराष्ट्रंमेदत्तःस्वाहासूर्यत्वचस्थराष्ट्रदाराष्ट्रममुष्मैद
त्त॥व्रजक्षितस्थराष्ट्रदाराष्ट्रंमेदत्तस्वाहाव्रजक्षितस्थराष्ट्रदाराष्ट्रममु
ष्मैदत्त॥वाशास्थराष्ट्रदाराष्ट्रंमेदत्तस्वाहावाशास्थराष्ट्रदाराष्ट्रममुष्मै
दत्त॥मांदास्थराष्ट्रदाराष्ट्रंमेदत्तस्वाहामांदास्थराष्ट्रदाराष्ट्रममुष्मैदत्त॥
शक्वरीस्थराष्ट्रदाराष्ट्रंमेदत्तस्वाहाशाक्वरीस्थराष्ट्रदाराष्ट्रममुष्मैदत्त॥जन

प्रसवोवरुणोऽसिसत्योजाः॥इंद्रोसिविश्वौजारुद्रोसिसुशेवः॥४०॥प्रियंकरःश्रे
यस्करभूयस्कर॥इंद्रस्यवज्रोसितेनमेरध्य॥४१॥अग्निःपृथुर्द्धर्मणस्पति
र्जुषाणोऽग्निःपृथुर्धर्मणस्पतिः॥४२॥आज्यस्यहविषोवेतुस्वाहा॥स्वा
हाकृताःसूर्यस्यरश्मिभिर्यतध्वं॥सजातानांमध्यमेष्ठ्याय॥४२॥सवित्रा
प्रसवित्रासरस्वत्यावाचा॥त्वष्ट्रारूपैःपूष्णापशुभिरिंद्रेणास्मे॥४३॥बृह
स्पतिनाब्रह्मणावरुणेनौजसाग्निनातेजसासोमेनराज्ञा॥विष्णुनादे
वतयादृत्राम्येमंयज्ञंविष्णुमाप्नवानि॥४४॥अश्विभ्यांपच्यस्वसरस्वत्यैप
च्यस्वेंद्रायसुत्राम्णेपच्यस्व॥वायोःपूतःपवित्रेणप्रत्यङ्सोमोऽति
स्रुतः॥इंद्रस्ययुज्यःसखा॥४५॥कुविदंगयवमंतोयवंचिद्यथादांत्यनुपू

वैंवियूय॥ इहेहैषांकृणुहिभोजनानियेबर्हिषोनमउक्तिंयजग्मुः॥ उप
यामगृहीतोस्यश्विभ्यांत्वासरस्वत्यैत्वेंद्रायत्वासुत्राम्णे॥४६॥ युवंसु
राममश्विनानमुचाःआसुरेसचा॥ विपिपानाशुभस्पतीःइंद्रंकर्मस्वा
वतम्॥४७॥ पुत्रमिवपितराःअश्विनोभेंद्रावथुःकाव्यैर्दंसनाभिः॥
यत्सुरामंव्यपिबःशचीभिःसरस्वतीत्वामघवन्नभिष्णक्॥४८॥छ॥
इतिएकादशोध्यायः॥११॥छ॥छ॥छ॥छ॥छ॥छ॥छ॥छ॥छ॥
हरिःॐम्॥ युंजानःप्रथमंमनस्तत्वायसविताधियः॥ अग्नेर्ज्योति
र्न्निचाय्यपृथिव्याःअध्याभरत्॥१॥ युक्तेनमनसावयंदेवस्यसवितुःस
वे॥ स्वर्ग्यायशक्त्या॥२॥ युक्त्वायसवितादेवान्स्वर्यतोधियादिवं॥बृ

ꣳसुधस्त्वमास्मेदरू॥४९॥विपाजसापृथुनाशोशुचानोबाधस्वद्विषोरक्षसोअ
मीवाः॥सुशर्म्मणोबृहतःशर्म्मणिस्यामग्नेरहꣳसुहवस्यप्रणीतौ॥५०॥आपो
हिष्ठामयोभुवस्तानऊर्जेदधातन॥महेरणायचक्षसे॥५१॥योवःशिवतमोर
सःतस्यभाजयतेहनः॥उशतीरिवमातरः॥५२॥तस्माअरंगमामवोयस्यक्ष
यायजिन्वथ॥आपोजनयथाचनः॥५३॥मित्रःसꣳसृज्यपृथिवींभूमिंचज्यो
तिषासह॥सुजातंजातवेदसमयक्ष्मायत्वासꣳसृजामिप्रजाभ्यः॥५४॥रु
द्राःसꣳसृज्यपृथिवींबृहज्ज्योतिःसमीधिरे॥तेषांभानुरजस्रइच्छुक्रोदेवे
षुरोचते॥५५॥सꣳसृष्टांवसुभीरुद्रैर्धीरैःकर्मण्यांमृदं॥हस्ताभ्यांमृद्वीं
कृत्वासिनीवालीकृणोतुतां॥५६॥सिनीवालीसुकपर्दासुकुरीरास्वौपशा॥

सानुभ्यमदितेमह्योखांदधातुहस्तयोः॥५७॥उखांकृणोतुशक्त्याबाहुभ्याम
दितिर्द्धिया॥मातापुत्रंयथोपस्थेसाग्निंबिभर्तुगर्भऽआ॥५८॥मखस्यशिरो
सिवसवस्त्वाकृण्वंतुगायत्रेणछंदसांगिरस्वध्रुवासिपृथिव्यसि॥धार
यामयिप्रजाꣳरायस्पोषंगौपत्यꣳसुवीर्यꣳसजातान्यजमानाय॥रुद्रा
स्त्वाकृण्वंतुत्रैष्टुभेनछंदसांगिरस्वध्रुवास्यंतरिक्षमसि॥धारयामयिप्र
११ जाꣳरायस्पोषंगौपत्यꣳसुवीर्यꣳसजातान्यजमानाय॥आदित्यास्त्वाकृ ११
ण्वंतुजागतेनछंदसांगिरस्वध्रुवासिद्यौरसि॥धारयामयिप्रजाꣳराय
स्पोषंगौपत्यꣳसुवीर्यꣳसजातान्यजमानाय॥विश्वेत्वादेवावैश्वानराः
कृण्वंत्वानुष्टुभेनछंदसांगिरस्वध्रुवासिदिशोसि॥धारयामयिप्रजाꣳ

रायस्पोषंगौपत्त्यꣳसुवीर्य्यꣳसजातान्यजमानाय॥अदित्यैरास्नास्यदितिष्टे
बिलंगृभ्णातु॥५९॥कृत्वायसामहीमुखांमृन्मयींयोनिमग्नये॥पुत्रेभ्यःप्राय
च्छददितिश्रपयानिति॥६०॥वसवस्त्वाधूपयंतुगायत्रेणच्छंदसांगिरस्व
द्रुद्रास्त्वाधूपयंतुत्रैष्टुभेनच्छंदसांगिरस्वत्॥आदित्यास्त्वाधूपयंतुजागते
नच्छंदसांगिरस्वद्विश्वेत्वादेवावैश्वानराधूपयंत्वानुष्टुभेनच्छंदसांगिरस्व
त्॥इंद्रस्त्वाधूपयतुवरुणस्त्वाधूपयतुविष्णुस्त्वाधूपयतु॥६१॥अदितिष्ट्वा
देवीविश्वदेव्यावती॥पृथिव्याःसधस्थेऽअंगिरस्वत्खनत्ववट॥६२॥दे
वानांत्वापत्नीर्देवीर्विश्वदेव्यावतीः॥पृथिव्याःसधस्थेऽअंगिरस्वद्दधतू
खे॥धिषणास्त्वादेवीर्विश्वदेव्यावतीः॥पृथिव्याःसधस्थेऽअंगिरस्वदभींधता

मुखे॥वरूत्रीष्ट्वादेवीर्विश्वदेव्यावतीः॥पृथिव्याःसधस्थेअंगिरस्वच्छ्रपंय
तूखे॥ग्नास्त्वादेवीर्विश्वदेव्यावतीः॥पृथिव्याःसधस्थेअंगिरस्वत्पचंतूखे॥
जनयस्त्वाछिन्नपत्रादेवीर्विश्वदेव्यावतीः॥पृथिव्याःसधस्थेअंगिरस्व
त्पचंतूखे॥६३॥मित्रस्यचर्षणीधृतोवोदेवस्यसानसि॥द्युम्नंचित्रश्रवस्त
मं॥६४॥देवस्त्वासवितोद्वपतुसुपाणिःस्वंगुरिःसुबाहुरुतशक्त्या॥अव्यथ
१२ मानापृथिव्यामाशादिशआपृण॥६५॥उत्थायबृहतीभवोदुतिष्ठध्रुवात्व १२
म्॥मित्रैतांतउखांपरिददाम्यभित्त्याएषामाभेदि॥वसवस्त्वाछृंदंतुगाय
त्रेणछंदसांगिरस्वद्रुद्रास्त्वाछृंदंतुत्रैष्टुभेनछंदसांगिरस्वत्॥आदित्यास्त्वा (रा
छृंदंतुजागतेनछंदसांगिरस्वद्विश्वेत्वादेवावैश्वानराआछृंदंत्वानुष्टुभेन

ध्वंदसांगिरस्वत्॥६५॥आकूतिमग्निंप्रयुजंस्वाहामनोमेधामग्निंप्रयुजं
स्वाहा॥चित्तंविज्ञातमग्निंप्रयुजंस्वाहावाचोविधृतिमग्निंप्रयुजंस्वाहा॥
प्रजापतयेमनवेस्वाहाग्नयेवैश्वानरायत्तै॥स्वाहा॥६७॥विश्वोदेवस्यने
तुर्म्मर्त्तोवुरीतसख्यम्॥विश्वोरायऽइषुध्यतिद्युम्नंवृणीतपुष्यसेस्वाहा॥
६८॥मासुभित्थामासुरिषोंबधृष्णुवीरयस्वसु॥अग्निश्चेदंकरिष्यथः॥६९॥
दृंहस्वदेविपृथिविस्वस्तयऽआसुरीमायास्वधयाकृतासि॥जुष्टंदेवेभ्यऽ
इदमस्तुहव्यँमरिष्टात्वमुदिहियज्ञेऽअस्मिन्॥७०॥द्रुन्नःसर्पिरासुतिःप्र
त्नोहोतावरेण्यः॥सहसस्पुत्रोऽअद्भुतः॥७१॥परस्याऽअधिसंवतोवरांऽ
अभ्यातर॥यत्राहमस्मितांऽअव॥७२॥परमस्याःपरावतोरोहिदश्वऽइहाग

गांहि॥पुरीष्यःपुरुप्रियोग्नेत्वंनरामृधः॥७३॥यदग्नेकानिकानिचिदातेदारूणि
दध्मसि॥सर्वंतदस्तुतेघृतंतज्जुषस्वयविष्ठ्य॥७४॥यदत्त्युपजिह्विकायद्व
म्रोऽअतिसर्पति॥सर्वंतदस्तुतेघृतंतज्जुषस्वयविष्ठ्य॥७५॥अहरहरप्र
यावंभरंतोश्वायेवतिष्ठतेघासमस्मै॥रायस्पोषेणसमिषामदंतोग्नेमाते
१२ प्रतिवेशारिषाम॥७६॥नाभापृथिव्याःसमिधानेऽअग्नौरायस्पोषायबृ
हतेहवामहे॥इरंमदंबृहदुक्थंयजत्रंजेतारमग्निंपृतनासुसासहिम्॥७७ १२
याःसेनाऽअभीत्वरीराव्याधिनीरुगणाउत॥येस्तेनायेचतस्करास्ताꣳ
स्तेऽअग्नेपिदधाम्यास्ये॥७८॥दंष्ट्राभ्यांमलिम्लूंजंभ्यैस्तस्करांउत॥
हनुभ्याꣳस्तेनान्भगवस्ताꣳस्त्वंखादसुखादितान्॥७९॥येजनेषुमलिं

म्लवस्तेनासःतस्करावने। येकक्षेष्वघायवस्ताꣳस्तेदधामिजंभयोः॥
८०॥ योऽअस्मभ्यमरातीयाद्यश्चनोद्वेषतेजनः॥ निंदाद्योऽअस्मान्धिप्सा
च्चसर्वंतंभस्मसाकुरु॥ ८१॥ सꣳशितंमेब्रंम्हसꣳशितंवीर्यंबलं॥ सꣳ
शितंक्षत्रंजिष्णुयस्याहमस्मिपुरोहितः॥ ८२॥ उदेषांबाहूऽअतिरमुद्व
र्च्चोऽअथोबलं॥ क्षिणोमिब्रंमणामित्रानुन्नयामिस्वांऽअहं॥ ८३॥
अन्नपतेन्नस्यनोदेह्यनमीवस्यशुष्मिणः॥ प्रप्रदातारंतारिषऽऊर्जंनो
धेहिद्विपदेचतुष्पदे॥ विश्वकर्मणेस्वाहा॥ ८४॥ पुनस्त्वादित्यारुद्रा
वसवःसमिंधतांपुनर्ब्रम्हाणोवसुनीथयज्ञैः॥ घृतेनत्वंतन्वंवर्द्धयस्व
सत्याःसंतुयजमानस्यकामाःस्वाहा॥ ८५॥ इतिसंहितायांपाठेद्वादशो

ध्यायः॥११॥११॥११॥हरिः ॐ शम्॥दृशानोरुक्मउर्व्याव्यद्यौद्दुर्मर्षमायुः
श्रियेरुचानः।अग्निरमृतोऽअभवद्वयोभिर्यदेनंद्यौरजनयत्सुरे
ताः॥१॥नक्तोषासासमनसाविरूपेधापयेतेशिशुमेकꣳसमीची॥द्या
वाक्षामारुक्मोऽअंतर्विभातिदेवाऽअग्निंधारयंद्रविणोदाः॥२॥वि
श्वारूपाणिप्रतिमुंचतेकविःप्रासावीद्भद्रंद्विपदेचतुष्पदे।विनाक
मख्यत्सवितावरेण्योऽनुप्रयाणमुषसोविराजति॥३॥सुपर्णोसि
गरुत्माꣳस्त्रिवृत्तेशिरः॥गायत्रंचक्षुर्बृहद्रथंतरेपक्षौ॥४॥स्तोमः
आत्माछंदाꣳस्यंगानियजूꣳषिनाम॥सामतेतनूर्वामदेव्यंयज्ञा
यज्ञियंपुच्छंधिष्ण्याःशफाः॥५॥सुपर्णोसिगरुत्मान्दिवंगच्छस्वः

पत॥५॥विष्णोःक्रमोसिसपत्नहा।गायत्रंछंदऽआरोह।पृथिवीमनुविक्रमस्व।
विष्णोःक्रमोऽसिस्यभिमातिहात्रैष्टुभंछंदऽआरोह।अंतरिक्षमनुविक्रमस्व।
विष्णोःक्रमोस्यरातीयतोहंताजागतंछंदऽआरोह॥दिवमनुविक्रमस्व॥वि
ष्णोःक्रमोसिशत्रूयतोहंतानुष्टुभंछंदऽआरोह॥दिशोनुविक्रमस्व॥६॥अ
क्रंददग्निस्तनयन्निवद्यौःक्षामारेरिहद्वीरुधःसमंजन्॥सद्योजज्ञानोविही
मिद्धोऽअख्यदारोदसीभानुनाभात्यंतः॥७॥अग्नेभ्यावर्त्तिन्नभिमानिवर्त्त
स्वायुषावर्चसाप्रजयाधनेन॥सन्यामेधयारय्यापोषेण॥८॥अग्नेऽअंगि
रःशतंतेसंत्वावृतःसहस्रंतउपावृतः॥अधापोषस्यपोषेणपुनर्नोनष्टमा
धिपुनर्नोरयिमाकृधि॥९॥पुनरूर्जानिवर्त्तस्वपुनरग्नइषायुषा॥पुनर्नः

पाह्यꣳहसः॥१०॥ सहरय्या निवर्तस्वाग्ने पिन्वस्व धारया॥ विश्वफ्स्न्या विश्वतस्प
रि॥१२॥ आ त्वाहार्षमन्तरभूर्ध्रुवस्तिष्ठाविचाचलिः॥ विशस्त्वा सर्वा वाञ्छन्तु मा
त्वद्राष्ट्रमधिभ्रशत्॥१३॥ उदुत्तमं वरुण पाशमस्मदवाधमं वि मध्यमꣳ श्र
१५ थाय॥ अथा वयमादित्य व्रते तवानागसो अदितये स्याम॥१४॥ अग्रे बृ
हन्नुषसामूर्ध्वो अस्थान्निर्जगन्वांस्तमसो ज्योतिषागात्। अग्निर्भानुना रु १५
शता स्वङ्ग आ जातो विश्वा सद्मान्यप्राः॥१५॥ हꣳसः शुचिषद्वसुरन्तरिक्षस
द्धोता वेदिषदतिथिर्दुरोणसत्। नृषद्वरसदृतसद्व्योमसदब्जा गोजा ऋत
जा अद्रिजा ऋतं बृहत्॥१६॥ सीद त्वं मातुरस्या उपस्थे विश्वान्यग्ने वयुना
नि विद्वान्। मैनां तपसा मार्चिषाभि शोचीरन्तरस्याꣳ शुक्रज्योतिर्विभा

हि॥१६॥अंतरग्नेरुचात्वमुखायाःसदनेस्वे।तस्यास्त्वंहरसातपंज्ञातवेदः
शिवोभव॥१७॥शिवोभूत्वामह्यमग्नेऽथोसीदशिवस्त्वं॥शिवाःकृत्वादिशः
सर्वास्वंयोनिमिहासदः॥१८॥दिवस्परिप्रथमंजज्ञेऽअग्निरस्मद्द्वितीयंपरिजा
तवेदाः॥तृतीयमप्सुन्नमणाऽअजस्रमिंधानऽएनंजरतेस्वाधीः॥१९॥विद्मते
अग्नेत्रेधात्रयाणिविद्मतेधामविभृतापुरुत्रा॥विद्मतेनामपरमंगुहायद्वि
द्मातमुत्संयतऽआजगंथ॥२०॥समुद्रेत्वान्नमणाऽअप्स्वंतर्नृचक्षाऽईधेदि
वोऽअग्नऊधन्॥तृतीयेत्वारजसितस्थिवांसमपामुपस्थेमहिषाऽअव
र्द्धन्॥२१॥अक्रंदग्निस्तनयन्निवद्यौःक्षामारेरिहद्वीरुधःसमंजन्॥सद्योज
ज्ञानोविहीमिद्धोऽअख्यदारोदसीभानुनाभात्यंतः॥२२॥श्रीणामुदारोध

रुणो रयीणां मनीषाणां प्रार्पणः सोमगोपाः॥ वसुः सूनुः सहसो ऽअप्सु राजा वि
भात्यग्र उषसामिधानः॥२३॥ विश्वस्य केतुर्भुवनस्य गर्भ ऽआ रोदसी ऽअपृणा
ज्जायमानः॥ वीळुं चिदद्रिमभिनत्परायं जना यदग्निमयजंत पंच॥२४॥ उशिक्पा
वको ऽअरतिः सुमेधा मर्तेष्वग्निरमृतो निधायि॥ इयर्ति धूममरुषं भरिभ्रदुच्छु
क्रेण शोचिषा द्यामिनक्षन्॥२५॥ दृशानो रुक्म उर्व्या व्यद्यौद्दुर्मर्षमायुः श्रिये
रुचानः॥ अग्निरमृतो ऽअभवद्वयोभिर्यदेनं द्यौरजनयत्सुरेताः॥२६॥ यस्ते ऽ
अद्य कृणवद्भद्रशोचेऽपूपं देव घृतवंतमग्ने॥ प्र तं नय प्रतरं वस्यो ऽअच्छाभि
सुम्नं देवभक्तं यविष्ठ॥२७॥ आ तं भज सौश्रवसेष्वग्न उक्थउक्थ ऽआ भज श
स्यमाने॥ प्रियः सूर्ये प्रियो ऽअग्ना भवात्युज्जातेन भिनददुज्जनित्वैः॥२८॥ त्वा

मग्नेयतमानाः॥अनुद्यून्विश्वावसुदधिरेवार्याणि॥त्वयासहद्रविणमिच्छ
मानाव्रजंगोमंतमुशिजोविवव्रुः॥१९॥अस्ताव्यग्निर्नरांसुशेवोवैश्वान
रऋषिभिःसोमगोपाः॥अद्वेषेद्यावापृथिवीहुवेमदेवाधत्तरयिमस्मेसुवी
रम्॥२०॥समिधाग्निंदुवस्यतघृतैर्बोधयतातिथिम्॥आस्मिन्हव्याजुहो
तन॥२१॥उदुत्वाविश्वेदेवाअग्नेभरंतुचित्तिभिः॥सनोभवशिवस्त्वं
सुप्रतीकोविभावसुः॥२२॥प्रेदग्नेज्योतिष्मान्याहिशिवेभिरर्चिभिष्ट्वम्॥
बृहद्भिर्भानुभिर्भासन्माहिंसीस्तन्वाप्रजाः॥२३॥अक्रंददग्निस्तनयन्नि
वद्यौःक्षामारेरिहद्वीरुधःसमंजन्॥सद्योजज्ञानोविहीमिद्धोअख्यदारो
दसीभानुनाभात्यंतः॥२४॥प्रप्रायमग्निर्भरतस्यशृण्वेवियत्सूर्योनरोचते

ष्टहस्राः॥ अभिप्रयः पूरुं पत्तनासुतस्थौ दीदायद्दैव्यो अतिथिः शिवोनः॥३५
आपोदेवीः प्रतिगृभ्णीतभस्मैतत्स्योनेकृणुध्वंसुरभाउलोके।तस्मै
नमंतांजनयः सुपत्नीर्मातेवपुत्रंबिभृताप्स्वेनत्॥३६॥ अप्स्वग्नेसधिष्टव
सौषधीरनुरुध्यसे। गर्भेसंजायसेपुनः॥ गर्भोअस्योषधीनांगर्भोवन
स्पतीनां॥ गर्भोविश्वस्यभूतस्याग्नेगर्भोअपामसि॥३८॥ प्रसद्यभस्म
नायोनिमपश्चपृथिवीमग्ने। संसृज्यमातृभिष्ट्वंज्योतिष्मान्पुनरास
दः॥३९॥ पुनरासद्यसदनमपश्चपृथिवीमग्ने। शेषेमातुर्यथोपस्थेंत
रस्यांशिवतमः॥४०॥ पुनरूर्जानिवर्त्तस्वपुनरग्नइषायुषा। पुनर्नःपा
ह्यंहसः॥४१॥ सहरय्यानिवर्त्तस्वाग्नेपिंन्वस्वधारया॥ विश्वपस्न्याविश्व

स्म ल:सैपि॥४१॥ बोधा मे अस्य वचसो यविष्ठ मंहिष्ठस्य प्रभृतस्य स्वधावः॥ पी
यति त्वो अनु त्वो गृणाति वंदारुष्टे तन्वं वंदे अग्ने॥४२॥ स बोधि सूरिर्मघवा
वसुपते वसुदावन्॥ युयोध्यस्मद्द्वेषांसि विश्वकर्मणे स्वाहा॥४४॥ पुनस्त्वा
दित्या रुद्रा वसवः समिंधतां पुनर्ब्रह्माणो वसुनीथ यज्ञैः॥ घृतेन त्वं तन्वं वर्द्ध
यस्व सत्याः संतु यजमानस्य कामाः स्वाहा॥४५॥ अपेत वीत वि च सर्पतातो
येत्र स्थ पुराणा ये च नूतनाः॥ अदाद्यमोवसानं पृथिव्या अक्रन्निमं पितरो
लोकमस्मै॥४६॥ संज्ञानमसि कामधरणं मयि ते कामधरणं भूयात्॥ अग्ने
र्भस्मास्यग्नेः पुरीषमसि॥ चित स्थ परिचित ऊर्ध्वचितः श्रयध्वं॥४७॥ अय
सो॰ ꣳसो अग्निर्यस्मिन्सोममिंद्रः सुतं दधे जठरे वावशानः॥ सहस्रियं वाजमत्यं

नसप्तिꣳसस्रवान्सन्स्तुषेसेजातवेदः॥४८॥ अग्नेयत्तेदिविवर्च्चः पृथिव्यांय
दोषधीष्वप्स्वायजत्र॥ येनांतरिक्षमुर्व्वाततंथत्वेषः सभानुरर्णवोनृचक्षाः॥
४९॥ अग्नेदिवोऽअर्णमच्छाजिगास्यच्छादेवांऽऊचिषेधिष्ण्याये॥ यारोच
नेपरस्तात्सूर्यस्ययाश्चावस्तादुपतिष्ठंतऽआपः॥५०॥ पुरीष्यासोऽअ
ग्नयः प्रावुणेभिः सजोषसः॥ जुषंतांयज्ञमद्रुहोनमीवाऽइषोमहीः॥५१॥
इडामग्नेपुरुदꣳसꣳसनिंगोः शश्वत्तमꣳहवमानायसाध॥ स्यान्नःसूनुस्तन
योविजावाग्नेसातेसुमतिर्भूत्वस्मे॥५२॥ अयंतेयोनिर्ऋत्वियोयतोजातोऽ
अरोचथाः॥ तंजानन्नग्नऽआरोहाथानोवर्द्धयारयिम्॥५३॥ चिदसितयादे
वतयांगिरस्वद्ध्रुवासीद॥ परिचिदसितयादेवतयांगिरस्वद्ध्रुवासीद॥५४
लोकंपृणछिद्रंपृणाथोसीदध्रुवात्वं॥ इन्द्राग्नी॥ त्वाबृहस्पतिरस्मिन्योनाऽअ

सीषदन्॥५५॥ ताऽअस्य सूददोहसः सोमꣳ श्रीणन्ति पृश्नयः॥ जन्मन्देवानां वि
शस्त्रिष्वारोचने दिवः॥५६॥ इन्द्रं विश्वाऽअवीवृधन्त्समुद्रव्यचसं गिरः॥ रथी
तमꣳ रथीनां वाजानाꣳ सत्पतिं पतिं॥५७॥ समितꣳ संकल्पेथाꣳ संप्रियौ
रोचिष्णू सुमनस्यमानौ॥ इषमूर्जमभिसंवसानौ॥५८॥ सं वां मनाꣳसि सं
व्रतासमुचित्तान्याकरं॥ अग्ने पुरीष्याधिपा भव त्वन्नः॥ इषमूर्जं यजमाना
य धेहि॥५९॥ अग्ने त्वं पुरीष्यो रयिमान्पुष्टिमाँऽअसि॥ शिवाः कृत्वा दिशः
सर्वाः स्वं योनिमिहासदः॥६०॥ भवतन्नः समनसौ सचेतसावरेपसौ॥
मा यज्ञꣳ हिꣳसिष्टं मा यज्ञपतिं जातवेदसौ शिवौ भवतमद्य नः॥६१॥
मातेव पुत्रं पृथिवी पुरीष्यमग्निꣳ स्वे योनावभारुखा॥ तां विश्वैर्देवै

र्ऋतुभिः संविदानोः प्रजापतिर्विश्वकर्मा विमुंचतु ॥ ६२ ॥ असुन्वंतमयजमा त
नमिच्छस्तेनस्येत्यामन्विहि तस्करस्य ॥ अन्यमस्मदिच्छ सा त इत्या नमो
देवि निर्ऋते तुभ्यमस्तु ॥ ६३ ॥ नमः सु ते निर्ऋते तिग्मतेजोयस्मयं विचृता
११ बंधमेतं ॥ यमेन त्वं यम्या संविदानोत्तमे नाके अधिरोहयेनम् ॥ ६४ ॥ य
स्यास्ते घोर आसन्जुहोम्येषां बंधनामवसर्जनाय ॥ यां त्वा भूमिरिति प्र जनो
मंदते निर्ऋतिं त्वाहं परि वेद विश्वतः ॥ ६५ ॥ यंते देवी निर्ऋतिराबबंध पाशं
ग्रीवास्वविचृत्यं ॥ तं ते विष्याम्यायुषो न मध्यादथैतं पितुमद्धि प्रसूतः ॥ न १९
मो भूत्यै येदं चकार ॥ ६६ ॥ निवेशनः संगमनो वसूनां विश्वा रूपाभि चष्टे
शचीभिः ॥ देव इव सविता सत्यधर्मेंद्रो न तस्थौ समरे पथीनाम् ॥ ६७

सीरायुंजंतिकवयोयुगाविंतन्वतेपृथक् ।धीरादेवेषुसुम्नया ॥६७॥ युनक्त
सीराविंयुगातनुध्वंकृतेयोनौवपतेहबीजम् ।गिराचश्रुष्टिःसभराऽअस
न्नोनेदीयऽइत्सृण्यःपक्वमेयात् ॥६८॥ शुनꣳसुफालाविकृषंतुभूमिꣳशु
नंकीनाशाऽअभियंतुवाहैः ॥ शुनासीराहविषातोशमानासुपिप्पलाऽओ
षधीःकर्त्तनास्मे ॥६९॥ घृतेनसीतामधुनासमज्यतांविश्वैर्देवैरनुमताम
रुद्भिः ॥ ऊर्जस्वतीपयसापिन्वमानास्मान्सीतेपयसाभ्याववृत्स्व ॥७०॥
लांगलंपवीरवंसुशेवꣳसोमपित्सरु ।तदुद्वपतिगामविंप्रफर्व्यंचपी
वरींप्रस्थावद्रथवाहनम् ॥७१॥ कामंकामदुघेधुक्ष्वमित्रायवरुणायच ।
इंद्रायाश्विभ्यांपूष्णेप्रजाभ्यऽओषधीभ्यः ॥७२॥ विमुच्यध्वमघ्न्यादेवयाना

ऽअगन्मुतमसस्यारमस्याऽज्योतिरापाम॥७४॥सजूरब्दोऽअयवोभिःस
जूरुषाऽअरुणीभिः॥सजोषसाऽअश्विनादꣳसोभिःसजूःसूरऽएतशेन
सजूर्वैश्वानरऽइडयाघृतेनस्वाहा॥७५॥याऽओषधीःपूर्वाजातादेवे
भ्यस्त्रियुगंपुरा॥मनेनुबभ्रूणामहꣳशतंधामानिसप्तच॥७६॥शतंवोऽ
अंबधामानिसहस्रमुतवोरुहः॥अधाशतक्रत्वोयूयमिमंमेऽअगदंकृ
त॥७७॥ओषधीःप्रतिगृभ्णीतपुष्पवतीःप्रसूवरीः॥अश्वाऽइवसजि
त्वरीर्वीरुधःपारयिष्णवः॥७८॥ओषधीरितिमातरस्तद्वोदेवी
रुपब्रुवे॥सनेयमश्वंगांवासऽआत्मानंतवपूरुष॥७९॥अश्वत्थेवोनि
षदनंपर्णेवोवसतिष्कृता॥गोभाजऽइत्किलासथयत्सनवथपूरुषं॥८०॥

यत्रोषधीःसमग्मतराजानःसमिताऽइव॥विप्रसउच्यतेभिषग्रक्षोहामीव
चातनः॥८१॥अश्वावतीँसोमावतीमूर्ज्जयंतीमुदोजसम्॥आवित्सि
सर्वाऽओषधीरस्माऽअरिष्टतातये॥८२॥उच्छुष्माऽओषधीनांगावोगो
ष्ठादिवेरते॥धनँसनिष्यंतीनामात्मानंतवपूरुष॥८३॥इष्कृतिर्नाम
वोमाताथोयूयँस्थनिष्कृतीः॥सीराःपतत्रिणीस्थनयदामयतिनिष्कृ
थ॥८४॥अतिविश्वाःपरिष्ठास्तेनःइवव्रजमक्रमुः॥ओषधीःप्राचुच्यवु
र्यत्किंचतन्वोरपः॥८५॥यदिमावाजयन्नहमोषधीर्हस्तऽआदधे॥आ
त्मायक्ष्मस्यनश्यतिपुराजीवगृभोयथा॥८६॥यस्योषधीःप्रसर्पथांग
मंगंपरुष्परुः॥ततोयक्ष्मंविबाधध्वउग्रोमध्यमशीरिव॥८७॥साकंय

क्ष्म प्रपत चाषेण किकिदीविना ।। साकं वातस्य ध्राज्या साकं नस्य निहाकया ।।
१३ ।। अन्या वो अन्यामवत्वन्यान्यस्या उपवत ।। ताः सर्वाः संविदाना इदं मे प्रा
वता वचः ।।१४।। याः फलिनीर्या अफला अपुष्पा याश्च पुष्पिणीः ।। बृहस्प
तिप्रसूतास्ता नो मुंचंत्वंहसः ।।१५।। मुंचंतु मा शपथ्यादथो वरुण्यादुत ।।
अथो यमस्य पड्वीशात्सर्वस्माद्देवकिल्बिषात् ।।१६।। अवपतंतीः समवदंत
दिव ओषधयस्परि ।। यं जीवमश्नवामहै न स रिष्याति पूरुषः ।।१७।। या ओ
षधीः सोमराज्ञीर्बह्वीः शतविचक्षणाः ।। तासां त्वमस्युत्तमारं कामाय शं
हृदे ।।१८।। या ओषधीः सोमराज्ञीर्विष्ठिताः पृथिवीमनु ।। बृहस्पतिप्रसू
ता अस्यै संदत्त वीर्यं ।।१९।। याश्चेदमुपशृण्वंति याश्च दूरं परागताः ।। सर्वाः

संगत्यवीरुधोस्यैसंदत्तवीर्यं ॥९५॥ नाशयित्रीबलासस्यार्शसउपचिताम
सि ॥ अथोशतस्ययक्ष्माणांपाकारोरसिनाशनी ॥९६॥ मावोरिषत्खनिताय
स्मैचाहंखनामिवः ॥ द्विपच्चतुष्पदस्माकंसर्वमस्त्वनातुरं ॥९७॥ ओषधयः
संवदंतेसोमेनसहराज्ञा ॥ यस्मैकृणोतिब्राह्मणस्तंराजन्पारयामसि ॥९८
त्वांगंधर्वाऽअखनंस्त्वामिंद्रस्त्वांबृहस्पतिः ॥ त्वामोषधेसोमोराजाविद्वान्यक्ष्मा
दमुच्यत ॥९९॥ त्वमुत्तमास्योषधेतववृक्षाउपस्तयः ॥ उपस्तिरस्तुसोस्माकंयोऽ
अस्माँऽअभिदासति ॥१००॥ मामाहिंसीज्जनितायःपृथिव्यायोवादिवंस
त्यधर्माव्यानट् ॥ यश्चापश्चंद्राःप्रथमोजजानकस्मैदेवायहविषाविधेम ॥१०१
अभ्यावर्तस्वपृथिवियज्ञेनपयसासह ॥ वपांतेऽअग्निरिषितोऽअरोहत् ॥१०२॥
अग्नेयत्तेशुक्रंयच्चंद्रंयत्पूतंयच्चयज्ञियं ॥ तद्देवेभ्योभरामसि ॥१०३॥ इषमूर्जम

हमितः ऽ आदमृतस्य योनिं महिषस्य धारां॥ आमा गोषु विशत्वा तनूषु जहामि से
दिमनिराममीवां॥१०४॥ अग्ने तव श्रवो वयो महि भ्राजन्ते ऽ अर्चयो विभावसो॥
बृहद्भानो शवसा वाजमुक्थ्यं दधासि दाशुषे कवे॥१०५॥ पावकवर्चाः शुक्रवर्चा
ऽ अनूनवर्चा ऽ उदियर्षि भानुना॥ पुत्रो मातरा विचरन्नुपावसि पृणक्षि रोद
सी ऽ उभे॥१०६॥ ऊर्जो नपाज्जातवेदः सुशस्तिभिर्मन्दस्व धीतिभिर्हितः॥ त्वे ऽ इषः
सं दधुर्भूरिवर्पसश्चित्रोतयो वामजाताः॥१०७॥ इरज्यन्नग्ने प्रथयस्व जन्तुभि
रस्मे रायो ऽ अमर्त्य॥ स दर्शतस्य वपुषो विराजसि पृणक्षि सानसिं क्रतुं॥१०८॥
इष्कर्त्तारमध्वरस्य प्रचेतसं क्षयन्तꣳ राधसो महः॥ रातिं वामस्य सुभगां मही
मिषं दधासि सानसिꣳ रयिं॥१०९॥ ऋतावानं महिषं विश्वदर्शतमग्निꣳ सु
म्नाय दधिरे पुरो जनाः॥ श्रुत्कर्णꣳ सप्रथस्तमं त्वा गिरा दैव्यं मानुषा युगा॥११०

आप्यायस्वसमेतुतेविश्वतःसोमवृष्ण्यं॥भवावाजस्यसंगथे॥११॥संतेपया
ꣳसिसमुयंतुवाजाःसंवृष्ण्यान्यभिमातिषाहः॥आप्यायमानोऽअमृताय
सोमदिविश्रवाꣳस्युत्तमानिधिष्व॥१२॥आप्यायस्वमदिंतमसोमविश्वेभिरꣳ
शुभिः॥भवानःसप्रथस्तमःसखावृधे॥१३॥आतेवत्सोमनोयमत्परमाच्चि
त्सधस्थात्॥अग्नेत्वांकामयागिरा॥१४॥तुभ्यंताऽअंगिरस्तमविश्वाःसुक्षि
तयःपृथक्॥अग्नेकामाययेमिरे॥११५॥अग्निःप्रियेषुधामसुकामोभूतस्य
भव्यस्य॥सम्राळेकोविराजति॥११६॥इतिसंहितायांयजुर्वेदेत्रयोदशोध्या
यः॥छ॥छ॥छ॥छ॥छ॥छ॥हरिःॐ३म॥मयिगृह्णाम्यग्रे॥अग्निꣳराय
स्पोषायसुप्रजास्त्वायसुवीर्याय॥मामुदेवताःसंचंताम्॥१॥अपांपृष्ठमसि

योनिरग्नेः समुद्रमभितः पिन्वमानं॥ वर्द्धमानोमहांऽआचपुष्करेदिवोमात्र
यावरिम्णाप्रथस्व॥२॥ ब्रह्मजज्ञानप्रथमंपुरस्ताद्विसीमतः सुरुचोवेनऽआ
वः॥ सबुध्न्याऽउपमाऽअस्यविष्ठाः सतश्चयोनिमसतश्चविवः॥३॥ हिरण्य
गर्भः समवर्त्तताग्रेभूतस्यजातः पतिरेकऽआसीत्॥ सदाधारपृथिवींद्यामु
तेमांकस्मैदेवायहविषाविधेम॥४॥ द्रप्सश्चस्कंदपृथिवीमनुद्यामिमंच
२२ योनिमनुयश्चपूर्वः॥ समानंयोनिमनुसंचरंतंद्रप्संजुहोम्यनुसप्तहोत्राः॥५
नमोस्तुसर्पेभ्योयेकेचपृथिवीमनु॥ येऽअंतरिक्षेयेदिवितेभ्यः सर्पेभ्योनमः॥ २२
६॥ याऽइषवोयातुधानानांयेवावनस्पतीं२रनु॥ येवावटेषुशेरतेतेभ्यःस
र्पेभ्योनमः॥७॥ येवामीरोचनेदिवोयेवासूर्यस्यरश्मिषु॥ येषामप्सुसद

स्कृतं तेभ्यः सर्पेभ्यो नमः॥८॥ कृणुष्व पाजः प्रसितिन्न पृथ्वीं याहि राजेवामवाँ इभेन। तृष्वीमनु प्रसितिं द्रूणानोऽस्तासि विध्य रक्षसस्तपिष्ठैः॥९॥ तव भ्रमास आशुया पतंत्यनु स्पृश धृषता शोशुचानः॥ तपूंष्यग्ने जुह्वा पतंगानसंदितो विसृज विष्वगुल्काः॥१०॥ प्रति स्पशो विसृज तूर्णितमो भवा पायुर्विशोऽअस्याऽअदब्धः। यो नो दूरेऽअघशंसो योऽअंत्यग्ने माकिष्टे व्यथिरादधर्षीत्॥११॥ उदग्ने तिष्ठ प्रत्यातनुष्व न्यमित्राँऽओषतात्तिग्महेते। यो नोऽअरातिं समिधान चक्रे नीचा तं धक्ष्यतसन्न शुष्कम्॥१२॥ ऊर्ध्वो भव प्रति विध्याध्यस्मदाविष्कृणुष्व दैव्यान्यग्ने। अव स्थिरा तनुहि यातुजूनां जामिमजामिं प्र मृणीहि शत्रून्॥१३॥ अग्निष्टा तेजसा सादयामि॥ अ

ग्निर्मूर्द्धादिवःककुत्पतिःपृथिव्याःअयम्॥अपाꣳरेताꣳसिजिन्वति॥
इंद्रस्यत्वौजसासादयामि॥१४॥भुवोयज्ञस्यरजसश्चनेतायत्रानियुद्भिः
सचसेशिवाभिः॥दिविमूर्द्धानंदधिषेस्वर्षाञ्जिह्वामग्नेचकृषेहव्यवाहं॥
१५॥ध्रुवासिधरुणास्तृताविश्वकर्मणा॥मात्वासमुद्रउद्वधीन्मासुप
र्णोव्यथमानापृथिवींदृꣳह॥१६॥प्रजापतिष्ट्वासादयत्वपांपृष्ठेसमुद्र
स्येमन्॥व्यचस्वतींप्रथस्वतींप्रथस्वपृथिव्यसि॥१७॥भूरसिभूमिरस्य
दितिरसिविश्वधायाविश्वस्यभुवनस्यधर्त्री॥पृथिवींयच्छपृथिवींदृꣳह
पृथिवींमाहिꣳसीः॥१८॥विश्वस्मैप्राणायापानायव्यानायोदानायप्र
तिष्ठायैचरित्राय॥अग्निष्ट्वाभिपातुमह्यास्वस्त्याछर्दिषाशंतमेनतया

देवतयांगिरस्वध्रुवासीद॥१९॥कांडात्कांडात्प्ररोहंतीपरुषःपरुषस्परि॥ए
वानोदूर्वेप्रतनुसहस्रेणशतेनच॥२०॥याशतेनप्रतनोसिसहस्रेणविरो
हसि॥तस्यास्तेदेवीष्टकेविधेमहविषावयम्॥२१॥यास्तेअग्नेसूर्येरुचोदि
वमातन्वंतिरश्मिभिः॥ताभिर्नोऽअद्यसर्वाभीरुचेजनायनस्कृधि॥२२॥यावो
देवाःसूर्येरुचोगोष्वश्वेषुयारुचः॥इंद्राग्नीताभिःसर्वाभीरुचंनोधत्तबृहस्प
ते॥२३॥विराड्ज्योतिरधारयत्स्वराड्ज्योतिरधारयत्॥प्रजापतिष्ट्वासादय
तुपृष्ठेपृथिव्याज्योतिष्मतीम्॥२४॥विश्वस्मैप्राणायापानायव्यानायवि
श्वंज्योतिर्यच्छ॥अग्निष्टेधिपतिस्तयादेवतयांगिरस्वध्रुवासीद॥२५॥म
धुश्चमाधवश्चवासंतिकावृतू॥अग्नेरंतःश्लेषोसि॥कल्पेतांद्यावापृथिवी

कल्पंतामापःऽओषधयः कल्पंतामग्नयः पृथङ्मम ज्यैष्ठ्याय सव्रताः॥ येऽअ
ग्नयः समनसोंतरा द्यावापृथिवीऽइमे॥ वासंतिकाऽऋतूऽअभिकल्पमाना॥
इंद्रमिव देवाऽअभिसंविशंतु तया देवतयांगिरस्वद्ध्रुवे सीदतम्॥२६॥ अषाढा
सि सहमाना सहस्वारातीः सहस्व पृतनायतः॥ सहस्रवीर्यासि सा मा जिन्व॥
२७॥ सहस्व माऽअभिमातीः सहस्व पृतनायतः॥ सहस्व सर्वं पाप्मानꣳ सहमा
नास्योषधे॥२८॥ मधु वाताऽऋतायते मधु क्षरंति सिंधवः॥ माध्वीर्नः संत्वोष
धीः॥२९॥ मधु नक्तमुतोषसो मधुमत्पार्थिवꣳ रजः॥ मधु द्यौरस्तु नः पिता॥३०॥
मधुमान्नो वनस्पतिर्मधुमाꣳऽअस्तु सूर्यः॥ माध्वीर्गावो भवंतु नः॥३१॥ अपां
गंभन्सीद मा त्वा सूर्योऽभिताप्सीन्माग्निर्वैश्वानरः॥ अच्छिन्नपत्राः प्रजाऽअ

नुवीक्षस्वानुत्वादिव्यावृष्टिःसचतां॥२२॥त्रीन्समुद्रान्समसृपत्स्वर्गानपां
पतिर्वृषभऽइष्टकानां॥पुरीषंवसानःसुकृतस्यलोकेतत्रगच्छयत्रपूर्वेपरे
ताः॥२३॥महीद्यौःपृथिवीचनऽइमंयज्ञंमिमिक्षतां॥पिपृतांनोभरीमभिः॥
२४॥विष्णोःकर्म्माणिपश्यतयतोव्रतानिपस्पशे॥इंद्रस्ययुज्यःसखा॥
२५॥ध्रुवासिधरुणास्तोजनिष्टप्रथमेभ्योयोनिभ्योऽअधिजातवेदाः॥स
य गायत्र्यात्रिष्टुभानुष्टुभाचदेवेभ्योहव्यंवहतुप्रजानन्॥२६॥इषेरायेर
मस्वसहसेद्युम्नऽऊर्जेऽअपत्याय॥संम्राळसिस्वराळसिसारस्वतौ
त्वोत्सौप्रावतां॥२७॥अग्नेयुक्ष्वाहियेतवाश्वासोदेवसाधवः॥अरं
वहंतिमन्यवे॥२८॥युक्ष्वाहिदेवहूतमांऽअश्वांऽअग्नेरथीरिव॥निहो

लापृथ्व्येस्सदः॥३९॥सम्यक्स्रवंतिसरितोनधेनाःअंतर्हृदामनसापू
यमानाः॥घृतस्यधाराःअभिचाकशीमिहिरण्ययोवेतसोमध्येःअ
ग्नेः॥४०॥ऋचेत्वारुचेत्वाभासेत्वाज्योतिषेत्वा॥अभूदिदंविश्वस्य
भुवनस्यवाजिनमग्नेर्वैश्वानरस्यच॥४१॥अग्निर्ज्योतिषाज्योति
ष्मान्रुक्मोवर्चसावर्चस्वान्॥सहस्रदाःअसिसहस्रायत्वा॥४२॥
आदित्यंगर्भंपयसासमंग्धिसहस्रस्यप्रतिमांविश्वरूपं॥परिवृङ्धि
हरसामाभिमंस्थाःशतायुषंकृणुहिचीयमानः॥४३॥वातस्यजूतिं
वरुणस्यनाभिमश्वंजज्ञानंसरिरस्यमध्ये॥शिशुंनदीनांहरिम
द्रिबुध्नमग्नेमाहिंसीःपरमेव्योमन्॥४४॥अजस्रमिंदुमरुषंभुरण्यु

मग्निमीळेपूर्वचित्तिन्नमोभिः॥सपर्वभिर्ऋतुशःकल्पमानोगांमाहिꣳसीरदि
तिंविराजम्॥४५॥वरूत्रींत्वष्टुर्वरुणस्यनाभिमविंजज्ञानाꣳरजसःपरस्मात्।
महीꣳसाहस्रीमसुरस्यमायामग्नेमाहिꣳसीःपरमेव्योमन्॥४६॥योऽअग्नि
रग्नेरध्यजायतशोकात्पृथिव्याऽउतवादिवस्परि॥येनप्रजाविश्वकर्माजजा
नतमग्नेहेळःपरितेवृणक्तु॥४७॥चित्रंदेवानामुदगादनीकंचक्षुर्मित्रस्य
वरुणस्याग्नेः॥आप्राद्यावापृथिवीऽअंतरिक्षꣳसूर्यऽआत्माजगतस्तस्थु
षश्च॥४८॥इमंमाहिꣳसीर्द्विपादंपशुꣳसहस्राक्षोमेधायचीयमानः।म
युंपशुंमेधमग्नेजुषस्वतेनचिन्वानस्तन्वोनिषीद।मयुंतेशुगृच्छतुयंद्विष्म
स्तंतेशुगृच्छतु॥४९॥इमंमाहिꣳसीरेकशफंपशुंकनिक्रदंवाजिनंवाजिनेषु।

घोरमारण्यमनुतेदिशामितेनचिन्वानस्तन्वोनिषीद।घोरंतेशुगृच्छतुयंद्विष्म
स्तंतेशुगृच्छतु॥५०॥इमꣳसाहस्रꣳशतधारमुत्संव्यच्यमानꣳसरिरस्यमध्ये॥
घृतंदुहानामदितिंजनायाग्नेमाहिꣳसीःपरमेव्योमन्।गवयमारण्यमनु
तेदिशामितेनचिन्वानस्तन्वोनिषीद।गवयंतेशुगृच्छतुयंद्विष्मस्तंतेशुगृच्छ
तु॥५१॥इममूर्णायुंवरुणस्यनाभिंत्वचंपशूनांद्विपदांचतुष्पदां॥त्वष्टुःप्रजा

नांप्रथमंजनित्रमग्नेमाहिꣳसीःपरमेव्योमन्।उष्ट्रमारण्यमनुतेदिशामितेनचि

न्वानस्तन्वोनिषीद।उष्ट्रंतेशुगृच्छतुयंद्विष्मस्तंतेशुगृच्छतु॥५२॥अजोह्यग्ने
रजनिष्टशोकात्सोऽअपश्यज्जनितारमग्रे।तेनदेवादेवतामग्रमायꣳस्ते
नरोहमायन्नुपमेध्यासः॥शरभमारण्यमनुतेदिशामितेनचिन्वानस्तन्वोनि

सीद॥तारभंतेशुगृच्छतुयंद्विष्मस्तंतेशुगृच्छतु॥५३॥त्वंयविष्ठदाशुषोनॄँःपा
हिशृणुधीगिरः॥रक्षातोकमुतत्मना॥५४॥अपांत्वेमन्सादयाम्यपांत्वोद्मन्सा
दयाम्यपांत्वाभस्मन्सादयामि॥अपांत्वाज्योतिषिसादयाम्यपांत्वायनेसाद
यामि॥अर्णवेत्वासदनेसादयामिसमुद्रेत्वासदनेसादयामिसरिरेत्वासदने
सादयामि॥अपांत्वाक्षयेसादयाम्यपांत्वासर्धिषिसादयामि॥अपांत्वासद
नेसादयाम्यपांत्वासधस्थेसादयाम्यपांत्वायोनौसादयामि॥अपांत्वा
पुरीषेसादयाम्यपांत्वापाथसिसादयामि॥गायत्रेणत्वाछंदसासादयामि
त्रैष्टुभेनत्वाछंदसासादयामिजागतेनत्वाछंदसासादयामि॥आनुष्टुभेन
त्वाछंदसासादयामिपाङ्क्तेनत्वाछंदसासादयामि॥५५॥अयंपुरोभुवस्तस्य

प्राणोभौवायनोवसंतःप्राणायनः।।गायत्रीवासंती।।५६।।गायत्र्यैगायत्रंगा
यत्रादुपाꣳशुरुपाꣳशोस्त्रिवृत्त्रिवृतोरथंतरं।।वसिष्ठःऋषिःप्रजापतिगृहीत
यात्वयाप्राणंगृह्णामिप्रजाभ्यः।।५७।।अयंदक्षिणाविश्वकर्मातस्यमनोवै
श्वकर्मणं।ग्रीष्मोमानसस्त्रिष्टुप्ग्रैष्मी।।५८।।त्रिष्टुभःस्वारꣳस्वारादंतर्या
मोंतर्यामात्पंचदशःपंचदशाद्बृहत्।।भरद्वाजःऋषिःप्रजापतिगृहीतयात्व
यामनोगृह्णामिप्रजाभ्यः।।५९।।अयंपश्चाद्विश्वव्यचास्तस्यचक्षुर्वैश्वव्यच
सं।वर्षाश्चाक्षुष्योजगतीवार्षी।।६०।।जगत्याःऋक्सममृक्समाच्छुक्रःशुक्रा
त्सप्तदशःसप्तदशाद्वैरूपं।।६१।।जमदग्निर्ऋषिःप्रजापतिगृहीतयात्वयाच
क्षुर्गृह्णामिप्रजाभ्यः।।६२।।इदमुत्तरात्स्वस्तस्यश्रोत्रꣳसौवं।।शरच्छ्रौत्र्यनुष्टुप्शा

रदी॥५७॥अनुष्टुभःऐळमैळान्मंथीमंथिनःएकविꣳशःएकविꣳशाद्वैराजं॥
विश्वामित्रऋषिःप्रजापतिगृहीतयात्वयाश्रोत्रंगृह्णामिप्रजाभ्यः॥५८॥इ
यमुपरिमतिस्तस्यैवाङ्मात्या॥हेमंतोवाच्यःपंक्तिर्हैमंती॥५९॥पंक्त्यैनिधव
य न्निधवतःआग्रयणःआग्रयणात्रिणवत्रयस्त्रिꣳशौत्रिणवत्रयस्त्रिꣳ
शाभ्याꣳशाक्वररैवते॥विश्वकर्मऋषिःप्रजापतिगृहीतयात्वयावाचंगृ
ह्णामिप्रजाभ्यः॥लोकंपृणताःअस्येद्रंविश्वाः॥१५॥१३॥इतियजुर्वेदसं
हितायांचतुर्दशोध्यायः॥१३॥हरिःॐरम॥ध्रुवक्षितिर्ध्रुवयोनिर्ध्रुवासि
ध्रुवंयोनिमासीदसाधुया॥उख्यस्यकेतुंप्रथमंजुषाणाअश्विनाध्वर्यूसाद
यतामिहत्वा॥१॥कुलायिनीघृतवतीपुरंधिःस्योनेसीदसदनेपृथिव्याः॥

२१

अभित्वारुद्रावसवोगृणंत्विमाब्रह्मपिपिहिसौभगायाश्विनाध्वर्यूसादयतामिह
त्वा॥२॥स्वेदक्षेदक्षपितेहसीददेवानांसुम्नेबृहतेरणाय॥पितेवैधिसूनवः
आसुशेवास्वावेशातन्वासंविशस्वाश्विनाध्वर्यूसादयतामिहत्वा॥३॥पृथिव्याः
पुरीषमस्यप्सोनामतांत्वाविश्वेअभिगृणंतुदेवाः॥स्तोमपृष्ठाघृतवतीहसीद
प्रजावदस्मेद्रविणायजस्वाश्विनाध्वर्यूसादयतामिहत्वा॥४॥अदित्यास्त्वापृष्ठे
सादयाम्यंतरिक्षस्यधर्त्रींविष्टंभनींदिशामधिपत्नींभुवनानां॥ऊर्मिर्द्रप्सोःअपा
मसिविश्वकर्मातःऋषिरश्विनाध्वर्यूसादयतामिहत्वा॥शुक्रश्चशुचिश्चग्रै
ष्माःऋतूःअग्नेरंतःश्लेषोसि॥कल्पेतांद्यावापृथिवीकल्पंतामापःओषधयः
कल्पंतामग्नयःपृथङ्ममज्यैष्ठ्यायसव्रताः॥येःअग्नयःसमनसोंतराद्यावा

२६

पृथिवीऽइमे।।ग्रैष्माऽऋतूऽअभिकल्पमानाऽइंद्रमिवदेवाऽअ।भिसंविशंतुत
यादेवतयांगिरस्वध्रुवेसीदतम्।।५।।सजूर्ऋतुभिःसजूर्विधाभिःसजूर्देवैः
सजूर्देवैर्वयोनाधैः।।अग्नयेत्वावैश्वानरायाश्विनाध्वर्यूसादयतामिहत्वा।।
सजूर्ऋतुभिःसजूर्विधाभिःसजूर्वसुभिःसजूर्देवैर्वयोनाधैः।।अग्नयेत्वा
वैश्वानरायाश्विनाध्वर्यूसादयतामिहत्वा।।सजूर्ऋतुभिःसजूर्विधाभिःस
जूरुद्रैःसजूर्देवैर्वयोनाधैः।।अग्नयेत्वावैश्वानरायाश्विनाध्वर्यूसादय
तामिहत्वा।।सजूर्ऋतुभिःसजूर्विधाभिःसजूरादित्यैःसजूर्देवैर्वयोनाधैः।।
अग्नयेत्वावैश्वानरायाश्विनाध्वर्यूसादयतामिहत्वा।।सजूर्ऋतुभिःस
जूर्विधाभिःसजूर्विश्वैर्देवैःसजूर्देवैर्वयोनाधैः।।अग्नयेत्वावैश्वानराया

श्विनाध्वर्यूसादयतामिहत्वा॥६॥प्राणंमेपाह्यपानंमेपाहिव्यानंमेपाहि॥
चक्षुर्म्मउर्व्याविभाहिश्रोत्रंमेश्लोकय॥७॥अपःपिन्वोषधीर्जिन्वद्विपादव
चतुष्पात्पाहि॥दिवोवृष्टिमेरय॥८॥मूर्द्धावयःप्रजापतिश्छंदःक्षत्रंवयो
मयंदंछंदः॥विष्टंभोवयोधिपतिश्छंदोविश्वकर्म्मावयःपरमेष्ठीछंदः॥९
बस्तोवयोविवलंछंदोवृष्णिर्वयोविशालंछंदः॥पुरुषोवयस्तंद्रंछंदोव्या

घ्रोवयोनाधृष्टंछंदः॥१०॥सिंहोवयश्छदिश्छंदःपष्ठवाड्वयोबृहतीछंदः॥
उक्षावयःककुप्छंदःऋषभोवयःसतोबृहतीछंदः॥११॥अनड्वान्वयःपंक्ति
छंदोधेनुर्वयोजगतीछंदः॥त्र्यविर्वयस्त्रिष्टुप्छंदोदित्यवाड्वयोविराड्छं
दः॥१२॥पंचाविर्वयोगायत्रीछंदस्त्रिवत्सोवयउष्णिक्छंदः॥तुर्यवाड्वयो

नुष्टुप्छंदोलोकंपृणताअस्येंद्रंविश्वाः॥१३॥इंद्राग्नीऽअव्यथमानामिष्टकां
दृंहतंयुवं॥पृष्ठेनद्यावापृथिवीअंतरिक्षंचविबाधसे॥१४॥विश्वकर्म्मा
त्वासादयत्वंतरिक्षस्यपृष्ठेव्यचस्वतींप्रथस्वतीं॥ऽअंतरिक्षंयच्छांतरिक्षंदृं
हांतरिक्षंमाहिंसीः॥विश्वस्मैप्राणायापानायव्यानायोदानायप्रतिष्ठायै
चरित्राय॥वायुष्ट्वाभिपातुमह्यास्वस्त्याछर्दिषाशंतमेनतयादेवतयांगिर
स्वद्ध्रुवासीद॥१५॥राज्ञ्यसिप्राचीदिग्विराळसिदक्षिणादिक्सम्राळसिप्र
तीचीदिक्स्वराळस्युदीचीदिगधिपत्न्यसिबृहतीदिक्॥विश्वकर्म्मात्वासा
दयत्वंतरिक्षस्यपृष्ठेज्योतिष्मतीं॥विश्वस्मैप्राणायापानायव्यानायविश्वं
ज्योतिर्यच्छ॥वायुष्टेधिपतिस्तयादेवतयांगिरस्वद्ध्रुवासीद॥१६॥नभश्चन

भस्यश्चवार्षिकाःऋतूःअग्नेरंतःश्लेषोसि॥कल्पेतांद्यावापृथिवीकल्पंतामापः
ओषधयःकल्पंतामग्नयःपृथङ्ममज्यैष्ठ्यायसव्रताः॥येःअग्नयःसमनसो
ंतराद्यावापृथिवीःइमे॥वार्षिकाःऋतूःअग्नेरंतःश्लेषोसि॥अभिकल्पमा
नाःइंद्रमिवदेवाःअभिसंविशंतुतयादेवतयांगिरस्वध्रुवेसीदतं॥इषश्चोर्ज

श्चशारदाःऋतूःअग्नेरंतःश्लेषोसि॥कल्पेतांद्यावापृथिवीकल्पंतामापःओ
षधयःकल्पंतामग्नयःपृथङ्ममज्यैष्ठ्यायसव्रताः॥येःअग्नयःसमनसोंत
राद्यावापृथिवीःइमे॥शारदाःऋतूःअभिकल्पमानाःइंद्रमिवदेवाःअभि
संविशंतुतयादेवतयांगिरस्वध्रुवेसीदतम्॥१६॥आयुर्मेपाहिप्राणंमेपा
ह्यपानंमेपाहिव्यानंमेपाहि॥चक्षुर्मेपाहिश्रोत्रंमेपाहिवाचंमेपिन्वमनोमे

सित्वा॥प्राणंमेपाहिज्योतिर्मेयच्छ॥१८॥माछंदःप्रमाछंदःप्रतिमाछंदोऽस्र
स्रीवयश्छंदः॥पंक्तिश्छंदउष्णिक्छंदः॥१९॥बृहतीछंदोनुष्टुप्छंदोविराट्छं
दोगायत्रीछंदः॥त्रिष्टुप्छंदोजगतीछंदः॥२०॥पृथिवीछंदोंतरिक्षंछंदोद्यौश्छं
दःसमाश्छंदः॥नक्षत्राणिछंदोवाक्छंदः॥२१॥मनश्छंदःकृषिश्छंदोहिरण्यं
छंदोगौश्छंदः॥अजाछंदोश्वश्छंदः॥२२॥अग्निर्देवतावातोदेवतासूर्योदे
वताचंद्रमादेवता॥वसवोदेवतारुद्रादेवता॥आदित्यादेवतामरुतोदेवता
विश्वेदेवादेवताबृहस्पतिर्देवता॥इंद्रोदेवतावरुणोदेवता॥२३॥मूर्द्धासिरा
ड्ध्रुवासिधरुणा॥धर्त्र्यसिधरणी॥आयुषेत्वावर्चसेत्वाकृष्यैत्वाक्षेमायत्वा॥
२४॥यंत्रीराड्यंत्र्यसियमनी॥ध्रुवासिधरित्री॥इषेत्वोर्जेत्वारय्यैत्वापोषाय

त्वा॥लोकंपृणा।ताःऽअस्येद्रंविश्वाः॥२५॥आशुस्त्रिवृद्भांतःपंचदशोव्यो
मासप्तदशोधरुणएकविंशःप्रतूर्त्तिरष्टादशः॥तपोनवदशोभीवर्त्तः
सविंशोवर्चोद्वाविंशःसंभरणस्त्रयोविंशोयोनिश्चतुर्विंशः॥२६
गर्भाःपंचविंशःऽओजस्त्रिणवःक्रतुरेकत्रिंशःप्रतिष्ठात्रयस्त्रिंशोब्र
ध्नस्यविष्टपंचतुस्त्रिंशः॥नाकःषट्त्रिंशोविवर्त्तोष्टाचत्वारिंशोधर्त्रं
चतुष्टोमः॥२७॥अग्नेर्भागोसिदीक्षायाःऽआधिपत्यंब्रह्मस्पृतंत्रिवृत्स्तो
मः॥इंद्रस्यभागोसिविष्णोराधिपत्यंक्षत्रंस्पृतंपंचदशस्तोमः॥२८॥नृ
चक्षसांभागोसिधातुराधिपत्यंजनित्रंस्पृतंसप्तदशस्तोमः॥मित्र
स्यभागोसिवरुणस्याधिपत्यंदिवोवृष्टिर्वातस्पृतऽएकविंशस्तोमः॥२९

वसूनांभागोसिरुद्राणामाधिपत्यंचतुष्पात्स्पृतंचतुर्विंशस्तोमः।।आदित्या
नांभागोसिमरुतामाधिपत्यंगर्भास्पृताःपंचविंशस्तोमः।।२५।।अदित्यैभा
गोसिपूष्णऽआधिपत्यमोजस्पृतंत्रिणवस्तोमः।।देवस्यसवितुर्भागोसि
बृहस्पतेराधिपत्यंसमीचीर्दिशस्पृताश्चतुष्टोमस्तोमः।।२६।।यवानांभागो
स्ययवानामाधिपत्यंप्रजास्पृताश्चतुश्चत्वारिंशस्तोमः।।ऋभूणांभागो
सिविश्वेषांदेवानामाधिपत्यंभूतंस्पृतंत्रयस्त्रिंशस्तोमः।।सहश्च
सहस्यश्चहेमंतिकाऽऋतूऽअग्नेरंतःश्लेषोसि।।कल्पेतांद्यावापृथिवी
कल्पंतामापऽओषधयःकल्पंतामग्नयःपृथङ्ममज्यैष्ठ्यायसव्रताः।।ये
ऽअग्नयःसमनसोंतराद्यावापृथिवीऽइमे।।हैमंतिकाऽऋतूऽअभिकल्प

मानाः॥ इंद्रमिव देवाः अभिसंविशंतु तया देवतयांगिरस्वध्रुवे सीदतम्॥२७॥
एकयास्तुवत प्रजाः अधीयंत प्रजापतिरधिपतिरासीत्। तिसृभिरस्तुवत ब्रह्मा
सृज्यत ब्रह्मणस्पतिरधिपतिरासीत्। पंचभिरस्तुवत भूतान्यसृज्यंत भूता
नांपतिरधिपतिरासीत्। सप्तभिरस्तुवत सप्तऋषयोसृज्यंत धाताधिपतिरा
सीत्॥२८॥ नवभिरस्तुवत पितरोसृज्यंतादितिरधिपत्न्यासीत्। एकादशभिरस्तु
वत ऋतवोसृज्यंतार्त्तवाः अधिपतयः आसन्। त्रयोदशभिरस्तुवत मासाः
असृज्यंत संवत्सरोधिपतिरासीत्। पंचदशभिरस्तुवत क्षत्रमसृज्यतेंद्रोधिप
तिरासीत्॥२९॥ सप्तदशभिरस्तुवत ग्राम्याः पशवोसृज्यंत बृहस्पतिरधि
पतिरासीत्। नवदशभिरस्तुवत शूद्रार्यौः असृज्येतामहोरात्रेः अधिपत्नीः आ

स्ताम्॥ एकविंशत्यास्तुवतैकशफाः पशवोसृज्यंत वरुणोधिपतिरासीत्त्रयो
विंशत्यास्तुवत क्षुद्राः पशवोसृज्यंत पूषाधिपतिरासीत्॥ २५॥ पंचविंशत्या
स्तुवतारण्याः पशवोसृज्यंत वायुरधिपतिरासीत्सप्तविंशंसप्तविंशत्या
स्तुवत द्यावापृथिवी व्यैतां वसवो रुद्रा आदित्या अनुव्यायंस्त एवाधि
पतय आसन्॥ नवविंशत्यास्तुवत वनस्पतयोसृज्यंत सोमोधिपतिरासी
देकत्रिंशतास्तुवत प्रजा असृज्यंत यवाश्चायवाश्चाधिपतय आसन्॥
त्रयस्त्रिंशतास्तुवत भूतान्यशाम्यन्प्रजापतिः परमेष्ठ्यधिपतिरासीत्॥
लोकंपृणता॰ अस्य स्वदु इंद्रं विश्वाः॥ २६॥ इति काण्वसंहितापाठे पंचदशोध्यायः॥
॥६३॥६३॥६७॥ हरिः ॐ॥ अग्ने जातान्प्रणुदा नः सपत्नान्प्रत्यजाताञ्जातवेदो नुद

स्वा॥अधिनोब्रूहिसुमनाअहेळंस्तवंस्यामशर्मंस्त्रिवरूथउद्भौ॥१॥सह
स्राजातान्प्रणुदानःसपत्नान्प्रत्यजातान्नुदजातवेदः॥अधिनोब्रूहिसुमन
स्यमानोवयंस्यामप्रणुदानःसपत्नान्॥षोडशीस्तोमःओजोद्रविणंच
तुश्चत्वारिंशःस्तोमोवर्चोद्रविणं॥२॥अग्नेःपुरीष्यमस्यप्सोनामतांत्वावि
श्वेअभिगृणंतुदेवाः॥स्तोमपृष्ठाघृतवतीहसीदप्रजावदस्मेद्रविणायज
स्वा॥३॥एवश्छंदोवरिवश्छंदःशंभूश्छंदःपरिभूश्छंदः॥आच्छच्छंदोमन
श्छंदोव्यचश्छंदः॥४॥सिंधुश्छंदःसमुद्रश्छंदःसरिरंछंदः॥ककुप्छंदस्त्रि
ककुप्छंदःकाव्यंछंदोअंकुपंछंदः॥५॥अक्षरपंक्तिश्छंदःपदपंक्तिश्छं
दोविष्टारपंक्तिश्छंदःक्षुरोभ्रजश्छंदः॥आच्छच्छंदःप्रच्छच्छंदःसंयच्छंदो

वियच्छंदः॥६॥बृहच्छंदोरथंतरंछंदोनिकायश्छंदोविवधंछंदः॥गिरश्छंदोभ्रज
श्छंदः॥संस्तुप्छंदोनुष्टुप्छंदः॥७॥एवश्छंदोवरिवश्छंदोवयश्छंदोवयस्कृ
छंदः॥विष्पर्द्धाश्छंदोविशालंछंदःछदिश्छंदोदूरोहणंछंदः।तंद्रंछंदोऽअं
कांकंछंदः॥८॥रश्मिनासत्यायसत्यंजिन्वप्रेतिनाधर्मणा।धर्मंजिन्व।अन्वि
त्यादिवादिवंजिन्वसंधिनांतरिक्षेणांतरिक्षंजिन्व॥९॥प्रतिधिनापृथिव्यापृ
थिवींजिन्वविष्टंभेनवृष्ट्यावृष्टिंजिन्व।प्रवयान्हाहर्जिन्वानुयारात्र्यारात्रीं
जिन्व॥१०॥उशिजावसुभ्योवसूंजिन्वप्रकेतेनादित्येभ्यआदित्यांजिन्व।तं
तुनारायस्पोषेणरायस्पोषंजिन्वसंसर्पेणश्रुतायश्रुतंजिन्व॥११॥ऐडेनौ
षधीभिरोषधीर्जिन्वोत्तमेनतनूभिस्तनूर्जिन्व।वयोधसाधीतेनाधीतंजि

न्वाभिजितातेनसातेनोर्जिन्व।प्रतिपदसिप्रतिपदेत्वानुपदस्यनुपदेत्वा॥सं
पदसिसंपदेत्वातेजोसितेजसेत्वा॥१३॥त्रिवृदसित्रिवृतेत्वाप्रवृदसिप्रवृते
त्वा॥विवृदसिविवृतेत्वासवृदसिसवृतेत्वा॥१४॥आक्रमोस्याक्रमाय
त्वासंक्रमोसिसंक्रमायत्वा।उत्क्रमोस्युत्क्रमायत्वोत्क्रांतिरस्युत्क्रांत्यैत्वा॥
५ पति अधिनोर्जोर्जंजिन्ववृषभीःसत्रायसत्रंजिन्व॥१५॥राज्ञ्यसिप्राचिदि
ग्वसवस्तेदेवाःअधिपतयः॥अग्निर्हेतीनांप्रतिधर्त्ता॥१६॥त्रिवृत्वास्तो
मःपृथिव्याꣳश्रयत्वाज्यमुक्थमव्यथायैस्तभ्नातु॥रथंतरꣳसामप्रतिष्ठि
त्याꣳअंतरीक्षे॥१७॥ऋषयस्त्वाप्रथमजादेवेषुदिवोमात्रयावरिम्णाप्रथं
तु॥विधर्त्ताचायमधिपतिश्चतेत्वासर्वेसंविदानानाकस्यपृष्ठेस्वर्गेलोके

यजमानंचसादयंतु॥१८॥विराळसीदक्षिणादिग्रुद्रास्तेदेवाऽअधिपतयः॥इंद्रो
हेतीनांप्रतिधर्त्ता॥१९॥पंचदशस्त्वास्तोमः पृथिव्याꣳश्रयतुप्रउगमुक्थमव्यथायैस्त
भ्नातु॥बृहत्सामप्रतिष्ठित्याऽअंतरिक्षे॥२०॥ऋषयस्त्वाप्रथमजादेवेषुदिवोमात्र
यावरिम्णाप्रथंतु॥विधर्त्ताचायमधिपतिश्चतेत्वासर्वेसंविदानानाकस्यपृष्ठे
स्वर्गेलोकेयजमानंचसादयंतु॥२१॥संम्राळसीप्रतीचीदि~~ग्वसवरा~~ळगादित्यास्ते
देवाऽअधिपतयः॥वरुणोहेतीनांप्रतिधर्त्ता॥२२॥सप्तदशस्त्वास्तोमः पृथिव्याꣳ
श्रयतुमरुत्वतीयमुक्थमव्यथायैस्तभ्नातु॥वैरूपꣳसामप्रतिष्ठित्याऽअंतरि
क्षे॥२३॥ऋषयस्त्वाप्रथमजादेवेषुदिवोमात्रयावरिम्णाप्रथंतु॥विधर्त्ताचाय
मधिपतिश्चतेत्वासर्वेसंविदानानाकस्यपृष्ठेस्वर्गेलोकेयजमानंचसादयंतु॥

॥२४॥स्वराळस्युदीचीदिङ्मरुतस्तेदेवाऽअधिपतयः॥सोमोहेतीनांप्रतिधर्त्ता॥२५
एकविंशस्त्वास्तोमःपृथिव्यांश्रयतुनिष्केवल्यमुक्थमव्यथायैस्तभ्नातु।वै
राजंसामप्रतिष्ठित्याऽअन्तरिक्षे॥२६॥ऋषयस्त्वाप्रथमजादेवेषुदिवोमात्र
यावरिम्णाप्रथन्तु॥विधर्त्ताचायमधिपतिश्चतेत्वासर्वेसंविदानानाकस्यपृष्ठे
स्वर्गेलोकेयजमानंचसादयन्तु॥२७॥अधिपत्न्यसिबृहतीदिग्विश्वेतेदेवाऽअ
धिपतयः॥बृहस्पतिर्हेतीनांप्रतिधर्त्ता॥२८॥त्रिणवत्रयस्त्रिंशौत्वास्तोमौ
पृथिव्यांश्रयतांवैश्वदेवाग्निमारुतेउक्थेऽअव्यथायैस्तभ्नीताम्॥शाक्वर
रैवतेसामनीप्रतिष्ठित्याऽअन्तरिक्षे॥२९॥ऋषयस्त्वाप्रथमजादेवेषुदिवोमात्र
यावरिम्णाप्रथन्तु॥विधर्त्ताचायमधिपतिश्चतेत्वासर्वेसंविदानानाकस्यपृष्ठेस्व

र्गे लोके यजमानं च सादयंतु॥२०॥ अयं पुरो हरिकेशः सूर्यरश्मिस्तस्य रथगृत्सश्च रथौजाश्च सेनानीग्रामण्यौ॥ पुंजिकस्थला च क्रतुस्थला चाप्सरसौ दंक्ष्णवः पशवो हेतिः पौरुषेयो वधः प्रहेतिः॥२१॥ तेभ्यो नमो ऽअस्तु ते नो मृळयंतु ते नोवंतु॥ ते यं द्विष्मो यश्च नो द्वेष्टि तमेषां जंभे दध्मः॥२२॥ अयं दक्षिणा विश्वकर्म्मा तस्य रथस्वनश्च रथेचित्रश्च सेनानीग्रामण्यौ॥ मेनका च सहजन्या चाप्सरसौ यातुधाना हेती रक्षांसि प्रहेतिः॥२३॥ तेभ्यो नमो ऽअस्तु ते नो मृळयंतु ते नोवंतु॥ ते यं द्विष्मो यश्च नो द्वेष्टि तमेषां जंभे दध्मः॥२४॥ अयं पश्चाद्विश्वव्यचास्तस्य रथप्रोतश्चासमरथश्च सेनानीग्रामण्यौ॥ प्रम्लोचंती चानुम्लोचंती चाप्सरसौ व्याघ्रा हेतिः सर्पाः प्रहेतिः॥२५॥ तेभ्यो नमो ऽअस्तु ते नो मृळयंतु ते नोवंतु॥

तेयंद्विष्मोयश्चनोद्वेष्टितमेषांजंभेदध्मः॥३६॥अयमुत्तरात्संयद्वसुस्तस्यार्क्ष्यश्चा ना
रिष्टनेमिश्चसेनानीग्रामण्यौ॥विश्वाचीचघृताचीचाप्सरसाऽआपोहेतिर्वातः
प्रहेतिः॥३७॥तेभ्योनमोऽअस्तुतेनोमृळयंतुतेनोवंतु॥तेयंद्विष्मोयश्चनोद्वेष्टि
तमेषांजंभेदध्मः॥३८॥अयमुपर्यर्वाग्वसुस्तस्यसेनजिच्चसुषेणश्चसेनानीग्रा
२७ मण्यौ॥उर्वशीचपूर्वचित्तिश्चाप्सरसाऽअवस्फूर्जन्हेतिर्विद्युत्प्रहेतिः॥३९॥ते
भ्योनमोऽअस्तुतेनोमृळयंतुतेनोवंतु॥तेयंद्विष्मोयश्चनोद्वेष्टितमेषांजंभेदध्मः॥
४०॥अग्निर्मूर्द्धादिवःककुत्पतिःपृथिव्याऽअयं॥अपांरेतांसिजिन्वति॥ २७
४१॥अयमग्निःसहस्रिणोवाजस्यशतिनस्पतिः॥मूर्द्धाकवीरयीणाम्॥४२॥
त्वामग्नेपुष्करादध्यथर्वानिरमंथत॥मूर्ध्नोविश्वस्यवाघतः॥४३॥भुवोयज्ञस्यर

स जे॰भ्यनेतायत्रानिथुभिः सचसेमिभुवाभिः॥ द्विविमूर्द्धानंदधिषेस्वर्षां जिऽह्वामग्नेच
कृषेहव्यवाहम्॥४४॥ अबोध्यग्निः समिधाजनानांप्रतिधेनुमीवायतीमुषासम्॥
यह्वाः इवप्रवयामुज्जिहानाः प्रभानवः सिस्रतेनाकमछ॥४५॥ अवोचामकवये
मेध्यायवचोवंदारुवृषभायवृष्णे॥ गविष्ठिरोनमसास्तोममग्नौदिवीवरुक्ममु
रुव्यंचमश्रेत्॥४६॥ अयमिहप्रथमोधायिधातृभिर्होतायजिष्ठोअध्वरेष्वीड्यः॥
यमप्नवानोभृगवोविरुरुचुर्वनेषुचित्रंविभ्वंविशेविशे॥४७॥ जनस्यगोपाअ
जनिष्टजागृविरग्निः सुदक्षः सुवितायनव्यसे॥ घृतप्रतीकोबृहतादिविस्पृ
शाद्युमद्विभातिभरतेभ्यः शुचिः॥४८॥ त्वामग्नेअंगिरसोगुहाहितमन्वविं
दन्छिश्रियाणंवनेवने॥४९॥ सजायसेमथ्यमानः सहोमहत्वामाहुःसहस

स्पुत्रमेंतिरः॥४९॥ संस्रायुःसंवःसम्यंचमिषꣳस्तोमंचाग्नये॥ वर्षिष्ठायक्षि
तीनामूर्ज्जोनप्त्रेसहस्वते॥५०॥ सꣳसमिद्युवसेवृषन्नग्नेविश्वान्यर्य्यऽआ॥ इ
ळस्पदेसमिध्यसेसनोवसून्याभर॥५१॥ त्वामग्नेहविष्मंतोदेवंमर्त्तासऽई
ळते॥ मन्येत्वाजातवेदसꣳसहव्यावक्ष्यानुषक्॥५२॥ त्वांचित्रश्रवस्तमहवंते
विक्षुजंतवः॥ शोचिष्केशंपुरुप्रियाग्नेहव्यायवोळ्हवे॥५३॥ एनावोअग्निं
न्नमसोर्ज्जोनपातमाहुवे॥ प्रियंचेतिष्ठमरतिꣳस्वध्वरंविश्वस्यदूतममृतं॥
५४॥ विश्वस्यदूतममृतंविश्वस्यदूतममृतम्॥ सयोजतेऽअरुषाविश्वभोजसा
सदुद्रवत्स्वाहुतः॥५५॥ सदुद्रवत्स्वाहुतःसदुद्रवत्स्वाहुतः॥ सुब्रह्मायज्ञःसु
शमीवसूनांदेवꣳराधोजनानां॥५६॥ अग्नेवाजस्यगोमतऽईशानःसहसोय

हो॥अस्मेधेहिजातवेदोमहिश्रवः॥५७॥सइधानोवसुष्कविरग्निरीळेन्योगि
रा॥रेवदस्मभ्यंपुर्वणीकदीदिहि॥५८॥क्षपोराजन्नुतत्मनाग्नेवस्तोरुतोषसः॥
सतिग्मजंभरक्षसोदहप्रति॥५९॥भद्रोनोअग्निराहुतोभद्रारातिःसुभग
भद्रोअध्वरः॥भद्राउतप्रशस्तयः॥भद्राउतप्रशस्तयोभद्रंमनःकृणुष्ववृत्र
तूर्ये॥येनासमत्सुसासहः॥६१॥येनासमत्सुसासहोवस्थिरातनुहिभूरि
शर्द्धतां॥वनेमाते॥अभिष्टिभिः॥६२॥अग्निंतंमन्येयोवसुरस्तंयंयंतिधेनवः॥
अस्तमर्वंतःआशवोस्तंनित्यासोवाजिनःइषंस्तोतृभ्यःआभर॥६३॥
सोअग्निर्योवसुर्गृणेसंयमायंतिधेनवः॥समर्वंतोरघुद्रुवःसंसुजाता
सःसूरयःइषंस्तोतृभ्यःआभर॥६४॥उभेसुश्चंद्रसर्पिषोदर्वीश्रीणीषः

आसनी॥ उतोनुऽत्सुपूर्ध्याऽउक्थेषुशावसस्पतऽइषंऽस्तोतृभ्यऽआभर॥६५॥अ
ग्नेतमद्याश्वन्नस्तोमैःक्रतुन्नभद्रंऽहृदिस्पृशं॥ऋध्यामातऽओहैः॥६६॥अधाह्य
ग्नेक्रतोर्भद्रस्यदक्षस्यसाधोः॥रथीर्ऋतस्यबृहतोबभूथ॥६७॥एभिर्नोऽअ
र्कैर्भवानोऽअर्वाङ्स्वर्णज्योतिः॥अग्नेविश्वेभिःसुमनाऽअनीकैः॥६८॥अग्निंऽ
होतारंमन्येदास्वंतंवसुंऽसूनुंऽसहसोजातवेदसंविप्रन्नजातवेदसम्॥यऊ
र्ध्वयास्वध्वरोदेवोदेवाच्याकृपा॥घृतस्यविभ्राष्टिमनुवष्टिशोचिषाजुह्वानस्य
सर्पिषः॥६९॥अग्नेत्वन्नोऽअंतमऽउतत्राताशिवोभवावरूथ्यः॥वसुरग्निर्वसु
श्रवाऽअच्छानक्षिद्युमत्तमंऽरयिंदाः॥तंत्वाशोचिष्ठदीदिवःसुम्नायनूनमीम
हेसखिभ्यः॥७०॥येनऽऋषयस्तपसासत्रमायन्निंधानाऽअग्निंऽस्वराभरंतः॥

तस्मिन्नहंन्निदधेनाकेऽअग्निंयमाहुर्मनवस्तीर्णबर्हिषं॥७१॥तंपत्नीभिरनुगच्छे
मदेवाःपुत्रैर्भ्रातृभिरुतवाहिरण्यैः॥नाकंगृभ्णानाःसुकृतस्यलोकेतृतीयेपृष्ठे
अधिरोचनेदिवः॥७२॥आवाचोमध्यमरुहद्भुरण्युरयमग्निःसत्पतिश्चेकितानः॥
पृष्ठेपृथिव्यानिहितोदविद्युतदधस्पदंकृणुतांयेपृतन्यवः॥७३॥अयमग्निर्वीर
तमोवयोधाःसहस्रियोद्योततामप्रयुच्छन्।विभ्राजमानःसरिरस्यमध्यऽउप
प्रयाहिदिव्यानिधाम॥७४॥संप्रच्यवध्वमुपसंप्रयाताग्नेपथोदेवयानान्कृणु
ध्वम्।पुनःकृण्वानापितरायुवानान्वाताᳪंसीत्त्वयितंतुमेतं॥७५॥उद्बुध्यस्वा
ग्नेप्रतिजागृहित्वमिष्टापूर्तेसᳪंसृजेथामयंच।अस्मिन्त्सधस्थेऽअध्युत्त
रस्मिन्विश्वेदेवायजमानश्चसीदत॥७६॥येनवहसिसहस्रंयेनाग्नेसर्व

वेदसम्।।तेनेमंयज्ञंनोनयस्वर्देवेषुगंतवे।।७७।।अयंतेयोनिर्ऋत्वियोयतोजा
तोऽअरोचथाः।।तंजानन्नग्नऽआरोहाथानोवर्द्धयारयिम्।।७८।।तपश्चतप
स्यश्चशैशिरावृतूऽअग्नेरंतःश्लेषोसि।कल्पेतांद्यावापृथिवीकल्पंतामा
पऽओषधयःकल्पंतामग्नयःपृथङ्ममज्यैष्ठ्यायसव्रताः।।येऽअग्नयःसमन
सोंतराद्यावापृथिवीऽइमे।शैशिरावृतूऽअभिकल्पमानाऽइंद्रमिवदेवाऽ
अभिसंविशंतुतयादेवतयांगिरस्वद्ध्रुवेसीदतम्।।परमेष्ठीत्वासादयतुदि
वस्पृष्ठेज्योतिष्मतीम्।विश्वस्मैप्राणायापानायव्यानायविश्वंज्योतिर्यच्छ।।
सूर्यस्तेधिपतिस्तयादेवतयांगिरस्वद्ध्रुवासीद।।७९।।लोकंपृणच्छिद्रंपृ
णाथोसीदध्रुवात्वं।।इंद्राग्नीत्वाबृहस्पतिरस्मिन्योनाऽअसीषदन्।।८०।।

युक्तंपावकवर्णꣳशिवंकृधि ।।७।। अपामिदंन्ययनꣳसमुद्रस्यनिवेशनं ।। अन्याꣳ
स्तेऽअस्मत्तपंतुहेतयःपावकोऽअस्मभ्यꣳशिवोभव ।।८।। अग्नेपावकरोचिषामंद्र
यादेवजिह्वया ।। आदेवान्वक्षियक्षिच ।।९।। सनःपावकदीदिवोग्नेदेवाँइहावह ।। उ
पयज्ञꣳहविश्चनः ।।१०।। पावकयायश्चितयंत्याकृपाक्षामंन्रुरुचऽउषसोनभा
नुना ।। तूर्वन्नयामंन्नैतशस्यनूरणऽआयोघृणेनंततृषाणोऽअजरः ।।
११ ।। नमस्तेहरसेशोचिषेनमस्तेऽअस्त्वर्चिषे ।। अन्याꣳस्तेऽअस्मत्तपंतुहेत
यःपावकोऽअस्मभ्यꣳशिवोभवः ।। नृषदेवेडप्सुषदेवेड्बर्हिषदेवेड्वनसदे
वेड्स्वर्विदेवेट् ।।१२।। येदेवादेवानांयज्ञियायज्ञियानाꣳसंवत्सरीणमुपभागमा
गमासते ।। अहुतादोहविषोयज्ञेऽअस्मिन्त्स्वयंपिबंतुमधुनोघृतस्य ।।१३।।

येदेवादेवेष्वधिदेवत्वमायन्येब्रह्मणःपुरएतारोअस्य।येभ्योनऋतेपवतेधा
मकिंचननतेदिवोनपृथिव्याअधिस्नुषु॥१४॥प्राणदाअपानदाव्यानदावर्चो
दावरिवोदाः॥अन्याँस्तेअस्मत्तपन्तुहेतयःपावकोअस्मभ्यंशिवोभव॥
१५॥अग्निस्तिग्मेनशोचिषायासद्विश्वंन्यत्रिणं॥अग्निर्नोवनुतेरयिं॥१६॥
४८ यइमाविश्वाभुवनानिजुह्वदृषिर्होतान्यसीदत्पितानः॥सआशिषाद्रविण
मिच्छमानःप्रथमच्छदवराँआविवेश॥१७॥किंस्विदासीदधिष्ठानमारम्भणं ४६
कतमत्स्वित्कथासीत्॥यतोभूमिंजनयन्विश्वकर्माविद्यामौर्णोन्महिनावि
श्वचक्षाः॥१८॥विश्वतश्चक्षुरुतविश्वतोमुखोविश्वतोबाहुरुतविश्वतस्पात्॥
संबाहुभ्यांधमतिसंपतत्रैर्द्यावाभूमीजनयन्देवएकः॥१९॥किंस्विद्वनंक

उसवृक्षःआसयतोद्यावापृथिवीनिष्टतक्षुः॥मनीषिणोमनसापृच्छतेदुत
यदध्यतिष्ठद्भुवनानिधारयन्॥२०॥यातेधामानिपरमाणियावमायामध्य
माविश्वकर्म्मन्नुतेमा॥शिक्षासखिभ्योहविषिस्वधावःस्वयंयजस्वतन्वंवृधा
नः॥२१॥वाचस्पतिंविश्वकर्म्माणमूतयेमनोजुवंवाजेअद्याहुवेम॥सनो
विश्वानिहवनानिजोषद्विश्वशंभूरवसेसाधुकर्म्मा॥२२॥विश्वकर्म्मन्हविषा
वावृधानःस्वयंयजस्वपृथिवीमुतद्यां॥मुह्यंत्वन्येअभितःसपत्नाइहा
स्माकंमघवासूरिरस्तु॥२३॥विश्वकर्म्मन्हविषावर्द्धनेनत्रातारमिंद्रमकृ
णोरवध्यम्॥तस्मैविशःसमनमंतपूर्वीरयमुग्रोविहव्योयथासत्॥२४॥च
क्षुषःपितामनसाहिधीरोघृतमेनेअजनन्नम्नमाने॥यदेदंताअददृहंत

पूर्वआदिद्यावापृथिवीअप्रथेतां ॥२५॥ विश्वकर्माविमनाआद्विहायाधाता
विधातापरमोतसंदृक् तेषामिष्टानिसमिषामदंतियत्रासप्तऋषीन्परए
कमाहुः ॥२६॥ योनःपिताजनितायोविधाताधामानिवेदभुवनानिविश्वा ।
योदेवानांनामधाएकएवतंसंप्रश्नंभुवनायंत्यन्या ॥२७॥ तआयजंत
५१ द्रविणंसमस्माऋषयःपूर्वेजरितारोनभूना । असूर्तेसूर्तेरजसिनिष ५१
त्तेयेभूतानिसमकृण्वन्निमानि ॥२८॥ परोदिवापरएनापृथिव्यापरोदेवे
भिरसुरैर्यदस्ति । कंस्विद्गर्भंप्रथमंदध्रआपोयत्रदेवाःसमपश्यंतवि
श्वे ॥२९॥ तमिद्गर्भंप्रथमंदध्रआपोयत्रदेवाःसमगच्छंतविश्वे । अजस्यना
भावध्येकमर्पितंयस्मिन्विश्वानिभुवनानितस्थुः ॥३०॥ नतंविदाथयइ

श्रीः श्रीमग्नाः सूतपयाः॥ परिगृह्य देवा यज्ञमायंदेवा देवेभ्योऽअध्वर्यंतो अस्थुः॥
५५॥ वीतं हविः शमितं शमिता यजध्यै तुरीयो यज्ञो यत्र हव्यमेति॥ ततो वा
काऽआशिषो नो जुषंतां॥५६॥ सूर्यरश्मिर्हरिकेशः पुरस्तात्सविता ज्योतिरुद
याँऽअजस्रं॥ तस्य पूषा प्रसवे याति विद्वान्संपश्यन्विश्वा भुवनानि गोपाः॥५७॥
विमान एष दिवो मध्यऽआस्तऽआपप्रिवान्रोदसीऽअंतरिक्षं॥ स विश्वाचीर
भि चष्टे घृताचीरंतरा पूर्वमपरं च केतुं॥५८॥ उक्षा समुद्रोऽअरुणः सुपर्णः पू
र्वस्य योनिं पितुरा विवेश॥ मध्ये दिवो निहितः पृश्निरश्मा वि चक्रमे रजस
स्पात्यंतौ॥५९॥ इंद्रं विश्वाऽअवीवृधन्त्समुद्रव्यचसं गिरः॥ रथीतमं रथी
नां वाजानां सत्पतिं पतिं॥६०॥ देवहूर्यज्ञऽआ च वक्षत्सुम्नहूर्यज्ञऽआ च वक्षत्॥

यस्यदग्निर्द्देवोदेवैः॥ आस्ववसान्॥६१॥ वाजस्यमाप्रसवउग्राभेणोदग्रभीत्॥
अधासपत्नानिन्द्रोमेनिग्राभेणाधराꣳअकः॥६२॥ उद्ग्राभंचनिग्राभंचब्रह्मदेवाः
अवीवृधन्॥ अधासपत्नानिन्द्राग्नीमेविषूचीनान्व्यस्यतां॥६३॥ क्रमध्वमग्नि
नानाकमुख्यꣳहस्तेषुबिभ्रतः॥ दिवस्पृष्ठꣳस्वर्गत्वामिश्रादेवेभिराध्वम्॥६४
प्राचीमनुप्रदिशंप्रेहिविद्वानग्नेरग्नेपुरोअग्निर्भवेह॥ विश्वाआशादीद्या
नोविभाह्यूर्ज्जन्नोधेहिद्विपदेचतुष्पदे॥६५॥ पृथिव्याअहमुदन्तरिक्षमा
रुहमन्तरिक्षाद्दिवमारुहं॥ दिवोनाकस्यपृष्ठात्स्वर्ज्योतिरगामहं॥६६॥ स्व
र्यन्तोनापेक्षन्तआद्याꣳरोहन्तिरोदसी॥ यज्ञंयेविश्वतोधारꣳसुविद्वाꣳसो
वितेनिरे॥६७॥ अग्नेप्रेहिप्रथमोदेवयतांचक्षुर्द्देवानामुतमर्त्यानां॥ इयक्ष

माताभ्युभिःसन्नोषाःस्वर्धेनुयजमानाःस्वस्ति॥६८॥नक्तोषासासमनसाविरूपे
धापयेतेशिशुमेकंसमीची॥द्यावाक्षामारुक्मोअंतर्विभातिदेवाअग्निंधारयं
द्रविणोदाः॥६९॥अग्नेसहस्राक्षशतमूर्द्धञ्छतंतेप्राणाःसहस्रंव्यानाः॥त्वं
साहस्रस्यरायईशिषेतस्मैतेविधेमवाजायस्वाहा॥७०॥सुपर्णोसिगरुत्मा
न्पृष्ठेपृथिव्याःसीद॥भासांतरिक्षमापृणज्योतिषादिवमुत्तभानतेजसादिश
उद्दृंह॥७१॥आजुह्वानःसुप्रतीकःपुरस्तादग्नेःस्वंयोनिमासीदसाधुया॥अ
स्मिन्सधस्थेअध्युत्तरस्मिन्विश्वेदेवायजमानश्चसीदत॥७२॥तांसवि
तुर्वरेण्यस्यचित्रामाहंवृणेसुमतिंविश्वजन्यां॥यामस्यकण्वोअदुहत्प्रपी
नांसहस्रधारांपयसामहींगां॥७३॥विधेमतेपरमेजन्मन्नग्नेविधेमस्तोमै

रवरेसधस्थे॥यस्माद्योनेरुदारिथायजेतंप्रत्वेहवीꣳषिजुहुरेसमिद्धे॥७४॥प्रेद्धो
अग्नेदीदिहिपुरोनोजस्रयासूर्म्यायविष्ठ॥त्वाꣳशश्वंतउपयंतिवाजाः॥७५
अग्नेतमद्याश्वन्नस्तोमैःक्रतुन्नभद्रꣳहृदिस्पृशं॥ऋध्यामातओꣳहैः॥७६॥
चित्तिंजुहोमिमनसाघृतेनयथादेवाइहागमन्वीतिहोत्राऋतावृधः॥प
त्येविश्वस्यभूमनोजुहोमिविश्वकर्म्मणेविश्वाहादाभ्यꣳहविः॥७७॥सप्तते
अग्नेसमिधःसप्तजिह्वाःसप्तऋषयःसप्तधामप्रियाणि॥सप्तहोत्राःसप्त
धात्वायजंतिसप्तयोनीरापृणस्वघृतेनस्वाहा॥७८॥शुक्रज्योतिश्चचित्र
ज्योतिश्चसत्यज्योतिश्चज्योतिष्माꣳश्च॥शुक्रश्चऋतपाश्चात्यꣳहाः॥७९
ईदृङ्चान्यादृङ्चसदृङ्चप्रतिसदृङ्च॥मितश्चसंमितश्चसभराः॥८०॥ऋतजिच्च

सत्यजिच्च सेनजिच्च सुषेणश्च ॥ अंतिमित्रश्च दूरेऽअमित्रश्च गणाः ॥ ८१ ॥ ऋतश
श्च सत्यश्च ध्रुवश्च धरुणश्च ॥ धर्त्ता च विधर्त्ता च विधारयः ॥ ८२ ॥ ईदृक्षास ए
तादृक्षास ऊ षु णः सदृक्षासः प्रतिसदृक्षास एतन ॥ मितासश्च संमितासो नो अ
द्य सभरसो मरुतो यज्ञे अस्मिन् ॥ ८३ ॥ स्वतवाꣳश्च प्रघासी च सांतपन
श्च गृहमेधी च ॥ क्रीडी च शाकी चोज्जेषी ॥ ८४ ॥ इंद्रं दैवीर्विशो मरुतोनुव
र्त्मानोऽभवन्यथेंद्रं दैवीर्विशो मरुतोनुवर्त्मानोऽभवन् ॥ एवमिमं यजमानं दै
वीश्च विशो मानुषीश्चानुवर्त्मानो भवंतु ॥ ८५ ॥ इति काण्वशाखेऽष्टादशो
ऽध्यायः ॥ १८ ॥ छ ॥ छ ॥ छ ॥ छ ॥ छ ॥ हरिः ॐ ॥ इमम् ॥ इमꣳ स्तनमूर्जस्वंतं धया
पां प्रपीनमग्ने सरिरस्य मध्ये ॥ उत्सं जुषस्व मधुमंतमर्वन्समुद्रियꣳ सदनमा

विन्द्रास्वा॥१॥घृतंमिमिक्षेघृतमस्ययोनिर्घृतेश्रितोघृतम्वस्यधाम॥अनुष्व
धमावहमादयस्वस्वाहाकृतंवृषभवक्षिहव्यं॥२॥समुद्रादूर्मिर्मधुमांउदा
रदुपाꣳशुनासममृतत्वमानट्॥घृतस्यनामगुह्यंयदस्तिजिव्हादेवानाम य्य
मृतस्यनाभिः॥३॥वयंनामप्रब्रवामाघृतस्यास्मिन्यज्ञेधारयामानमोभिः॥
उपब्रह्माशृणवच्छस्यमानंचतुःशृंगोवमीद्गौरएतत्॥४॥चत्वारिशृंगा
त्रयोअस्यपादाद्वेशीर्षेसप्तहस्तासोअस्य॥त्रिधाबद्धोवृषभोरोरवी
तिमहोदेवोमर्त्यांआविवेश॥५॥त्रिधाहितंपणिभिर्गुह्यमानंगविदे
वासोघृतमन्वविंदन्॥इंद्रएकꣳसूर्यएकंजजानवेनादेकꣳस्वधयानि
ष्टतक्षुः॥६॥एताअर्षंति हृद्यात्समुद्राच्छतव्रजारिपुणानावचक्षे॥घृ

तीरिक्षेपयोधाः॥पयस्वतीःप्रदिशःसंतुमह्यं॥देवस्यत्वासवितुःप्रसवेश्विनो
बाहुभ्यांपूष्णोहस्ताभ्यां॥सरस्वत्यैवाचोयंतुर्यंत्रेणाग्नेःसांम्राज्येनाभिषिंचा
मि॥७॥ऋताषाळृतधामाग्निर्गंधर्वः॥तस्यौषधयोप्सरसोमुदोनाम॥
सनःइदंब्रह्मक्षत्रंपातुतस्मैस्वाहावाट्ताभ्यःस्वाहा॥८॥संहितोविश्वसामा
सूर्योगंधर्वः॥तस्यमरीचयोप्सरसआयुवोनाम॥सनःइदंब्रह्मक्षत्रंपातुत
स्मैस्वाहावाट्ताभ्यःस्वाहा॥९॥सुषुम्णःसूर्यरश्मिश्चंद्रमागंधर्वः॥तस्यनक्ष
त्राण्यप्सरसोभेकुरयोनाम॥सनःइदंब्रह्मक्षत्रंपातुतस्मैस्वाहावाट्ताभ्यःस्वा
हा॥१०॥इषिरोविश्वव्यचावातोगंधर्वः॥तस्यापोअप्सरसऊर्जोनाम॥स
नइदंब्रह्मक्षत्रंपातुतस्मैस्वाहावाट्ताभ्यःस्वाहा॥११॥भुज्युःसुपर्णोयज्ञोगं

धर्वः ॥ तस्य दक्षिणा ऽ अप्सरस स्तावा नाम ॥ स न ऽ इदं ब्रह्म क्षत्रं पातु तस्मै स्वा
हा वाट् ताभ्यः स्वाहा ॥ ४२ ॥ प्रजापति र्विश्वकर्म्मा मनो गंधर्वः ॥ तस्य ऽ ऋक्सामा
न्यप्सरस ऽ एष्टयो नाम ॥ स न ऽ इदं ब्रह्म क्षत्रं पातु तस्मै स्वाहा वाट् ताभ्यः स्वा
हा ॥ ४३ ॥ स नो भुवनस्य पते प्रजापते यस्य त ऽ उपरि गृहा यस्य वेह ॥ अस्मै
ब्रह्मणे ऽस्मै क्षत्राय महि शर्म्म यच्छ स्वाहा ॥ ४४ ॥ समुद्रोसि नभस्वाना र्द्र
दानुः शंभू र्म्मयोभू रभि मा वाहि स्वाहा ॥ मारुतोसि मरुतां गणः शंभू
र्म्मयोभू रभि मा वाहि स्वाहा ॥ अवस्यू रसि दुवस्वां छंभू र्म्मयोभू रभि मा
वाहि स्वाहा ॥ ४५ ॥ यास्ते ऽ अग्ने सूर्य्ये रुचो दिव मातन्वंति रश्मिभिः ॥
ताभि र्नो ऽ अद्य सर्वाभी रुचे जनाय नस्कृधि ॥ ४६ ॥ या वो देवाः सूर्य्ये रु

[illegible] चोगोष्वश्वेषुयारुचः।।इंद्राग्नीताभिःसर्वाभीरुचंनो
धत्तबृहस्पते।।४७।।रुचंनोधेहिब्राह्मणेषुरुचꣳराजसुनस्कृधि।।रुचंविश्येषुशू
द्रेषुमयिधेहिरुचारुचं।।४८।।तत्वायामिब्रह्मणावंदमानस्तदाशास्तेयजमानो
हविर्भिः।।अहेळमानोवरुणेहबोध्युरुशꣳसमानआयुःप्रमोषीः।।४९।।स्व
र्णघर्मस्वाहास्वर्णार्कःस्वाहास्वर्णशुक्रःस्वाहा।।स्वर्णज्योतिःस्वाहास्वर्णसूर्यः
स्वाहा।।५०।।अग्निंयुनज्मिशवसाघृतेनदिव्यꣳसुपर्णंवयसाबृहंतं।।तेनगमे
मब्रध्नस्यविष्टपꣳस्वोरुहाणाःअधिनाकमुत्तमम्।।५१।।इमौतेपक्षाअज
रौपतत्रिणौयाभ्याꣳरक्षाꣳस्यपहꣳस्यग्ने।।ताभ्यांपतेमसुकृतामुलोकंय
त्रऋषयोजग्मुःप्रथमजाःपुराणाः।।५२।।इंदुर्दक्षःश्येनऋतावाहिरण्य

पक्षः शकुनोभुरंण्युः॥ महान्त्सधस्थे ध्रुवःआनिषत्तानमस्तेऽअस्तुमामाहिंसीः॥
२३॥ दिवोमूर्द्धासिपृथिव्यानाभिरूर्गपामोषधीनां॥ विश्वायुःशर्मसप्रथानमस्प
थे॥२४॥ विश्वस्यमूर्द्धन्नधितिष्ठसिश्रितः समुद्रेतेहृदयमप्स्वायुरपोदत्तोदधिं द
भिंत॥ दिवस्पर्जन्यादंतरिक्षात्पृथिव्यास्ततोनोवृष्ट्याव॥२५॥ इष्टोयज्ञोभृगुभि
राशीर्दावसुभिः॥ तस्यनऽइष्टस्यप्रीतस्यद्रविणेहागमेः॥२६॥ इष्टोऽअग्निराहु
तः पिपर्तुनऽइष्टꣳहविः॥ स्वगेदंदेवेभ्योनमः॥२७॥ यदाकूतात्समसुस्रोद्धृ
दोवामनसोवासंभृतंचक्षुषोवा॥ तस्नुप्रेतसुकृतामुलोकंयत्रऽऋषयोजग्मुः
प्रथमजाः पुराणाः॥२८॥ एतꣳसधस्थपरिते ददामियमावहाच्छेवधिंजातवे
दाः॥ अन्वागंतायज्ञपतिर्वोऽअत्रतꣳस्मजानीतपरमेव्योमन्॥२९॥ एतंजाना

थपरमेव्योमन्देवाः सधस्थाविदरूपमस्य।यदागछात्पथिभिर्द्देवयानैरिष्टापूर्त्तेकृ
णावथाविरस्मै॥२०॥उद्बुध्यस्वाग्नेप्रतिजागृहित्वमिष्टापूर्त्तेसꣳसृजेथामयंच॥अ
स्मिन्सधस्थेअध्युत्तरस्मिन्विश्वेदेवायजमानश्चसीदत॥२१॥येनवहसिसह
स्रंयेनाग्नेसर्ववेदसं।तेनेमंयज्ञंनोनयस्वर्द्देवेषुगंतवे॥२२॥प्रस्तरेणपरिधि
नास्रुचावेद्याचबर्हिषा॥ऋचेमंयज्ञंनोनयस्वर्द्देवेषुगंतवे॥२३॥यद्दत्तंयत्परा
दानंयत्पूर्त्तंयाश्चदक्षिणाः॥तदग्निर्वैश्वकर्मणःस्वर्द्देवेषुनोदधत्॥२४॥यत्र
धाराअनपेतामधोर्घृतस्यचयाः॥तदग्निर्वैश्वकर्मणःस्वर्द्देवेषुनोदधत्॥२५॥
येअग्नयःपांचजन्याअस्यांपृथिव्यामधि।तेषामसित्वमुत्तमःप्रनोजीवा
तवेसुव॥२६॥वार्त्रहत्यायशवसेपृतनाषाह्यायच॥इंद्रत्वावर्त्तयामसि॥२७

सहस्रानुंपुरुहूतक्षियंतंमहस्तामिंद्रसंपिताकुणारुं॥अभिवृत्रंवर्द्धमानंपियारु
मपादमिंद्रतवसाजघंथ॥३८॥विनइंद्रमृधोजहिनीचायच्छपृतन्यतः॥यो
अस्माँअभिदासत्यधरंगमयातमः॥३९॥मृगोनभीमःकुचरोगिरिष्ठाःपरा
वतआजगंथापरस्याः॥सृकंसंशायपविमिंद्रतिग्मंविशत्रूंताढिवि
मृधोनुदस्व॥४०॥वैश्वानरोनऊतयआप्रयातुपरावतः॥अग्निर्नःसुष्टुती

रुप॥४१॥पृष्टोदिविपृष्टोअग्निःपृथिव्यांपृष्टोविश्वाओषधीराविवेश॥वैश्वा

नरःसहसापृष्टोअग्निःसनोदिवासरिषस्पातुनक्तं॥४२॥अश्यामतंकाममग्ने
तवोती॥अश्यामरयिंरयिवःसुवीरं॥अश्यामवाजमभिवाजयंतोश्यामद्यु
म्नमजराजरंते॥४३॥वयंतेअद्यररिमाहिकाममुत्तानहस्तानमसोपसद्य॥

यजिष्ठेनमनसायक्षिदेवानस्रेधतामन्मनाविप्रोऽअग्ने॥४४॥धामछदग्नि
रिंद्रोब्रह्मादेवोबृहस्पतिः॥सचेतसोविश्वेदेवायज्ञंप्रावंतुनःशुभे॥४५॥त्वं
यविष्ठदाशुषोनॄंःपाहिशृणुधीगिरः॥रक्षातोकमुतत्मना॥४६॥छ॥
इतियजुर्वेदसंहितायांयाज्ञवल्क्यांविंशतितमोध्यायः॥२०॥छ॥छ॥छ॥
॥छ॥छ॥छ॥ छ ॥छ॥शुभंभवतु॥छ॥ छ ॥छ॥ छ ॥छ॥श्रीरस्तु॥

१

श्रीगणेशायनमः॥ हरिः ॐ॥ समिद्धोअंजनकृदरंमतीनांघृत
मग्नेमधुमत्पिन्वमानः॥ वाजीवहन्वाजिनंजातवेदोदेवानांवक्षिप्रि
यमासधस्थं॥१॥ घृतेनांजन्संपथोदेवयानान्प्रजानन्वाज्यप्येतुदेवा
न्॥ अनुत्वासप्तेप्रदिशःसचंतांस्वधामस्मैयजमानायधेहि॥ई
ड्यश्चासिवंद्यश्चवाजिन्नाशुश्चासिमेध्यश्चसप्ते॥ अग्निष्ट्वादेवैर्व
सुभिःसजोषाःप्रीतंवह्निंवहतुजातवेदाः॥ स्तीर्णंबर्हिःसुष्टरीमाजुषा
णोरुपृथुप्रथमानंपृथिव्यां॥ देवेभिर्युक्तमदितिःसजोषाःस्योनंकृ
ण्वानासुवितेदधातु॥४॥ एताउवःसुभगाविश्वरूपाविपक्षोभिःश्रय
माणाउदातैः॥ ऋष्वाःसतीःकवषःशुभमानाद्वारोदेवीःसुप्रायणाभ

१

वंतु॥५॥ अंनरामित्रावरुणात्वरंतीमुखंयज्ञानामभिसंविदाने। उषा
सांवांसुहिरण्येसुशिल्पेऋतस्ययोनाविहसादयामि॥६॥ प्रथमाव
ंसरथिनासुवर्णादेवौपश्यंतौभुवनानिविश्वा॥ अपिप्रयंचोदना
वांमिमानाहोताराज्योतिःप्रदिशादिशंता॥७॥ आदित्यैर्नोभारती
वष्टुयज्ञंसरस्वतीसहरुद्रैर्नआवीत्॥ इडोपहूतावसुभिःसजो
षायज्ञंनोदेवीरमृतेषुधत्त॥८॥ त्वष्टावीरंदेवकामंजजानत्वष्टुर
र्वाजायतआशुरश्वः॥ त्वष्टेदंविश्वंभुवनंजजानबहोःकर्त्तारमिहय
क्षिहोतः॥९॥ अश्वोघृतेनत्मन्यासमक्तउपदेवाँऋतुशःपाथएतु
वनस्पतिर्देवलोकंप्रजानन्नग्निनाहव्यास्वदितानिवक्षत्॥१०॥ प्र

जापतिस्तपसावावृधानस्सद्योजातोदधिषेयज्ञमग्ने॥स्वाहाकृतेन
हविषापुरोगायाहिसाध्याहविरदंतुदेवाः॥११॥केतुंकृण्वन्नकेतवेपे
शोमर्याअपेशसे॥समुषद्भिरजायथाः॥१२॥जीमूतस्येवभवति
प्रतीकंयद्वर्मीयातिसमदामुपस्थे॥अनाविद्धयातन्वाजयत्वंस
त्वावर्मणोमहिमापिपर्तु॥१३॥धन्वनागाधन्वनाजिंजयमधन्वना
तीव्राःसमदोजयेम॥धनुःशत्रोरपकामंकृणोतिधन्वनासर्वाःप्र
दिशोजयेम॥१४॥तेआचरंतीसमनेवयोषामातेवपुत्रंबिभृतामुप
स्थे॥अपशत्रून्विध्यतांसंविदानेआर्त्नीइमेविष्फुरंतीअमित्रान्
१५॥वक्ष्यंतीवेदागनीगंतिकर्णंप्रियंसखायंपरिषस्वजाना॥

२

२

योषेवसिंक्तेवितताधिधन्वंज्याइयꣳसमनेपारयंती॥१६॥अ
हिरिवभोगैःपर्येतिबाहुंज्यायाहेतिंपरिबाधमानः॥हस्तघ्नोविश्वा
वयुनानिविद्वान्पुमान्पुमांꣳसंपरिपातुविश्वतः॥१७॥बह्वीनां
पिताबहुरस्यपुत्रश्चिश्चाकृणोतिसमनावगत्य॥इषुधिःसं
काःपृतनाश्चसर्वाःपृष्ठेनिनद्धोजयतिप्रसूतः॥१८॥सुपर्णंव
स्तेमृगोअस्यादंतोगोभिःसन्नद्धापततिप्रसूता॥यत्रानरःसंच
विचद्रवंतितत्रास्मभ्यमिषवःशर्मयंꣳसन्॥१९॥वनस्पतेवीड्वंगो
हिभूयाअस्मत्सखाप्रतरणःसुवीरः॥गोभिःसन्नद्धोअसिवीळ
यस्वास्थातातेजयतुजेत्वानि॥२०॥रथेतिष्ठन्नयतिवाजिनःपुरो

यत्रंयत्रकामयंतिसुषारथिः॥अभीशूनांमहिमानंपनायतमनःपश्चा
दनुयच्छंतिरश्मयः॥२१॥आजंघंतिसान्वेषांजघनांउपजिघ्नते॥अश्वा
जनिप्रचेतसोश्वान्समत्सुचोदय॥२२॥उपश्वासयपृथिवीमुतद्यां
पुरुत्रातेमनुतांविष्ठितंजगत्॥सदुंदुभेसजूरिंद्रेणदेवैर्दूराद्दवीयोः
अपसेधशत्रून्॥२३॥यदक्रंदःप्रथमंजायमानउद्यन्समुद्रादुत
वापुरीषात्॥श्येनस्यपक्षाहरिणस्यबाहूउपस्तुत्यंमहिजातंते
अर्वन्॥२४॥यमेनदत्तंत्रितएनमायुनगिंद्रएणंप्रथमोअध्यति
ष्ठत्॥गंधर्वोअस्यरशनामगृभ्णात्सुरादश्वंवसवोनिरतष्ट॥२५
असियमोअस्यादित्योअर्वन्नसित्रितोगुह्येनव्रतेन॥असिसो

॥श्रीगणेशायनमः॥ हरिः ॐ॥ स्वाद्वींत्वास्वादुनातीव्रांतीव्रेणामृताममृतेन।
मधुमतींमधुमतासृजामिसꣳसोमेन। सोमोस्यश्विभ्यांपच्यस्वसरस्वत्यैपच्य
स्वेंद्रायसुत्राम्णेपच्यस्व॥१॥परीतोषिंचतासुतꣳसोमोयउत्तमꣳहविः॥दधं
न्वांयोनर्योऽअप्स्वंतरासुषावसोममद्रिभिः॥२॥वायोःपूतःपवित्रेणप्रांक्सोमोऽ
अतिद्रुतः॥इंद्रस्ययुज्यःसखा॥३॥वायोःपूतःपवित्रेणप्रत्यंक्सोमोऽअतिद्रुतः॥
१ इंद्रस्ययुज्यःसखा॥४॥पुनातितेपरिस्रुतꣳसोमꣳसूर्यस्यदुहिता। वारेण
शश्वतातना॥५॥ब्रह्मक्षत्रंपवतेतेजइंद्रियꣳसुरयासोमःसुतऽआसुतोम १
दाय। शुक्रेणदेवदेवताःपिपृग्धिरसेनान्नंयजमानायधेहि॥६॥कुविदंग
यवमंतोयवंचिद्यथादांत्यनुपूर्वंवियूय। इहेहैषांकृणुहिभोजनानियेब

हिषोनमधुश्चिन्तेनगमुः॥ उपयामगृहीतोस्यश्विभ्यांत्वासरस्वत्यैत्वेंद्रायत्वासुत्रा
म्णे॥ एषतेयोनिस्तेजसेत्वावीर्य्यायत्वाबलायत्वा॥५॥ नानाहिवान्देवहितꣳस
दस्कृतंमासꣳसृक्षाथांपरमेव्योमन्॥ सुरात्वमसिशुष्मिणीसोमएषमामा
हिꣳसीःस्वांयोनिमाविशंती॥६॥ उपयामगृहीतोस्याश्विनंतेजःसारस्वतं
वीर्य्यमैंद्रंबलम्॥ एषतेयोनिर्मोदायत्वानंदायत्वामहसेत्वा॥७॥ तेजोसिते
जोमयिधेहिवीर्य्यमसिवीर्य्यंमयिधेहिबलमसिबलंमयिधेह्योजोस्योजोम
यिधेहि॥ मन्युरसिमन्युंमयिधेहिसहोसिसहोमयिधेहि॥८॥ याव्याघ्रंवि
षूचिकोभौवृकंचरक्षति॥ श्येनंपतत्रिणꣳसिꣳहꣳसेमंपात्वꣳहसः॥९॥
यदापिपेषमातरंपुत्रःप्रमुदितोधयन्॥ एतत्तदग्नेअनृणोभवाम्यहतौपि

तरौ मया ॥१०॥ संपृचस्थसम्माभद्रेणपृंक्त ॥ विपृचस्थविमापापेनपृंक्त ॥११॥
देवायज्ञमतन्वतभेषजंभिषजाश्विना ॥ वाचासरस्वती ॥ भिषगिंद्रायेंद्रियाणिद
धतः ॥१२॥ दीक्षायैरूपंशष्पाणिप्रायणीयस्यतोक्मानि ॥ क्रयस्यरूपꣳसोम णी
स्यलाजाः सोमांꣳशवोमधु ॥१३॥ आतिथ्यरूपंमासरं महावीरस्यनग्नहुः ॥
रूपमुपसदामेतत्तिस्रोरात्रीः सुरासुता ॥१४॥ सोमस्यरूपंक्रीतस्यपरिस्रु
२ त्परिषिच्यते ॥ अश्विभ्यांदुग्धंभेषजमिंद्रायैंद्रꣳसरस्वत्या ॥१५॥ आसंदी
रूपꣳराजासंद्यैवेद्यैकुंभीसुराधानी ॥ अंत रउत्तरवेद्यारूपंकारोतरोभि २
षक् ॥१६॥ वेद्यावेदिः समाप्यतेबर्हिषाबर्हिरिंद्रियं ॥ यूपेनयूपऽआप्यतेप्रणी
तोऽअग्निरग्निना ॥१७॥ हविर्द्धानंयदश्विनाग्नीध्रंयत्सरस्वती ॥ इंद्रायैन्द्रं

ध्ंसदस्कृतंपत्नीशालंगार्हपत्यः ॥१८॥ प्रैषेभिःप्रैषानाप्नोत्याप्रीभिराप्रीर्य
ज्ञस्य ॥ प्रयाजेभिरनुयाजान्वषट्कारेभिराहुतीः ॥१९॥ पशुभिःपशूनाप्नोतिपुरो
डाशैर्हवींष्या ॥ छंदोभिःसामिधेनीर्याज्याभिर्वषट्कारान् ॥२०॥ धानाःकरंभः
सक्तवःपरीवापःपयोदधि ॥ सोमस्यरूपंहविषःआमिक्षावाजिनंमधु ॥२१॥
धानानांरूपंकुवलंपरीवापस्यगोधूमाः ॥ सक्तूनांरूपंबदरमुपवाकाःक
रम्भस्य ॥२२॥ पयसोरूपंयद्यवादध्नोरूपंकर्कंधूनि ॥ सोमस्यरूपंवाजिन
ंसौम्यस्यरूपमामिक्षा ॥२३॥ आश्रावयेतिस्तोत्रियाःप्रत्याश्रावोऽअनुरू
पः ॥ यजेतिधाय्यारूपंप्रगाथायेयजामहाः ॥२४॥ अर्धऋचैरुक्थानांरूपंप
दैराप्नोतिनिविदः ॥ प्रणवैःशस्त्राणांरूपंपयसासोमःऽआप्यते ॥ अश्विभ्यां

प्रातःसवनमिंद्रेणैंद्रंमाध्यंदिनं॥२५॥वैश्वदेवꣳसरस्वत्यातृतीयमाप्तꣳस
वनम्॥वायव्यैर्वायव्यान्याप्नोतिसतेनद्रोणकलशम्॥कुंभीभ्यामंभृणौसु
तेस्थालीभिःस्थालीराप्नोति॥२६॥यजुर्भिराप्यंतेग्रहाग्रहैस्तोमाश्चविष्टु
तीः॥छंदोभिरुक्थाशस्त्राणिसाम्नावभृथआप्यते॥२७॥इडाभिर्भक्षाना
प्नोतिसूक्तवाकेनाशिषः॥शंयुनापत्नीसंयाजान्त्समिष्टयजुषासꣳस्थां॥
२८॥व्रतेनदीक्षामाप्नोतिदीक्षयाप्नोतिदक्षिणाम्॥दक्षिणाश्रद्धामाप्नो

तिश्रद्धयासत्यमाप्यते॥२९॥एतावद्रूपंयज्ञस्ययद्देवैर्ब्रह्मणाकृतं॥तदे

तत्सर्वमाप्नोतियज्ञेसौत्रामणीसुते॥३०॥सुरावंतंबर्हिषदꣳसुवीरंयज्ञꣳ
हिंन्वंतिमहिषानमोभिः॥दधानास्सोमंदिविदेवतासुमदेमेंद्रंयजमानाःस्व

स क्रीः॥३१॥यस्तेरसस्संभृतऽओषधीषुसोमस्यशुष्मःसुरयासुतस्य।तेनजिन्व
यजमानंमदेनसरस्वतीमश्विनाऽइन्द्रमग्निं॥३२॥यमश्विनानमुचेरासुरादधि
सरस्वत्यसुनोदिंद्रियाय।इमंतꣳशुक्रंमधुमंतमिंदुꣳसोमꣳराजानमिहभ
क्षयामि॥३३॥यदत्रशिष्टꣳरसिनःसुतस्ययदिंद्रोऽअपिबच्छचीभिः॥अहं
तदस्यमनसाशिवेनसोमꣳराजानमिहभक्षयामि॥३४॥पितृभ्यःस्वधायि
भ्यःस्वधानमःपितामहेभ्यःस्वधायिभ्यःस्वधानमः॥प्रपितामहेभ्यःस्वधायि
भ्यःस्वधानमः॥३५॥अक्षन्पितरोमीमदंतपितरोतीतृपंतपितरः॥पि
तरःशुंधध्वं॥३६॥पुनंतुमापितरःसोम्यासःपुनंतुमापितामहाःपुनंतुप्र
पितामहाः॥पवित्रेणशतायुषा॥३७॥पुनंतुमापितामहाःपुनंतुप्रपिता

महाः॥पवित्रेणशतायुषाविश्वमायुर्व्यश्नवै॥३७॥ अग्नऽआयूंषिपवसऽ
आसुवोर्ज्जमिषंचनः॥आरेबाधस्वदुच्छुनां॥३८॥पुनंतुमादेवजनाःपुनं
तुमनसाधियः॥पुनंतुविश्वाभूतानिजातवेदःपुनीहिमा॥३९॥पवित्रेणपु
नीहिमाशुक्रेणदेवदीद्यत॥अग्नेक्रत्वाक्रतूंऽरनु॥४०॥यत्तेपवित्रमर्चिष्य
ग्नेविततमंतरा॥ब्रह्मतेनपुनातुमा॥४१॥पवमानःसोऽअद्यनःपवित्रेण
४ विचर्षणिः॥यःपोतासपुनातुमा॥४२॥उभाभ्यांदेवसवितःपवित्रेणसवे
नेच॥मांपुनीहिविश्वतः॥४३॥वैश्वदेवीपुनतीदेव्यागाद्यस्यामिमाबह्व्यः ४
स्तन्वोवीतपृष्ठाः॥तयामदंतःसधमाद्येषुवयंस्यामपतयोरयीणाम्॥४४॥
येसमानाःसमनसःपितरोयमराज्ये॥तेषांल्लोकःस्वधानमोयज्ञोदेवेषुक

स्तानाम्॥४६॥ ये समानाः समनसो जीवा जीवेषु मामकाः॥ तेषां श्रीर्मयि
कल्पतामस्मिंल्लोके शतं समाः॥४७॥ द्वे सृती अश्रृणवं पितृणामहं देवाना
मुत मर्त्यानां॥ ताभ्यामिदं विश्वमेजत्समेति यदंतरा पितरं मातरं च॥४८॥ इ
दं हविः प्रजननं मे अस्तु दशवीरं सर्वगणं स्वस्तये॥ आत्मसनि प्रजा
सनि पशुसनि लोकसन्यभयसनि॥ अग्निः प्रजां बहुलां मे करोत्वन्नं पयो
रेतो अस्मासु धत्त॥४९॥ उदीरतामवर उत्परास उन्मध्यमाः पितरः सो
म्यासः॥ असुं य ईयुरवृका ऋतज्ञास्ते नो वंतु पितरो हवेषु॥५०॥ त्वं सो
म प्र चिकितो मनीषा त्वं रजिष्ठमनु नेषि पंथां॥ तव प्रणीती पितरो नः
इंदो देवेषु रत्नमभजंत धीराः॥५१॥ त्वया हि नः पितरः सोम पूर्वे कर्माणि

चक्रुःपवमानधीराः॥वन्वन्नवातःपरिधीँरपोर्णुवीरेभिरश्वैर्मघवाभवा
नः॥५३॥त्वँसोमपितृभिःसंविदानोनुद्यावापृथिवीऽआततंथ॥तस्मै
तऽइंदोहविषाविधेमवयँस्यामपतयोरयीणां॥५४॥बर्हिषदःपितरः
ऊत्यर्वागिमावोहव्याचकृमाजुषध्वं॥तऽआगतावसाशंतमेनाथानः
शंय्योररपोदधात॥५५॥उपहूताःपितरःसोम्यासोबर्हिष्येषुनिधि
५ षुप्रियेषु॥तऽआगमंतुतऽइहश्रुवंत्वधिब्रुवंतुतेवंत्वस्मान्॥५६॥आहं ५
पितॄंत्सुविदत्रांऽअवित्सिनपातंचविक्रमणंचविष्णोः॥बर्हिषदोयेस्व
धयासुतस्यभजंतपित्वस्तऽइहागमिष्ठाः॥५७॥अग्निष्वात्ताःपितरः
एहगच्छतसदःसदःसदतसुप्रणीतयः॥अत्ताहवीँषिप्रयतानिब

र्हिष्मथा रयिं सर्ववीरं दधातन ॥५८॥ आयंतु नः पितरः सोम्यासोग्निष्वा
त्ताः पथिभिर्देवयानैः ॥ अस्मिन्यज्ञे स्वधया मदंतोधिब्रुवंतु तेवंत्वस्मान् ॥
५९॥ ये अग्निष्वात्ता ये अनग्निष्वात्ता मध्ये दिवः स्वधया मादयंते ॥ तेभ्यः
स्वराळसुनीतिमेतां यथावशं तन्वं कल्पयाति ॥६०॥ अग्निष्वात्तानृतुमतो
हवामहे नाराशंसे सोमपीथं य आशुः ॥ ते नो विप्रासः सुहवा भवंतु वय
ꣳस्याम पतयो रयीणाम् ॥६१॥ आच्या जानु दक्षिणतो निषद्येमं यज्ञमभि
गृणीत विश्वे ॥ मा हिꣳसिष्ट पितरः केनचिन्नो यद्व आगः पुरुषता कराम ॥
६२॥ आसीनासो अरुणीनामुपस्थे रयिं धत्त दाशुषे मर्त्याय ॥ पुत्रेभ्यः पि
तरः तस्य वस्वः प्रयच्छत ते इहोर्जं दधात ॥६३॥ यमग्ने कव्यवाहन त्वं चिन्म

न्येसिरयिम्॥तन्नोगीर्भिःश्रवाय्यंदेवत्रापनयायुजम्॥६४॥योऽअग्निःकव्य
वाहनःपितॄन्यक्षदृतावृधः॥प्रेदुहव्यानिवोचतिदेवेभ्यश्चपितृभ्यऽआ॥६५॥
त्वमग्नऽईडितोजातवेदोवाड्ढव्यानिसुरभीणिकृत्वी॥प्रादाःपितृभ्यःस्वध
यातेऽअक्षन्नद्धित्वंदेवप्रयताहवीꣳषि॥६६॥इदंपितृभ्योनमोऽअस्त्वद्यये
पूर्वासोयऽउपरासईयुः॥येपार्थिवेरजस्यानिषत्तायेवानूनꣳसुवृजना
सुविक्षु॥६७॥येचेहपितरोयेचनेहयाꣳश्चविद्मयाँ२॥उचनप्रविद्म॥त्वं
वेत्थयतितेजातवेदःस्वधाभिर्यज्ञꣳसुकृतंजुषस्व॥६८॥अधायथानः
पितरःपरासःप्रत्नासोऽअग्नऽऋतमाशुषाणाः॥शुचीदयंदीधितिमु
क्थशासःक्षामाभिंदंतोऽअरुणीरपव्रन्॥६९॥उशंतस्त्वानिधीमह्युशं

तःसमिधीमहि॥उशन्नुशतऽआवहपितॄन्हविषेऽअत्तवे॥७०॥अपांफेनेननमुचेः
शिरऽइन्द्रोदवर्त्तयः॥विश्वायदजयस्पृधः॥७१॥सोमोराजामृतꣳसुतऋजी
षेणाजहान्मृत्युं॥ऋतेनसत्यमिंद्रियंविपानꣳशुक्रमंधसऽइंद्रस्येंद्रिय
मिदंपयोमृतंमधु॥७२॥अद्भ्यःक्षीरंव्यपिबत्क्रुङ्ङाङ्गिरसोधिया॥ऋतेन
सत्यमिंद्रियंविपानꣳशुक्रमंधसऽइंद्रस्येंद्रियमिदंपयोमृतंमधु॥७२
सोममद्भ्योव्यपिबच्छंदसाहꣳसःशुचिषत्॥ऋतेनसत्यमिंद्रियंविपानꣳ
शुक्रमंधसऽइंद्रस्येंद्रियमिदंपयोमृतंमधु॥अन्नात्परिस्रुतोरसंब्रह्मणा
व्यपिबत्क्षत्रंपयःसोमंप्रजापतिः॥ऋतेनसत्यमिंद्रियंविपानꣳशुक्रमं
धसऽइंद्रस्येंद्रियमिदंपयोमृतंमधु॥७३॥रेतोमूत्रंविजहातियोनिंप्रविश

दिंद्रियं ॥ गर्भोजरायुणावृतउल्बंजहातिजन्मना ॥ ऋतेनसत्यमिंद्रियंवि
पानꣳशुक्रमंधसऽइंद्रस्येंद्रियमिदंपयोमृतंमधु ॥ ७४ ॥ दृष्ट्वारूपेव्याकरो
त्सत्यानृतेप्रजापतिः ॥ अश्रद्धामनृतेदधाच्छ्रद्धाꣳसत्येप्रजापतिः ॥ ऋते
नसत्यमिंद्रियंविपानꣳशुक्रमंधसऽइंद्रस्येंद्रियमिदंपयोमृतंमधु ॥ ७५ ॥
७ वेदेनरूपेव्यपिबत्सुतासुतौप्रजापतिः ॥ ऋतेनसत्यमिंद्रियंविपानꣳशु
क्रमंधसऽइंद्रस्येंद्रियमिदंपयोमृतंमधु ॥ ७६ ॥ दृष्ट्वापरिस्रुतोरसꣳशु ७
क्रेणशुक्रंव्यपिबत्पयःसोमंप्रजापतिः ॥ ऋतेनसत्यमिंद्रियंविपानꣳ
शुक्रमंधसऽइंद्रस्येंद्रियमिदंपयोमृतंमधु ॥ ७६ ॥ सीसेनतंत्रंमनसाम
नीषिणऽऊर्णासूत्रेणकवयोवयंति ॥ अश्विनायज्ञꣳसवितासरस्वती

न्द्रस्यरूपंवरुणोभिषज्यन्॥७७॥तदस्यरूपममृतंशचीभिस्तिस्रोदधुर्दे
वताःसंरराणाः॥लोमानिशष्पैर्बहुधानतोक्मभिस्त्वगस्यमांसमभवन्न
लाजाः॥७८॥तदश्विनाभिषजारुद्रवर्त्तनीसरस्वतीवयतिपेशोअन्तरं॥अ
स्थिमज्जानंमासरैःकारोतरेणदधतोगवांत्वचि॥७९॥सरस्वतीमनसापेशलंवसुना
सत्याभ्यांवयतिदर्शतंवपुः॥रसंपरिस्रुतानरोहितंनग्नहुर्धीरस्तसरंनवेम॥८
पयसाशुक्रममृतंजनित्रंसुरयामूत्राज्जनयन्तरेतः॥अपामतिंदुर्मतिंबाधमा
नाऊवध्यंवातंसब्वंतदारात्॥८१॥इन्द्रःसुत्रामाहृदयेनसत्यंपुरोळाशेन
सविताजजान॥यकृत्क्लोमानंवरुणोभिषज्यन्मतस्नेवायव्यैर्नमिनातिपित्त
म्॥८२॥आन्त्राणिस्थालीर्मधुपिन्वमानागुदाःपात्राणिसुदुघानधेनुः॥

६

श्येनस्यपत्रन्नप्लीहाशचीभिरासंदीनाभिरुदरन्नमाता॥८३॥कुंभोवनिष्ठुर्जनि
ताशचीभिर्यस्मिन्नग्रेयोन्यांगर्भोअंतः॥प्लाशिर्व्यक्तःशतधारउत्सोदुहेन
कुंभीस्वधांपितृभ्यः॥८४॥मुखꣳसदस्यशिरइत्सतेनजिह्वापवित्रमश्विनासन्त्स
रस्वती॥चप्यन्नपायुर्भिषगस्यवालोवस्तिर्नशेपोहरसातरस्वी॥८५॥अश्वि
भ्यांचक्षुरमृतंग्रहाभ्यांछागेनतेजोहविषाशृतेन॥पक्ष्माणिगोधूमैःकुवलै
रुतानिपेशोनशुक्लमसितंवसाते॥८६॥अविर्नमेषोनसिवीर्यायप्राणस्य
पंथाअमृतोग्रहाभ्यां॥सरस्वत्युपवाकैर्व्यानंनस्यानिबर्हिर्बदरैर्जजान॥
८७॥इंद्रस्यरूपमृषभोबलायकर्णाभ्याꣳश्रोत्रममृतंग्रहाभ्यां॥यवानब
र्हिर्भ्रुविकेसराणिकर्कंधुजज्ञेमधुसारघंमुखात्॥८८॥आत्मन्नुपस्थेनवृक

६

स्यलोममुखेश्मश्रूणिनव्याघ्रलोम।केशानशीर्षन्यशसेश्रियैशिखासिꣳ
हस्यलोमत्विषिरिंद्रियाणि॥८९॥अंगान्यात्मन्भिषजातदश्विनात्मानमं
गैःसमधात्सरस्वती।इंद्रस्यरूपꣳशतमानमायुश्चंद्रेणज्योतिरमृतंदधा
नाः॥९०॥सरस्वतीयोन्यांगर्भमंतरश्विभ्यांपत्नीसुकृतंबिभर्ति।अपाꣳ
रसेनवरुणोनसाम्नेंद्रꣳश्रियैजनयन्नप्सुराजा॥९१॥तेजःपशूनाꣳहवि
रिंद्रियावत्परिस्रुतापयसासारघंमधु।अश्विभ्यांदुग्धंभिषजासरस्वत्या
सुतासुताभ्याममृतःसोमइंदुः॥९२॥क्षत्रस्यनाभिरसिक्षत्रस्ययोनिर
सि।मात्वाहिꣳसीन्मामाहिꣳसीः॥निषसादधृतव्रतोवरुणःपस्त्यास्वा।
साम्राज्यायसुक्रतुः॥मृत्योःपाहिविद्योत्पाहि॥देवस्यत्वासवितुःप्रसवेश्वि

नोर्बाहुभ्यांपूष्णोहस्ताभ्यां॥३॥अश्विनोर्भैषज्येनतेजसेब्रह्मवर्चसायाभि
षिंचामिसरस्वत्यैभैषज्येनवीर्यायान्नाद्यायाभिषिंचामि॥इंद्रस्येंद्रियेण
बलायश्रियैयशसेभिषिंचामि॥४॥कोसिकतमोसिकस्मैत्वाकायत्वा॥
सुश्लोकसुमंगलसत्यराजन्॥५॥शिरोमेश्रीर्यशोमुखंत्विषिःकेशाश्चश्म
श्रूणि॥राजामेप्राणो॥अमृतंसम्राट्चक्षुर्विराट्श्रोत्रम्॥६॥जिह्वा
मेभद्रंवाङ्महोमनोमन्युःस्वराड्भामः॥मोदाःप्रमोदाअंगुलीरंगानिमि
त्रंमेसहः॥७॥बाहूमेबलमिंद्रियंहस्तौमेवीर्यम्॥आत्माक्षत्रमुरो ९ कर्म
मम॥८॥पृष्टीर्मेराष्ट्रमुदरमंसौग्रीवाश्चश्रोणी॥ऊरूअरत्नीजा
नुनीविशोमेंगानिसर्वतः॥९॥नाभिर्मेचित्तंविज्ञानंपायुर्मेपचितिर्भ

सत॒।।आनंदंनंदाऽआंडौमेभगःसोभाग्यंपसः॥१००॥जंघाभ्यांपद्भ्यांधर्मोस्मि
विशिराजाप्रतिष्ठितः॥प्रतिक्षत्रेप्रतितिष्ठामिराष्ट्रे।प्रत्यश्वेषुप्रतितिष्ठामिगोषु।
१०१॥प्रत्यंगेषुप्रतितिष्ठाम्यात्मन्प्रतिप्राणेषुप्रतितिष्ठामिपुष्टे।प्रतिद्यावापृ
थिव्योःप्रतितिष्ठामियज्ञे॥१०२॥त्रयादेवाएकादशत्रयस्त्रिꣳशाःसुराधसः॥
बृहस्पतिपुरोहितादेवस्यसवितुःसवे।देवादेवैरवंतुमा॥१०३॥प्रथमाद्वितीयै
र्द्वितीयास्तृतीयैस्तृतीयाःसत्येन।सत्यंयज्ञेनयज्ञोयजुर्भिर्यजुꣳषिसामभिः॥
१०४॥सामान्यृग्भिर्ऋचःपुरोनुवाक्याभिःपुरोनुवाक्यायाज्याभिर्याज्यावषट्का
रैः॥वषट्काराऽआहुतिभिराहुतयोमेकामान्समर्द्धयंतुभूःस्वाहा॥१०५॥लोमा
निप्रयतिर्ममत्वङ्मऽआनतिरागतिः॥मांꣳसम्मऽउपनतिर्वस्वस्थिमज्जामऽआ

नेति॥१०६॥ ॥इतिकाण्वपाठेसप्तानुवाकेषुषडोत्तरएकविंशतिमोध्या
यः॥हरिः॥ ॐ म्॥यद्देवादेवहेळनंदेवासश्चकृमावयम्॥अग्निर्मात
स्मादेनसोविश्वान्मुंचत्वंहसः॥१॥यदिदिवायदिनक्तमेनांसिचकृ
मावयम्॥वायुर्मातस्मादेनसोविश्वान्मुंचत्वंहसः॥२॥यदिजाग्रद्यदि
१० स्वप्नएनांसिचकृमावयम्॥सूर्योमातस्मादेनसोविश्वान्मुंचत्वंहसः॥ १०
३॥यद्ग्रामेयदरण्येयत्सभायांयदिंद्रिये॥यच्छूद्रेयदर्येयदेनश्चकृमावय
म्॥यदेकस्याधिधर्मणितस्यावयजनमसि॥यदापोअघ्न्याइतिवरु
णेतिशपामहेततोवरुणनोमुंच॥अवभृथनिचुंपुणनिचेरुरसिनिचुं
पुण॥अवदेवैर्देवकृतमेनोयक्ष्यवमर्त्यैर्मर्त्यकृतंपुरुराव्णोदेवारिषस्पा

स्पाहि॥ समुद्रेतेहृदयमप्स्वंतः संत्वाविशंतोषधीरुतापः॥ सुमित्रियानऽआपः
ओषधयः संतुदुर्मित्रियास्तस्मैसंतु॥ योस्मान्द्वेष्टियंचवयंद्विष्मः॥४॥ द्रुपदादि
वमुमुचानः स्विन्नः स्नातोमलादिव॥ पूतंपवित्रेणेवाज्यमापः शुंधंतुमैनसः॥
५॥ उद्वयंतमसस्परिस्वः पश्यंतउत्तरं॥ देवंदेवत्रासूर्यमगन्मज्योतिरुत्तमम्॥६॥
आपोऽअद्यान्वचारिषंरसेनसमसृक्ष्महि॥ पयस्वानग्नऽआगमंतंमासंसृ
सृजवर्चसाप्रजयाचधनेनच॥ एधोस्येधिषीमहिसमिदसितेजोसितेजोम
यिधेहि॥७॥ समाववर्त्तिपृथिवीसमुषाः समुसूर्यः॥ समुविश्वमिदंजगत्॥
वैश्वानरज्योतिर्भूयासंविभुंकामान्व्यश्नवैभूः स्वाहा॥८॥ अभ्यादधामिस
मिधमग्नेव्रतपतेत्वयि॥ व्रतंचश्रद्धांचोपैमींधेत्वादीक्षितोऽअहम्॥९॥ यत्र

ब्रंह्मचक्षत्रंचसंम्यंचौचरतःसह।तंलोकंपुण्यंप्रज्ञेषंयत्रदेवाःसहाग्निना॥१०
यत्रेंद्रश्चवायुश्चसंम्यंचौचरतःसह।तंलोकंपुण्यंप्रज्ञेषंयत्रसेदिर्नविद्य
ते॥११॥अंशुनातेऽअंशुःपृच्यतांपरुषापरुः॥गंधस्तेसोममवतुमदा
यरसोऽअच्युतः॥१२॥सिंचंतिपरिषिंचंत्युत्सिंचंतिपुनंतिच॥सुरायै
बभ्र्वैमदेकिंत्वोवदतिकिंत्वः॥१३॥धानावंतंकरंभिणमपूपवंतमुक्थिनं॥
इंद्रप्रातर्जुषस्वनः॥१४॥बृहदिंद्रायगायतमरुतोवृत्रहंतमं॥येनज्यो
तिरजनयन्नृतावृधोदेवंदेवायजागृवि॥१५॥अध्वर्योऽअद्रिभिःसुतं
सोमंपवित्रऽआनय॥पुनीहीन्द्रायपातवे॥१६॥योभूतानामधिपति
र्यस्मिन्ल्लोकाऽअधिश्रिताः॥यईशेमहतोमहांस्तेनगृह्णामित्वामहं

मयिगं ह्वामि त्वामहं ।। १७ ।। उपयामगृहीतोस्यश्विभ्यांत्वासरस्वत्यैत्वेंद्रायत्वा
सुत्राम्णे । एषतेयोनिरश्विभ्यांत्वासरस्वत्यैत्वेंद्रायत्वासुत्राम्णे ।। १८ ।। प्राणपामे
अपानपाश्चक्षुष्पाः श्रोत्रपाश्चमे । वाचोमेविश्वभेषजोमनसोसिविलायकः ।।
१९ ।। अश्विनकृतस्यतेसरस्वतिकृतस्येंद्रेणसुत्राम्णाकृतस्य । उपहूतउपहू
तस्यभक्षयामि ।। २० ।। समिद्धइंद्रउषसामनीके पुरोरुचापूर्वकृद्वावृधानः ।। त्रि
भिर्देवैस्त्रिंशतावज्रबाहुर्जघानवृत्रंविदुरोववार ।। २१ ।। नराशंसः प्र
तिशूरोमिमानस्तनूनपात्प्रतियज्ञस्यधाम । गोभिर्वपावान्मधुनासमंज
न्हिरण्यैश्चंद्रीयजतिप्रचेताः ।। २२ ।। ईडितोदेवैर्हरिवांअभिष्टिराजुह्वानो
हविषाशर्द्धमानः ।। पुरंदरोगोत्रभिद्वज्रबाहुरायातुयज्ञमुपनोजुषाणः ।। २३

जुषाणोबर्हिर्हरिवान्नइंद्रःप्राचीनꣳसीदत्प्रदिशापृथिव्याः॥उरुप्रथाःप्रथ
मानꣳस्योनमादित्यैरक्तंवसुभिःसजोषाः॥२४॥इंद्रंदुरःकवष्योधावमाना
वृषाणंयंतुजनयःसुपत्नीः॥द्वारोदेवीरभितोविश्रयंताꣳसुवीरावीरंप्रथ
मानामहोभिः॥२५॥उषासानक्ताबृहतीबृहंतंपयस्वतीसुदुघेशूरमिंद्रम्॥
तंतुंततंपेशसासंवयंतीदेवानांदेवंयजतःसुरुक्मे॥२६॥दैव्यामिमाना
मनुषःपुरुत्राहोताराविंद्रंप्रथमासुवाचा॥मूर्द्धन्यज्ञस्यमधुनादधाना
प्राचीनंज्योतिर्हविषावृधातः॥२७॥तिस्रोदेवीर्हविषावर्द्धमानाइंद्रंजु
षाणाजनयोनपत्नीः॥अच्छिन्नंतंतुंपयसासरस्वतीडादेवीभारतीविश्व
तूर्त्तिः॥२८॥त्वष्टादधच्छुष्ममिंद्रायवृष्णेपाकोचिष्टुर्यशसेपुरूणि॥वृषा

यज्ञन्वर्षणंभरिरेतांमूर्द्धन्यज्ञस्यसमनक्तुदेवान्॥१९॥वनस्पतिरवसृष्टोन
पाशैस्त्मन्यासमंजंछमितानदेवः॥इंद्रस्यहव्यैर्जठरंपृणानःस्वदातियज्ञंमधु
नाघृतेन॥२०॥स्तोकानामिंदुंप्रतिशूरइंद्रोवृषायमाणोवृषभस्तुराषाट्॥घृ
तप्रुषामनसामोदमानाःस्वाहादेवाऽअमृतामादयंताम्॥२१॥आयात्विंद्रोव
सउपनइहस्तुतःसधमादस्तुशूरः॥वावृधानस्तविषीर्यस्यपूर्वीर्द्यौर्नक्ष
त्रमभिभूतिपुष्यात्॥२२॥आनइंद्रोदूरादानःआसादभिष्टिकृदवसेयास
दुग्रः॥ओजिष्ठेभिर्नृपतिर्वज्रबाहुःसंगेसमत्सुतुर्वणिःपृतन्यून्॥२३॥आ
नइंद्रोहरिभिर्यात्वच्छार्वाचीनोवसेराधसेच॥तिष्ठातिवज्रीमघवाविरप्शीमं
यज्ञमनुनोवाजसातौ॥२४॥त्रातारमिंद्रमवितारमिंद्रंहवेहवेसुहवंशूर

मिंद्रम॥ह्वयामिशक्रंपुरुहूतमिंद्रंऽस्वस्तिनोमघवाधात्विंद्रः॥३५॥इंद्रःसुत्रा
मास्ववाँऽअवोभिःसुमृळीकोभवतुविश्ववेदाः॥बाधतांद्वेषोऽअभयंकृणोतु
सुवीर्यस्यपतयस्याम॥३६॥तस्यवयंसुमतौयज्ञियस्यापिभद्रेसौमन
सेस्याम॥ससुत्रामास्ववाँऽइंद्रोऽअस्मेऽआराच्चिद्द्वेषःसनुतर्युयोतु॥३७॥
आमंद्रैरिंद्रहरिभिर्याहिमयूररोमभिः॥मात्वाकेचिन्नियमन्विंनपाशि
नोतिधन्वेवतांऽइहि॥३८॥एवेदिंद्रंवृषणंवज्रबाहुंवसिष्ठासोऽअभ्यर्चं
त्यर्कैः॥सनस्तुतोवीरवद्धातुगोमद्यूयंपातस्वस्तिभिःसदानः॥३९॥स
मिद्धोऽअग्निरश्विनातप्तोघर्मोविराट्सुतः॥दुहेधेनुःसरस्वतीसोमंऽ
शुक्रमिहेंद्रियं॥४०॥तनूनपाभिषजासुतेऽश्विनोभासरस्वती॥मध्वारजा

ꣳसीन्द्रियमिंद्रायपथिभिर्वहान्॥४१॥इंद्रायेन्दुꣳसरस्वतीनराशꣳसेननग्न
हुं॥अधातामश्विनामधुभेषजंभिषजासुते॥४२॥आजुह्वानासरस्वतीन्द्रायेन्द्रि
याणिवीर्यम्॥इळाभिरश्विनाइषꣳसमूर्जꣳसꣳरयिंदधुः॥४३॥अश्विनान
मुचेः सुतꣳसोमꣳशुक्रंपरिस्रुता॥सरस्वतीतमाभरद्बर्हिषेंद्रायपातवे॥४४॥
कवष्योनव्यचस्वतीरश्विभ्यान्नदुरोदिशः॥इंद्रोनरोदसी॥उभेदुहेकामान्सरस्व
ती॥४५॥उषासानक्तमश्विनादिवेंद्रꣳसायमिंद्रि॥यैः॥संजानानेसुपेशसा
समंजातेसरस्वत्या॥४६॥पातन्नोअश्विनादिवापाहिनक्तꣳसरस्वति॥दै
व्याहोतारा॥भिषजापातमिंद्रꣳसचासुते॥४७॥तिस्रस्त्रेधासरस्वत्यश्विना
भारतीळा॥तीव्रंपरिस्रुतासोममिंद्रायसुषुवुर्मदम्॥४८॥अश्विनाभेषजं

मधुभेषजन्नः सरस्वती ॥ इंद्रेत्वष्टायशः श्रियꣳरूपꣳरूपमधुः सुते ॥४९॥ ऋतु

म्र थेंद्रोवनस्पतिः शशमानः परिस्रुता ॥ कीलालमश्विभ्यांमधुदुहेधेनुः सरस्व

ती ॥५०॥ गोभिर्न्नसोममश्विनामासरेणपरिस्रुता ॥ समधातꣳसरस्वत्यास्वा

य हेंद्रेसुतंमधु ॥५१॥ अश्विनाहविरिंद्रियन्नमुचेर्द्धियासरस्वती ॥ आशुक्रमासु

१४ राद्वसुमघमिंद्रायजभ्रिरे ॥५२॥ यमश्विनासरस्वतीहविषेंद्रमवर्द्धयन् ॥ स १४

बिभेदवलंमघंनमुचाऽआसुरेसचा ॥५३॥ तमिंद्रंपशवः सचाश्विनोभास

रस्वती ॥ दधानाऽअभ्यनूषतहविषायज्ञइंद्रियैः ॥५४॥ यइंद्रइंद्रियंदधुः स

वितावरुणोभगः ॥ ससुत्रामाहविष्पतिर्यजमानायसश्चत ॥५५॥ सविता

वरुणोदधद्यजमानायदाशुषे ॥ आदत्तनमुचेर्वसुसुत्रामाबलमिंद्रियम् ॥५६

वरुणःक्षत्रमिंद्रियंभगेनसविताश्रियम्॥सुत्रामायशसाबलंदधानायज्ञमाश
त॥५७॥अश्विनागोभिरिंद्रियमश्वेभिर्वीर्यंबलम्॥हविषेंद्रꣳसरस्वतीयज
मानमवर्द्धयन्॥५८॥तानासत्यासुपेशसाहिरण्यवर्त्तनीनरा॥सरस्वतीहवि
ष्मतींद्रकर्म्मसुनोवत॥५९॥ताभिषजासुकर्म्मणासासुदुघासरस्वती॥सवृ
त्रहाशतक्रतुरिंद्रायदधुरिंद्रियम्॥६०॥युवꣳसुराममश्विनानमुचाऽआसुरे
सचा॥विपिपानाःसरस्वतींद्रंकर्म्मस्वावत॥६१॥पुत्रमिवपितराऽश्विनोभे
न्द्रावथुःकाव्यैर्दꣳसनाभिः॥यत्सुरामंव्यपिबःशचीभिःसरस्वतीत्वामघवन्न
भिष्णक्॥६२॥यस्मिन्नश्वासःऋषभासःउक्षणोवशामेषाऽअवसृष्टासऽआ
हुताः॥कीलालपेसोमपृष्ठायवेधसेहृदामतिंजनयचारुमग्नये॥६३॥अहाव्य

ग्नेहविरास्येनेस्रुचीवघृतंचंम्वीवसोमेः।।वाजसनिंरयिमस्मेसुवीरंप्रशस्तंधे
हियशसंबृहंतं।।६४।।अश्विनातेजसाचक्षुःप्राणेनसरस्वतीवीर्यम्।।वाचेंद्रो
बलेनेंद्रायदधुरिंद्रियम्।।६५।।गोमदूषुनासत्याश्वावद्यातमश्विना।।
वर्त्तीरुद्रानृपाय्यम्।।६६।।नयत्परोनांतरआदधर्षद्वृषण्वसू।।दुःशंसोम
र्त्योरिपुः।।६७।।तानआवोळ्हमश्विनारयिंपिशंगसंदृशं।।धिष्ण्यावरिवोवि
३५ दम्।।६८।।पावकानःसरस्वतीवाजेभिर्वाजिनीवती।।यज्ञंवष्टुधियावसुः।।६९ ३५
चोदयित्रीसूनृतानांचेतंतीसुमतीनाम्।।यज्ञंदधेसरस्वती।।७०।।महोअ
र्णःसरस्वतीप्रचेतयतिकेतुना।।धियोविश्वाविराजति।।७१।।इंद्रायाहिचित्र
भानोसुताइमेत्वायवः।।अण्वीभिस्तनापूतासः।।७२।।इंद्रायाहिधियेषितोवि

प्रजूतः सुतावतः ॥ उपब्रंह्माणि वाघतः ॥ ७३ ॥ इंद्रायाहि तूतुजान उपब्रंह्माणि
हरिवः ॥ सुते दधिष्व नश्चनः ॥ ७४ ॥ अश्विना पिबतां मधु सरस्वत्या सजोषसा ॥
इंद्रः सुत्रामा वृत्रहा जुषंतां सोम्यं मधु ॥ ७५ ॥ इति काण्वसंहितायां द्वाविंशति
मोध्यायः ॥ ७ ॥ ७ ॥ ॥ ७ ॥ ॥ ७ ॥ श्रीमा ॥ हरिः ओं ॥ इमं मे वरुण श्रु
धी हवमद्या च मृळय ॥ त्वामवस्युराचके ॥ १ ॥ तत्त्वा यामि ब्रह्मणा वंदमानस्तदा
शास्ते यजमानो हविर्भिः ॥ अहेळमानो वरुणेह बोध्युरुशंस मा न आयुः
प्रमोषीः ॥ २ ॥ त्वन्नो अग्ने वरुणस्य विद्वान्देवस्य हेळो अव यासिसीष्ठाः ॥ य
जिष्ठो वह्नितमः शोशुचानो विश्वा द्वेषांसि प्रमुमुग्ध्यस्मत् ॥ ३ ॥ स त्वन्नो अ
ग्ने वरुणस्य मो भवोती नेदिष्ठो अस्या उषसो व्युष्टौ ॥ अव यक्ष्व नो वरुणं

ररा॒णोवीतिमृडीकꣳसुहवोनऽएधि॥४॥महीमूषुमातरꣳसुव्रतानामृतस्य
पत्नीमवसेहुवेम॥तुविक्षत्रामजरंतीमुरूचीꣳसुशर्माणमदितिꣳसुप्रणीतिम्॥
५॥सुत्रामाणंपृथिवींद्यामनेहसꣳसुशर्माणमदितिꣳसुप्रणीतिम्॥दैवी
नावꣳस्वरित्रामनागसमस्रवंतीमारुहेमास्वस्तये॥६॥सुनावमारुहेयम
स्रवंतीमनागसम्॥शतारित्राꣳस्वस्तये॥७॥आनोमित्रावरुणाघृतैर्गव्यू

तिमुक्षतम्॥मध्वारजाꣳसिसुक्रतू॥८॥प्रबाहवासिसृतंजीवसेनऽआनो

गव्यूतिमुक्षतंघृतेन॥आमाजनेश्रवयतंयुवानाश्रुतंमेमित्रावरुणाहवे
मा॥९॥शन्नोभवंतुवाजिनोहवेषुदेवतातामितद्रवःस्वर्काः॥जंभयंतोहिं
रकꣳरक्षाꣳसिसनेम्यस्मद्युयवन्नमीवाः॥१०॥तेनोऽर्वंतोहवनश्रुतोह

वं विश्वेभिरेवं तु वाजिनोऽमितक्रतवः॥ सहस्रसा मेधसाताऽइव त्मना महो ये धनं
समिथेषु जभ्रिरे ॥११॥ वाजेवाजेऽवत वाजिनो नो धनेषु विप्राऽअमृताऽऋतज्ञाः॥
अस्य मध्वः पिबत मादयध्वं तृप्ता यात पथिभिर्देवयानैः॥१२॥ समिद्धोऽअग्निः
समिधा सुसमिद्धो वरेण्यः॥ गायत्री छंद इंद्रियं त्र्यविर्गौर्वयो दधुः॥१३॥ तनू
नपाच्छुचिव्रतस्तनूपाश्च सरस्वती॥ उष्णिहा छंद इंद्रियं दित्यवाङ्गौर्वयो द
धुः॥१४॥ इडाभिरग्निरीड्यः सोमो देवोऽअमर्त्यः॥ अनुष्टुप्छंद इंद्रियं
पंचाविर्गौर्वयो दधुः॥१५॥ सुबर्हिरग्निः पूषण्वान्स्तीर्णबर्हिरमर्त्यः॥ बृ
हती छंद इंद्रियं त्रिवत्सो गौर्वयो दधुः॥१६॥ दुरो देवीर्दिशो महीर्ब्रह्मा दे
वो बृहस्पतिः॥ पंक्तिश्छंद इहेंद्रियं तुर्यवाङ्गौर्वयो दधुः॥१७॥ उषे यह्वी सुपे

न्नासाविश्विनैर्देवाऽअमर्त्याः॥ त्रिष्टुपछंदइहेंद्रियंपष्ठवाङ्गौर्वयोदधुः॥१८॥ दैव्या
होताराभिषजेंद्रेणसयुजायुजा॥ जगतीछंदइंद्रियमनड्वांनौर्वयोदधुः॥१९॥
तिस्रइडासरस्वतीभारतीमरुतोविशः॥ विराट्छंदइहेंद्रियंधेनुर्गौर्नवयोदधुः॥
२०॥ त्वष्टातुरीपोऽअद्भुतइंद्राग्नीपुष्टिवर्द्धना॥ द्विपदाछंदइंद्रियमुक्षागौर्नव
योदधुः॥२१॥ शमितानोवनस्पतिःसविताप्रसुवन्भगम्॥ ककुप्छंदइहेंद्रियं
वशावेहद्वयोदधुः॥२२॥ स्वाहायज्ञंवरुणःसुक्षत्रोभेषजंकरत्॥ अतिछंदाइं
द्रियंबृहदृषभोगौर्वयोदधुः॥२३॥ वसंतेनऋतुनादेवावसवस्त्रिवृतास्तुताः॥
रथंतरेणतेजसाहविरिंद्रेवयोदधुः॥२४॥ ग्रीष्मेणऋतुनादेवारुद्राःपंचदशे
स्तुताः॥ बृहतायशसाबलंहविरिंद्रेवयोदधुः॥२५॥ वर्षाभिर्ऋतुनादित्यास्तो

मेसप्तदशेस्तुताः॥वैरूपेणविशौजसाहविरिंद्रेवयोधधुःदधुः२६॥शारदेन
ऋतुनादेवाएकविंशऋभवस्तुताः॥वैराजेनश्रियाश्रियंहविरिंद्रेवयो
दधुः॥२७॥हेमंतेनऋतुनादेवास्त्रिणवेमरुतस्तुताः॥बलेनशक्वरीःसहोह
विरिंद्रेवयोदधुः॥२८॥शैशिरेणऋतुनादेवास्त्रयस्त्रिंशेमृताःस्तुताः॥स
त्येनरेवतीःक्षत्रंहविरिंद्रेवयोदधुः॥२९॥प्रथमोनुवाकः॥होतायक्षत्समि
धाग्निमिडस्पदेश्विनेंद्रंसरस्वतीमजोधूम्रोनगोधूमैःकुवलैर्भेषजंमधु॥
शष्पैर्नतेजइंद्रियंपयःसोमःपरिस्रुताघृतंमधुव्यंत्वाज्यस्यहोतर्यज॥३०॥
होतायक्षत्तनूनपात्सरस्वतीमविर्मेषोनभेषजंपथामधुमताभरन्नश्वि
नेंद्रायवीर्यं॥बदरैरुपवाकाभिर्भेषजंतोक्मभिःपयःसोमःपरिस्रुताघृतं

म्मधुव्यंत्वाज्यस्यहोतर्यज॥३१॥होतायक्षन्नराशंसन्ननग्नहुंपतिंसुरयाभे
षजंमेषःसरस्वतीभिषग्रथोनचंद्र्यश्विनोर्वपाऽइंद्रस्यवीर्यंबदरैरुपवाका
भिर्भेषजंतोक्मभिःपयःसोमःपरिस्रुताघृतम्मधुव्यंत्वाज्यस्यहोतर्यज॥३२
होतायक्षदिडेईडितऽआजुह्वानःसरस्वतीमिंद्रंबलेनवर्द्धयन्नृषभेणगवें

द्रियमश्विनेंद्रायभेषजं॥यवैःकर्कंधुभिर्मधुलाजैर्नमासरंपयःसोमःप
रिस्रुताघृतंमधुव्यंत्वाज्यस्यहोतर्यज॥३३॥होतायक्षद्बर्हिरूर्णम्रदाभि

षङ्नासत्याभिषजाश्विनाश्वाशिशुमतीभिषग्धेनुःसरस्वतीभिषक्दुहः
इंद्रायभेषजंपयःसोमःपरिस्रुताघृतंमधुव्यंत्वाज्यस्यहोतर्यज॥३४॥हो
तायक्षद्दुरोदिशःकवष्योनव्यचस्वतीरश्विभ्यान्नदुरोदिशऽइंद्रोनरोदसी॥

दुघेदुहेधेनुःसरस्वत्यश्विनेंद्रायभेषजम्।शुक्रन्नज्योतिरिंद्रियंपयःसोमःपरिस्
रुताघृतंमधुव्यंत्वाज्यस्यहोतर्यज॥२५॥होतायक्षत्सुपेशसोषेनक्तंदिवाश्विना
समंजातेसरस्वत्यात्विषिमिंद्रेनभेषजम्।श्येनोनरंहसाहृदाश्रियानमासरं
पयःसोमःपरिस्रुताघृतंमधुव्यंत्वाज्यस्यहोतर्यज॥२६॥होतायक्षद्दैव्याहोता
राभिषजाश्विनेंद्रन्नजागृविदिवानक्तन्नभेषजैः।शूषंसरस्वतीभिषक्सीसे
नदुहइंद्रियंपयःसोमःपरिस्रुताघृतंमधुव्यंत्वाज्यस्यहोतर्यज॥२७॥होताय
क्षत्तिस्रोदेवीर्न्नभेषजंत्रयस्त्रिधातवोपसोरूपमिंद्रेहिरण्ययमश्विनेडा
नभारतीवाचासरस्वतीमहइंद्रायदुहइंद्रियंपयःसोमःपरिस्रुताघृतंमधु
व्यंत्वाज्यस्यहोतर्यज॥२८॥होतायक्षत्सुरेतसमृषभंनर्यापसंत्वष्टारमिंद्र

मश्विनाभिषजेन्द्रंसरस्वतीभोजोनजूतिरिंद्रियंवृकोनरभसोभिषक्॥यशःसु
रयाभेषजꣳश्रियानमासरंपयःसोमःपरिस्रुताघृतंमधुव्यंत्वाज्यस्यहोत
र्यज॥३९॥होतायक्षद्वनस्पतिꣳशमितारꣳशतक्रतुंभीमन्नमन्युꣳराजानं
व्याघ्रंनमसाश्विना॥भामꣳसरस्वतीभिषगिंद्रायदुहइंद्रियंपयःसोमःप
२१ रिस्रुताघृतंमधुव्यंत्वाज्यस्यहोतर्यज॥४०॥होतायक्षदग्निꣳस्वाहाज्यस्य
स्तोकानाꣳस्वाहामेदसांपृथक्स्वाहाछागमश्विभ्याꣳस्वाहामेषꣳसरस्व २१
त्यै॥स्वाहऽऋषभमिंद्रायसिꣳहायसहसइंद्रियꣳस्वाहाग्निन्नभेषजꣳ
स्वाहासोममिंद्रियं॥स्वाहेंद्रꣳसुत्रामाणꣳसवितारंवरुणंभिषजांपतिꣳ
स्वाहावनस्पतिंप्रियंपाथोनभेषजं॥स्वाहादेवाऽआज्यपाजुषाणाऽअग्नि

भैषजंपयःसोमःपरिस्रुताघृतंमधुव्यंत्वाज्यस्यहोतर्यज॥४१॥होतायक्षदश्वि
नौछागस्यवपायामेदसोजुषेतांहविर्होतर्यज।होतायक्षत्सरस्वतीम्मेष
स्यवपायामेदसोजुषतांहविर्होतर्यज।होतायक्षदिंद्रमृषभस्यवपायामेद
सोजुषतांहविर्होतर्यज॥४२॥होतायक्षदश्विनौसरस्वतीमिंद्रंसुत्रामाण
मिमेसोमाःसुरामाणश्छागैर्नमेषैरृषभैःसुताः॥शष्पैर्नतोक्मभिर्लाजैर्म
हस्वंतोमदामासरेणपरिष्कृताः॥शुक्राःपयस्वंतोमृताःप्रस्थितावोमधुश्चु
तस्तानश्विनासरस्वतींद्रःसुत्रामावृत्रहाजुषंतांसोम्यंमधु॥पिबंतुमदं
तु तुव्यंत्वाज्यस्यहोतर्यज॥४३॥होतायक्षदश्विनौछागस्यहविषआत्ताम
द्यमध्यतोमेदउद्भृतंपुराद्वेषोभ्यःपुरापौरुषेय्यागृभः॥घस्तान्नूनंघा

सेःऽज्रा णांयवसप्रथमानाꣳसुमत्क्षराणाꣳशतरुद्रियाणामग्निष्वात्तानां
पीवोपवसनानां।।पार्श्वतःश्रोणितःशितामतुत्सादतोऽङ्गादंगादवत्तानांकर
तःएवाश्विनाजुषेताꣳहविर्होतर्यज।।होतायक्षत्सरस्वतीम्मेषस्यहविषःऽआवय
दद्यमध्यतोमेदऽउद्भृतंपुराद्वेषोभ्यःपुरापौरुषेय्यागृभः।।घसन्नूनंघासेऽज्रा
णांयवसप्रथमानाꣳसुमत्क्षराणाꣳशतरुद्रियाणामग्निष्वात्तानांपीवो

पवसनानाम्।।पार्श्वतःश्रोणितःशितामतुत्सादतोऽङ्गादंगादवत्तानांकर
देवꣳसरस्वतीर्जुषताꣳहविर्होतर्यज।।४४।।होतायक्षदिंद्रमृषभस्यहवि

षःऽआवयदद्यमध्यतोमेदऽउद्भृतंपुराद्वेषोभ्यःपुरापौरुषेय्यागृभः।।घसन्नू
नंघासेःऽज्राणांयवसप्रथमानाꣳसुमत्क्षराणाꣳशतरुद्रियाणामग्निष्वा

त्तानांपीवोपवसनानाम्।पार्श्वतःश्रोणितःशितामतउत्सादतोंगादंगादवत्ता
नांकरदेवमिंद्रोजुषतांहविर्होतर्यज॥४५॥होतायक्षद्वनस्पतिमभिहिपिष्टत
मयारभिष्ठयारशनयाधित।।य त्राश्विनोश्छागस्यहविषःप्रियाधामानि
यत्रसरस्वत्यामेषस्यहविषःप्रियाधामानियत्रेंद्रस्यऋषभस्यहविषःप्रि
याधामानि॥यत्राग्नेःप्रियाधामानियत्रसोमस्यप्रियाधामानियत्रेंद्रस्यसु
त्राम्णःप्रियाधामानि।यत्रसवितुःप्रियाधामानियत्रवरुणस्यप्रियाधा
मानियत्रवनस्पतेःप्रियापाथांसि।यत्रदेवानामाज्यपानांप्रियाधामा
नियत्राग्नेर्होतुःप्रियाधामानि।तत्रैतान्प्रस्तुत्येवोपस्तुत्येवोपावस्रक्षद्र
भीयसइवकृत्वीकरदेवंदेवोवनस्पतिर्जुषतांहविर्होतर्यज॥४६॥होता

यक्षदग्निꣳस्विष्टकृतमयाळग्निरश्विनोश्छागस्य हविषः प्रियाधामान्ययाट्सर
स्वत्यामेषस्य हविषः प्रियाधामान्ययाळिंद्रस्यऋषभस्य हविषः प्रियाधामानि॥
ऽअयाळग्नेः प्रियाधामान्ययाट्सोमस्य प्रियाधामान्ययाळिंद्रस्यसुत्राम्णः
प्रियाधामानि॥ ऽअयाट्सवितुः प्रियाधामान्ययाड्वरुणस्य प्रियाधामान्यया
ड्वनस्पतेः प्रियापाथाꣳसि॥ ऽअयाड्देवानामाज्यपानां प्रियाधामानि यक्षदग्ने
र्होतुः प्रियाधामानि॥ यक्षत्स्वंमहिमानमा यजतामेज्याः इषः कृणोतु सो
ऽअध्वराजातवेदाजुषताꣳहविः होतर्यज॥ ४७॥ ८७॥ देवंबर्हिः सरस्वतीसु
देवमिंद्रे ऽअश्विना। तेजोनचक्षुरक्ष्योर्बर्हिषादधुरिंद्रियंवसुवनेवसुधेय
स्यव्यंतुयज॥ ४८॥ देवीर्द्वारो ऽअश्विनाभिषजेंद्रेसरस्वती। प्राणन्नवीर्यन्न

सिद्वारोदधुरिंद्रियंवसुवनेवसुधेयस्यव्यंतुयज्ञ॥४९॥देवीउषासानक्ताश्विनासु
त्रामेंद्रेसरस्वती॥बलंन्नवाचेमास्यउषाभ्यांदधुरिंद्रियंवसुवनेवसुधेयस्य
व्यंतुयज्ञ॥५०॥देवीजोष्ट्रीसरस्वत्यश्विनेंद्रमवर्द्धयन्॥श्रोत्रंन्नकर्णयोर्यशो॥
जोष्ट्रीभ्यांदधुरिंद्रियंवसुवनेवसुधेयस्यव्यंतुयज्ञ॥५१॥देवीऊर्जाहुतीदुघे
सुदुघेंद्रेसरस्वत्यश्विनाभिषजावतः॥शुक्रंन्नज्योतिस्तनयोराहुतीधत्त
इंद्रियंवसुवनेवसुधेयस्यव्यंतुयज्ञ॥५२॥देवादेवानांभिषजाहोतारा॥इंद्र
मश्विनावषट्कारैःसरस्वतीत्विषिंन्नहृदयेमतिम्॥होतृभ्यांदधुरिंद्रियंव
सुवनेवसुधेयस्यव्यंतुयज्ञ॥५३॥देवीस्तिस्रस्तिस्रोदेवीरश्विनेळासरस्व
ती॥शूषन्नमध्येनाभ्यामिंद्रायदधुरिंद्रियंवसुवनेवसुधेयस्यव्यंतुयज्ञ॥५४

देवऽइंद्रोनराशꣳसस्त्रिवरूथस्सरस्वत्याश्विभ्यामीयतेरथः॥रेतोनरूपमम्
तंजनित्रमिंद्रायत्वष्टादधदिंद्रियाणिवसुवनेवसुधेयस्यव्यंतुयज॥५५॥दे
वोदेवैर्वनस्पतिर्हिरण्यपर्णोअश्विभ्याꣳसरस्वत्यासुपिप्पलःइंद्रायपच्य
तेमधु॥ओजोनजूतिर्ऋषभोनभामंवनस्पतिर्नोदधदिंद्रियाणिवसुवने
वसुधेयस्यव्यंतुयज॥५६॥देवंबर्हिर्वारितीनामध्वरेस्तीर्णमश्विभ्यामूर्ण
म्रदाःसरस्वत्यास्योनमिंद्रतेसदः॥ईशायैमन्युꣳराजानंबर्हिषादधुरिंद्रि

यंवसुवनेवसुधेयस्यव्यंतुयज॥५७॥देवोअग्निःस्विष्टकृद्देवान्यक्षद्यथा

यथꣳहोताराविंद्रमश्विनावाचावाचꣳसरस्वतीमग्निꣳसोमꣳस्विष्टकृ
त्॥स्विष्टइंद्रःसुत्रामासवितावरुणोभिषगिष्टोदेवोवनस्पतिःस्विष्टादेवाः

आज्यपाः॥स्विष्टोअग्निरग्निनाहोताहोत्रेस्वि[illegible]दानोदधदिंद्रियमूर्ज्ज
मपचितिꣳस्वधांवसुवनेवसुधेयस्यव्यंतुयज॥५८॥अग्निमद्यहोतारमवृणी
तायंयजमानःपचन्पक्तीःपचंपुरोडाशान्बध्नन्नश्विभ्यांछागꣳसरस्वत्यैमे
षमिंद्रायऋषभꣳसुन्वन्नश्विभ्याꣳसरस्वत्याऽइंद्रायसुत्राम्णेसुरासोमान्॥५९॥
सूपस्थाऽअद्यदेवोवनस्पतिरभवदश्विभ्यांछागेनसरस्वत्यैमेषेणेंद्रायऋष
भेणाऽअक्षꣳस्तान्मेदस्तःप्रतिपचताऽगृभीषतावीवृधंतपुरोडाशैरपुरश्विना
सरस्वतीइंद्रःसुत्रामासुरासोमान्॥६०॥त्वामद्यऋषऽआर्षेयऋषीणांन्न
पादवृणीतायंयजमानोबहुभ्यऽआसंगतेभ्यऽएषमेदेवेषुवसुवार्यायक्ष्यतऽइ
ति॥तायादेवादेवदानान्यदुस्तान्यस्माऽआचशास्वाचगुरस्वेषितश्चहोतरसि

भद्रवाच्याय प्रेषितो मानुषः सूक्तवाकाय सूक्ता ब्रूहि ॥ ६१ ॥ षडनुवाकेषु षष्ठी ॥ इ
तिसंहितापाठे त्रयोविंशतितमोऽध्यायः ॥ छ ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥
हरिः ॐ नमः ॥ तेजोसि शुक्रममृतमायुष्पा आयुर्मे पाहि ॥ देवस्य त्वा सवितुः
प्रसवेश्विनोर्बाहुभ्यां पूष्णो हस्ताभ्याम् ॥ मादे ॥ १ ॥ इमामगृभ्णन्रशनामृतस्य
पूर्व आयुषि विदथेषु कव्या ॥ सा नो अस्मिन्सुत आबभूव ऋतस्य सामन्सरमा
२३ रपन्ती ॥ २ ॥ अभिधा असि भुवनमसि यन्तासि धर्ता ॥ स त्वमग्निं वैश्वानरं २२
सप्रथसं गच्छ स्वाहाकृतः स्वगा त्वा देवेभ्यः ॥ ३ ॥ प्रजापतये प्रेसन्त्रमश्वं भन्त्स्यामि
देवेभ्यः प्रजापतये तेन राध्यासम् ॥ तं बधान देवेभ्यः प्रजापतये तेन राध्नुहि ॥ ४ ॥
प्रजापतये त्वा जुष्टं प्रोक्षामीन्द्राग्निभ्यां त्वा जुष्टं प्रोक्षामि वायवे त्वा जुष्टं प्रोक्षा

मिविश्वेभ्यस्त्वादेवेभ्योजुष्टंप्रोक्षामिसर्वेभ्यस्त्वादेवेभ्योजुष्टंप्रोक्षामि॥४॥योऽअ
र्वंतंजिघांसतितमभ्यमीतिवरुणः॥परोमर्तःपरःश्वा॥५॥अग्नयेस्वाहासो
मायस्वाहापांमोदायस्वाहासवित्रेस्वाहावायवेस्वाहाविष्णवेस्वाहा।इंद्रा
यस्वाहाबृहस्पतयेस्वाहामित्रायस्वाहावरुणायस्वाहा॥६॥हिंकारायस्वाहा
हिंकृतायस्वाहाक्रंदतेस्वाहावक्रंदायस्वाहा।प्रोथतेस्वाहाप्रप्रोथायस्वा
हागंधायस्वाहाघ्रातायस्वाहा॥७॥निविष्टायस्वाहोपविष्टायस्वाहासंदि
तायस्वाहावल्गतेस्वाहा।आसीनायस्वाहाशयानायस्वाहास्वपतेस्वाहा
जाग्रतेस्वाहा॥८॥कूजतेस्वाहाप्रबुद्धायस्वाहाविजृंभमाणायस्वाहाविचृ
त्तायस्वाहा।संहानायस्वाहोपस्थितायस्वाहायनायस्वाहाप्रायणायस्वाहा। ना

९॥यतेस्वाहा।धावतेस्वाहोद्द्रावायस्वाहोद्द्रुतायस्वाहा।शूकारायस्वाहा।शूकृता
यस्वाहा।निषण्णायस्वाहोत्थितायस्वाहा॥१०॥जवायस्वाहा।बलायस्वाहा।वि
वर्त्तमानायस्वाहा।विवृत्तायस्वाहा।विधून्वानायस्वाहा।विधूतायस्वाहा।शुश्रू
षमाणायस्वाहा।शृण्वतेस्वाहा॥११॥ईक्षमाणायस्वाहे[illegible]तायस्वाहा।वी हिं
क्षितायस्वाहा।निमेषायस्वाहा।यदत्तितस्मैस्वाहा।यत्पिबतितस्मैस्वाहा।
२४ यन्मूत्रंकरोतितस्मैस्वाहा।कुर्वतेस्वाहा।कृतायस्वाहा॥१२॥तत्सवितुर्वरे २८
ण्यंभर्गोदेवस्यधीमहि।धियोयोनःप्रचोदयात्॥१३॥हिरण्यपाणिमूत
येसवितारमुपह्वये।सचेत्तादेवतापदम्॥१४॥देवस्यचेततोमहींप्रसवि
तुर्हवामहे।सुमतिंसत्यराधसम्॥१५॥सुष्टुतिंसुमतीवृधोरातिंसवि

नुरीमहे॥ अग्नेदेवायमन्नीतिविद्रो॥१६॥ रातिꣳसत्पतिंमहेसवितारमुपह्वये। आस
वंदेववीतये॥१७॥ देवस्यसवितुर्मतिमासवंविश्वदेव्यम्॥ धियाभगंमनामहे।
१८॥ अग्निꣳस्तोमेनबोधयसमिधानोऽअमर्त्यं। हव्यादेवेषुनोदधत्॥१९॥ सह
व्यवाळमर्त्यउशिग्दूतश्चनोहितः॥ अग्निर्द्धियासमृण्वति॥२०॥ तंत्वाघृतस्नः
ईमहेचित्रभानोस्वर्विदम्॥ देवाँऽआवीतयेवह॥२१॥ अग्निंदूतंपुरोदधेहव्य
वा० हु मुपब्रुवे॥ देवांऽआसादयादिह॥२२॥ अजीजनोहिपवमानसूर्यंविधारेशक्मना
पयः॥ गोजीरयारꣳहमाणःपुरंध्या॥२३॥ विभूर्मात्राप्रभूःपित्राश्वोसिहयोस्य
त्योसिमयोस्यर्वासिसप्तिरसिवाज्यसिवृषासिनृमणाऽअसि। ययुर्नामासि
शिशुर्नामास्यादित्यानांपत्वान्विहि॥२४॥ देवाऽआशापालाऽएतंदेवेभ्योश्वं

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

मेधायप्रोक्षितꣳरक्षत।इहरंतिरिहरमतामिहधृतिरिहस्वधृतिःस्वाहा॥२५
कायस्वाहा।कस्मैस्वाहा।कतमस्मैस्वाहा॥स्वाहाधिमाधीतायस्वाहा।मनःप्रजा
पतयेस्वाहा।चित्तंविज्ञाताय॥२६॥अदित्यैस्वाहा।अदित्यैमह्यैस्वाहा।अदित्यैसुमृ
डीकायैस्वाहा।सरस्वत्यैस्वाहा।सरस्वत्यैपावकायैस्वाहा।सरस्वत्यैबृहत्यै
स्वाहा॥२७॥पूष्णेस्वाहा।पूष्णेप्रपथ्यायस्वाहा।पूष्णेनरंधिषायस्वाहा।त्व
ष्ट्रेस्वाहा।त्वष्ट्रेतुरीपायस्वाहा।त्वष्ट्रेपुरुरूपायस्वाहा॥विष्णवेस्वाहा।विष्णवे
निभूयपायस्वाहा।विष्णवेशिपिविष्टायस्वाहा॥२८॥विश्वोदेवस्यनेतुर्मर्त्तो
वुरीतसख्यम्॥विश्वोरायऽइषुध्यतिद्युम्नंवृणीतपुष्यसेस्वाहा॥२९॥आब्र
ह्मन्ब्राह्मणोब्रह्मवर्चसीजायतामाराष्ट्रेराजन्यः॥शूरऽइषव्योतिव्याधीमहा

रथेजायताम्॥२०॥दोग्ध्रीधेनुर्वोढानड्वानाशुःसप्तिःपुरंधिर्योषा॥जिष्णूरथेष्ठाः
सभेयोयुवास्ययजमानस्यवीरोजायताम्॥२१॥निकामेनिकामेनःपर्जन्योवर्ष
तुफलवत्योनःओषधयःपच्यंताम्॥योगक्षेमोनःकल्पताम्॥२२॥प्राणायस्वाहा
पानायस्वाहाव्यानायस्वाहा॥चक्षुषेस्वाहाश्रोत्रायस्वाहावाचेस्वाहामनसेस्वाहा॥
॥२३॥प्राच्यैदिशेस्वाहार्वाच्यैदिशेस्वाहादक्षिणायैदिशेस्वाहार्वाच्यैदिशेस्वाहा॥
प्रतीच्यैदिशेस्वाहार्वाच्यैदिशेस्वाहोदीच्यैदिशेस्वाहार्वाच्यैदिशेस्वाहा॥ऊर्ध्वा
यैदिशेस्वाहार्वाच्यैदिशेस्वाहावाच्यैदिशेस्वाहार्वाच्यैदिशेस्वाहा॥२४॥अद्भ्यः
स्वाहावार्भ्यःस्वाहोदकायस्वाहातिष्ठंतीभ्यःस्वाहास्रवंतीभ्यःस्वाहास्यंदमाना
भ्यःस्वाहा॥कूप्याभ्यःस्वाहासूद्याभ्यःस्वाहा धार्य्याभ्यःस्वाहार्णवायस्वाहासमु

द्रायस्वाहा।सरिरायस्वाहा॥२५॥वातायस्वाहा।धूमायस्वाहा।ऽभ्रायस्वाहा।मेघायस्वा
हा।विद्योतमानायस्वाहा।स्तनयतेस्वाहा॥अवस्फूर्जतेस्वाहा।वर्षतेस्वाहा।ऽववर्ष
तेस्वाहा।उग्रंवर्षतेस्वाहा।शीघ्रंवर्षतेस्वाहा।उद्गृह्णतेस्वाहा।उद्गृहीतायस्वाहा।प्रुष्णतेस्वा
हा।शीकायतेस्वाहा।प्रुष्वाभ्यःस्वाहा।ह्रादुनीभ्यःस्वाहा।नीहारायस्वाहा॥२६॥अग्न
येस्वाहा।सोमायस्वाहा।इन्द्रायस्वाहा।पृथिव्यैस्वाहा।अन्तरिक्षायस्वाहा॥दिवेस्वाहा।दिग्भ्यः
२८ स्वाहा।आशाभ्यःस्वाहा।उर्व्यैदिशेस्वाहा।अर्वाच्यैदिशेस्वाहा॥२७॥नक्षत्रेभ्यःस्वाहा।नक्ष २८
त्रियेभ्यःस्वाहा।अहोरात्रेभ्यःस्वाहा।अर्द्धमासेभ्यःस्वाहा।मासेभ्यःस्वाहा।ऋतुभ्यः
स्वाहा।आर्तवेभ्यःस्वाहा।संवत्सरायस्वाहा।द्यावापृथिवीभ्यांस्वाहा॥२८॥चं
द्रायस्वाहा।सूर्यायस्वाहा।रश्मिभ्यःस्वाहा।वसुभ्यःस्वाहा।रुद्रेभ्यःस्वाहा।आदि

सेभ्यःस्वाहामरुद्भ्यःस्वाहाविश्वेभ्योदेवेभ्यःस्वाहा॥३९॥मूलेभ्यःस्वाहाशाखाभ्यः
स्वाहावनस्पतिभ्यःस्वाहा।पुष्पेभ्यःस्वाहाफलेभ्यःस्वाहौषधीभ्यःस्वाहा॥४०॥पृ
थिव्यैस्वाहांतरिक्षायस्वाहादिवेस्वाहासूर्यायस्वाहा।चंद्रायस्वाहानक्षत्रेभ्यः
स्वाहाद्भ्यःस्वाहौषधीभ्यःस्वाहा।वनस्पतिभ्यःस्वाहापरिप्लवेभ्यःस्वाहाचराच
रेभ्यःस्वाहासरीसृपेभ्यःस्वाहा॥४१॥असवेस्वाहावसवेस्वाहाविभुवेस्वाहावि
वस्वतेस्वाहा।गणश्रियेस्वाहागणपतयेस्वाहाभिभुवेस्वाहाधिपतयेस्वाहा॥
४२॥शूषायस्वाहासंसर्पायस्वाहाचंद्रायस्वाहाज्योतिषेस्वाहा।मलिम्लुचा
यस्वाहादिवापतयतेस्वाहा॥४३॥मधवेस्वाहामाधवायस्वाहाशुक्रायस्वाहा
शुचयेस्वाहा।नभसेस्वाहानभस्यायस्वाहेषायस्वाहोर्जायस्वाहा।सहसेस्वा

हासहस्यायस्वाहातपसेस्वाहातपस्यायस्वाहाꣳहसस्पतयेस्वाहा॥४४॥वा
जायस्वाहाप्रसवायस्वाहापिजायस्वाहाक्रतवेस्वाहा।स्वःस्वाहामूर्ध्नेस्वाहा
व्यश्नुविनेस्वाहा।अंत्यायस्वाहांत्यायनायस्वाहाभौवनायस्वाहाभुवनस्यप
तयेस्वाहा।धिपतयेस्वाहाप्रजापतयेस्वाहा॥४५॥आयुर्यज्ञेनकल्पताꣳ
स्वाहाप्राणोयज्ञेनकल्पताꣳस्वाहापानोयज्ञेनकल्पताꣳस्वाहाव्यानोयज्ञेन
कल्पताꣳस्वाहा।उदानोयज्ञेनकल्पताꣳस्वाहासमानोयज्ञेनकल्पताꣳस्वाहा
चक्षुर्यज्ञेनकल्पताꣳस्वाहाश्रोत्रंयज्ञेनकल्पताꣳस्वाहा।वाग्यज्ञेनकल्पताꣳ
स्वाहामनोयज्ञेनकल्पताꣳस्वाहात्मायज्ञेनकल्पताꣳस्वाहापृष्ठंयज्ञेनकल्प
ताꣳस्वाहा।ब्रह्मयज्ञेनकल्पताꣳस्वाहायज्ञोयज्ञेनकल्पताꣳस्वाहाज्योतिर्य

ज्ञेनकल्पतांस्वाहासर्वयज्ञेनकल्पतांस्वाहा॥४६॥एकस्मैस्वाहाद्वाभ्यां
स्वाहाशतायस्वाहैकशतायस्वाहा॥व्युष्ट्यैस्वाहास्वर्गायस्वाहा॥४७॥
एकविंशतिदशानुवाकेषुसप्तचत्वारिंशत्॥तिस्रोसिताषलेषट्॥चतुर्विंश
तिमोध्यायः॥७॥७॥७॥७॥७॥७॥७॥७॥७॥७॥७॥७॥७॥७
हरिः॥ॐ॥श्रमू॥हिरंण्यगर्भःसमवर्त्तताग्रेभूतस्यजातःपतिरेकआसीत्॥
सदाधारपृथिवींद्यामुतेमांकस्मैदेवायहविषाविधेम॥१॥उपयामगृहीतो
सिप्रजापतयेत्वाजुष्टंगृह्णाम्येषतेयोनिःसूर्यस्तेमहिमा॥यस्तेहन्संवत्स
रेमहिमासंबभुवयस्तेवायावंतरिक्षेमहिमासंबभूव॥यस्ते दिविसूर्ये
महिमासंबभूवतस्मैतमहिम्नेप्रजापतयेस्वाहादेवेभ्यः॥२॥ यःप्राणतो

न्निमिषतो महित्वैक ऽइद्राजा जगतो बभूव ॥ य ऽईशे ऽअस्य द्विपदश्चतुष्पदः क
स्मै देवाय हविषा विधेम ॥३॥ उपयामगृहीतोसि प्रजापतये त्वा जुष्टं गृह्णाम्येष
ते योनिश्चन्द्रमास्ते महिमा । यस्ते रात्रौ संवत्सरे महिमा संबभूव यस्ते पृथि
व्यामग्नौ महिमा संबभूव । यस्ते नक्षत्रेषु चन्द्रमसि महिमा संबभूव तस्मै ते
महिम्ने प्रजापतये देवेभ्यः स्वाहा ॥४॥ युञ्जन्ति ब्रध्नमरुषं चरन्तं परितस्थु
षः ॥ रोचन्ते रोचना दिवि ॥५॥ युञ्जन्त्यस्य काम्या हरी विपक्षसा रथे ॥ शोणा
धृष्णू नृवाहसा ॥६॥ यद्वातो ऽअपो ऽअगनीगन्प्रियामिन्द्रस्य तन्वम् ॥ ए
तꣳस्तोतरनेन पथा पुनरश्वमावर्त्तयासि नः ॥७॥ वसवस्त्वाञ्जन्तु गायत्रे
ण छन्दसा रुद्रास्त्वाञ्जन्तु त्रैष्टुभेन छन्दसा ॥ आदित्यास्त्वाञ्जन्तु जागतेन छं

दृसा।।८।।भूर्भुवःस्वर्ल्लाजीँछाचीन्यवेगव्ये।।एतदन्नमत्तदेवाःएतदन्नमद्धि
प्रजापते।।९।।कस्विदेकाकीचरतिकउस्विज्जायतेपुनः।।किंस्विद्धिमस्य
भेषजंकिंम्वावपनंमहत्।।१०।।सूर्यःएकाकीचरतिचंद्रमाजायतेपुनः।।अ
ग्निर्हिमस्यभेषजंभूमिरावपनंमहत्।।११।।कास्विदासीत्पूर्वचित्तिःकिंस्वि
दासीद्बृहद्वयः।।कास्विदासीत्पिलिप्पिला।कास्विदासीत्पिशंगिला।।१२।।
द्यौरासीत्पूर्वचित्तिरश्वआसीद्बृहद्वयः।।अविरासीत्पिलिप्पिलारात्रिरा
सीत्पिशंगिला।।१३।।वायुष्ट्वापचतैरवत्वसितग्रीवश्छागैः।।न्यग्रोधश्च
मसैःशल्मलिर्वृद्ध्या।।१४।।एषस्यराथ्योवृषापड्भिश्चतुर्भिरेदगन्।।ब्रह्मा
कृष्णश्चनोवतुनमोग्नये।।१५।।संशितोरश्मिनारथःसंशितोरश्मिना

न्यः॥सॐभिलितोऽश्वःप्रसुनात्रंग्नासोमपुरोगवः॥१६॥स्वयंवाजिंस्तन्वंकल्प
यस्वस्वयंयजस्वस्वयंजुषस्व॥महिमातेन्येननसन्नशे॥१७॥नवाउएतन्म्रि
यसेनरिष्यसिदेवाँ॥ऽइदेषिपथिभिःसुगेभिः॥यत्रासतेसुकृतोयत्रतेययुः
स्तत्रत्वादेवःसवितादधातु॥१८॥अग्निःपशुरासीत्तेनायजंतसऽएतंलो
कमजयद्यस्मिन्नग्निः॥सतेलोकोभविष्यतितंजेष्यसिपिबैताऽअपः॥वा
युःपशुरासीत्तेनायजंतसऽएतंलोकमजयद्यस्मिन्वायुः॥सतेलोकोभ
२१ विष्यतितंजेष्यसिपिबैताऽअपः॥सूर्यःपशुरासीत्तेनायजंतसऽएतंलोकं २१
मजयद्यस्मिन्सूर्यः॥सतेलोकोभविष्यतितंजेष्यसिपिबैताऽअपः॥१९॥
प्राणा२ प्राणायस्वाहापानायस्वाहाव्यानायस्वाहा॥अंबेऽअंबिकेऽबा

लिकेनमानयतिकश्चन॥ससस्त्यश्वकःसुभद्रिकांकांपीलवासिनीम्॥२०
गणानांत्वागणपतिꣳहवामहेप्रियाणांत्वाप्रियपतिꣳहवामहे॥निधी
नांत्वानिधिपतिꣳहवामहेवसोमम॥२१॥आहमजानिगर्भधमात्वमजासि
गर्भधम॥ताउभौचतुरःपदःसंप्रसारयाव॥स्वर्गेलोकेप्रोर्णुवाथांवृषावाजी
रेतोधारेतोदधातु॥२२॥उत्सक्थ्याऽअवगुदंधेहिसमंजिंचारयावृषन्॥य
स्त्रीणांजीवभोजनः॥२३॥यकासकौशकुंतिकाआहलगितिवंचति॥आहं
तिगभेपसोनिगल्गलीतिधारका॥२४॥यकोसकौशकुंतकःआहलगिति
वंचति॥विवक्षतःइवतेमुखमध्वर्योमानस्त्वमभिभाषथाः॥२५॥मातात्वेतेपि
ताचतेग्रंवृक्षस्यरोहतः॥प्रतिलामीतितेपितागभेमुष्टिमतꣳसयत्॥२६॥मा
४८

ताच्चतेपिताचतेग्रेवृक्षस्यक्रीळतः॥विवक्षतऽइवतेमुखंब्रह्मन्मात्वँवदोबहु॥२७
ऊर्ध्वामेनामुच्छ्रापयगिरौभारंहरन्निव॥अथास्यैमध्यमेधतांशीतेवाते
पुनन्निव॥२८॥ऊर्ध्वमेनमुच्छ्रयताद्गिरौभारंहरन्निव॥अथास्यमध्यमेजतु
शीतेवातेपुनन्निव॥२९॥यदस्याऽअंहुभेद्याः कृधुस्थूलमुपातसत्॥मुष्काऽ
इदस्याऽएजतोगोशफेशकुलाऽइव॥३०॥यद्देवासोललामगुंप्रविष्टीमिनमा
१० विषुः॥सक्थ्नादेदिश्यतेनारीसत्यस्याक्षिभुवोयथा॥३१॥यद्धरिणोयवमत्ति
नपुष्टंपशुमन्यते॥शूद्रायदर्यजारानपोषायधनायति॥३२॥यद्धरिणोयव १०
मत्तिनपुष्टंबहुमन्यते॥शूद्रोयदर्यायैजारोनपोषमनुमन्यते॥३३॥दधिक्रा
व्णोऽअकारिषंजिष्णोरश्वस्यवाजिनः॥सुरभिनोमुखाकरत्प्रणऽआयुं

षितामूर्द्ध्ना॥३४॥गायत्रीत्रिष्टुब्जगत्यनुष्टुप्पंक्त्यासह।बृहत्युष्णिहाककुप्सू
चीभिःशम्यंतुत्वा॥३५॥द्विपदायाःश्चतुष्पदास्त्रिपदायाश्चषट्पदाः॥विछंदायाश्च
सछंदाःसूचिभिःशम्यंतुत्वा॥३६॥महानाम्न्योरेवत्योविश्वाआशाःप्रभु
वरीः॥मैघीर्विद्युतोवाचःसूचीभिःशम्यंतुत्वा॥३७॥नार्यस्तेपत्न्योलोमवि
चिन्वंतुमनीषया॥देवानांपत्न्योदिशःसूचीभिःशम्यंतुत्वा॥३८॥रजताहरि
णीःसीसायुजोयुज्यंतेकर्मभिः॥अश्वस्यवाजिनस्त्वचिसिमाःशम्यंतुशम्यंतीः॥
३९॥कुविदंगयवमंतोयवंचिद्यथादांत्यनुपूर्वंवियूय।इहेहैषांकृणुहिभो
जनानियेबर्हिषोनमउक्तिंयजंति॥४०॥कस्त्वाछ्यतिकस्त्वाविशास्तिकस्ते
गात्राणिशम्यति।कउतेशमिताकविः॥४१॥ऋतवस्तऋतुथापर्वशमिता

रोविशासतु॥ संवत्सरस्यतेजसाशमीभिः शम्यंतुत्वा॥४२॥ अर्द्धमासाः परूंषिते

मासाः आछ्यंतुशम्यंतः॥ अहोरात्राणिमरुतोविलिष्टंसूदयंतुते॥४३॥ दै

व्याः अध्वर्यवस्त्वाछ्यंतुविचशासतु॥ गात्राणिपर्वशस्तेसिमाः कृण्वंतुशम्यं

तीः॥४४॥ द्यौस्तेपृथिव्यंतरिक्षंवायुःछिद्रंपृणातुते॥ सूर्यस्तेनक्षत्रैः सहलो

कंकृणोतुसाधुया॥४५॥ शंतेपरेभ्योगात्रेभ्यः शमस्त्ववरेभ्यः॥ शमस्थभ्यो

मज्जभ्यः शम्वस्तुतन्वैतव॥४६॥ कस्विदेकाकीचरतिकउस्विज्जायतेपुनः॥ २

२१ किंस्विद्धिमस्यभेषजंकिम्वावपनंमहत्॥४७॥ सूर्यएकाकीचरतिचंद्रमा

जायतेपुनः॥ अग्निर्हिमस्यभेषजंभूमिरावपनंमहत्॥४८॥ किंस्वित्सूर्य

समंज्योतिः किंसमुद्रसमंसरः॥ किंस्वित्पृथिव्यैवर्षीयः कस्यमात्रानवि

द्यते।।४९।।ब्रह्मसूर्यसमंज्योतिर्द्यौःसमुद्रसमꣳसरः।।इंद्रःपृथिव्यैवर्षीयान्गो।
स्तुमात्रानविद्यते।।५०।।पृच्छामित्वाचितयेदेवसखयदित्वमत्रमनसाजगंथ।
येषुविष्णुस्त्रिषुपदेष्वेष्टस्तेषुविश्वंभुवनमाविवेशा३।।५१।।अपितेषुत्रिषुपदेष्व
स्मियेषुविश्वंभुवनमाविवेश।।सद्यःपर्येमिपृथिवीमुतद्यामेकेनांगेनदिवोऽ
अस्यपृष्ठं।।५२।।केष्वंतःपुरुषआविवेश।।कान्यंतःपुरुषेऽअर्पितानि।एतद्ब्रह्म
न्नुपवल्हामसित्वाकिꣳस्विन्नःप्रतिवोचास्यत्र।।५३।।पंचस्वंतःपुरुषऽआवि
वेशतान्यंतःपुरुषेऽअर्पितानि।।एतत्त्वात्रप्रतिमन्वानोऽअस्मिनमायया।भवस्यु
त्तरोमत्।।५४।।कास्विदासीत्पूर्वचित्तिःकिꣳस्विदासीद्बृहद्वयः।।कास्विदासी
त्पिलिप्पिला।कास्विदासीत्पिशंगिला।।५५।।द्यौरासीत्पूर्वचित्तिरश्वऽआसीद्बृ

हृद्वयः॥ अविरासीत्पिलिप्पिला रात्रिरासीत्पिशंगिला॥५६॥ काऽईमरेपिशं
गिला काऽईं कुरूपिशंगिला॥ कईमास्कंदमर्षति कऽईं पथां विसर्पति॥५७॥
अजारे पिशंगिला श्वावित्कुरूपिशंगिला॥ शशऽआस्कंदमर्षत्यहिः पंथां
विसर्पति॥५८॥ कत्यस्य विष्ठाः कत्यक्षराणि कति होमासः कतिधा समिद्धः॥
यज्ञस्य त्वा विदथा पृच्छमत्र कति होतारऽऋतुशो यजंति॥५९॥ षडस्य वि
ष्ठाः शतमक्षराण्यशीतिर्होमाः समिधो ह तिस्रः॥ यज्ञस्य ते विदथा प्रब्रवी
३२ मि सप्त होतारऽऋतुशो यजंति॥६०॥ कोऽअस्य वेद भुवनस्य नाभिं को द्या ३२
वापृथिवीऽअंतरिक्षम्॥ कः सूर्यस्य वेद बृहतो जनित्रं को वेद चंद्रमसं
यतोजाः॥६१॥ वेदाहमस्य भुवनस्य नाभिं वेद द्यावापृथिवीऽअंतरिक्षम्॥

वेदसूर्यस्यबृहतोजनित्रमथोवेदचंद्रमसंयतोजाः॥६२॥पृच्छामित्वापरमंतं
पृथिव्याःपृच्छामियत्रभुवनस्यनाभिः॥पृच्छामित्वावृष्णोअश्वस्यरेतःपृच्छा
मिवाचःपरमंव्योम॥६३॥इयंवेदिःपरोअंतःपृथिव्याअयंयज्ञोभुवनस्यना
भिः॥अयꣳसोमोवृष्णोअश्वस्यरेतोब्रह्मायंवाचःपरमंव्योम॥६४॥सुभूःस्व
यंभूःप्रथमोन्तर्महत्यर्णवे॥दधेहगर्भमृत्वियंयतोजातःप्रजापतिः॥६५॥होता
यक्षत्प्रजापतिꣳसोमस्यमहिम्नः॥जुषतांपिबतुसोमꣳहोतर्यज॥६६॥प्रजाप
तेनत्वदेतान्यन्योविश्वारूपाणिपरिताबभूव॥यत्कामास्तेजुहुमस्तन्नोअस्तु
वयꣳस्यामपतयोरयीणाम्॥६७॥छ॥छ॥छ॥छ॥छ॥छ॥छ॥छ॥छ
स्थानानुवाकेषु॥छ॥एवंत्रविंशतितमोध्यायः॥छ॥हरिःॐ॥श्री॥अश्वस्तूपरोगोमृगस्तेप्राजा

पुस्याः कृष्णग्रीवः आग्नेयोरराटे। पुरस्तात्सारस्वती मेष्यधस्ताद्धन्वोः ॥१॥ आश्विना
अधोरामौ बाह्वोः सौमापौष्णः श्यामो नाभ्यां सौर्ययामौ श्वेतश्च कृष्णश्च पार्श्व
योः ॥२॥ त्वाष्ट्रौ लोमशसक्थौ सक्थ्योर्वायव्यः श्वेतः पुच्छ इंद्रायस्वपस्याय वेहद्वैष्ण
वो वामनः ॥ रोहितो धूम्ररोहितः कर्कंधुरोहितस्ते सौम्या बभ्रुररुणबभ्रुः शुकबभ्रु
स्ते वारुणाः ॥३॥ शितिरंध्रोन्यतः शितिरंध्रः समंतशितिरंध्रस्ते सावित्राः शितिबा
हुरन्यतः शितिबाहुः समंतशितिबाहुस्ते बार्हस्पत्याः ॥ पृषती क्षुद्रपृषती स्थूल
पृषती ता मैत्रावरुण्यः ॥४॥ शुद्धवालः सर्वशुद्धवालो मणिवालस्त आश्विनाः ॥
श्येतः श्येताक्षोरुणास्ते रुद्राय पशुपतये कर्णा यामाः ॥५॥ अवलिप्ता रौद्रा न
भोरूपाः पार्जन्याः ॥ पृश्निस्तिरश्चीनपृश्निरूर्ध्वपृश्निस्ते मारुताः ॥६॥ फल्गूर्लो

हितोर्णीपलक्षीताःसारस्वत्यः॥प्लीहाकर्णःशुंठाकर्णोध्यालोहकर्णस्तेत्वा
ष्ट्राः॥७॥कृष्णग्रीवःशितिकक्षोंजिसक्थस्तऐंद्राग्नाः॥कृष्णांजिरल्पांजि
र्महांजिस्तउषस्याः॥८॥शिल्पावैश्वदेव्योरोहिण्यस्त्र्यवयोवाचेविज्ञाता
अदित्यै॥सरूपाधात्रेवत्सतर्योदेवानांपत्नीभ्यः॥९॥कृष्णग्रीवाआग्नेयाः
शितिभ्रवोवसूनांरोहितारुद्राणां॥श्वेताऽअवरोकिणआदित्यानांन
भोरूपाःपार्जन्याः॥१०॥उन्नतऋषभोवामनस्तऐंद्रावैष्णवाऽउन्नतःशिति
बाहुःशितिपृष्ठस्तऐंद्राबार्हस्पत्याः॥शुकरूपावाजिनाःकल्माषाऽआग्नि
मारुताःश्यामाःपौष्णाः॥११॥एताऽऐंद्राग्नाद्विरूपाअग्नीषोमीयावाम
नाअनड्वाहआग्नावैष्णवाः॥वशामैत्रावरुण्योन्यतऽएन्योमैत्र्यः॥१२॥धू

ष्याग्रीवाऽआग्नेयाबभ्रवःसौम्याःश्वेतावायव्याऽअविज्ञाताऽअदित्यैसरूपा
धात्रेवत्सतर्योदेवानांपत्नीभ्यः॥१३॥कृष्णाभौमाधूम्राऽआंतरिक्षाबृहंतो
दिव्याः॥शबलावैद्युताःसिध्मास्तारकाः॥१४॥धूम्रान्वसंतायालभतेश्वे
तान्ग्रीष्मायकृष्णान्वर्षाभ्योरुणांछरदेपृषतोहेमंतायपिशंगांछिशि
राय॥१५॥त्र्यवयोगायत्र्यैपंचावयस्त्रिष्टुभेदित्यवाहोजगत्यैत्रिवत्साऽअ
नुष्टुभेतुर्यवाहउष्णिहे॥१६॥पष्ठवाहोविराजउक्षाणोबृहत्याऽऋषभाःक
कुभेऽनड्वाहःपंक्त्यैधेनवोतिछंदसे॥१७॥कृष्णग्रीवाऽआग्नेयाबभ्रवःसौ
म्याऽउपध्वस्ताःसावित्रावत्सतर्यःसारस्वत्यःश्यामाःपौष्णाः॥पृश्नयोमा
रुताबहुरूपावैश्वदेवावशाद्यावापृथिवीयाः॥१८॥उक्ताःसंचराऽएताऐन्द्रा

ग्नाः॥ कृष्णावारुणाः पृश्नयोमारुताः कायास्तूपराः॥१९॥ अग्नयेनीकवतेप्रथ
मजानालभतेमरुद्भ्यः सांतपनेभ्यः सवात्यान्मरुद्भ्योगृहमेधिभ्योबष्किहा
न्मरुद्भ्यः क्रीडिभ्यः संसृष्टान्मरुद्भ्यः स्वतवद्भ्योनुसृष्टान्॥२०॥ उक्ताः
संचराऽएताऽऐंद्राग्नाः॥ प्राशृंगामाहिंद्राबहुरूपावैश्वकर्मणाः॥२१॥ धूम्राब
भ्रुनीकाशाः पितृणांसोमवतांबभ्रवोधूम्रनीकाशाः पितृणांबर्हिषदां॥
कृष्णाबभ्रुनीकाशाः पितृणामग्निष्वात्तानांकृष्णाः पृषंतस्त्रैयंबकाः॥२२॥
उक्ताः संचराऽएताः शुनासीरीयाः॥ श्वेतावायव्याः श्वेताः सौर्याः॥२३॥ वसंता
यकपिंजलानालभतेग्रीष्मायकलविंकान्वर्षाभ्यस्तित्तिरीन्छरदेवर्तिकाः॥
हेमंतायककरान्छिशिरायविककरान्॥२४॥ समुद्रायशिशुमारानालभते

पर्जन्यायमंडूकानद्भ्योमत्स्यान्॥मित्रायकुलीपयान्वरुणायनाक्रान्॥२५॥सो
मायहंसानालभतेवायवेबलाकाइंद्राग्निभ्यांक्रुंचान्॥मित्रायमद्गून्वरुणाय
चक्रवाकान्॥२६॥अग्नयेकुटरूनालभतेवनस्पतिभ्यउलूका॥नग्नीषोमाभ्यां
चाषान्॥अश्विभ्यांमयूरान्मित्रावरुणाभ्यांकपोतान्॥२७॥सोमायलबानाल
भतेत्वष्ट्रेकौलीकान्गोषादीर्देवानांपत्नीभ्यः॥कुलीकादेवजामिभ्योग्नयेगृहप
तयेपारुष्णान्॥२८॥अन्हेपारावतानालभतेरात्र्यैसीचापूरहोरात्रयोःसंधि
भ्योजतूः॥मासेभ्योदात्यौहान्संवत्सरायमहतःसुपर्णान्॥२९॥भूम्याआखू
नालभतेंतरिक्षायपांक्त्रान्दिवेकशान्॥दिग्भ्योनकुलान्बभ्रुकानवांतरदि
शाभ्यः॥३०॥वसुभ्यऋश्यानालभतेरुद्रेभ्योरुरूनादित्येभ्योन्यंकून्॥वि

श्वेभ्यो देवेभ्यः पृषतान्त्साध्येभ्यः कुलुंगान् ॥२१॥ ईशानाय परस्वत ऽआलभते
मित्राय गौरान्वरुणाय महिषान् ॥ बृहस्पतये गवयाँ॥ स्त्वष्ट्र ऽउष्ट्रान् ॥२२॥ प्रजा
ञ्ह पतये पुरुषान्हस्तिन ऽआलभते वाचे प्लुषीन् ॥ चक्षुषे मशकाञ्छ्रोत्राय भृंगाः ॥
२३ ॥ प्रजापतये च वायवे च गोमृगो वरुणायारण्यो मेषो यमाय कृष्णो मनुष्यरा
जाय मर्कटः ॥ शार्दूलाय रोहिदृषभाय गवयी क्षिप्रश्येनाय वर्तिका नीलंगोः
कृमिः समुद्राय शिशुमारो हिमवते हस्ती ॥२४॥ मयुः प्राजापत्य ऽउलो हलि
क्ष्णो वृषदंशस्ते धात्रे दिशां कंको धुंक्षाग्नेयी ॥ कलविंको लोहिताहिः पु
ष्करसादस्ते त्वाष्ट्रा वाचे क्रुंचः ॥२५॥ सोमाय कुलुंग ऽआरण्योऽजो नकुलः शका
ते पौष्णाः क्रोष्टा मायोरिंद्रस्य गौरमृगः ॥ पिद्वो न्यंकुः कक्कटस्तेनुमत्यै प्रतिश्रुत्का ८

१६

यैचक्रवाकः॥२६॥सौरीबलाकाशार्गःसृजयःशयांडकस्तेमैत्राःसरस्वत्यैशारिः
पुरुषवाक्श्वाविद्भौमी॥शार्दूलोवृकःपृदाकुस्तेमन्यवेसरस्वतेशुकःपुरुषवाक्॥
२७॥सुपर्णःपार्जन्यआतिर्वाहसोदर्विदातेवायवेबृहस्पतयेवाचस्पतये
पैंगराजोलजःआंतरिक्षः॥प्लवोमद्गुर्मत्स्यस्तेनदीपतयेद्यावापृथिवीयःकू
र्मः॥२८॥पुरुषमृगश्चंद्रमसोगोधाकालकादार्वाघाटस्तेवनस्पतीनांकृक
वाकुःसावित्रोहंसोवातस्य॥नाक्रोमकरःकुलीपयस्तेकूपारस्यह्रियैश
ल्यकः॥२९॥एण्यह्नोमंडूकोमूषिकातित्तिरिस्तेसर्पाणांलोपाशआश्वि
नःकृष्णोरात्र्यै॥ऋक्षोजतूःसुषिलीकातइतरजनानांजहकावैष्णवी॥३०
अन्यवापोर्द्धमासानामृश्योमयूरःसुपर्णास्तेगंधर्वाणामपामुद्रोमासां

१६

कश्यपः ॥ रोहित्कुंडृणाचीगोलत्तिकातेप्सरसांमृत्यवेसितः ॥४१॥ वर्षाहूर्ऋ
तूनामाखुःकशोमांथालस्तेपितॄणांबलायाजगरोवसूनांकपिंजलः ॥ कपो
तउलूकःशशस्तेनिर्ऋत्यैवरुणायारण्योमेषः ॥४२॥ श्वित्रऽआदित्यानामु
ष्ट्रोघृणीवान्वार्ध्रीनसस्तेमत्याऽअरण्यायसृमरोरुरूरौद्रः ॥ क्वयिःकुट
रुर्दात्यौहस्तेवाजिनांकामायपिकः ॥४३॥ खड्गोवैश्वदेवश्वाकृष्णःकर्णोगर्द
भस्तरक्षुस्तेरक्षसामिंद्रायसूकरः ॥ सिंहोमारुतःकृकलासःपिप्पकाश
कुनिस्तेशरव्यायैविश्वेषांदेवानांपृषतः ॥४४॥ अष्टनुवाकेषुषडविंशतिमो
ध्यायः ॥२६॥ ॥२६॥ ॥२६॥ हरिः ॐ ॥ शादंदद्भिरवकांदंत
मूलैर्मृदंबर्स्वैस्तेगांदंष्ट्राभ्यांसरस्वत्याऽअग्रजिह्वंजिह्वायाऽउत्सादं।

अवक्रंदेनतालुवाजꣳहनुभ्यामपऽआस्येनवृषणमांडाभ्याम्॥१॥आदित्या
न्श्मश्रुभिःपंथानंभ्रूभ्यांद्यावापृथिवीवर्त्तोभ्यांविद्युतंकनीनकाभ्याम्॥शुक्ला
यस्वाहाकृष्णायस्वाहा।पार्याणिपक्ष्माण्यवार्याऽइक्षवोवार्याणिपक्ष्माणि
पार्याऽइक्षवः॥२॥वातंप्राणेनापानेननासिकेऽउपयाममधरेणौष्ठेनसदु
त्तरेण।प्रकाशेनांतरमनूकाशेनबाह्यंनिवेष्यंमूर्ध्नास्तनयित्नुंनिर्बाधेना

२७ शनिंमस्तिष्केणविद्युतंकनीनकाभ्याम्॥३॥कर्णाभ्याꣳश्रोत्रꣳश्रोत्रा २७

भ्यांकर्णौतेदनीमधरकंठेनापःशुष्ककंठेनचित्तंमन्याभिः॥अदितिꣳशी
र्ष्णानिर्ऋतिंनिर्जर्जल्पेनशीर्ष्णासंक्रोशैःप्राणान्रेष्माणꣳस्तुपेन॥४॥
मशकान्केशैरिंद्रꣳस्वपसावहेनबृहस्पतिꣳशकुनिसादेनकूर्मान्॥आ

फैराक्रमणꣳस्थूराभ्यामृक्षलाभिःकपिंजलान्॥५॥जवंजंघाभ्यामध्वानं
बाहुभ्यांजांबीलेनारण्यमग्निमतिरुग्भ्याम्॥पूषणंदोर्भ्यामश्विनावꣳ
साभ्याꣳरुद्रꣳरोराभ्याम्॥६॥अग्नेःपक्षतिर्वायोर्निपक्षतिरिन्द्रस्यतृतीया
पांचतुर्थी॥अदित्यैपंचमीन्द्राण्यैषष्ठीमरुताꣳसप्तमीबृहस्पतेरष्टमी॥
ऽअर्यम्णोनवमीधातुर्दशमीन्द्रस्यैकादशीवरुणस्यद्वादशीयमस्यत्रयो
दशी॥७॥इंद्राग्न्योःपक्षतिःसरस्वत्यैनिपक्षतिर्मित्रस्यतृतीयासोमस्य
चतुर्थी॥निर्ऋत्यैपंचम्यग्नीषोमयोःषष्ठीसर्पाणाꣳसप्तमीविष्णोरष्ट
मी॥पूष्णोनवमीत्वष्टुर्दशमीन्द्रस्यैकादशीवरुणस्यद्वादशीयम्यैत्रयोदशी॥
द्यावापृथिव्योर्दक्षिणंपार्श्वंविश्वेषांदेवानामुत्तरं॥८॥मरुताꣳस्कंधावि

येषांदेवानांप्रथमाकीकसारुद्राणांद्वितीयादित्यानांतृतीयावायोःपुछ
मग्नीषोमयोर्भासदौक्रुंचौश्रोणिभ्यामिंद्राबृहस्पतीऊरुभ्यांमित्रावरु
णाःअल्गाभ्यामाक्रमणंस्थूराभ्यांबलंकुष्ठाभ्यां॥९॥पूषणंवनिष्ठुनांधा
हीन्स्थूलगुदयासर्पान्गुदाभिर्विह्रुतःआंत्रैरपोवस्तिनावृषणमांडाभ्यांवा
जिनंशेपेनप्रजांरेतसाचाषान्पित्तेनप्रदरान्पायुनाकूश्मान्छकपिं
२८ डैः॥१०॥इंद्रस्यक्रोडोदित्यैपाजस्यंदिशांजत्रवोदित्यैभसत्जीमूतान्हृ २८
दयोपशेनांतरिक्षंपुरीतता॥११॥नभउदर्येणचक्रवाकौमतस्नाभ्यां
दिवंवृक्काभ्यांगिरीन्प्लाशिभिः॥उपलान्प्लीन्हावल्मीकान्क्लोमभिर्ग्लौभि
र्गुल्मान्हिराभिःस्रवंतीः॥ह्रदान्कुक्षिभ्यांसमुद्रमुदरेणवैश्वानरंभस्मना॥

१२॥विष्वंस्तिन्नाभ्याघृतंरसेनापोयूष्णामरीचीर्विप्रुड्भिर्नीहारमूष्मणा
शीनंवसयाप्रुष्वाःअश्रुभिः॥ह्रादुनीर्दूषीकाभिरस्नारक्षाऽसिचित्राण्यं
गैर्नक्षत्राणिरूपेणपृथिवींत्वचाजुंबकायस्वाहा॥१३॥हिरण्यगर्भःसमव
र्त्तताग्रेभूतस्यजातःपतिरेकआसीत्॥सदाधारपृथिवींद्यामुतेमांकस्मै
देवायहविषाविधेम॥१४॥यःप्राणतोनिमिषतोमहित्वैकऽइद्राजाजगतो
बभूव॥यईशेऽअस्यद्विपदश्चतुष्पदःकस्मैदेवायहविषाविधेम॥१५॥
यस्येमेहिमवंतोमहित्वायस्यसमुद्रंरसयासहाहुः॥यस्येमाःप्रदिशो
यस्यबाहूकस्मैदेवायहविषाविधेम॥१६॥यःआत्मदाबलदायस्यविश्वः
उपासतेप्रशिषंयस्यदेवाः॥यस्यछायामृतंयस्यमृत्युःकस्मैदेवायहविषा

विधेम॥१७॥६॥ आनोभद्राःक्रतवोयंतुविश्वतोदब्धासोऽअपरीतासउद्भिदः॥
देवानोयथासदमिद्वृधेऽअसन्नप्रायुवोरक्षितारोदिवेदिवे॥१८॥ देवानांभद्रा
सुमतिर्ऋजूयतांदेवानांरातिरभिनोनिवर्त्तताम्। देवानांसख्यमुपसे
दिमावयंदेवानऽआयुःप्रतिरंतुजीवसे॥१९॥ तान्पूर्वयानिविदाहूमहेवयंभ
गंमित्रमदितिंदक्षमस्रिधम्। अर्य्यमणंवरुणंसोममश्विनासरस्वतीनः

सुभगामयस्करत्॥२०॥ तन्नोवातोमयोभुवातुभेषजंतन्मातापृथिवीतत्पि

ताद्यौः॥ तद्ग्रावाणःसोमसुतोमयोभुवस्तदश्विनाशृणुतंधिष्ण्यायुवम्॥
२१॥ तमीशानंजगतस्तस्थुषस्पतिंधियंजिन्वमवसेहूमहेवयम्॥ पूषानोय
थावेदसामसद्वृधेरक्षितापायुरदब्धःस्वस्तये॥२२॥ स्वस्तिनऽइंद्रोवृद्धश्रवाः

स्वस्तिनः पूषा विश्ववेदाः ।। स्वस्तिनस्तार्क्ष्यो ऽअरिष्टनेमिः स्वस्तिनो बृहस्पतिर्द
धातु ।। ३ ।। पृषदश्वा मरुतः पृश्निमातरः शुभंयावानो विदथेषु जग्मयः ।। अग्नि
जिह्वा मनवः सूरचक्षसो विश्वेनो देवा ऽअवसागमन्निह ।। ४ ।। भद्रंकर्णेभिः शृ
णुयाम देवा भद्रं पश्येमाक्षभिर्यजत्राः ।। स्थिरैरंगैस्तुष्टुवांऽसस्तनूभिर्व्यशे
म देवहितं यदायुः ।। ५ ।। शतमिन्नुशरदो ऽअंतिदेवा यत्रानश्चक्राजरसं तनू
नां ।। पुत्रासो यत्र पितरो भवंति मानो मध्यारीरिषतायुर्गंतोः ।। ६ ।। अदितिर्द्यौ
रदितिरंतरिक्षमदितिर्माता स पिता स पुत्रः ।। विश्वेदेवा ऽअदितिः पंचजनाः
ऽअदितिर्जातमदितिर्जनित्वं ।। ७ ।। मानो मित्रो वरुणो ऽअर्यमायुरिंद्र ऽऋभु
क्षा मरुतः परीख्यन् ।। यद्वाजिनो देवजातस्य सप्तेः प्रवक्ष्यामो विदथे वीर्याणि ।।

२८॥यन्निर्णिजारेक्णसाप्रावृतस्यरातिंगृभीतांमुखतोनयंति॥सुप्राङ्जो
मेम्यद्विश्वरूपःइंद्रापूष्णोःप्रियमप्येतिपाथः॥२९॥एषछागःपुरोअ
श्वेनवाजिनापूष्णोभागोनीयतेविश्वदेव्यः॥अभिप्रियंयत्पुरोळाशमर्वता
त्वष्टेदेनंसौश्रवसायजिन्वति॥३०॥यद्धविष्यमृतुशोदेवयानंत्रिर्मानुषाः
पर्यश्वन्नयंति॥अत्रापूष्णःप्रथमोभागएतियज्ञंदेवेभ्यःप्रतिवेदयन्नजः॥
३१॥होताध्वर्युरावयाअग्निमिंधोग्रावग्राभउतशंस्तासुविप्रः॥तेनयज्ञे
नस्वरंकृतेनस्विष्टेनवक्षणाआपृणध्वम्॥३२॥यूपव्रस्काउतयेयूपवाहाः
श्चषालंयेअश्वयूपायतक्षति॥येचार्वतेपचनंसंभरंत्युतोतेषामभिगू
र्तिर्नइन्वतु॥३३॥उपप्रागात्सुमन्मेधायिमन्मदेवानामाशाउपवीतपृष्ठः॥

अन्वेनं विप्रा ऽऋषयो मदंति देवानां पुष्टे चकृमा सुबंधुम् ।।२४।। यद्वाजिनो दाम
संदानमर्वतो या शीर्षण्या रशना रज्जुरस्य । यद्वा घास्य प्रभृतमास्ये तृणँ स
र्वा ता ते ऽअपि देवेष्वस्तु ।।२५।। यदश्वस्य क्रविषो मक्षिकाश यद्वा स्वरौ स्वधि
तौ रिप्तमस्ति । यद्धस्तयोः शमितुर्यन्नखेषु सर्वा ता ते ऽअपि देवेष्वस्तु ।।२६।।
यदूवध्यमुदरस्यापवाति य ऽआमस्य क्रविषो गंधो ऽअस्ति । सुकृता तच्छमि
तारः कृण्वंतूत मेधँ शृतपाकं पचंतु ।।२७।। यत्ते गात्रादग्निना पच्यमाना
दभि शूलं निहतस्यावधावति । मा तद्भूम्यामाश्रिषन्मा तृणेषु देवेभ्यस्तदु
स्यो भ्यौं भ्यौ रातमस्तु ।।२८।। ये वाजिनं परिपश्यंति पक्वं य ऽईमाहुः सुरभिर्निर्हरे
ति । ये चार्वतो मांसभिक्षामुपासत ऽउतो तेषामभिगूर्तिर्नः ऽइन्वतु ।।२९।।

यन्नीक्षणम्मांऽस्पचंन्याउखायायापात्राणियूष्णः। आसेचनानि। ऊष्मण्या
पिधानाचरूणामंकाः सूनाः परिभूषंत्यश्वम्॥४०॥ मात्वाग्निर्ध्वनयीद्धूम
गंधिर्मोखाभ्राजंत्यभिविक्तजघ्रिः॥ इष्टंवीतमभिगूर्त्तंवषट्कृतंतंदेवासः
प्रतिगृभ्णंत्यश्वम्॥४१॥ निक्रमणंनिषदनंविवर्त्तनंयच्चपड्बीशमर्वतः॥
यच्चपपौयच्चघासिंजघाससर्वातातेऽपिदेवेष्वस्तु॥४२॥ यदश्वायवा ४१
४१ सउपस्तृणंत्यधीवासंयाहिरण्यान्यस्मै। संदानमर्वंतंपड्बीशंप्रियादे
वेष्वायामयंति॥४३॥ इमानुकंभुवनासीषधामेन्द्रश्चविश्वेचदेवाः॥ आ
दित्यैरिंद्रःसगणोमरुद्भिरस्मभ्यंभेषजाकरत्। यज्ञंचनस्तन्वंचप्रजांचा
दित्यैरिंद्रःसहसीषधाति॥४४॥ अग्नेत्वन्नोऽअंतमउतत्राताशिवोभवावरूथ्यः॥

वसुरग्निर्वसुश्रवाः ॥ अच्छानक्षि द्युमत्तमꣳ रयिंदाः ॥ तं त्वा शोचिष्ठ दीदिवः सुम्नाय
नूनमीमहे सखिभ्यः ॥४५॥७॥ इति संहितापाठे सप्तविंशतिमोध्यायः ॥२५॥७॥
हरिः ॐ ॥ शं मे ॥ अग्निश्च पृथिवी च सन्नते ते मे सन्नमतामदो वायुश्चान्तरिक्षं च स
न्नते ते मे सन्नमतामदः ॥ आदित्यश्च द्यौश्च सन्नते ते मे सन्नमतामदः ॥ आपश्च वरुण
श्च सन्नते ते मे सन्नमतामदः ॥ सप्त सꣳसदो अष्टमी भूतसाधनी ॥१॥ सकामाꣳ
अध्वनस्कुरु संज्ञानमस्तु मेमुना ॥ यथेमां वाचं कल्याणीमावदानि जनेभ्यः ॥२
ब्रह्मराजन्याभ्याꣳ शूद्राय चार्याय च स्वाय चारणाय च ॥ प्रियो देवानां दक्षि
णायै दातुरिह भूयासमयं मे कामः समृध्यतामुप मादो नमतु ॥२॥ बृहस्पते
अति यदर्यो अर्हाद्द्युमद्विभाति क्रतुमज्जनेषु ॥ यद्दीदयच्छवस ऋतप्रजात त

दस्मासु द्रविणं धेहि चित्रम् ॥ उपयामगृहीतोसि बृहस्पतये त्वैष ते योनिर्बृ
ते हस्पतये त्वा ॥४॥ इन्द्र गोमन्निहायाहि पिबा सोमं शतक्रतो ॥ विद्यद्भिर्ग्राव
भिः सुतम् ॥ उपयामगृहीतोसीन्द्राय त्वा गोमत एष ते योनिरिन्द्राय त्वा गोम
ते ॥५॥ ऋतावानं वैश्वानरमृतस्य ज्योतिषस्पतिम् ॥ अजस्रं घर्म्ममीमहे ॥
४२ उपयामगृहीतोसि वैश्वानराय त्वैष ते योनिर्वैश्वानराय त्वा ॥६॥ वैश्वानरऋ ४२
तवामहे ऋतस्य ज्योतिषस्पतिम् ॥ अजस्रं घर्म्ममीमहे ॥ उपयामगृहीतोसि
वैश्वानराय त्वैष ते योनिर्वैश्वानराय त्वा ॥७॥ वैश्वानरो न ऊतय आप्रया
तु परावतः ॥ अग्निरुक्थेन वाहसा ॥ उपयामगृहीतोसि वैश्वानराय त्वैष ते
योनिर्वैश्वानराय त्वा ॥८॥ वैश्वानरस्य सुमतौ स्याम राजा हि कं भुवनानामभि

श्रीः ॥ इतोजातोविश्वमिदंविचष्टेवैश्वानरोयततेसूर्येण ॥ उपयामगृहीतोसि
वैश्वानरायत्वैषतेयोनिर्वैश्वानरायत्वा ॥ ८ ॥ मरुत्वां॥ इंद्रवृषभोरणायपिबासो
ममनुष्वधंमदाय ॥ आसिंचस्वजठरेमध्वऊर्मिंत्वꣳराजासिप्रतिपत्सुता
य त्वा नां ॥ १० ॥ उपयामगृहीतोसींद्रायमरुत्वतएषतेयोनिरिंद्रायत्वामरुत्वते ॥ १० ॥
महांइंद्रोवज्रहस्तःषोळशीशर्मयच्छतु ॥ हंतुपाप्मानंयोस्मान्द्वेष्टि ॥ उपयाम
गृहीतोसींद्रायत्वाषोळशिनएषतेयोनिरिंद्रायत्वाषोळशिने ॥ ११ ॥ अ
ग्निरृषिःपवमानःपांचजन्यःपुरोहितः ॥ तमीमहेमहागयम् ॥ १२ ॥ अ
नुवीरैरनुपुष्यास्मगोभिरन्वश्वैरनुसर्वेणपुष्टैः ॥ अनुद्विपदानुचतुष्प
दावयंदेवानोयज्ञमृतुथानयंतु ॥ १२ ॥ अग्नेनोगोत्रासदृंहिगोपतेगाःसमस्मा

४२ ध्ये भ्यं खनयो यंतु वाजाः॥ दिवस्था अग्निर्वृषभस्तस्य शुष्मोऽस्मभ्यं सुमघव
न्बोधिगोरुः॥३४॥६७॥ इति संहितापाठे अष्टविंशतितमोध्यायः॥२८॥६७॥
हरिः ॐ ॥ समास्त्वाग्न ऋतवो वर्द्धयंतु संवत्सरा ऋषयो यानि सत्या॥
संदिव्येन दीदिहि रोचनेन विश्वा आभाहि प्रदिशश्चतस्रः॥१॥ सं
चेध्यस्वाग्ने प्र च वर्धयेनमुच्चतिष्ठ महते सौभगाय॥ मा ते रिषन्नुप
सत्तारोऽअग्ने ब्रह्माणस्ते यशसः संतु मान्ये॥२॥ त्वामग्ने वृणते ब्रा ४२
ह्मणा इमे शिवो अग्ने संवरणे भवा नः॥ सपत्नहाग्ने अभिमातिजि
द्भव स्वे गये जागृह्यप्रयुच्छन्॥३॥ इहैवाग्ने अधि धारया रयिं मा त्वा नि
क्रन्पूर्वचित्ता निकारिणः॥ क्षत्रमग्ने सुयममस्तु तुभ्यमुपसत्ता वर्द्धतां ते

अनिष्टृतः॥४॥ क्षत्रेणाग्ने स्वायुः सꣳरभस्व मित्रेणाग्ने मित्रधेये यतस्व॥ स
जातानांम मध्यमस्था॥ एधि राज्ञामग्ने विहव्यो दीदिहीह॥५॥ अति निहो ऽ अति
स्रिधोत्यचित्तिमत्यरातिमग्ने॥ विश्वाह्यग्ने दुरिता सहस्वाथास्मभ्यꣳसहवी
रꣳरयिं दाः॥६॥ अनाधृष्यो जातवेदा अनिष्टृतो विराडग्ने क्षत्रभृद्दीदिहीह॥
विश्वा ऽ आशाः प्रमुंचन्मानुषीर्भियः शिवेभिरद्य परिपाहि नो वृधे॥७॥ बृह
सꣳ स्पते सवितर्बोधयैनꣳसꣳशितं चित्संतराꣳशिशाधि॥ वर्द्धयैनं महते सौ
भगाय विश्व ऽ एनमनुमदंतु देवाः॥८॥ अमुत्रभूयादध यद्यमस्य बृहस्पतेः
अभिशस्तेरमुंचः॥ प्रत्यौहतामश्विना मृत्युमस्माद्देवानामग्ने भिषजा श
चीभिः॥ उद्वयं तमसस्परि स्वः पश्यंत उत्तरं॥ देवं देवत्रा सूर्यमगन्म ज्योतिरु

त्समम्॥१०॥ऊर्ध्वाऽअस्यसमिधोभवंत्यूर्ध्वाशुक्राशोचीᳪष्यग्नेः॥द्युमत्तमासु
प्रतीकस्यसूनोः॥११॥तनूनपादसुरोविश्ववेदादेवोदेवेषुदेवः॥पथोऽअन
क्तुमध्वाघृतेन॥१२॥मध्वायज्ञंनक्षसेप्रीणानोनराशᳪसोऽअग्ने॥सुकृद्दे
वःसविताविश्ववारः॥१३॥अच्छायमेतिशवसाघृतेनेळानोवह्निर्नमसा॥अ
ग्निᳪस्रुचोऽअध्वरेषुप्रयक्षु॥१४॥सयक्षदस्यमहिमानमग्नेःसईमंद्रासुप्र
यसः॥वसुश्चेतिष्ठोवसुधातमश्च॥१५॥द्वारोदेवीरन्वस्यविश्वेव्रताददंतेऽ॥
अग्नेः॥उरुव्यचसोधाम्नापत्यमानाः॥१६॥तेऽअस्ययोषणेदिव्येनयोनाऽ
उषासानक्ता॥इमंयज्ञमवतामध्वरंनः॥१७॥दैव्याहोतारा ऊर्ध्वमध्वरंनो
ग्नेर्जिह्वामभिगृणीतं॥कृणुतंनःस्विष्टिम्॥१८॥तिस्रोदेवीर्बर्हिरेदᳪस

दंतिळासरस्वतीभारती।।महीगृणाना।।१९।।तन्नस्तुरीपमद्भुतंपुरुक्षुत्वष्टासु
वीर्यम्।।रायस्पोषंविष्यतुनाभिमस्मे।।२०।।वनस्पतेवसृजाररराणस्त्मना।
देवेषु।।अग्निर्हव्यंशमितासूदयाति।।२१।।अग्नेस्वाहाकृणुहिजातवेद
इंद्रायहव्यम्।।विश्वेदेवाहविरिदंजुषंताम्।।२२।।पीवोअन्नारयिवृधः
सुमेधाःश्वेतःसिषक्तिनियुतामभिश्रीः।।तेवायवेसमनसोवितस्थुर्वि
श्वेन्नरःस्वपत्यानिचक्रुः।।२३।।रायेनुयंजज्ञतूरोदसीमेरायेदेवीधिष
णाधातिदेवं।।अधवायुन्नियुतःसश्चतस्वाउतश्वेतंवसुधितिंनिरे
के।।२४।।वायुरग्रेगायज्ञप्रीःसाकंगन्मनसायज्ञम्।।शिवोनियुद्भिःशि
वाभिः।।२५।।प्रयाभिर्यासिदाश्वांसमच्छानियुद्भिर्वायविष्टयेदुरोणे।

४५ निनोरयिंसुभोजसंयुवस्वनिवीरंगव्यमश्व्यंचराधः॥२६॥वायोयेतेसह
स्त्रिणोरथासस्तेभिरागहि॥नियुत्वान्सोमपीतये॥२७॥एकयाचदशभि
श्चस्वभूतेद्वाभ्यामिष्टयेविंशतीच॥तिसृभिश्चवहसेत्रिंशताचनि
युद्भिर्वायइहताविमुंच॥२८॥नियुत्वान्वायऽआगह्ययंशुक्रोऽअयामिते॥
गंतासिसुन्वतोगृहं॥२९॥वायोशुक्रोऽअयामितेमध्वोऽअग्रंदिविष्टिषु॥
आयाहिसोमपीतयेस्पार्हौदेवनियुत्वता॥३०॥आनोनियुद्भिःशतिनी ४५
भिरध्वरंसहस्रिणीभिरुपयाहियज्ञं॥वायोऽअस्मिन्सवनेमादयस्व
यूयंपातस्वस्तिभिःसदानः॥३१॥तववायऋतस्पतेत्वष्टुर्जामातरद्भुत॥
अवांस्यावृणीमहे॥३२॥हिरण्यगर्भऽइत्येषः॥येनद्यौरुग्रापृथिवीचदृ

र

ळ्हायेनस्वस्तभितंयेननाकः।।योऽअंतरिक्षेरजसोविमानः।कस्मैदेवायह
विषाविधेम।।२३।।यंक्रंदसीऽअवसातस्तभानेअभ्यैक्षेतांमनसारेजमा
ने।।यत्राधिसूरउदितोविभातिकस्मैदेवायहविषाविधेम।।२४।।आपो
हयद्बृहतीर्विश्वमायन्गर्भंदधानाजनयंतीरग्निम्।ततोदेवानांऽसम
वर्त्ततासुरेकःकस्मैदेवायहविषाविधेम।।२५।।यश्चिदापोमहिनापर्य्य
पश्यद्दक्षंदधानाजनयंतीर्यज्ञम्।योदेवेष्वधिदेवऽए कऽआसीत्कस्मै
देवायहविषाविधेम।।२६।।मानोहिंसीज्जनिता।यःपृथिव्यायोवादिव
ंसत्यधर्म्माजजान।।यश्चापश्चंद्राबृहतीर्जजानकस्मैदेवायहविषा
विधेम।।२७।।प्रजापतेनत्वदेतान्यन्योविश्वाजातानिपरिताबभूवायत्का

मास्सेडुहुमस्तन्नोः अस्तवयं स्यामपतयोरयीणाम्॥ ३८॥ अग्नआ
यूंषिपवसः आसुवोर्जमिषंचनः॥ आरेबाधस्वदुच्छुनाम्॥ ३९॥ अग्ने
पवस्वस्वपाः अस्मेवर्च्चः सुवीर्यम्॥ दधद्रयिम्मयिपोषम्॥ ४०॥ अग्नि
रृषिः पवमानः पांचजन्यः पुरोहितः॥ तमीमहेमहागयम्॥ ४१॥ अभित्वा
शूरनोनुमोदुग्धाइवधेनवः॥ ईशानमस्यजगतः स्वर्दृशमीशानमिन्द्र
तस्थुषः॥ ४२॥ नत्वावाँ अन्योदिव्योनपार्थिवोनजातोनजनिष्यते॥
अश्वायंतोमघवन्निंद्रवाजिनोगव्यंतस्त्वाहवामहे॥ ४३॥ त्वामिद्धिहवा
महेसातौवाजस्यकारवः॥ त्वांवृत्रेष्विंद्रसत्पतिन्नरस्त्वांकाष्ठास्वर्वतः॥ ४४
सत्वन्नश्चित्रवज्रहस्तधृष्णुयामहस्तवानोअद्रिवः॥ गामश्वंरथ्यमिं

न्द्रसंकिरसत्राबाजन्नजिग्युषे॥४५॥ कयानश्चित्रऽआभुवदूतीसदावृधःस
खा॥ कयाशचिष्ठयावृता॥४६॥ कस्त्वासत्योमदानाम्मꣳहिष्ठोमत्सदन्धसः॥
दृळ्हाचिदारुजेवसु॥४७॥ अभीषुणःसखीनामविताजरितॄणाम्॥ शतंभ
वास्यूतये॥४८॥ यज्ञायज्ञावोऽअग्नयेगिरागिराचदक्षसे॥ प्रप्रवयममृतंजा
तवेदसंप्रियंमित्रन्नशꣳसिषम्॥४९॥ ऊर्जोनपातꣳसहिनायमस्मयुर्दा
शेमहव्यदातये॥ भुवद्वाजेष्वविताभुवद्वृधऽउतत्रातातनूनाम्॥५०॥ संवत्स
रोसिपरिवत्सरोऽसीदावत्सरोऽसीद्वत्सरोऽसि॥ वत्सरोऽसि॥ उषसस्तेकल्पंता
महोरात्रास्तेकल्पंतामर्द्धमासास्तेकल्पंतांमासास्तेकल्पंतामृतवस्तेकल्पंता
ꣳसंवत्सरस्तेकल्पताम्॥५१॥ प्रेत्याऽएत्यैसंचांचप्रचसारय॥ सुपर्णचिदसि

तयादिवनयांगिरस्वध्रुवःसीद॥५२॥इतिएकोनत्रिंशतिमोध्यायः॥२९॥८७॥
॥८७॥ ॥८७॥ ॥८७॥हरिःॐ॥ ३म्॥होतायक्षत्समिधेन्द्रमिळस्पदेनाभा
पृथिव्याअधि॥दिवोवर्ष्मन्त्समिध्यत॥ओजिष्ठश्चर्षणीसहांवेत्वाज्यस्यहो
तर्यज॥१॥होतायक्षत्तनूनपातमूतिभिर्जेतारमपराजितम्॥इन्द्रंदेवं
४७ स्वर्विदंपथिभिर्मधुमत्तमैर्नराशंसेनतेजसावेत्वाज्यस्यहोतर्यज॥२॥ ४७
होतायक्षदिळाभिरिंद्रमीळितमाजुह्वानममर्त्यम्॥देवोदेवैःसवीर्योव
स्प ज्रहस्तःपुरंदरोवेत्वाज्यस्यहोतर्यज॥३॥होतायक्षद्बर्हिषीन्द्रंनिषद्वरंवृषभ
न्नर्यापसम्॥वसुभीरुद्रैरादित्यैःसयुग्भिर्बर्हिरासदद्वेत्वाज्यस्यहोतर्यज॥
४॥होतायक्षदोजोनवीर्यंसहोद्वारइन्द्रमवर्धयन्॥सुप्रायणा॥अस्मिन्न

ज्ञेविश्रयंतामृतावृधोद्वारइंद्रायमीढुषेव्यंत्वाज्यस्यहोतर्यज॥५॥होताय
क्षदुषेइंद्रस्यधेनूसुदुघेमातरामही॥सवातरौनतेजसावत्समिंद्रमवर्द्धतांवीता
माज्यस्यहोतर्यज॥६॥होतायक्षद्दैव्याहोताराभिषजासखायाहविषेंद्रंभिषज्य
तः॥कवीदेवौप्रचेतसाइंद्रायधत्तइंद्रियंवीतामाज्यस्यहोतर्यज॥७॥होताय
क्षत्तिस्रोदेवीर्नभेषजंत्रयस्त्रिधातवोपसःइडासरस्वतीभारतीमहीः॥इंद्रप
त्नीर्हविष्मतीर्व्यंत्वाज्यस्यहोतर्यज॥८॥होतायक्षत्त्वष्टारमिंद्रंदेवंभिषजंसुय
जंघृतश्रियं॥पुरुरूपंसुरेतसंमघोनमिंद्रायत्वष्टादधदिंद्रियाणिवेत्वाज्य
स्यहोतर्यज॥९॥होतायक्षद्वनस्पतिंशमितारंशतक्रतुंधियोजोष्टारमिंद्रि
यम्॥मध्वासमंजन्पथिभिःसुगेभिःस्वदातियज्ञंमधुनाघृतेनवेत्वाज्यस्यहोतर्यज॥१०॥

होतायक्षदिन्द्रꣳस्वाहाज्यस्यस्वाहामेदसस्वाहास्तोकानाꣳस्वाहास्वाहाकृती
नाꣳस्वाहाहव्यसूक्तीनां॥स्वाहादेवाऽआज्यपाजुषाणाऽइन्द्रऽआज्यस्यव्यंतु
होतर्यज॥११॥देवंबर्हिरिन्द्रꣳसुदेवंदेवैर्वीरवत्स्तीर्णंवेद्यामवर्द्धयत्॥वस्तोर्वृतं
प्राक्तोर्भृतꣳरायाबर्हिष्मतोत्यगाद्वसुवनेवसुधेयस्यवेतुयज॥१२॥देवीर्द्वारऽ
इन्द्रꣳसंघातेवीड्वीर्यामन्नवर्द्धयन्॥आवत्सेनतरुणेनकुमारेणचमीवतापार्वा
णꣳरेणुककाटन्नुदंतांवसुवनेवसुधेयस्यव्यंतुयज॥१३॥देवीउषासानक्तेंद्रं
यज्ञेप्रयत्यह्वेताम्॥दैवीर्विशःप्रायासिष्टꣳसुप्रीतेसुधितेवसुवनेवसुधेयस्य
वीतांयज॥१४॥देवीजोष्ट्रीवसुधितीदेवमिंद्रमवर्द्धताम्॥अयाव्यन्याघाद्वेषाꣳ
स्यान्यावक्षद्वसुवार्याणियजमानायशिक्षितेवसुवनेवसुधेयस्यवीतांयज॥१५॥

देवीऊर्ज्जाहुतीदुघेसुदुघेपयसेंद्रमवर्द्धतां ।। इषमूर्ज्जमन्यावक्षत्सग्धिंसपीति
मन्यानवेनपूर्वंदयमानेपुराणेननवमधातामूर्ज्जमूर्ज्जाहुतीऊर्ज्जयमानेवसुवा
र्याणियजमानायशिक्षितेवसुवनेवसुधेयस्यवीतांयज ।।३६।। देवादैव्याहोतारादे
वमिंद्रमवर्द्धतां ।। हताघशंसाऽआभार्ष्टांवसुवार्याणियजमानायशिक्षितौ
वसुवनेवसुधेयस्यवीतांयज ।।३७।। देवीस्तिस्रस्तिस्रोदेवीःपतिमिंद्रमवर्द्धयन् ।।
अस्पृक्षद्भारतीदिवंरुद्रैर्यज्ञंसरस्वतीळावसुमतीगृहान्वसुवनेवसुधे
यस्यव्यंतुयज ।।३८।। देवऽइंद्रोनराशंसस्त्रिवरूथस्त्रिबंधुरोदेवमिंद्रमवर्द्ध
यत् ।। शतेनशितिपृष्ठानामाहितःसहस्रेणप्रवर्त्ततेमित्रावरुणेदस्यहोत्र
मर्हतोबृहस्पतिस्तोत्रमश्विनाध्वर्यवंवसुवनेवसुधेयस्यवेतुयज ।।३९।। देवो

देवैर्वनस्पतिर्हिरण्यपर्णोमधुशाखःसुपिप्पलोदेवमिंद्रमवर्द्धयत्।दिवमग्रेणा
स्पृक्षदांतरिक्षंपृथिवीमदृꣳहीद्वसुवनेवसुधेयस्यवेतुयज॥२०॥देवंबर्हिर्वारि
तीनांदेवमिंद्रमवर्द्धयत्।स्वासस्थमिंद्रेणासन्नमन्याबर्हीꣳष्यभ्यभूद्वसुवने
वसुधेयस्यवेतुयज॥२१॥देवोअग्निःस्विष्टकृद्देवमिंद्रमवर्द्धयत्।स्विष्टंकुर्व
न्स्विष्टकृत्स्विष्टमद्यकरोतुनोवसुवनेवसुधेयस्यवेतुयज॥२२॥अग्निमद्यहो
तारमवृणीतायंयजमानःपचन्पक्तीःपचन्पुरोडाशंबध्नन्निंद्रायछागम्।
सूपस्थाअद्यदेवोवनस्पतिरभवदिंद्रायछागेन।अघत्तंमेदस्तःप्रतिपच
ताग्रभीदवीवृधत्पुरोडाशेन।त्वामद्यऋषे।७॥२८॥४८॥होतायक्षत्सुस
मिधानंमहद्यशःसुसमिद्धंवरेण्यमग्निमिंद्रंवयोधसं।गायत्रींछंदइंद्रियंत्र्य

विंगांवयोदधद्वेत्वाज्यस्यहोतर्यज॥२४॥होतायक्षत्तनूनपातमुद्भिदंयंगर्भमदि
तिर्दधेशुचिमिंद्रंवयोधसं॥उष्णिहंछंदइंद्रियंदित्यवाहंगांवयोदधद्वेत्वाज्यस्य
होतर्यज॥२५॥होतायक्षदीळेन्यमीळितंवृत्रहंतमामिळाभिरीड्यंसहःसोममिं
द्रंवयोधसम्॥अनुष्टुभंछंदइंद्रियंपंचाविंगांवयोदधद्वेत्वाज्यस्यहोतर्यज॥२६॥
होतायक्षत्सुबर्हिषंपूषण्वंतममर्त्यंसीदंतंबर्हिषि प्रियेमृतेंद्रंवयोधसं॥
ज्यो बृहतींछंदइंद्रियंत्रिवत्संगांवयोदधद्वेत्वास्यहोतर्यज॥२७॥होतायक्षद्व्यच
स्वतीःसुप्रायणाऋतावृधोद्वारोदेवीर्हिरण्ययीर्ब्रह्माणमिंद्रंवयोधसम्॥
पंक्तिंछंदइहेंद्रियंतुर्यवाहंगांवयोदधद्वेत्वाज्यस्यहोतर्यज॥२८॥होतायक्ष
त्सुपेशसासुशिल्पेबृहतीउभेनक्तोषासानदर्शतेविश्वमिंद्रंवयोधसम्॥२९॥

त्रिष्टुभंछंदऽइहेंद्रियंपष्ठवाहंगांवयोदधद्वीतामाज्यस्यहोतर्यज॥२९॥होताय
क्षत्प्रचेतसादेवानामुत्तमंयशोहोतारादैव्याकवीसयुजेंद्रंवयोधसम्॥जग
तींछंदऽइंद्रियमनड्वाहंगांवयोदधद्वीतामाज्यस्यहोतर्यज॥३०॥होतायक्ष
त्पेशस्वतीस्तिस्रोदेवीर्हिरण्ययीर्भारतीर्बृहतीर्महीःपतिमिंद्रंवयोधसं॥
विराजंछंदऽइहेंद्रियंधेनुंगान्नवयोदधद्व्यंत्वाज्यस्यहोतर्यज॥३१॥होता
यक्षत्सुरेतसंत्वष्टारंपुष्टिवर्द्धनꣳरूपाणिबिभ्रतंपृथक्पुष्टिमिंद्रंवयोधसं॥
द्विपदंछंदऽइंद्रियमुक्षाणंगान्नवयोदधद्वेत्वाज्यस्यहोतर्यज॥३२॥होता
यक्षद्वनस्पतिꣳशमितारꣳशतक्रतुꣳहिरण्यपर्णमुक्थिनꣳरशनांबिभ्र

नंवशिंभगमिन्द्रंवयोधसम्।ककुभंछंदऽइहेन्द्रियंवशांवेहतंगांवयोद
धद्वेत्वाज्यस्यहोतर्यज।।२३।।होतायक्षत्स्वाहाकृतीरग्निंगृहपतिंपृथग्वरु
णंभेषजंकविंक्षत्रमिंद्रंवयोधसम्।अतिछंदसंछंदऽइंद्रियंबृहदृषभंगां
वयोदधद्व्यंत्वाज्यस्यहोतर्यज।।२४।।देवंबर्हिर्वयोधसंदेवमिंद्रमवर्द्धय
त्।गायत्र्याछंदसेंद्रियंचक्षुरिंद्रेवयोदधद्वसुवनेवसुधेयस्यवेतुयज।।
२५।।देवीर्द्वारोवयोधसंशुचिमिंद्रमवर्द्धयन्।उष्णिहाछंदसेंद्रियंप्राण
मिंद्रेवयोदधद्वसुवनेवसुधेयस्यव्यंतुयज।।२६।।देवीउषासानक्तादेव
मिन्द्रंवयोधसंदेवीदेवमवर्द्धतां।।अनुष्टुभाछंदसेंद्रियंबलमिंद्रेवयोदध
द्वसुवनेवसुधेयस्यवीतांयज।।२७।।देवीजोष्ट्रीवसुधितीदेवमिंद्रंवयोध

संदेवीदेवमवर्द्धतां॥बृहत्याछंदसेंद्रियंश्रोत्रमिंद्रेवयोदधद्वसुवनेवसुधे
यस्यवीतांयज॥३८॥देवीऊर्जाहुतीदुघेसुदुघेपयसेंद्रंवयोधसंदेवीदेवम
वर्द्धतां॥पंक्त्याछंदसेंद्रियंशुक्रमिंद्रेवयोदधद्वसुवनेवसुधेयस्यवीतां
५१ यज॥३९॥देवादैव्याहोतारादेवमिंद्रंवयोधसंदेवौदेवमवर्द्धतां॥त्रिष्टुभा
छंदसेंद्रियंत्विषिमिंद्रेवयोदधद्वसुवनेवसुधेयस्यवीतांयज॥४०॥देवीस्ति
स्रस्तिस्रोदेवीर्वयोधसंपतिमिंद्रमवर्द्धयन्॥जगत्याछंदसेंद्रियंशूषमिंद्रे ५१
वयोदधद्वसुवनेवसुधेयस्यव्यंतुयज॥४१॥देवोनराशंसोदेवमिंद्रंवयो
धसंदेवोदेवमवर्द्धतौ॥यत्॥विराजाछंदसेंद्रियंरूपमिंद्रेवयोदधद्व
सुवनेवसुधेयस्यवेतुयज॥४२॥देवोवनस्पतिर्देवमिंद्रंवयोधसंदेवोदेव

मवर्धयत्॥ द्विपदा छंदऽइंद्रियं भगमिंद्रे वयो दधद्वसुवने वसुधेयस्य वेतु यज॥
४३॥ देवं बर्हिर्वारितीनां देवमिंद्रं वयोधसं देवं देवमवर्द्धयत्॥ ककुभा छंदऽइंद्रि
यं यश इंद्रे वयो दधद्वसुवने वसुधेयस्य वेतु यज॥४४॥ देवो अग्निः स्विष्टकृद्दे
वमिंद्रं वयोधसं देवो देवमवर्द्धयत्॥ अतिछंदसा छंदऽइंद्रियं क्षत्रमिंद्रे व
यो दधद्वसुवने वसुधेयस्य वेतु यज॥४५॥ अग्निमद्य होतारमवृणीतायं
यजमानः पचन्पक्तीः पचन्पुरोळाशांबध्नन्निंद्राय वयोधसे छागम्॥ सू
पस्था अद्य देवो वनस्पतिरभवदिंद्राय वयोधसे छागेन॥ अघत्तं मे
दस्तः प्रतिपचताग्रभीदवीवृधत्पुरोळाशेन॥ त्वामद्य ऋषे॥४६॥ भु
विमुस्निहा प्राणमनुष्टुभा बलं बृहत्या श्रोत्रं पंक्त्या मुखं देवो त्रिष्टुभा स्व

षिभ्रा॥जगंस्याग्रेषंबिभ्रन्नासूयंद्विपद्माभगंकुकुभायद्योतिछंदसाधु
त्रमिंद्रायवयोधसेछागामिन्द्रायवयोधसेछागेन॥४७॥इतिसंहि
तायांपाठेत्रिंशत्तमोध्यायः॥छ॥छ॥छ॥छ॥छ॥शुभंभवतु॥
शके१७५६वर्षेदुर्मुखनामसंवत्सरेमार्गशीर्षमासेशुक्लपक्षेचतुर्द्दशी।
सौम्यवासरेप्रहरयामेइदंपुस्तकंसंपूर्णमस्तु॥छ॥छ॥छ॥छ॥

मेतिसुऽस्तरीम। जुषाणा। उरू। पृथु। प्रथमानम्। पृथिव्याम्। देवे
भिः। युक्तम्। अदितिः। सजोषाइतिसऽजोषाः। स्योनम्। कृण्वा ॥१॥
ना। सुविते। दधातु॥४॥ एताः। उइ। वः। सुभगाइतिसुऽभगाः।
विश्वरूपाइतिविश्वऽरूपाः। वि। पक्षोभिरितिपक्षःऽभिः। श्रयमाणाः।
उत्। आतैः। ऋष्वाः। सतीः। कवषः। शुम्भमानाः। द्वारः। देवीः। सुप्रा
यणा। सुप्रायणाइतिसुऽप्रायनाः। भवन्तु॥५॥ अन्तरा। मित्रावरु
णा। चरन्तीइतिचरन्ती। मुखम्। यज्ञानाम्। अभि। संविदानेइतिस
॥१॥ म्ऽविदाने। उषासा। उषसेत्युषसा। वाम्। सुहिरण्येइतिसुऽहिर
ण्ये। सुशिल्पेइतिसुऽशिल्पे। ऋतस्य। योनौ। इह। सादयामि॥६॥
ल्पे

ध॥ हरिः । ॐ ॥ समिद्ध इति सम्ऽइद्धः । अञ्जन् । कृदरम् । मतीनाम् । घृ
तम् । अग्ने । मधुमदिति मधुऽमत् । पिन्वमानः । वाजी । वहन् । वाजि
नम् । जातवेद इति जातऽवेदः । देवानाम् । वक्षि । प्रियम् । आ । सध
स्थमिति सधऽस्थम् ॥ १ ॥ घृतेन । अंजन् । सम् । पथः । देवयानामि
ति देवऽयानाम् । प्रजानन्निति प्रऽजानन् । वाजी । अपि । एतु । दे
वान् । अनु । त्वा । सप्ते । प्रदिश इति प्रऽदिशः । सचन्ताम् । स्वधाम् ।
अस्मै । यजमानाय । धेहि ॥ २ ॥ ईड्यः । च । असि । वन्द्यः । च । वाजिन् ।
आशुः । च । असि । मेध्यः । च । सप्ते । अग्निः । त्वा । देवैः । वसुभिरि
ति वसुऽभिः । सजोषा इति सऽजोषाः । प्रीतम् । वह्निम् । वहतु । जात
वेदा इति जातऽवेदाः ॥ ३ ॥ स्तीर्णम् । बर्हिः । सुष्टरीमा । सुस्तरी

प्रथमा।वाम्।सरथिनेतिसऽरथिना।सुवर्णेतिसुऽवर्णा।देवौ।पश्यन्तौ।
भुवनानि।विश्वा।अपिप्रयम्।चोदना।वाम्।मिमाना।होताऽज्योतिः।
प्रदिशातिप्रऽदिशा।दिशन्ता॥७॥आदित्यैः।नः।भारती।वष्टु।यज्ञम्।
सरस्वती।सह।रुद्रैः।नः।आवित्।इळा।उपहूतेत्युपऽहूता।वसुभिरि
तिवसुऽभिः।सजोषाइतिसऽजोषाः।यज्ञम्।नः।देवीः।अमृतेषु।ध
त्त॥८॥त्वष्टा।वीरम्।देवकाममितिदेवऽकामम्।जजान।त्वष्टुः।अ
र्वा।जातयते।आशुः।अश्वः।त्वष्टा।इदम्।विश्वम्।भुवनम्।जजा
न।बहोः।कर्तारम्।इह।यक्षि।होतरितिहोतः॥९॥अश्वः।घृतेन।
त्मन्या।समक्तइतिसम्।अक्तः।पउप।देवान्।ऋतुशइत्यृतुऽ

रा

रा:।पाथः।एतु।वनस्पतिः।देवलोकमितिदेवऽलोकम्।प्रजानन्निति प्रऽजा ग।२।
नन्।अग्निना।हव्या।स्वदितानि।वक्षत्।।१०।।प्रजापतेरितिप्रजाऽपते:।तप
सा।वावृधानः।ववृधानइतिववृधानः।सद्यः।जातः।वक्षत्तरा।दधि
षे।यज्ञम्।अग्ने।स्वाहाकृतेनेतिस्वाहाऽकृतेन।हविषा।पुरोगाइतिपुरःऽगाः।
याहि।साध्या।हविः।अदन्तु।देवाः।।११।।केतुम्।कृण्वन्।अकेतवे।पेशः।म
र्याः।अपेशसे।सम्।उषद्भिरित्युषत्ऽभिः।अजायथाः।।१२।।जीमूत
ग।२।। स्येवेतिजीमूतस्यऽइव।भवति।प्रतीकम्।यत्।वर्मी।याति।समदामिति
सऽमदाम्।उपस्थइत्युपऽस्थे।अनाविद्धया।तन्वा।जय।त्वम्।सः।त्वा।व
र्मणः।महिमा।पिपर्तु।।१३।।धन्वना।गाः।धन्वना।आजिम्।जयेम।धन्व
ना।तीव्राः।समदइतिसऽमदः।जयेम।धनुः।शत्रोः।अपकाममित्यपऽ

का।मम्।कृणोति।धन्वना।सर्वाः।प्रदिशइतिप्रऽदिशः।जयम।।१४।।तेइ
तिते।आचरन्तीइत्याऽचरन्ती।समनेवेतिसमनाऽइव।योषा।मातेवेतिमा
ताऽइव।पुत्रम्।बिभृताम्।उपस्थइत्युपऽस्थे।अप।शत्रून्।विध्यताम्।सं
संविदानेइतिसम्।विदाने।आर्त्नीइत्यार्त्नी।इमेतीमे।विष्फुरंती।विस्फुरं
तीइतिविऽस्फुरन्ती।अमित्रान्।।१५।।वक्ष्यन्तीवेतिवक्ष्यन्तीऽइव।इत्।
आ।गनीगन्ति।कर्णम्।प्रियम्।सखायम्।परिषस्वजाना।परिसस्वजा।
नेतिपरिऽस्वजाना।योषेवेतियोषाऽइव।शिङ्क्ते।विततेतिविऽतता।अ
स धि।धन्वन्।ज्या।इयम्।समने।पारयन्तीइति।।१६।।अहिः।रिवेत्यहिःऽ
इव।भोगैः।परि।एति।बाहुम्।ज्यायाः।हेतिम्।परिबाधमानइतिपरिऽ
बाधमानः।हस्तघ्नइतिहस्तऽघ्नः।विश्वा।वयुनानि।विद्वान्।

पुमान्। पुमाऽंसम्। परि। पातु। विश्वतः॥१७॥ बह्वीनाम्। पिता। बहुः। अस्य
पुत्रः। चिश्चा। कृणोति। समना। अवगत्येत्यवऽगत्य। इषुधिरितीषुऽधिः
सङ्काः। पृतनाः। च। सर्वाः। पृष्ठे। निनद्ध इति निऽनद्धः। जयति। प्रसूत इ ॥२॥
ति प्रऽसूतः॥१८॥ सुपर्णम्। वस्ते। मृगः। अस्याः। दन्तः। गो
भिः। सन्नद्धेति सम्ऽनद्धा। पतति। प्रसूतेति प्रऽसूता। यत्र। नरः। सम्।
च। वि। च। द्रवन्ति। तत्र। अस्मभ्यम्। इषवः। शर्म। यंसन्॥१९॥ वनस्प
ते। वीड्वङ्ग इति वीळुऽअङ्गः। हि। भूयाः। अस्मत्सखेत्यस्मत्ऽसखा।
॥३॥ प्रतरण इति प्रऽतरणः। सुवीर इति सुऽवीरः। गोभिः। सन्नद्ध इति सम्ऽ
नद्धः। असि। वीळयस्व। आस्थातेयाऽस्थाता। ते। जयतु। जेत्वानि॥२०॥
रथे। तिष्ठन्। नयति। वाजिनः। पुरः। यत्रयत्रेति यत्रऽयत्र। कामय
ते। सुषारथिः। सुसारथिरिति सुऽसारथिः। अभीशूनाम्। महिमा

नम्।अपनायते।मनः।पश्चात्।अनु।यच्छति।रश्मयः॥२१॥आ।जंघ
ति।सानु।एषाम्।जघनान्।उप।जिघ्नते।अश्वाजनीत्यश्वऽअजनि॥
प्रचेतस इति प्रऽचेतसः।अश्वान्।समत्स्विति समत्ऽसु।चोदय॥२२॥
उप।श्वासय।पृथिवीम्।उत।द्याम्।पुरुत्रेति पुरुऽत्रा।ते।मनुताम्।
विष्ठितम्।विस्थितमिति विऽस्थितम्।जगत्।सः।दुंदुभे।सजूरिति
सऽजूः।इंद्रेण।देवैः।दूरात्।दवीयः।अप।सेध।शत्रून्॥२३॥यत्।[illegible]
अक्रन्दः।प्रथमम्।जायमानः।उद्यन्नित्युत्।यन्।समुद्रात्।उत।वा।पु
रीषात्।श्येनस्य।पक्षा।हरिणस्य।बाहू इति बाहू।उपस्तुत्यमित्युपऽ
स्तुत्यम्।महि।जातम्।ते।अर्वन्॥२४॥यमेन।दत्तम्।त्रितः।एनम्।आ
अ युनक्।अयुनगित्ययुनक्।इन्द्रः।एनम्।प्रथमः।अधि।अतिष्ठत्।गं

धऽर्वः।अस्य।रशनाम्।अगृभ्णात्।सूरात्।अश्वम्।वसवः।निः।अ
अतष्ठ॥२५॥असि।यमः।असि।आदित्यः।अर्वन्।असि।त्रितः।
गुह्येन।व्रतेन।असि।सोमेन।समया।विपृक्तऽइति विऽपृक्तः।आहुः। ॥४॥
ते।त्रीणि।दिवि।बन्धना॥२६॥त्रीणि।ते।आहुः।दिवि।बन्धनानि।त्रीणि।
अप्स्वित्यप्ऽसु।त्रीणि।अन्तरित्यन्तः।समुद्रे।उतेवेतऽइव।मे।वरुणः।
छन्त्सि।अर्वन्।यत्र।ते।आहुः।परमम्।जनित्रम्॥२७॥इमा।ते।वाजि
न्।अवमार्जनानीत्यवऽमार्जनानि।इमा।शफानाम्।सनितुः।
॥ठ॥ निधानेति निऽधाना।अत्र।ते।भद्राः।रशनाः।अपश्यम्।ऋतस्य।
याः।अभिरक्षन्तीत्यभिऽरक्षन्ति।गोपाः॥२८॥आत्मानम्।ते।मनसा।
आरात्।अजानाम्।अवः।दिवा।पतयन्तम्।पतङ्गम्।शिरः।

अपश्यम्। पथिभिरिति पथिऽभिः। सुगेभिरिति सुऽगेभिः। अरेणुभिरि
त्यरेणुऽभिः। जेहमानम्। पतत्रि॥२९॥ अत्रा। ते। रूपम्। उत्तममित्युत्ऽतमम्।
अपश्यम्। जिगीषमाणम्। इषः। आ। पदे। गोः। यदा। ते। मर्तः। अनु। भोगम्।
आनट्। आत्। इत्। ग्रसिष्ठः। ओषधीः। अजीगरित्यऽजीगः॥३०॥ अनु।
त्वा। रथः। अनु। मर्यः। अर्वन्। अनु। गावः। अनु। भगः। कनीनाम्। अनु।
व्रातासः। तव। सख्यम्। ईयुः। अनु। देवाः। ममिरे। वीर्य्यम्॥३१॥ हिर
ण्यशृङ्ग इति हिरण्यऽशृङ्गः। अयः। अस्य। पादाः। मनोजवा इति मनः।
जवाः। अवरः। इन्द्रः। आसीत्। देवाः। इत्। अस्य। हविरद्यमिति हविःऽअ
द्यम्। आयन्। यः। अर्वन्तम्। प्रथमः। अध्यतिष्ठदित्यधिऽअतिष्ठः॥

॥२३॥ ईर्मान्तासऽइतीर्मऽअन्तासः । सिलिकमध्यमसऽइति सिलिकऽमध्य ॥५॥
मासः । सम् । शूरणासः । दिव्यासः । अत्याः । हंसाऽइवेति हंसाःऽइव । श्रे
णिशऽइति श्रेणिऽशः । यतन्ते । यत् । आक्षिषुः । दिव्यम् । अज्मम् । अश्वाः ॥ अ २
तव । शरीरम् । पतयिष्णु । अर्वन् । तव । चित्तम् । वातऽइवेति वातःऽइव । ध्र
जीमान् । तव । शृंगाणि । विष्ठिता । विस्थितेति विऽस्थिता । पुरुत्रेति पु
रुऽत्रा । अरण्येषु । जर्भुराणा । चरन्ति ॥२४॥ उप । प्र । अगात् । शसनम् ।
॥५॥ वाजी । अर्वा । देवद्रीचा । मनसा । दीध्यानः ॥ अजः । पुरः । नीयते । नाभिः ।
अस्य । अनु । पश्चात् । कवयः । यन्ति । रेभाः ॥२५॥ परमम् । यत् । सधस्थमि
तिसधऽस्थम् । अर्वान् । अच्छ । पितरम् । मातरम् । च । अद्य । देवान् । जुष्ट
तमऽइतिजुष्टऽतमः । हि । गम्याः । अथ । आ । शास्ते । दाशुषे । वार्याणि ॥२६॥

समिद्ध इति सम्ऽइद्धः। अद्य। मनुषः। दुरोणे। देवः। देवान्। यजसि। जा
तवेद इति जातऽवेदः॥ आ। च। वह। मित्रमह इति मित्रऽमहः। चिकित्वा
न्। त्वम्। दूतः। कविः। असि। प्रचेता इति प्रऽचेताः॥१॥ तनूनपादिति
तनूऽनपात्। पथः। ऋतस्य। यानान्। मध्वा। समञ्जन्निति सम्ऽअ
ञ्जन्। स्वदय। सुजिह्वेति सुऽजिह्व। मन्मानि। धीभिः। उत। यज्ञम्।
ऋन्धन्। देवत्रेति देवऽत्रा। च। कृणुहि। अध्वरम्। नः॥२॥ नराशंस
स्य। महिमानम्। एषाम्। उप। स्तोषाम। यजतस्य। यज्ञैः॥ ये। सुक्रतव
इति सुऽक्रतवः। शुचयः। धियन्धा इति धियम्ऽधाः। स्वदन्ति। देवाः॥
उभयानि। हव्या। आजुह्वान इत्याऽजुह्वानः। ईड्यः। वंद्यः। च। आ। हि। यो।

अग्ने। वसुभिरितिवसुऽभिः। सजोषाइतिसऽजोषाः। त्वम्। देवानाम्।
असि। यह्व। होता। सः। एनान्। यक्षि। इषितः। यजीयान्॥४॥ प्राचीन
म्। बर्हिः। प्रदिशेतिप्रऽदिशा। पृथिव्याः। वस्तोः। अस्याः। वृज्यते। अ
ग्रे। अह्नाम्। वि। उइति। प्रथते। वितरमितिविऽतरम्। वरीयः। देवेभ्यः।
अदितये। स्योनम्॥५॥ व्यचस्वतीः। उर्विया। वि। श्रयन्ताम्। पतिभ्य
इतिपतिऽभ्यः। न। जनयः। शुम्भमानाः। देवीः। द्वारः। बृहतीः। विश्व
मिन्वाइतिविश्वम्।इन्वाः। देवेभ्यः। भवत। सुप्रायणाः। सुप्राय
णाइतिसुऽप्रायनाः॥६॥ आ। सुष्वयंती। सुस्वयतीइतिसुऽस्वयती।
यजतेइतियजते। उपाकेइत्युपाके। उषासानक्ता। उषसानक्तेत्युष
सानक्ता। सदताम्। नि। योनौ। दिव्येइतिदिव्ये। योषणेइतियोषणे।

॥ध्वि॥

॥ध्वि॥

बृहतीइति बृ बृहती। सुरुक्मेइतिसुऽरुक्मे। अधि। श्रियम्। शुक्रपिश
मितिशुक्रऽपिशम्। दधानेइतिदधाने॥ ६६॥ दैव्या। होतारा। प्रथमा। सुवा
चेतिसुऽवाचा। मिमाना:। यज्ञम्। मनुषः। यजध्यै। प्रचोदयंत्तेतिप्रऽचो
दयंता। विदथेषु। कारूइतिकारू। प्राचीनम्। ज्योतिः। प्रदिशेतिप्रऽदिशा।
दिशंता॥ ६७॥ आ। नः। यज्ञम्। भारती। तूयम्। एतु। इळा। मनुष्वत्। इह।
चेतयंती। तिस्रः। देवीः। बर्हिः। आ। इदम्। स्योनम्। सरस्वती। स्वपसइति
सुऽअपसः। सदंतु॥ ६८॥ यः। इमेइतीमे। द्यावापृथिवीइतिद्यावाऽ
पृथिवी। जनित्रीइतिजनित्री। रूपैः। अपिंशत्। भुवनानि। विश्वा। तम्।
अद्य। होतः। इषितः। यजीयान्। देवम्। त्वष्टारम्। इह। यक्षि। विद्वान्॥ ६९॥
उपावसृजेत्युपऽअवसृ त्मन्या। समंजंनितिसम्। अंजन्। देवानाम्।

पाथः। ऋतुथेऋतुथा। हविंषि वनस्पतिः। शमिता। देवः। अग्निः। स्वदन्तु।
हव्यम्। मधुना। घृतेन॥ ७॥ सद्यः। जातः। वि। अमिमीत। यज्ञम्। अग्निः। गे ८ ॥
देवानाम्। अभवत्। पुरोगाइतिपुरःऽगाः। अस्य। होतुः। प्रदिशीतिप्रऽदि
शि। ऋतस्य। वाचि। स्वाहाकृतमितिस्वाहाऽकृतम्। हविः। अदन्तु। देवाः॥
॥ ८॥ अग्नये। गायत्राय। त्रिवृतइतित्रिऽवृते। राथन्तरायेतिराथम्।
तराय। अष्टकपालइत्यष्टाऽकपालः। इन्द्राय। त्रैष्टुभाय। त्रैस्तुभाये
२ तित्रैस्तुऽभाय। पंचदशायेतिपंचऽदशाय। बार्हताय। एकादशकपाल
इत्येकादशऽकपालः। विश्वेभ्यः। देवेभ्यः। आगतेभ्यः। सप्तदशेभ्यइ
गे ८ ॥ तिसप्तऽदशेभ्यः। वैरूपेभ्यः। द्वादशकपालइतिद्वादशऽकपालः।
मित्रावरुणाभ्याम्। आनुष्टुभाभ्याम्। आनुस्तुभाभ्यामित्यानुऽस्तुभा

भ्याम्।एकविंशाभ्यामित्येकाऽविंशाभ्याम्।वैराजाभ्याम्।पयस्या।बृहस्प
तये।पाङ्क्ताय।त्रिणवाय।त्रिनवायेति त्रिऽनवाय।शाक्वराय।चरुः।सवित्रे।
औष्णिहाय।त्रयस्त्रिंशायेति त्रयः।त्रिंशाय।रैवताय।द्वादशकपाल इति
द्वादशऽकपालः।प्राजापत्या इति प्राजाऽपत्यः।चरुः।अदित्यै।विष्णुपत्न्या इ
ति विष्णुऽपत्न्यै।चरुः।अग्नये।वैश्वानराय।द्वादशकपाल इति द्वादशऽ
कपालः।अनुमत्या इत्यनुऽमत्यै।अष्टाकपाल इत्यष्टाऽकपालः।॥४१॥ आग्ने
यः।कृष्णग्रीव इति कृष्णऽग्रीवः।सारस्वती।मेषी।बभ्रुः।सौम्यः।पौष्णः।
श्यामः।शितिपृष्ठ इति शितिऽपृष्ठः।बार्हस्पत्यः।शिल्पः।वैश्वदेव इति वै
श्वऽदेवः।ऐन्द्रः।अरुणः।मारुतः।कल्माषः।ऐन्द्राग्नः।संहित इति सम्ऽ
हितः।अधोराम इत्यधः।रामः।सावित्रः।वारुणः।कृष्णः।एकशिति

पादियेकऽशितिपात्।पेत्वः॥५०॥अग्नये।अनीकवतइत्यनीकऽवते।रोहि
तांञ्जिरितिरोहितऽअंञ्जिः।अनड्वान्।अधोरामाइस[illegible]धः।रामौ।सौसा
वित्रौ।पौष्णौ।रजतनाभीइतिरजतऽनाभी।वैश्वदेवाइतिवैश्वऽदेवौ।पित्रं
गौस्तिपरौ।मारुतः।कल्माषः।आग्नेयः।कृष्णः।अजः।सारस्वती।मेषी।
वारुणः।पेत्वः॥५१॥छ॥ ॥इतिएकत्रिंशतिमोध्यायः॥छ॥ ॥छ॥
हरिः॥ॐ॥अस्या।अजरासः।दमाम्।अरित्राः।अर्चद्धूमासइत्यर्चत्।धू
मासः।अग्नयः।पावकाः।श्वितीचयः।श्वात्रासः।भुरण्यवः।वनर्षदः।व
नसदइतिवनऽसदः।वायवः।न।सोमाः॥१॥हरयः।धूमकेतवइतिधूमऽ
केतवः।वातजूताइतिवातऽजूताः।उप।द्यवि।यतन्ते।वृथक्।अ
ग्नयः।यजनः।मित्रावरुणा।यजा।देवान्।ऋतम्।बृहत्।अग्ने। र।क्षो।

द्मम्॥३॥द्वेइतिद्वे। विरूपेइतिविऽरूपे। चरतः। स्वर्थेइतिसुऽअर्थे। अन्या
न्येसन्याऽअन्या। वत्सम्। उप। धापयेतेइतिधापयेते। हरिः। अन्यस्याम्।
भवति। स्वधावानितिस्वधाऽवान्। शुक्रः। अन्यस्याम्। ददृशे। सुवर्च्चा
इतिसुऽवर्चाः॥४॥ त्रीणि। शता। त्री। सहस्त्राणि। अग्निम्। त्रिंशत्। च।
देवाः। नव। च। असपर्यन्। औक्षन्। घृतैः। अस्तृणन्। बर्हिः। अस्मै। आ
त्। इत्। होतारम्। नि। असादयंत॥५॥ अग्निः। वृत्राणि। जंघनत्। द्रवि
णस्युः। विपन्यया॥ समिद्धइतिसम्। इद्धः। शुक्रः। आहुतइत्याऽहुतः॥६॥
विश्वेभिः। सोम्यम्। मधु। अग्ने। इंद्रेण। वायुना। पिब। मित्रस्य। धामभिरि
तिधामऽभिः॥७॥ आ। यत्। इषे। नृपतिमितिनृऽपतिं। तेजः। आनट्।
शुचि। रेतः। निषिक्तम्। निसिक्तमितिनिऽसिक्तम्। द्यौः। अभीके। अ

ग्निः। शिशुम्। अनवद्यम्। युवानम्। स्वाध्यमितिसुऽआध्यम्। जनयत्। सूद
यत्। च॥८॥ अग्ने। शर्द्ध। महते। सौभगाय। तव। द्युम्नानि। उत्तमानीत्युत्
तमानि। संतु। सम्। जास्पत्यम्। जाःपत्यमितिजाःऽपत्यम्। सुयमम्। सुयममितिसुऽ
यमम्। आ। कृणुष्व। शत्रूयताम्। शत्रुयतामितिशत्रुऽयताम्। अभि। तिष्ठ। म
हांसि॥९॥ त्याम्। आहि। मे। इत्। तम्। अभिति। मंद्रऽ त्वम्। अव। र्कैशोकैरित्यर्कैऽशोकैः।
वेवृ महे। महि। महिनेः। त्रश्नोषि। अग्ने। इडमानः। त्वा। शवसा। देवता। वा
युप्पपाति। राधसा। न्द्रतमाइतिन्द्रऽतमाः॥११॥ त्ये। इलिते। अग्ने। स्वाहुतेति
सुऽआहुत। प्रियासः। सन्तु। सूरयः। यन्तारः। ये। मघवानइतिमघऽवा
नः। जनानाम्। ऊर्वीम्। दयन्त। गोनाम्॥१२॥ श्रुधि। श्रुत्कर्णेतिश्रुत्ऽकर्ण। व
ह्निभिरितिवह्नि। भिः। देवैः। अग्ने। सयावभिरितिसयाऽवऽभिः। आसी

हंतु। बर्हिषि। मित्रः। अर्यमा। प्रातर्यावाणः। प्रातर्यावान इति प्रातः। यावानः। अध्वरम्॥१३॥ विश्वेषाम्। अदितिः। यज्ञियानाम्। विश्वेषाम्। अमानुषाणाम्। अग्निः। देवानाम्। अवः। आवृणानइत्यावृणानः। सुमृळीकइति सुऽमृळीकः। भवतु। जातवेदाइति जातऽवेदाः॥१४॥ महः। अग्नेः। समिधानस्येति सम्ऽइधानस्य। शर्मणि। अनागाः। मित्रे। वरुणे। स्वस्तये। श्रेष्ठे। स्याम। सवितुः। सवीमनि। तत्। देवानाम्। अवः। अद्य। वृणीमहे। अपः। चित्। पिप्युः। स्तर्यः। न। गावः। अक्षन्। ऋतम्। जरितारः। ते। इंद्र। याहि। वायुः। न। नियुतइति निऽयुतः। नः। अच्छ। त्वम्। हि। धीभिः। दयसे। विऽवाजान्॥१५॥ गावः। उप। अवत। अवतम्। महीइति मही। यज्ञस्य।

रप्सुदा।उभा।कर्णा।हिरण्यया॥१६॥आ।यत्।अद्य।सूरे।उदितइत्युत्ऽइते।
अनागाः।मित्रः।अर्यमा।सुवाति।सविता।भगः॥१७॥आ।सुते।सिंचत।
श्रियम्।रोदस्योः।अभिश्रियमित्यभिऽश्रियम्।रसा।दधीत।वृषभ
म्॥१८॥आतिष्ठंतमित्याऽतिष्ठंतम्।परि।विश्वे।अभूषन्।श्रियः।वसा
नः।चरति।स्वरोचिरितिस्वऽरोचिः।महत्।तत्।वृष्णः।असुरस्य।
नाम।आ।विश्वरूपइतिविश्वऽरूपः।अमृतानि।तस्थौ॥१९॥प्र।वः।
महे।मंदमानाय।अधा।सधमादि।भुवः।न्नमाम्।च।रोदसीइतिरोद
सी।सपर्यतः॥२०॥बृहत्।इला।इध्मः।एषाम्।भूरि।शस्तम्।पृथुः।
४।अर्च।विश्वानराय।विश्वाभुवे।विश्वभुवइतिविश्वऽभुवे।इंद्रस्य।यस्य।
सुमखमितिसुऽमखम्।२

स्वरुः ॥ २१ ॥ इंद्र । आ । इहि । मत्सि । अंधसः । विश्वेभिः । सोमपर्वभिरिति
सोमपर्वऽभिः । महान् । अभिष्टिः । ओजसा ॥ २२ ॥ इंद्रः । वृत्रम् । अव
त्रम् । अवृणोत् । शर्द्धनीतिरिति शर्द्धऽनीतिः । प्र । मायिनाम् । अमिनात् । व
र्पणीतिः । वर्पनीतिरिति वर्पऽनीतिः । अहन् । व्यंसमिति विऽअंसम् ।
उशधक् । वनेषु । आविः । धेनाः । अकृणोत् । राम्याणाम् ॥ २३ ॥ कुतः । त्व
म् । इंद्र । माहिनः । सन् । एकः । यासि । सत्पत इति सत् । पते । किम् । ते । इ
त्था । सम् । पृच्छसे । समराण इति सम् । अराणः । शुभानैः । वोचेः । तत् ।
नः । हरिव इति हरिऽवः । यत् । ते । अस्मे इत्यस्मे ॥ २४ ॥ आ । तत् । ते । इंद्र ।
अयवः । पनंत । अभि । ये । ऊर्वम् । गोमंतमिति गोऽमंतम् । तितृत्सा
न् सकृत्स्वमिति सकृत्ऽस्वम् । ये । पुरुपुत्रामिति पुरुऽपुत्राम् । महीम् ।

सहस्रधारामिति सहस्रऽधाराम्। बृहतीम्। दुदुश्मन्नम्। दुधुश्मन्निति
दुधुंऽश्मन्॥२५॥ इमाम्। ते। धियम्। प्र। भरे। महः। महीम्। अस्य। स्तोत्रे। ॥११॥
धिषणा। यत्। ते। आनजे। तम्। उत्सवइत्युत्सवे। च। प्रसवइति प्रऽसवे
च। सासहिम्। ससहिमिति ससहिम्। इन्द्रम्। देवासः। शवसा। अमद
न्। अनु॥२६॥६७॥ विभ्राडिति विऽभ्राट्। बृहत्। पिबतु। सोम्यम्।
आयुः। दधत्। यज्ञपताविति यज्ञऽपतौ। अविह्रुतमित्यविऽह्रुतम्। मधु
॥११॥ वातजूत इति वातऽजूतः। अभिरक्षतीत्यभिऽरक्षति। त्मना। प्रजाः
इति प्रऽजाः। पुपोष। पुरुधा। विराजति॥२७॥ येन। पावके। चक्षसा।
भुरण्यन्तम्। जनान्। अनु। त्वम्। वरुण। पश्यसि॥२८॥ दिव्यौ। अर्ध्व

गतम्।रथेन।सूर्यत्वचेतिसुर्य।त्वचा।मध्वा।यज्ञम्।सम्।अंजाथेइसंजाथे॥२९॥आनः।१
ऐइर्सच्वर्येऽओंइळाभिः।विदथे।सुशस्तीतिसुऽशस्ति।विश्वानरः।सविता।
देवः।एतु।अपि।यथा।युवानः।मत्सथानः।विश्वम्जगत्।अभिपित्वइत्य
भि।पित्वे।मनीषा॥२०॥यत्।अद्य।कत्।च।वृत्रहन्नितिवृत्र।हन्।उद्गाइत्यु
त्।आगाः।अभि।सूर्य।सर्वम्।तत्।इंद्र।ते।वशे॥२१॥तरणिः।विश्वदर्शत
इतिविश्वऽदर्शतः।ज्योतिष्कृत्।ज्योतिःकृदितिज्योतिःकृत्।असि।
सूर्य।विश्वम्।आ।भासि।रोचनम्॥२२॥तत्सूर्यस्य।देवत्वमितिदेवत्वम्।
तत्।महित्वमितिमहित्वमितिमहि।त्वम्।मध्या।कर्तोः।विततमिति
विऽततम्।सम्।जभार।यदा।इत्।अयुक्तः।हरितः।सदैंधस्थादिति
सध।स्थात्।आत्।रात्री।वासः।तनुते।सिमस्मै॥२३॥तत्।मित्रस्य।

वरुणस्य।अभिचक्षइत्यभिऽचक्षे।सूर्यः।रूपंम्।कृणुते।द्योः।उपस्थ
इत्युपऽस्थे।अनंतम्।अन्यत्।रुशत्।अस्य।पाजः।कृष्णम्।अन्य
त्।हरितः।सम्।भरंति॥२४॥बट्।महान्।असि।सूर्य।बट्।आदित्य।
महान्।असि।महः।ते।सतः।महिमा।पनस्यते।अद्धा।देव।महान्।अ
सि॥२५॥बट्।सूर्य।श्रवसा।महान्।असि।सत्रा।देव।महान्।अ
सि।मह्ना।देवानाम्।असुर्यः।पुरोहितइतिपुरःऽहितः।विभ्विति विऽ
भु।ज्योतिः।अदाभ्यम्॥२६॥आयंतइवेत्याऽयंतइवेत्याऽयंतःऽइ
व।सूर्यम्।विश्वा।इत्।इंद्रस्य।भक्षत।वसूनि।जाते।जनमाने।ओजसा।
प्रति।भागम्।न।दीधिम॥२७॥अद्य।देवाः।उदितेत्युत्ऽइता।सूर्यस्य।

निः।अंहसः।पिपृत।निः।अवद्यात्।तत्।नः।मित्रः।वरुणः।मामहंताम्।
महंतामितिमहंताम्।अदितिः।सिंधुः।पृथिवी।उत।द्यौः॥२८॥आ।कृ
ष्णेन।रजसा।वर्तमानः।निवेशयन्निति निऽवेशयन्।अमृतम्।मर्त्यम्।
च।हिरण्ययेन।सविता।रथेन।आ।देवः।याति।भुवनानि।पश्यन्॥३९॥
७।वावृजे।ववृजइतिववृजे।सुप्रयाइतिसुऽप्रयाः।बर्हिः।एषाम्।आ।
विश्पतीव।विश्पतीइवेतिविश्पतीइव।बीरिटे।इयातेइतीयाते।विशा
म्।अक्तोः।उषसः।पूर्वहूताइतिपूर्वऽहूतौ।वायुः।पूषास्वस्तये।नियु
त्वान्॥४०॥इन्द्रवायूइतीन्द्रऽवायू।बृहस्पतिम्।मित्रा।अग्निम्।पू
षणम्।भगम्।आदित्यान्।मारुतम्।गणम्॥४१॥वरुणः।प्रावितेतिप्रऽ
अविता।भुवत्।मित्रः।विश्वाभिः।ऊतिभिरित्यूतिऽभिः।करताम्।नः।

उत

सुराधस इति सुऽराधसः ।४२॥ अधि । नः । इन्द्र । एषाम् । विष्णो इति विष्णो । स
जात्यानामिति सऽजात्यानाम् । इत । मरुतः । अश्विना ॥४३॥ अग्ने । इन्द्र । वरुण । ॥१२॥
मित्रा । देवाः । शर्द्धः । प्र । यंत । मारुत । विष्णो इति विष्णो । उभा । नासत्या । रुद्रः । अ
ध । ग्नाः । पूषा । भगः । सरस्वती । जुषंत ॥४४॥ इन्द्राग्नी इतीन्द्राग्नी । मित्रावरु
णा । अदितिम् । स्वरिति स्वः । पृथिवीम् । द्याम् । मरुतः । पर्वतान् । अपः । हुवे ।
विष्णुम् । पूषणम् । ब्रह्मणः । पतिम् । भगम् । नु । शंसम् । सवितारम् । ऊतये ॥४५॥
॥१३॥ अस्मे इत्यस्मे । रुद्राः । मेहना । पर्वतासः । वृत्रहत्य इति वृत्रऽहत्ये । भरहूता
इति भरऽहूतौ । सजोषा इति सऽजोषाः । यः । शंसते । स्तुवते । धायि । प
ज्रः । इन्द्रज्येष्ठा इतीन्द्रऽज्येष्ठाः । अस्मान् । अवन्तु । देवाः ॥४६॥ अर्वांचः । अ
द्य । भवत । यजत्राः । आ । वः । हार्दि । भयमानः । व्ययेयम् । त्राध्वम् । नः ।

देवाः । निजुर इति निऽजुरः । वृकस्य । त्राध्वम् । आकर्त्तात् । अवपद इत्यवऽपदः । य
जत्राः ॥ ४७ ॥ विश्वे । देवाः । शृणुत । इमम् । हवम् । मे । ये । अंतरिक्षे । ये । उप । द्य
वि । स्थ । ये । अग्निजिह्वा इत्यग्निऽजिह्वाः । उत । वा । यजत्राः । आसद्येत्या
सद्य । अस्मिन् । बर्हिषि । मादयध्वम् ॥ ४८ ॥ देवेभ्यः । हि । प्रथमम् । यज्ञियेभ्यः ।
अमृतत्वमित्यमृतऽत्वम् । सुवसि । भागम् । उतममित्युत्ऽतमम् । आ इ
त् । इत् । दामानम् । सवितः । वि । ऊर्णुषे । अनूचीना । जीविता । मानुषेभ्यः ॥ ४९ ॥
प्र । वायुम् । अच्छ । बृहती । मनीषा । बृहद्रयिमिति बृहत्ऽरयिम् । विश्ववा
रमिति विश्वऽवारम् । रथप्रामिति रथऽप्राम् । द्युतद्यामेति द्युतत्ऽयामा ।
नियुत इति निऽयुतः । पत्यमानः । कविः । कविम् । इयक्षसि । प्रयज्यो इ
ति प्रऽयज्यो ॥ ५० ॥ मित्रम् । हुवे । पूतदक्षमिति पूतऽदक्षम् । वरुण

वं॰ ६ वैश्वानरात्। पुरएतारमितिपुरःऽएतारं। अग्नेः। आ। ईम्। एनम्। अवर्धयन्। अमृताः। अमसोम

म्। च। रिशादसम्। धियम्। घृताचीम्। साधन्ता॥५१॥ दस्रा। युवाकवः।
सुताः। नासत्या। वृक्तबर्हिषइतिवृक्तऽबर्हिषः। आ। यातम्। रुद्रवर्तनीइ
तिरुद्रऽवर्तनी॥५२॥ विदत्। यदि। सरमा। रुग्णम्। अद्रेः। महि। पाथः। पूर्व्यं
म्। सध्र्यक्। क। करितिकः। अग्रम्। नयत्। सुपदीतिसुऽपदी। अक्षराणाम्। अ
च्छा। रवम्। प्रथमा। जानती। गात्॥५३॥ नेस्वश्रीम्। अविदन्। अन्यम्। अस्मा
तो। वैश्वानरम्। क्षेत्रजित्यायेतिक्षेत्रऽजित्याय। देवाः। [illegible]ग्या॥ [illegible] वि। घनि
नेतिविऽघनिना। मृधः। इन्द्राग्नीइतीन्द्राऽग्नी। हवामहे। ता। नः। मृलातः।
इदृशे॥५५॥ उप। अस्मै। गायता। नरः। पवमानाय। इन्दवे। अभि। दे
वान्। इयक्षते॥५६॥ याहि। अहिह्रयइत्यहि। ह्रय। मघवन्नितिमघऽवन्।
अवर्द्धन्। ये। शांबरे। हरिवइतिहरिऽवः। ये। गविष्टाइतिगोऽइष्टौ॥

॥१४॥ ॥१४

हि।६

येत्वाम्नूनम्। अनुमदंतीत्यनुऽमदंति। विप्राः। पिबऽइंद्र। सोमम्। सगणाइति
सऽगणाः। मरुद्भिरिति मरुत्ऽभिः।।५७।। जनिष्ठाः। उग्रः। सहसे। तुराय। मंद्रः।
ओजिष्ठः। बहुलाभिमानइति बहुलऽअभिमानः। अवर्द्धन्। इंद्रम्। मरु
तः। चित्। अत्र। माता। यत्। वीरम्। दधनत्। धनिष्ठा।।५८।। आ। तु। नः। इंद्र।
वृत्रहन्निति वृत्रऽहन्। अस्माकम्। अर्द्धम्। आ। गहि। महान्। महीभिः। ऊ
तिभिरित्यूतिऽभिः।।५९।। त्वम्। इंद्र। प्रतूर्तिष्विति प्रऽतूर्तिषु। अभि। विश्वाः। अ
सि। स्पृधः। अशस्तिहेत्यशस्तिऽहा। जनिता। विश्वतूरिति विश्वऽतूः। अ
सि। त्वम्। तूर्य। तरुष्यतः।।६०।। अनु। ते। शुष्मम्। तुरयंतम्। ईयतुः। क्षोणी
इति क्षोणी। शिशुम्। न। मातरा। विश्वाः। ते। स्पृधः। श्नथयंत। मन्यवे।

रुत्नम्। यत्। इद्दू। तत्र्वं सि॥ ८१॥ अदब्धेभिः। सवितरिति सवितः। पायुभिरिति
पायुऽभिः। त्वम्। शिवेभिः। अद्य। परि। पाहि। नः। गयम्। हिरण्यजिह्व इति
हिरण्यऽजिह्वः। सुविताय। नव्यसे। रक्ष। माकिः। नः। अघशंस इत्यघऽशं
सः। इशात। ध्या। छ। प्र। वीरयेति वीर। या। भुचयः। दद्रिरे। वाम्। अध्वर्युभि
रित्यध्वर्युऽभिः। मधुमंत इति मधुऽमंतः। सुतासः। वह। वायो इति वायो। नियु
त इति निऽयुतः। याहि। अछ। पिब। सुतस्य। अंधसः। मदाय॥ ८३॥ काव्ययोः।
आजानेषि साऽजानेषु। क्रत्वा। दक्षस्य। दुरोणे। रिशादसा। सधस्थ इ
ति सधऽस्थे। आ॥ ८४॥ तीरश्चीनः। विततइति विऽततः। रश्मिः। एषाम्।
अधः। स्वित्। आसीत्। उपरि। स्वित्। आसीत्। रेतोधा इति रेतः। धाः। आ
सन्। महिमानः। आसन्। स्वधा। अवस्तात्। प्रयंतिरिति प्रऽयतिः। परस्तात्॥

॥६५॥आ।रोदसीइतिरोदसी।अपृणत्।आ।स्वः।हैमहत्।जातम्।यत्।एनम्।
अपसः।अधारयन्।सः।अध्वराय।परि।नीयते।कविः।अत्यः।न।वाजसात
यइतिवाज।सातये।चनोहितइतिचनः।हितः।॥६६॥उक्थेभिः।वृत्रहन्तमे
तिवृत्रहन्तमा।या।मंदाना।चित्।आ।गिरा।आंगूषैः।आविवासतइत्या
विवासतः॥६७॥उप।नः।सूनवः।गिरः।शृण्वन्तु।अमृतस्य।ये।सुमृळी
नु काइतिसुऽमृळीकाः।भवन्तु।नः॥६८॥ब्रह्माणि।मे।मतयः।शम्।सुतासः।
शुष्मः।इयर्ति।प्रभृतइतिप्रऽभृतः।मे।अद्रिः।आ।शासते।प्रति।हर्यन्ति
उक्थाइमा।हरीइतिहरी।वहतः।ता।नः।अच्छ॥६९॥अनुत्तम्।आ।
ते।मघवन्नितिमघऽवन्।नकिः।नु।न।त्वावानितित्वा।वान्।अस्ति।देव
ता।विदानः।न।जायमानः।नशते।न।जातः।यानि।करिष्या।कृणुहि।

प्रवृद्धेतिप्रऽवृद्ध।।७०।।तत्।इत्।आस।भुवनेषु।ज्येष्ठम्।यतः।जज्ञे।उग्रः।
त्वेषनृम्णइतित्वेषऽनृम्णः।सद्यः।जज्ञानः।नि।रिणाति।शत्रून्।अनु।यम्।
विश्वे।मदंति।ऊमाः।।७१।।इमाः।उंइति।त्वा।पुरुवसो।पुरुवसोइतिपुरु।व
सो।गिरः।वर्धंतु।याः।मम।पावकवर्णाइतिपावकऽवर्णाः।शुचयः।विप।श्
ता× श्चितइतिविऽपः।चितः।अभि।स्तोमैः।अनूषत।।७२।।यस्य।अयम्।
विश्वः।आर्यः।दासः।शेवधिपाइतिशेवधिऽपाः।अरिः।तिरः।चित्।
अर्ये।रुशमे।पवीरवि।तुभ्य।इत्।सः।अज्यते।रयिः।।७३।।अयम्।सह
स्रम्।ऋषिभिरि[illegible]त्यृषिऽभिः।सहस्कृतः।सहस्कृतइतिसहः।कृ
तः।समुद्रइवेतिसमुद्रःऽइव।पप्रथे।सत्यः।सः।अस्य।महिमा।गृणे।
शवः।यज्ञेषु।विप्रराज्यइतिविप्रऽराज्ये।।७४।।६।।५।।इतिवात्रिंशतिमो

ध्यायः॥३३॥ ॥ ॥३४॥ ॐ म्। यत्। जाग्रतः। दूरम्। उदैतीत्युत्। ऐति।
दैवम्। तत्। उं इत्युं। सुप्तस्य। तथा। एव। एति। दूरंगममिति दूरम्। गमम्।
ज्योतिषाम्। ज्योतिः। एकम्। तत्। मे। मनः। शिवसंकल्पमिति शिव १ सं
कल्पम्। अस्तु॥१॥ पितुम्। नु। स्तोषम्। महः। धर्माणम्। तविषीम्।
त्रि यस्य। त्रितः। वि। ओजसा। वृत्रम्। विपर्वमिति वि १ पर्वम्। अर्दयत्।
॥२॥ अनु। इत्। अनुमत इत्यनु १ मते। त्वम्। मन्यासै। शम्। च। नः। कृधि।
क्रत्वे। दक्षाय। नः। हिनु। प्र। नः। आयूंषि। तारिषः॥३॥ सिनीवालि। पृथुष्टु
के। पृथुस्तुक इति पृथु १ स्तुके। या। देवानाम्। असि। स्वसा। जुषस्व। ह
व्यम्। आहुतमित्या १ हुतम्। प्रजामिति प्र १ जाम्। देवि। दिदिड्ढि। नः॥४॥

पंचानद्यः। सरस्वतीम्। अपि। यंन्ति। सस्त्रोतसइतिसऽस्रोतसः॥ सरस्व
ती। तु। पंच। धा। सोइतिसो। देशे। अभवत्। सरित्॥ ५॥ त्वम्। अग्ने। प्रथ
मः। अगिराः। ऋषिः। देवः। देवानाम्। अभवः। शिवः। सखा। तव। व्रते। क
वयः। विद्मनापसइतिविद्मना। अपसः। अजायन्त। मरुतः। भ्राजदृ
ष्टयइतिभ्राजत्ऽऋष्टयः॥ त्वम्। नः। अग्ने। तव। देव। पायुभिरितिपायुऽ
भिः। मघोनः। रक्ष॥ तन्वः। च। वन्द्य। त्राता। तोकस्य। तनये। गवाम्। असि।
अनिमेषमित्यनिऽमेषम्। रक्षमाणः। तव। व्रते॥ ७॥ उत्तानायाम्। अव।
भर। चिकित्वान्। सद्यः। प्रवीतेतिप्रऽवीता। वृषणम्। जजान। अरुष
स्तूपइत्यरुषऽस्तूपः। रुशत्। अस्य। पाजः। इळायाः। पुत्रः। वयु
ने। अजनिष्ट॥ ८॥ इळायाः। त्वा। पदे। वयम्। नाभा। पृथिव्याः। अधि॥

जातवेद इति जातऽवेदः। नि। धीमहि। अग्ने। हव्याय। वोळ्हवे॥१०॥ प्र।
मन्महे। शवसानाय। शूषम्। आंगूषम्। गिर्वणसे। अंगिरस्वत्। सु
वृक्तिभिरिति सुवृक्तिऽभिः। स्तुवते। ऋग्मियाय। अर्चाम। अर्कम्
नरे। विश्रुतायेति विऽश्रुताय॥१०॥ प्र। वः। महे। महि। नमः। भर ध्वम्।
आंगूष्यम्। शवसानाय। साम। येन। नः। पूर्वे। पितरः। पदज्ञा इति पदऽज्ञाः।
अर्चन्तः। अंगिरसः। गाः। अविन्दन्॥११॥ इछंति। त्वा। सोम्यासः।
सखायः। सुन्वन्ति। सोमम्। दधति। प्रयांसि। तितिक्षंते। अभिश
स्तिमित्यभिऽशस्तिम्। जनानाम्। इन्द्र। त्वत्। आ। कः। चन। हि। प्रके
त इति प्रऽकेतः॥१२॥ न। ते। दूरे। परमा। चित्। रजांसि। आ। तु। प्र। याहि।
हरिव इति हरिऽवः। हरिभ्यामिति हरिऽभ्याम्। स्थिराय। वृष्णे। सवना।

१८

कृता। इमा। युक्ताः॥४॥ ग्रावाणः। समिधानइतिसम्ऽइधाने। अग्नौ॥१३॥ अ
षाल्हम्। युत्स्वितियुत्ऽसु। पृतनासु। पप्रिम्। स्वर्षाम्। स्वःसामिति
स्वःऽसाम्। अप्साम्। वृजनस्य। गोपाम्। भरेषुजामितिभरेषुऽजाम्।
सुक्षितिमितिसुऽक्षितिम्। सुश्रवसमितिसुऽश्रवसम्। जयन्तम्।
त्वाम्। अनु। मदेम। सोम॥१४॥ सोमः। धेनुम्। सोमः। अर्वन्तम्। आशु
म्। सोमः। वीरम्। कर्मण्यम्। ददाति। सादन्यम्। सदन्यमितिसदऽन्यम्।
विदथ्यम्। सभेयम्। पितृश्रवणमितिपितृऽश्रवणम्। यः। ददाश
त्। अस्मै॥१५॥ त्वम्। इमाः। ओषधीः। सोम। विश्वाः। त्वम्। अपः। अ
जनयः। त्वम्। गाः। त्वम्। आ। ततन्थ। उरु। अन्तरिक्षम्। त्वम्। ज्यो
तिषा। वि। तमः। ववर्थ॥१६॥ देवेन। नः। मनसा। देव। सोम। रायः।

॥१८॥

॥ ॥१८॥

अक्षधनम
श्री
श्री

भामन्न।सहस्रावन्निति सहस्रसा।वन्।अस्मि।युध्या।मा।त्वा।आ।तनन्ता।ईशि
षे।वीर्यैस्य।उभयेभ्यः।आ।चिकित्सो।गइष्टौइति गोऽइष्टौ॥१७॥अष्टौ।
वि।अख्यत्।ककुभः।पृथिव्याः।त्री।धन्व।योजना।सप्त।सिन्धून्।हि
रण्याक्षइति हिरण्य१अक्षः।सविता।देवः।आ।अगात्।दधत्।रत्ना।दा
शुषे।वार्याणि॥१८॥हिरण्यपाणिरिति हिरण्य१पाणिः।सविता।विचर्षणि
रिति वि१चर्षणिः।उभेइत्युभे।द्यावापृथिवीइति द्यावापृथिवी।अन्तः।ई
येते।अप।अमीवाम्।बाधते।वेति।सूर्यम्।अभि।कृष्णेन।रजसा।
द्याम्।ऋणोति॥१९॥हिरण्यहस्तइति हिरण्य१हस्तः।असुरः।सुनीथइ
तिसु१नीथः।सुमृळीकइतिसु१मृळीकः।स्ववानिति स्व१वान्।यातु।
अर्वाङ्।अपसेधन्नित्यप१सेधन्।रक्षसः।यातुधानानिति यातु१धा

नान्। अस्थात्। देवः। प्रतिदोषमितिप्रति१दोषम्। गृणानः॥२०॥ ये। ते। पंथाः।
सवितइतिसवितः। पूर्व्यासः। अरेणवः। सुकृताइतिसु१कृताः। अन्तरिक्षे। ॥१९॥
तेभिः। नः। अद्य। पथिभिरितिपथि१भिः। सुगेभिरितिसु१गेभिः। रक्ष। च।
नः। अधि। च। ब्रूहि। देव॥२१॥ उभा। पिबतम्। अश्विना। उभा। नः। शर्म।
यच्छतम्। अविद्रियाभिः। ऊतिभिरित्यूति१भिः॥२२॥ अप्रस्वतीम्। अश्वि
ना। वाचम्। अस्मेइत्यस्मे। कृतम्। नः। दस्रा। वृषणा। मनीषाम्। अद्यूत्ये।
॥१९॥ अवसे। नि। ह्वये। वाम्। वृधे। च। नः। भवतम्। वाजसाताइतिवाज
१सातौ॥२३॥ द्युभिरितिद्यु१भिः। अक्तुभिरित्यक्तु१भिः। परि। पातम्। अ
स्मान्। अरिष्टेभिः। अश्विना। सौभगेभिः॥२४॥७॥ आ। रात्रि। पा

ध्यैवम्।रजः।पितुः।आ।प्रायि।धामस्त्रिरिति धाम१स्त्रिः।दिवः।सदंसि।बृह
ती।वि।तिष्ठसे।आ।त्वेषम्।वर्त्तते।तमः॥२५॥उषः।तत्।चित्रम्।आ।भ
र।अस्मभ्यम्।वाजिनीवतीति वाजिनी१वति।येन।तोकम्।च।तनयम्।
च।धामहे॥२६॥प्रातर्जितमिति प्रातः१जितम्।भगम्।उग्रम्।हुवेम।वयम्।
पुत्रम्।अदितेः।यः।विधर्त्तेति वि१धर्त्ता।आध्रः।चित्।यम्।मन्यमानः।तुरः।
चित्।राजा।चित्।यम्।भगम्।भक्षि।इति।आह॥२७॥पूषन्।तव।व्रते।वयम्।
न।रिष्येम।कदा।चन।स्तोतारः।ते।इह।स्मसि॥२८॥पथस्पथः।प
थः।पथ इति पथः१पथः।परिपतिमिति परि१पतिम्।वचस्या।कामेन।कृतः।
अभि।आनट्।अर्कम्।सः।नः।रासत्।शुरुधः।चन्द्राग्रा इति चन्द्र१अग्राः।
धियंधियमिति धियम्।धियम्।सीषधाति।सीसधा।तीति सीसधाति।

ग्रा। पृषा॥२४॥ त्रीणि। पदा। वि। चक्रमे। विष्णुः। गोपाः। अदाभ्यः॥ अतः। धर्मा
णि। धारयन्॥२०॥ तत्। विप्रासः। विपन्यवः। जागृवांसइति जागृ१वां ॥२०॥
सः। सम्। इन्धते। विष्णोः। यत्। परमम्। पदम्॥२१॥ घृतवतीइति घृत१
वती। भुवनानाम्। अभिश्रियेत्यभि१श्रिया। उर्वीइत्युर्वी। पृथ्वीइतिपृ
थ्वी। मधुदुघेइतिमधुऽदुघे। सुपेशसेतिसुऽपेशसा। द्यावापृथिवी
इतिद्यावा१पृथिवी। वरुणस्य। धर्मणा। विष्कभिते। विस्कभितेइति विऽ
॥२०॥ स्कभिते। अजरेइ यजरे। भूरिरेतसेति भूरि१रेतसा॥२२॥ ये। नः। स
पत्नाइतिस१पत्नाः। अप। ते। भवन्तु। इन्द्राग्निभ्यामितीन्द्राग्नि१भ्या
म्। अव। बाधमहे। तान्। वसवः। रुद्राः। आदित्याः। उपरिस्पृशमि
त्युपरि१स्पृशम्। मा। उग्रम्। चेतारम्। अधिराजमित्यधि१राजम्।

अक्रन्॥ उरु॥ आ। नासत्या। त्रिभिरिति त्रि१भिः। एकादशैः। इह। देवेभिः।
पातम्। मधुपयमिति धु१पेयम्। अश्विना॥ प्र। आयुः। तारिष्टम्।
नि। रपांसि। मृक्षतम्। सेधतम्। द्वेषः। भवतम्। सचाभुवेति सचा१
भुवा॥ २४॥ एषः। वः। स्तोमः। मरुतः। इयम्। गीः। मान्दार्यस्य। मान्य
स्य। कारोः। आ। इषा। यासीष्ट। तन्वे। वयाम्। विद्याम। इषम्। वृजन
म्। जीरदानुमिति जीर१दानुम्॥ २५॥ सहस्तोमा इति सह१स्तोमाः।
सहछन्दस इति सह१छन्दसः। आवृत इत्या१वृतः। सहप्रमा इ
ति सह१प्रमः। ऋषयः। सप्त। दैव्याः। पूर्वेषाम्। पन्थाम्। अनुदृश्येय
यनुदृश्य। धीराः। अन्वालेभिरइ यनु१आलेभिरे। रथ्यः। न।
रश्मीन्॥ २६॥ आयुष्यम्॥ वर्चस्यम्। रायः। पोषम्। औद्भिदम्।

॥२२॥

इदम् । हिरण्यम् । वर्चस्वत् । जैत्राय । आ । विशतात् । ऊं इत्यु । माम् । २७॥
नो । तत् । रक्षाꣳसि । न । पिशाचाः तरन्ति देवानाम् । ओजः । प्रथम
जमिति प्रथम१जम् । हि । एतत् । यः । बिभर्ति । दाक्षायणम् । हिरण्य
म् । सः । देवेषु । कृणुते । दीर्घम् । आयुः । सः । मनुष्येषु । कृणुते । दीर्घ
म् । आयुः । २८॥ यत् । आ । अबध्नन् । दाक्षायणाः । हिरण्यम् । शता
नीकायेति शत१अनीकाय । सुमनस्यमाना इति सु१मनस्यमानाः ।
तत् । मे । आ । बध्नामि । शतशारदायेति शत१शारदाय । अयुष्मा
न् । जरदष्टिरिति जरत्१अष्टिः । यथा । असम् । २९॥ उत । नः । अ
हिः । बुध्न्यः । शृणोतु । अजः । एकपादित्येक१पात् । पृथिवी । समुद्रः ।
विश्वे । देवाः । ऋतावृधः । ऋतवृध इत्यृत१वृधः । हुवानाः । स्तुताः ।

॥२२॥

मन्त्राः। कविशस्ताऽइति कविऽशस्ताः। अवन्तु॥५३॥ इमाः। गिरः। आदि
त्येभ्यः। घृतस्नूऽइति घृतऽस्नूः। सनात्। राजऽभ्यइति राजऽभ्यः। जु
ह्वा। जुहोमि। शृणोतु। मित्रः। अर्यमा। भगः। नः। तुविजातइति तुविऽ
जातः। वरुणः। दक्षः। अंशः॥५४॥ सप्त। ऋषयः। प्रतिहिताइति प्रतिऽ
हिताः। शरीरे। सप्त। रक्षन्ति। सदम्। अप्रमादमित्यप्रऽमादम्। सप्त।
आपः। स्वपतः। लोकम्। ईयुः। तत्र। जागृतः। अस्वप्नजाइत्यस्वप्नऽ
जौ। सत्रसदाइति सत्रऽसदौ। च। देवौ॥५५॥ उत्। तिष्ठ। ब्रह्मणः।
पते। देवयंतइति देवऽयन्तः। त्वा। ईमहे। उप। प्र। यन्तु। मरुतः। सुदा
नवइति सुऽदानवः। इन्द्र। प्राशूः। भव। सचा॥५६॥ प्र। नूनम्। ब्रह्म
णः। पतिः। मंत्रम्। वदति। उक्थ्यम्। यस्मिन्। इंद्रः। वरुणः। मित्रः।

श्री

अर्यमा।देवाः।ओकाꣳसि।चक्रिरे॥६॥ब्रह्मणः।पते।त्वम्।अस्य।यन्ता।
सूक्तस्येतिसु१उक्तस्य।बोधि।तनयम्।च।जिन्व।विश्वम्।तत्।भ
द्रम्।यत्।अवन्ति।देवाः।बृहत्।वदेम।विदथे।सुवीराइतिसु१वीराः।
॥६॥[illegible]॥६॥[illegible]॥६॥ॐ॥विश्वानि।देव।सवितः।दुरितानीतिदुः१ ॥२२॥
इतानि।परा।सुव।यत्।भद्रम्।तत्।नः।आ।सुव॥१॥विभक्तारमिति
॥२२॥ वि१भक्तारम्।हवामहे।वसोः।चित्रस्य।राधसः।सवितारम्।नृचक्ष
समितिनृ१चक्षसम्॥२॥ब्रह्मणे।क्षत्राय।राजन्यम्।मरुद्भ्यइ ब्राह्मणं
तिमरुत्१भ्यः।वैश्यम्।तपसे।शूद्रम्।तमसे।तस्करम्।नारकाय।
वीरहणम्।वीरहणमितिवीर१हनम्।पाप्मने।क्लीबम्।आक्रयाय।
इत्या१क्रयाय।अयोगूम्।कामाय।पुंश्चलूम्।अतिक्रुष्टाय

८

सति१क्रुष्टाय। मागधम्।३। नृत्ताय। सूतम्। गीताय। शैलूषम्। धर्मा
याः सभाचरमिति सभा१चरम्। नरिष्ठायै। भीमलम्। नर्माय। रेभम्।
हसाय। कारिम्। आनन्दायेत्या१नन्दाय। स्त्रीषखम्। स्त्रीसखमिति
स्त्री१सखम्। प्रमदइति प्र१मदे। कुमारीपुत्रमिति कुमारी१पुत्रम्। मे
धायै। रथकारमिति रथ१कारम्। धैर्याय। तक्षाणम्।।४।। तपसे। कौ
लालम्। मायायै। कर्मारम्। रूपाय। मणिकारमिति मणि१कारम्। शु
भे। वपम्। शरव्यायै। इषुकारमितीषु१कारम्। हेत्यै। धनुष्कारम्।
धनुःकारमिति धनुः१कारम्। कर्मणे। ज्याकारमिति ज्या१कारम्।
दिष्टाय। रज्जुसर्जमिति रज्जु१सर्जम्। मृत्यवे। मृगयुमिति मृ

१९॥

ग।१युम्।अन्तकाय।ध्वनिनमितिध्व१निनम्॥५॥नदीभ्यः।पौंजिष्ठ
ऋक्षीकाभ्यः।नैषादम्।नैसादमितिनैसादम्।पुरुषव्याघ्राये
तिपुरुष१व्याघ्राय।दुर्मदमितिदुः१मदम्।गंधर्वाप्सरोभ्यइतिगं ॥२२॥
धर्वाप्सरः१भ्यः।व्रात्यम्।प्रयुग्भ्यइतिप्रयुक्१भ्यः।उन्मत्तमि
त्युत्।मत्तम्।सर्पदेवजनेभ्यइतिसर्प१देवजनेभ्यः।अप्रतिपद
मित्यप्रति१पदम्।अयेभ्यः।कितवम्।ईर्यतायै।अकितवम्।पि
॥२२॥ शाचेभ्यः।बिदलकारीमितिबिदल१कारीम्।यातुधानेभ्यइ
तियातु१धानेभ्यः।कंटकीकारीमितिकंटकी१कारीम्॥६॥
संधयइतिसम्।धये।जारम्।गेहाय।उपपतिमित्युप१पतिम्।

आर्त्याइत्या१ऋत्यै। परिवित्तमिति परि१वित्तम्। निर्ऋत्याइतिनिः। ऋत्यै

परिविविदानमिति परि१विविदानम्। अराध्यै। एदिधिषुःपतिमित्येदि

धिषुः१पतिम्। निष्कृत्यै। निःकृत्याइति निः१कृत्यै। पेशस्कारीम्। पेशः का

ति रीमिपेशः१कारीम्। संज्ञानायेति सम्। ज्ञानाय। स्मरकारीमिति स्म

र१कारीम्। प्रकामोद्यायेति प्रकाम१उद्याय। उपसदमित्युप१सद

म्। वर्णाय। अनुरुधमित्यनु१रुधम्। बलाय। उपदामित्युप१दाम्। ७।

उत्सादेभ्यइत्युत्१सादेभ्यः। कुब्जम्। प्रमुदइति प्र१मुदे। वामनम्। द्वा

र्भ्यइति द्वाः१भ्यः। स्रामम्। स्वप्नाय। अधम्। अधर्माय। बधिरम्। प

वित्राय। भिषजम्। प्रज्ञानायेति प्र१ज्ञानाय। नक्षत्रदर्शमिति नक्ष

त्र१दर्शम्। आशिक्षायाइत्या१शिक्षायै। प्रश्निनम्। मर्यादायै। प्र

उपशिक्षायाइत्युपऽशिक्षायै।

अभिप्रश्निनमित्यभिऽप्रश्निनम्

श्नविवाकमिति प्रश्न १ विवाकम्।८॥ अर्मेभ्यः। हस्तिपमिति हस्ति १
पम्। जवाय। अश्वपमित्यश्व १ पम्। पुष्ट्यै। गोपालमिति गो १ पालम्।
५ वीर्याय। अविपालमित्यवि १ पालम्। तेजसे। अजपालमित्यज १
पालम्। इरायै। कीनाशम्। कीलालाय। सुराकारमिति सुरा १ का ।२४॥
रम्। भद्राय। गृहपमिति गृह १ पम्। श्रेयसे। वित्तधमिति वित्त १ ध
म्। आध्यक्ष्यायेत्याधि १ अक्ष्याय। अनुक्षत्तारमित्यनु १ क्षत्तारम्।
।२४॥ ॥९॥ भायै। दार्वाहारमिति दारु १ आहारम्। प्रभाया इति प्र १ भायै।
अग्न्येधमित्यग्नि १ एधम्। ब्रध्नस्य। विष्टपाय। अभिषेक्तारम्।
अभिषेक्तारमित्यभि १ सेक्तारम्। वषिष्ठाय। नाकाय। परिवे

ष्टारमितिपरि१वेष्टारम्।देवलोकायेतिदेव१लोकाय।पेष्टितार
म्।मनुष्यलोकायेतिमनुष्य१लोकाय।प्रकरितारमितिप्र१करिता
रम्।सर्वेभ्यःलोकेभ्यः।उपसेत्तारमित्युप१सेत्तारम्।अवक्रय
इत्यव१क्रये।वधाय।उपमंथितारमित्युप१मंथितारम्।मेधाय।
वासःपल्पूलीमितिवासः।पल्पूलीम्।प्रकामायेतिप्र१कामाय।
रजइत्रीम्॥१०॥ऋतये।स्तेनहृदयमितिस्तेन१हृदयम्।वैरहत्या
येतिवैर१हत्याय।पिशुनम्।विविक्त्याइतिवि१विक्त्ये।क्षत्तारम्।
औपइष्ट्र्यायेत्यौप१द्रष्ट्र्याय।अनुक्षत्तारमित्यनु१क्षत्ता
रम्।बलाय।अनुचरमित्यनु।चरम्।भूम्ने।परिष्कंदम्।परिस्क

न्दमिति परि१स्कन्दम्। प्रियाय। प्रियवादिनमिति प्रिय१वादिनम्।
अरिष्ट्यै। अश्वसादमित्यश्व१सादम्। स्वर्गायेति स्वः। गाय। लोकाय।
भागदुघमिति भाग१दुघम्। वषिष्ठाय। नाकाय। परिवेष्टारमिति प
रि१वेष्टारम्॥१२॥ मन्यवे। अयस्तापमित्ययः१तापम्। क्रोधाय। नि
सरमिति नि१सरम्। योगाय। योक्तारम्। शोकाय। अभिसर्तारय
भि१सर्तारम्। क्षेमाय। विमोक्तारमिति विऽमोक्तारम्। उत्कूलनि
कूलेभ्यइत्युत्कूल। निकूलेभ्यः। त्रिष्ठिनम्। त्रिस्थिनमिति त्रि१
स्थिनम्। वपुषे। मानस्कृतम्। मानः।कृतमिति मानः।कृत। शीला
य। आंजनीकारीमित्यांजनी। कारीम्। निर्ऋत्याइति निः१ऋत्यै।

कोट्टाकारीमिति कोट्ट १ कारीम्। यमाय। अस्त्रम्॥ १ रायमाय १ यमस्त्रमिति यम १ स्त्रम्। अथर्वभ्य इत्यथर्व १ भ्यः। अवतोकामित्यव १ तोकाम्। संवत्सराय। पर्यायिणीम्। पर्यायिणीमिति परि १ आयिनीम्। परिवत्सरायेति परि १ वत्सराय। अविजातामित्यवि १ जाताम्। इदावत्सराये। अतीत्वरीमित्यति १ इत्वरीम्। इद्वत्सरायेतीद् १ वत्सराय। अतिष्कद्वरीम्। अतिष्कद्वरीमित्यति १ स्कद्वरीम्। वत्सराय। विजर्जरामिति वि १ जर्जराम्। संवत्सराय। पलिक्नीम्। ऋभुभ्य इत्यृभु १ भ्यः। अजिनसन्धमित्यजिन। सन्धम्। साध्येभ्यः। चर्मम्नमिति चर्म १ म्नम्॥ १२॥ सरोभ्य इति सरः १ भ्यः। धैवरम्। उपस्थ

१२८॥

वैराभ्यइत्युप१रच्छा। वैराभ्यः। दात्राम्। वैत्रान्ताभ्यः। वैन्दम्। नड्वलौला
भ्यः। शौष्कुलम्। पाराय। मार्गारम्। अवाराय। कैवर्तम्। तीर्थेभ्यः। आ
न्दम्। विषमेभ्यः। विसमेभ्यइतिवि१समेभ्यः। मेनालम्। स्वप्नेभ्यः। प
र्णकम्। गुहाभ्यः। किरातम्। सानुभ्यइतिसानुभ्यः। जम्भकम्। प
र्वतेभ्यः। किंपुरुषम्। किंपुरुषमितिकिम्१पुरुषम्। १०। बीभत्सा
यै। पौल्कसम्। वर्णाय। हिरण्यकारमितिहिरण्य१कारम्। तुलायै।
वाणिजम्। पश्चाद्दोषायेतिपश्चा१दोषाय। ग्लाविनम्। विश्वेभ्यः।
भूतेभ्यः। सिध्मलम्। भूतसे। जागरणम्। अभूतसे। स्वपनम्। आ
र्याइसा१ऋसे। जनवादिनमितिजन१वादिनम्। व्यूढध्याइति
वि१ऋद्ध्यै। अपगल्भमितिसप१गल्भम्। स२रारोयेतिसम्। २।

१२८

राय। त्राच्छिदमिति त्र१च्छिदम्॥१५॥ अक्षराजाये सक्ष१राजाय। कि
तवम्। क्लोताय। आदिनवदर्शीमिसादिनव१दर्शीम्। शात्रेतौ तायै। क
ल्पिनम्। ह्वापराय। अधिकल्पिनमिसधि१कल्पिनम्। आस्कंदा
येया१स्कंदाय। सभास्थाणुमिति सभा१स्थाणुम्। म्र। यवेगो। व्य
घमिति गो१व्यघम्। अन्तकाय। गोघातमिति गो१घातम्। मधुधायः।
गाम्। विक्लान्तमिति वि१क्लान्तम्। सिक्षमाणः। उपतिष्ठतौ। उप१
तिष्ठति। दुष्कृताय। दुःकृतायेति दुः१कृताय। चरकाचार्यमिति च
रक१आचार्यम्। पपन्नै। सैलगम्।१धा। प्रलिमुत्काय। इति प्रति१मु
त्कौ। अत्तनम्। घोषाय। भषम्। अन्तेय। बकुवाह्निमिति बकु१वौ

दिनम्। अनन्ताय। मूकम्। शब्दाय। आळंबराघातमित्याळंबरऽ
आघातम्। महसे। वीणावादमिति वीणाऽवादम्। क्रोशाय। तूण
वध्ममिति तूणवऽध्मम्। अवरस्पराय। अवरपरायेत्यवरऽपरा ॥२७॥
य। शंखध्ममिति शंखऽध्मम्। वनाय। वनपमिति वनऽपम्। अ
अरण्या न्यतोरण्यायेत्यन्यतःऽरणाय। दावपमिति दावऽपम्॥१७॥ नर्माय।
पुंश्चलूम्। हसाय। कारीम्। यादसे। शाबल्याम्। ग्रामण्यम्।
ग्रामन्यमिति ग्रामऽन्यम्। गणकम्। अभिक्रोशकमित्यभिऽक्रोश
॥२७॥ कम्। तान्। महसे। वीणावादमिति वीणाऽवादम्। पाणिघ्नमिति
पाणिऽघ्नम्। तूणवध्ममिति तूणवऽध्मम्। तान्। ऋताय। आ

रात्र्यै। कृष्णम्। पिंगाक्षं। नेति पिंग ऽ अक्षम् ॥

नंदायेत्या१नन्दाय। तलवम्॥१८॥ अग्नये। पीवानम्। पृथिव्यै। पीठसर्पि
णमिति पीठ१सर्पिणम्। वायवे। चा[illegible]लम्। अन्तरिक्षाय। वंशनर्त्तिनमि
ति वंश१नर्त्तिनम्। दिवे। खलतिम्। सूर्याय। हर्यक्षमिति हरि१अक्षम्।
नक्षत्रेभ्यः। किर्मिरम्। चन्द्रमसे। किलासम्। अह्ने। शुक्लम्। पिङ्गाक्षमि
ति पिंग१अक्षम्॥१९॥ अथ। एतान्। अष्टौ। विरूपानिति वि१रूपान्।
आ। लभते। अतिशुक्लमित्यति१शुक्लम्। च। अतिकृष्णमित्यति१कृष्णम्।
अतिदीर्घमित्यति१दीर्घम्। अतिह्रस्वमित्यति१ह्रस्वम्। अतिस्थूल
मित्यति१स्थूलम्। अतिकृशमित्यति१कृशम्। अतिकुल्वमित्यतिकु
ल्वम्। अतिलोमशमित्यति१लोमशम्। अशूद्राः। अब्राह्मणाः। ते। प्रा

जापयाइतिप्राजा१पत्याः। मागधः। पुंश्चलीक्लीबः। कितवः। अशूद्राः।
अब्राह्मणाः। ते। प्राजापत्याइति प्राजा१पत्याः॥२०॥६॥ इतिचतुस्त्रिंशति
मोध्यायः।६। [illegible]॥१॥ ॐम्। सहस्रशीर्षेति सहस्र१शीर्षा। पुरुषः। स
हस्राक्षइतिसहस्र१अक्षः। सहस्रपादितिसहस्र१पात्। सः। भूमिम्।
सर्वतः। स्पृत्वा। अति। अतिष्ठत्। दशांगुलमितिदश१अंगुलम्॥१॥
पुरुषः। एव। इदम्। सर्वम्। यत्। भूतम्। यत्। च। भाव्यम्। उत। अमृत
त्वस्येत्यमृत१त्वस्य। ईशानः। यत्। अन्नेन। अतिरोहतीत्यति१रोहति॥२॥
एतावान्। अस्य। विश्वा। भूतानि। त्रिपादिति त्रि१पात्। अस्य। अमृत
म्। दिवि॥३॥ त्रिपादिति त्रि१पात्। ऊर्ध्वः। उत्। ऐत्। पुरुषः। पादः। इह। अ२८
× महिमा। अतः। ज्यायान्। च। पूरुषः। पुरुषइतिपुरुषः। पादः। अस्य। २

अभवत्। पुनरिति पुनः। ततः। विषुङ्। वि। अक्रामत्। साशनानश
ने इति साशनानशने। अभि॥४॥ ततः। विराळिति वि १ राट्। अजाय
त। विराज इति वि १ राजः। अधि। पूरुषः। पुरुष इति पुरुषः। सः। जातः।
अति। अरिच्यत। पश्चात्। भूमिम्। अथो इत्यथो। पुरः॥५॥ तस्मा
त्। यज्ञात्। सर्वहुत इति सर्व १ हुतः। संभृतमिति सम्। भृतम्।
पृषदाज्यमिति पृषत्। आज्यम्। पशून्। तान्। चक्रे। वायव्यान्।
आरण्याः। ग्राम्याः। च। ये॥६॥ तस्मात्। यज्ञात्। सर्वहुत इति सर्व १
हुतः। ऋचः। सामानि। जज्ञिरे। छंदांसि। जज्ञिरे। तस्मात्। यजुः।
तस्मात्। अजायत॥७॥ तस्मात्। अश्वाः। अजायंत। ये। के। च।
उभयादतः। उभयादत इत्युभया १ दतः। गावः। ह। जज्ञिरे। तस्मा

ता। तस्मात्। जाताः। अजावयः॥८॥ तम्। यज्ञम्। बर्हिषि। प्र। औ
क्षन्। पुरुषम्। जातम्। अग्रतः। तेन। देवाः। अयजन्त। साध्याः।
ऋषयः। च। ये॥९॥ यत्। पुरुषम्। वि। अदधुः। कतिधा। वि। अक
ल्पयन्। मुखम्। किम्। अस्य। आसीत्। बाहू इति बाहू। ऊरू इ
त्यूरू। पादौ। उच्येते इत्युच्यते॥१०॥ ब्राह्मणः। अस्य। मुखम्। आ
सीत्। बाहू इति बाहू। राजन्यः। कृतः। ऊरू इत्यूरू। तत्। अस्य।
यत्। वैश्यः। पद्भ्यामिति पत्ऽभ्याम्। शूद्रः। अजायत॥११॥ चन्द्रमाः।
मनसः। जातः। चक्षोः। सूर्यः। अजायत। श्रोत्रात्। वायुः। प्राणः।
च। मुखात्। अग्निः। अजायत॥१२॥ नाभ्याः। आसीत्। अं

रिक्षम्।शीर्ष्णः।द्यौः।सम्।अवर्त्तत।पद्भ्यामितिपत्ऽभ्याम्।भूमिः।दिशः।
श्रोत्रात्।तथा।लोकान्॥अकल्पयन्॥१४॥यत्।पुरुषेण।हविषा।देवाः।
यज्ञम्।अतन्वत।वसंतः।अस्य।आसीत्।आज्यम्।ग्रीष्मः।इध्मः।शर
त्।हविः।१५।सप्त।अस्य।आसन्।परिधयइतिपरिऽधयः।त्रिः।सप्त।
समिधइतिसम्ऽइधः।कृताः।देवाः।यत्।यज्ञम्।तन्वानाः।अबध्नन्।
पुरुषम्।पशुम्॥१५॥यज्ञेन।यज्ञम्।अयजन्त।देवाः।तानि।धर्माणि।प्र
थमानि।आसन्।ते।ह।नाकम्।महिमानः।सचंत।यत्र।पूर्वे।साध्याः।
सन्ति।देवाः॥१६॥६॥अद्भ्यइत्यत्ऽभ्यः।संभृतइतिसम्ऽभृतः।पृथि
व्यै।रसात्।च।विश्वकर्मणइतिविश्वऽकर्मणः।सम्।अवर्त्तत।अग्रे।

तस्य। त्वष्टा। विदधदिति वि१दधत्। रूपम्। एति। तत्। मर्त्यस्य। देवत्वमिति दे
व१त्वम्। आजानमित्या१जानम्। अग्रे॥१७॥ वेद। अहम्। एतम्। पुरुषम्। ॥३१॥
महान्तम्। आदित्यवर्णमित्यादित्य१वर्णम्। तमसः। परस्तात्। तम्। एव।
विदित्वा। अति। मृत्युम्। एति। न। अन्यः। पन्थाः। विद्यते। अयनाय॥१८॥
प्रजापतिरिति प्रजा१पतिः। चरति। गर्भे। अन्तः। अजीयमानः। बहुधा।
वि। जायते। तस्य। योनिम्। परि। पश्यन्ति। धीराः। तस्मिन्। ह। तस्थुः।
॥३०॥ भुवनानि। विश्वा॥१९॥ यः। देवेभ्यः। आतपतीत्या१तपति। यः। देवानाम्। पुरो
हित इति पुरः१हितः। पूर्वः। यः। देवेभ्यः। जातः। नमः। रुचाय। ब्राह्मये॥२०॥
रुचम्। ब्राह्मम्। जनयन्तः। देवाः। अग्रे। तत्। अब्रुवन्। यः। त्वा। एवम्।

ब्राह्मणाः।विधाता।तस्य।देवाः।अन्तरा।वशे॥२१॥ [illegible]
त्यौ।अहोरात्रेइत्यहोरात्रे।पा [illegible]
तेभि।तिवि१आ।तम्।इष्णान्।इषाण।अमुम्।मे।इषाण।सर्वलोकमितिसर्व
लोकम्।मे।इषाण॥२२॥छ॥तेताएव।अग्निः।आदित्यः।वायुः।ऊइत्यो।चं
द्रमाः।शुक्रम्।ब्रह्म।आपः।प्रजापतिरिप्रजा१पतिः॥२३॥सर्वे।निमे
षाइति।नि।मेषाः।जज्ञिरे।विद्युतइति।वि१द्युतः।पुरुषात्।अधि।न।एन
म्।ऊर्ध्वम्।न।तिर्यंचम्।न।मध्ये।परि।जग्रभत्॥२४॥न।तस्य।प्रतिमे
तिप्रति१मा।अस्ति।यस्य।नाम।महत्।यशः॥२५॥एषः।ह।देवः।प्रदि
शाइतिप्र१दिशः।अनु।सर्वाः।पूर्वः।ह।जातः।सः।ऊंइति।गर्भे।अन्त
रित्यन्तः।सः।एव।जातः।सः।उ।जनिष्यमाणः।प्रत्यङ्।जनाः।तिष्ठति।

सर्वतोमुखइतिसर्व्वतःमुखः॥८॥वेनः।तत्।पश्यत्।नि।हितमितिनि१
हितम्।गुहा।सत्।यत्र।विश्वम्।भवति।एकनीलमित्येक१नीलम्।त
स्मिन्।इदम्।सम्।च।वि।च।एति।सर्वम्।सः।ओतइत्या१उतः।प्रोतइति
प्र१उतः।च।विभूरितिवि१भूः।प्रजास्वितिप्र१जासु॥९॥प्र।तत्।वोचेत्।
अमृतम्।नु।विद्वान्।गन्धर्वः।धाम।विभृतमितिवि१भृतम्।गुहा।असत्।॥ग ३१॥
त्रीणि।पदानि।नि।हितेतिनि१हिता।गुहा।अस्य।यः।तानि।वेद।सः।पितुः।
॥२१॥ पिता।असत्॥१०॥सः।नः।बन्धुः।जनिता।सः।विधातेतिवि१धाता।धाम
नि।वेद।भुवनानि।विश्वा।यत्र।देवाः।[illegible] तृतीये।[illegible]
अध्यैरयन्तेत्यधि१ऐरयन्त॥११॥[illegible]इत्येतिपरि[illegible]याः।स्ते।[illegible]
१इत्य।लोकान्।परि।इत्येतिपरि१इत्य।सर्वाः।प्रदिशइतिप्र१दिशः।दिशः।च।[illegible]
[illegible] स्थाय।प्रथमजामितिप्रथम१जाम्।ऋतस्य।आत्मना।आत्मानम्।अभि

त्ति। सम्। विवेश॥११॥ परि। द्यावापृथिवीइतिद्यावापृथिवी। सद्यः। इत्वा।
परि। लोकान्। परि। दिशः। परि। स्वरितिस्वः। ऋतस्य। तन्तुम्। विततमिति
विऽततम्। विचृत्येतिविऽचृत्य। तत्। अपश्यत्। तत्। अभवत्। तत्। आ
सीत्॥१२॥ सदसः। पतिम्। अद्भुतम्। प्रियम्। इन्द्रस्य। काम्यम्। सनि
म्। मेधाम्। अयासिषम्। स्वाहा॥१३॥ याम्। मेधाम्। देवगणाइतिदेवऽ
गणाः। पितरः। च। उपासतइत्युपऽआसते। तया। माम्। अद्य। मेधया।
अग्ने। मेधाविनम्। कुरु। स्वाहा॥१४॥ इदम्। मे। ब्रह्म। च। क्षत्रम्। च।
उभेइत्युभे। श्रियम्। अश्नुताम्। मयि। देवाः। दधतु। श्रियम्। उत्तमा
मित्युत्तमाम्। तस्यै। ते। स्वाहा॥१५॥ इति पचत्रिंशति मोध्यायः॥

॥छ॥ ॥छ॥ हरिः। ॐम्। ऋचम्। वाचम्। प्र। पद्ये। मनः। यजुः। साम।
प्राणम्। चक्षुः। श्रोत्रम्। प्र। पद्ये। वाक्। ओजः। सह। ओजः। मयि। प्राणापा
नौ॥१॥ यत्। मे। छिद्रम्। चक्षुषः। हृदयस्य। मनसः। वा। अतितृण्णमित्यतिऽ
तृण्णम्। बृहस्पतिः। मे। तत्। दधातु। शम्। नः। भवतु। भुवनस्य। यः। पतिः॥
उतिस्त्रिरिस्थतिऽस्त्रिः॥२॥ कया। त्वम्। नः। ऊत्या। अभि। प्र। मदसे। वृषन्।
कया। स्तोतृभ्य इति स्तोतृऽभ्यः। आ। भर॥३॥ इन्द्रः। विश्वस्य। राजति। श
म्। नः। अस्तु। द्विपद इति द्विऽपदे। चतुष्पदे। चतुःपद इति चतुःऽपदे
॥४॥ मित्रः। वरुणः। भवतु। अर्यमा। इन्द्रः। बृहस्पतिः। विष्णुः। उरुक्रम
इत्युरुऽक्रमः॥५॥ वातः। पवताम्। तपतु। सूर्यः॥ कनिक्रदत्। देवः।

पर्जन्यः। अभि। वर्षतु ॥६॥ [illegible] भवंतु। [illegible] इति [illegible]
इन्द्राग्नी इति इन्द्राग्नी। भवताम्। [illegible] रातऽहव्य
ति रातऽहव्या। इन्द्रा पूषणा। वाजसाताविति वाजऽसातौ। इन्द्रासोमा। सुवि
ताय। शम्। योः ॥७॥ देवीः। अभिष्टये। आपः। भवंतु। पीतये। शम्। योः।
अभि। स्रवंतु। नः।८। द्यौः। शांतिः। अंतरिक्षम्। पृथिवी। आपः। ओषध
यः। वनस्पतयः। एव। शांतिः ॥९॥ दृते दृंह। मा। मित्रस्य। मा। चक्षुषा
सर्वाणि। भूतानि। सम्। ईक्षंताम्। मित्रस्य। अहम्। चक्षुषा। सर्वाणि। भूता
नि। सम्। ईक्षे। मित्रस्य। चक्षुषा। सम्। ईक्षामहे ॥१०॥ ज्योक्। ते। संदृ
शीति सम्ऽदृशि। जीव्यासम्। ज्योक्। ते। संदृशीति सम्ऽदृशि। जीव्या

सम्।।१।।नमः।ते।अस्तु।विद्युतइतिवि ऽ द्युते।स्तनइत्नवे।भगवन्निति भ
ग ऽ वन्।अस्तु।यतः।स्वरिति स्वः।समीहसइति सम् ऽ ईहसे।।११।।यतः।
यतः।समीहसइति सम् ऽ ईहसे।ततः।नः।अभयम्।कुरु।शम्।नः।कुरु।
प्रजाभ्यइति प्र ऽ जाभ्यः।अभयम्।नः।पशुभ्यइति पशु ऽ भ्यः।।१२।।तत्।
चक्षुः।देवहितमिति देव ऽ हितम्।पुरस्तात्।शुक्रम्।उच्चरदित्युत्।
चरत्।पश्येम।शरदः।शतम्।जीवेम।शृणुयाम।शरदः।शतम्।ध।।
।इति सर्पीपचमोदन्नामोध्यायः।।८।। [illegible] ।।८।।हरिः।।ॐम्।।आ।ददे।ना
रिः।असि।।१।।देवीइतिदेवी।द्यावा[illegible]इति द्यावा[illegible]वी।[illegible]।वा
म्।अद्य।अंगिरः।राध्यासम्।दे[illegible]इति देव ऽ यजने।पृथिव्याः।म

खाय।त्वा।मखस्य।त्वा।शीर्ष्णे॥२॥देव्यः।वम्र्यः।भूतस्य।प्रथमजा इति
प्रथमऽजाः।मखस्य।वः॥३॥इयती।अग्रे।आसीः।मखस्य।ते॥४॥इन्द्र
स्य।ओजः।स्थ।मखस्य।वः॥५॥प्र।एतु।ब्रह्मणः।पतिः।प्र।देवी।एतु।सू
नृता।अच्छ।वीरम्।नर्य्यम्।पङ्क्ति राधसमिति पङ्क्तिऽराधसम्।देवाः।य
ज्ञम्।नयन्तु।नः॥६॥मखस्य।शिरः।असि।मखस्य।शिरः।असि॥७॥
अश्वस्य।त्वा।वृष्णः।शक्ना।धूपयामि।देवयजन इति देवऽयजने।पृ
थिव्याः।अश्वस्य।त्वा।वृष्णः।शक्ना।धूपयामि।देवयजन इति देव
यजने।पृथिव्याः॥८॥ऋजवे।साधवे।सुक्षित्या इति सुऽक्षित्यै।त्वा॥९॥
र्य्यं२ यमाय।मखाय।सूर्यस्य।त्वा।तपसे।देवः।त्वा।सविता।मध्वा।अनक्तु।
पृथिव्याः।संस्पृश इति सम्ऽस्पृशः।पाहि।अर्चिः।शोचिः।

तपः। असि॥१०॥ अनाधृष्टा। पुरस्तात्। अग्नेः। आधिपत्यऽइत्याधि।पत्ये।
आयुः। मे। दाः। पुत्रवतीतिपुत्रऽवती। दक्षिणतः। इन्द्रस्य। आधिपत्यऽइ
त्याधिपत्ये। प्रजामिति प्रऽजाम्। मे। दाः। सुषदा। सुसदेति सुऽसदा। ॥१२४॥
पश्चात्। देवस्य। सवितुः। आधिपत्यइत्याधिऽपत्ये। रायः। चक्षुः। मे।
दाः। आश्रुतिरित्याऽश्रुतिः। उत्तरतः। धातुः। आधिपत्यइत्याधिऽपत्ये।
।१२४॥ रायः। पोषम्। मे। दाः। विधृतिरिति विऽधृतिः। उपरिष्टात्। बृहस्पतेः।
आधिपत्यइत्याधिपत्ये। ओजः। मे। दाः। विश्वाभ्यः। मा। नाष्ट्राभ्यः। पा
हि। मनोः। अश्वा। असि॥११॥ स्वाहा। मरुद्भिरिति मरुत्ऽभिः। परिश्री
यस्व। दिवः। संस्पृश इति सम्ऽस्पृशः। पाहि। मधु। मधु। मधु॥

गर्भीः। देवानाम्। पिता। मतीनाम्। पतिःऽजाना। मितिः। प्रऽजानाम्। सम्।
देवः। देवेन। सवित्रा। गता। सम्। सूर्येण। रोचते॥१३॥ सम्। अग्निः। अग्नि
ना। गता। सम्। दैवेन। सवित्रा। सम्। सूर्येण। अरोचिष्ट। स्वाहा। सम्।
अग्निः। तपसा। गता। सम्। दैव्येन। सवित्रा। सम्। सूर्येण। अरूरुचत॥१४॥
धर्ता। दिवः। वि। भाति। तपसः। पृथिव्याम्। धर्त्ता। देवः। देवानाम्। अ
मर्त्यः। पुरोगाऽइति पुरःऽगाः। वाचम्। अस्मेइ ससमे। नि। यच्छ। देवा
युवम्। देवयुवमिति देवऽयुवम्॥१५॥ अपश्यम्। गोपाम्। अनि
पद्यमानमित्यनिऽपद्यमानम्। आ। च। परा। च। पथिभिरिति पथिऽ
भिः। चरन्तम्। सः। सध्रीचीः। सः। विषूचीः। वसानाः। आ। व
रीवर्त्ति। भुवनेषु। अन्तरित्यन्तः॥१६॥ विश्वासाम्। भुवाम्। पते।

विश्वस्य । मनसः । पते । विश्वस्य । वचसः । पते । सर्वस्य । वचसः । पते । देव
श्रुदिति देवऽश्रुत् । त्वम् । देव । घर्म । देवः । देवान् । पाहि । अत्र । प्रावी ॥२५॥
रिति प्रऽअवीः । अनु । वाम् । देववीतय इति देवऽवीतये । मधु । माध्वी
भ्याम् । मधु । माधूचीभ्याम् । धेहि ॥१८॥ पिता । नः । आसि । पिता । नः ।
॥३५॥ बोधि । नमः । ते । अस्तु । मा । मा । हिंसीः । त्वष्टुमन्त इति त्वष्टुऽ
मन्तः । असि । त्वा । सपेम । पुत्रान् । पशून् । मयि । धेहि । अरिष्टा ।
अहम् । सहपत्येति सहऽपत्या । भूयासम् ॥१९॥ अहरित्यहः । के
तुना । जुषताम् । सुऽज्योतिरिति सुऽज्योतिः । ज्योतिषा । स्वाहा ॥

रात्रिः। केतुना। जुषताम्। सुज्योतिरिति सुऽज्योतिः। ज्योतिषा। स्वाहा॥२१॥
॥श्री॥ ॥हरिः॥ ॐ म॥ आ। ददे। अदित्यै। रास्ना। असि। इडे। आइहि। अ-
दिते। सरस्वति। असौ। आइहि। असौ। आ। इहि॥१॥ अदित्यै। रास्ना। असि।
इन्द्राण्याः। उष्णीषः। पूषा। असि। घर्माय। दिष्व॥२॥ अश्विभ्यामित्यश्विऽ-
भ्याम्। पिन्वस्व। सरस्वत्यै। इन्द्राय। पिन्वस्व। स्वाहा। इन्द्रवदितीन्द्रऽवत्।
स्वाहा। इन्द्रवदितीन्द्रऽवत्॥३॥ यः। ते। स्तनः। शशयः। यः। मयोभूरिति
मयः। भूः। यः। रत्नधा इति रत्नऽधाः। वसुविदिति वसुऽवित्। यः। सुदत्र
इति सुऽदत्रः। येन। विश्वा। पुष्यसि। वार्याणि। सरस्वति। तम्। इह। धातवे।
अकरित्यकः॥४॥ गायत्रम्। छन्दः। असि। त्रैष्टुभम्। त्रैस्तुभमिति त्रैऽस्तुभम्।

द्यावापृथिवीभ्यान्त्वा। परि॰ गृह्णामि। अन्तरिक्षेणःऽउप। यच्छामि। इन्द्रा
श्विनामधुनःसारघस्य। घर्मम्पात। वसवः। यजत। वाट्। स्वाहा
सूर्यस्य। रश्मये। वृष्टिवनयइति वृष्टिऽवनये॥५॥ समुद्राय। त्वा। वा
ताय। स्वाहा। सरिराय। अनाधृष्याय। अप्रतिधृष्यायेत्यप्रतिऽधृ
ष्याय। अवस्यवे। अ। शीमिदाय॥६॥ सवित्रे। ऋभुमतइत्यृभुऽमते।
विभुमतइति विभुऽमते। वाजवतइति वाजऽवते। बृहस्पतये। विश्व
देव्यवतइति विश्वदेव्यऽवते॥७॥ यमाय। अङ्गिरस्वते। पितृमतइति
पितृऽमते। स्वाहा। घर्माय। स्वाहा॥ घर्मः। पित्रे॥८॥ विश्वाः। आशाः।
दक्षिणसदिति दक्षिणऽसत् [illegible] देवान्। अयाट्। इह। स्वाहाकृत

विश्वदेव्यावते

स्येति स्वाहाऽकृतस्य। घर्मस्य। मधोः। पिबतम्। अश्विना।।९।। दिवि धाः।
इमम्। यज्ञम्। इमम्। यज्ञम्। दिवि। धाः। स्वाहा। अग्नये। यज्ञियाय। श
म्। यजुर्भ्य इति यजुःऽभ्यः।।१०।। अश्विना। घर्मम्। पातम्। हार्द्वानम्।
अहः। दिवाभिः। ऊतिभिरित्यूतिऽभिः। तन्त्रायिणे। नमः। द्यावापृथि
वीभ्याम्।।११।। अपाताम्। अश्विना। घर्मम्। अनु। द्यावापृथिवी इति द्या
वाऽपृथिवी। अमꣳसाताम्। हा। इह। एव रातयः। सन्तु।।१२।। इषे। पिन्व
स्व। ऊर्जे। ब्रह्मणे। क्षत्राय। द्यावापृथिवीभ्याम्। पिन्वस्व। धर्मा। अ
सि। सुधर्मेति सुऽधर्मा। अमेनि। अस्मे इत्यस्मे। नृम्णानि। धारय। ब्र
ह्म। क्षत्रम्। विशम्। धारय।।१३।। स्वहा। पूष्णे। शरसे। ग्रावभ्य इति

यावऽभ्यः।ऋतिरवेभ्यऽइतिऋतिऽरवेभ्यः।पितृभ्यइतिपितृऽभ्यः।ऊ
र्ध्वबर्हिर्भ्यइत्यूर्ध्वबर्हिःभ्यः।घर्मपावभ्यऽइतिघर्मपावऽभ्यः।द्यावा
पृथिवीभ्याम्।विश्वेभ्यः।देवेभ्यः।१४॥रुद्राय।रुद्रहूयइतिरुद्रऽहूत
ये।स्वाहा।मधु।हुतम्।इन्द्रतमइतीन्द्रऽतमे।अग्नौ।अश्याम।ते।दे
व।घर्म।नमः।ते।अस्तु।मा।मा।हिंसीः।१५॥अभि।इमम्।महिमा।दि
वम्।विप्रः।बभूव।सप्रथाइतिसऽप्रथाः।उत।श्रवसा।पृथिवीम्।रो
चस्व॥१६॥या।ते।घर्म।दिव्या।शुक्।या।गायत्र्याम्।हविर्धानइतिह
विः।धाने।सा।ते।आ।प्यायताम्।निः।स्त्यायताम्।तस्यै।ते।स्वाहा।
अन्तरिक्षे।त्रिष्टुभि।त्रिष्टुभीतित्रिऽस्तुभि।आग्नीध्रे।पृथिव्याम्।

जेगत्याम्।सदस्या॥१७॥क्षत्रस्य।त्वा।परस्पाय।परःऽपायेतिपरः।पय।
ब्रह्मणः।तन्वम्।पाहि।विशः।त्वं।धर्मणा।वयम्।अनु।क्रामाम।सुवि
ताय।नव्यसे॥१८॥ वेनुस्त्रक्तिरितिचतुःस्त्रक्तिः।नाभिः।ऋतस्य।
सप्रथाइतिसऽप्रथाः।सः।नः।विश्वायुरितिविश्वाऽआयुः।सर्वा
युरितिसर्वऽआयुः।सप्रथाइतिसऽप्रथाः।अप।द्वेषः।अप।ह्वरः।
अन्यव्रतस्येत्यन्यऽव्रतस्य।सश्चिम॥१९॥ घर्मः।एतत्।ते।पुरीषम्।
तन॥२०॥ अचिक्रदत्।वृषा।हरिः।महान्।मित्रः।न।दर्शतः।सम्।सूर्ये
ण।दिद्युतत्।उदधिरित्युदऽधिः।निधिरितिनिऽधिः॥२१॥यावतीइ
ति यावती।द्यावापृथिवीइतिद्यावापृथिवी।यावत्।च।सप्त।सिंधवः।

वितस्थिरइतिविऽतस्थिरे। तावंतम्। इन्द्र। ते। ग्रहम्। ऊर्जा। गृह्णामि। अ
क्षितम्। मयि। गृह्णामि। अक्षितम्॥२२॥ मयि। यत्। इन्द्रियम्। बृहत्।
मयि। दक्षः। मयि। क्रतुः। घर्मः। त्रिशुगितित्रिऽशुक्। विराजति। विर॥२८॥
डीतिविऽराडौजा। ज्योतिषा। सह। ब्रह्मणा। तेजसा। सह। पयसः। र
॥२८॥ तः। आभृतमित्याऽभृतम्। तस्य। दोहम्। अशी। महि। उत्तरामु
त्तरामित्युत्तराम्ऽउत्तराम्। समाम्॥२३॥ त्विषिः। संवृगितिसम्ऽवृक्।
क्रत्वे। दक्षस्य। ते। सुषुम्णस्य। सुसुम्नस्येतिसुऽसुम्नस्य। ते। सुषु
म्ण। सुसुम्नेतिसुऽसुम्न। अग्निहुतइत्यग्निऽहुतः। इन्द्रपीतस्येतीन्द्रऽ
पीतस्य। प्रजापजापतिभक्षितस्येतिप्रजापतिऽभक्षितस्य। मधुमतः

इति मधुऽमतः।उपहूतइत्युपऽहूतः।उपहूतस्येत्युपऽहूतस्य।भक्षयामि।
इतिश्रि अष्टात्रिंशतिमोध्यायः।ध्या[illegible]।।हरिः।ॐ।।स्वाहा।प्राणेभ्यः।
साधिपतिकेभ्यइति साधिपतिकेभ्यः। पृथिव्यै।अग्नये।अंतरिक्षा
य।वायवे।दिवे।सूर्याय।दिग्भ्यइति दिक्ऽभ्यः।चंद्राय।नक्षत्रेभ्यः।
अ[illegible]इयत्ऽभ्यः।वरुणाय।नाभ्यै।पूताय।।१।।वाचे।प्राणाय।चक्षु
षे।श्रोत्राय।।२।।मनसः।कामम्।आकूतिमित्याऽकूतिम्।वाचः।सत्यम्।
अशीय।पशूनाम्।रूपम्।अन्नस्य।रसः।यशः।श्रीः।श्रयताम्।मयि।
स्वाहा।।३।।प्रजापतिरिति प्रजाऽपतिः।सम्भ्रियमाणइति।सम्ऽभ्रिय

माणः।संम्राळितिसम्ऽराट्।सम्भृतइतिसम्ऽभृतः।वैश्वदेवइति।वै
श्वादेवः।सꣳसन्नइतिसम्ऽसन्नः।घर्मः।प्रवृक्तइतिप्रऽवृक्तः।तेजः॥
उद्यतइत्युत्ऽयतः।आश्विनः।पयसि।आनीयमानइत्याऽनीयमाने। ॥३१॥
पृषा।विष्यंदमाने।विस्यंदमानइतिविस्यंदमाने।मारुतः।क्लथंन्।मैत्रः॥
शरसि।संताय्यमांनइतिसम्ऽताय्यमाने।वायव्यः।ह्रियमाणः।आग्नेयः।
॥३१॥ हूयमानः।वाक्हुतः।७।सविता।प्रथमे।अहन्।अग्निः।द्वितीये।वायुः।
द्वितीये।आदित्यः।चतुर्थे।चंद्रमाः।पंचमे।ऋतु।षष्ठे।मरुतः।सप्तमे।बृ
हस्पतिः।अष्टमे।मित्रः।नवमे।वरुणः।दशमे।इन्द्रः।एकादशे।विश्वे।
देवाः।द्वादशे॥५॥उग्रः।चभीमः।ध्वान्तः।धुनिः।सासह्वान्।सऽह्वानिति

सः१सद्भान्। अभिषुग्वेसभि युग्वा। आविक्षिप इति विक्षिपः स्वाहा। शि
अग्निम्। हृदयेन। अशनिम्। हृदयाग्रेणेति हृदयऽअग्रेण। पशुपतिमि
ति पशु१पति। कृत्स्नहृदयेनेति कृत्स्नहृदयेन। भवम्। यक्ना। शर्वम्।
मतस्नाभ्याम्। ईशानम्। मन्युना। महादेवमिति महा१देवम्। अन्तःपर्श
व्येनेत्यन्तः१पर्शव्येन। उग्रम्। देवम्। वनिष्ठुना। वसिष्ठहनुरिति वसि
ष्ठ१हनुः। शिंगिनि। कोश्याभ्याम्। ७। उग्रम्। लोहितेन। मित्रम्। सौव्रस्ये
ना। रुद्रम्। दौर्व्रसेनेति दौः१व्रसेन। इन्द्रम्। प्रक्रीडेनेति प्र१क्रीडेन। मरु
तः। बलेन। साध्यान्। प्रमुदेति प्र१मुदा। भवस्य। क[illegible]म्। रुद्रस्य। वनिष्ठु
अन्तःपार्श्व्यमित्यन्तः। पार्श्व्यम्। महादेवस्येति महा१देवस्य। यकृत्।

शार्वस्य। वनिष्ठुः। पशुपतेरिति पशुऽपतेः। पुरीतते। पुरीतदिति पुरिऽतत्॥८॥ लो
मभ्य इति लोमऽभ्यः। स्वाहा। त्वचे। लोहिताय। मेदसे। मांसेभ्यः। स्नावभ्य इति
स्नावऽभ्यः। अस्थभ्य इत्यस्थऽभ्यः। मज्जभ्य इति मज्जऽभ्यः। रेतसे। पाय
वे॥९॥ आयासाय। प्रायासाय। प्रयासायेति प्रऽयासाय। संयासायेति सम्ऽ
यासाय। वियासायेति विऽयासाय। उद्यासायेत्युत्ऽयासाय। शुचे। शो
चते। शोकाय॥१०॥ तपसे। तप्यमानाय। तप्ताय। निष्कृत्यै। निष्कृत्या इति निःऽ
कृत्यै। प्रायश्चित्यै। भेषजाय॥११॥ यमाय। अन्तकाय। मृत्यवे। ब्रह्महत्याया
इति ब्रह्मऽहत्यायै। विश्वेऽभ्यः। देवेऽभ्यः। द्यावापृथिवीभ्याम्। स्वाहा॥१२॥ ध्य
इति एकोनचत्वारिंशतिमोध्यायः॥ध॥ ॥श[illegible]॥ ध॥ हरिः॥ ॐ [illegible]ज्ञा॥ गं नमः।

इदं।सर्वम्।यत्।किम।च।जगत्याम्।जगत्।तेन।त्यक्तेन।भुंजीथाः।मा।गृधः।क
स्य।स्वित्।धनम्॥१॥कुर्वन्।एव।इह।कर्माणि।जिजीविषेत्।शतम्।समाः।एवं।
त्वयि।न।अन्यथा।इतः।अस्ति।न।कर्म।लिप्यते।नरे॥२॥असुर्याः।नाम।ते।
लोकाः।अंधेन।तमसा।आवृता।इत्याऽवृताः।तान्।ते।प्रेत्य।इति।प्र।इत्य।अपि
गच्छंति।ये।के।च।आत्महनः।इत्याऽत्महनः।जनाः॥३॥अनेजत्।एकम्।मन
सः।जवीयः।न।एनत्।देवाः।आप्नुवन्।पूर्वम्।अर्षत्।तत्।एकम्।धावतः।
अन्यान्।अति।एति।तिष्ठत्।तस्मिन्।अपः।मातरिश्वा।दधाति॥४॥तत्।
एजति।तत्।न।एजति।दूरे।तत्।उं।अंतिके।अंतः।अस्य।सर्वस्य।उं
हं।सर्वस्य।बाह्यतः॥५॥यः।तु।सर्वाणि।भूतानि।आत्मन्।

एव। अनुपश्यतीत्यनु१पश्यति। सर्वभूतेष्विति सर्व१भूतेषु। च। आत्म- ।।४१

नम्। ततः। न। वि। जुगुप्सते॥६॥ यस्मिन्। सर्वाणि। भूतानि। आत्मा। एव।

अभूत्। विजानतइति वि१जानतः। तत्र। कः। मोहः। कः। शोकः। एकत्वमि-

त्येक१त्वम्। अनुपश्यतइत्यनु१पश्यतः॥७॥ सः। परि। अगात्। शुक्रम्। अ-

।४१।। कायम्। अव्रणम्। अस्नाविरम्। शुद्धम्। अपापविद्धमित्यपाप१विद्ध-

म्। कविः। मनीषी। परिभूरितिपरि१भूः। स्वयंभूरितिस्वयम्१भू-

ः। याथातथ्यतइति याथा१तथ्यतः। अर्थान्। वि। अदधात्। शाश्वतीभ्यः।

समाभ्यः॥८॥ अंधम्। तमः। प्र। विशन्ति। ये। अविद्याम्। [illegible] आसते।

श्रीगणेशायनमः ॥ यदेतन्मंडलंतपतितन्महदुक्थंता
ह ऋचःसऋचांलोकोथयदेतदर्चिर्दीप्यतेतन्महाव्रतंता
निसामानिससाम्नांलोकोथयएषएतस्मिन्मंडलेपुरु
षःसोग्निस्तानियजूंषिसयजुषांलोकःसैषात्रय्येव
विद्यातपतितद्धैतदप्यविद्वांसआहुस्त्रयीवाएषावि
नृ ६ द्यातपतीतिवाग्घैवसत्पश्यंतीवदंती ॥१॥ सएषएवमृ
त्युर्यएषएतस्मिन्मंडलेपुरुषोथयेतदमृतंयदेतद
र्चिर्दीप्यतेतस्मान्मृत्युर्नम्रियतेमृतेह्यंतस्तस्मादु
नदृश्यतेमृतेह्यंतः ॥२॥ तदेषश्लोकोभवति अंतरंमृत्योर

मं.उ०
॥१५॥

म्रतमिस्यवर ऽह्येतन्म सोरम्रतं मस्यावम्रतमाहितमि
स्येतस्मिन्हिपुरुषएतन्मंडलं प्रतिष्ठितं तपतिमस्युर्वि
वस्यंतं वस्तद्रससौवा आदित्योविवस्वानेषह्येहोवा
चेविवस्वानतमेषवनस्तेसर्वतोह्येनेनपरिवृतोमस्यारा
स्मानिवस्यतीस्येतस्मिन्हिमंडलएतस्यपुरुषस्यात्मैत
हैषश्लोकोभवति॥३॥ तयोर्वीएतयोरुभयोरेतस्यचा
क्षिषएतस्यचपुरुषस्येतन्मंडलंप्रतिष्ठात्तस्मान्महदु
क्थं परस्मैब्रह्म ऽसेतन्नेदेतांप्रतिष्ठांछिन्नुदाद्वसेतो ऽ
हस्प्रतिष्ठांछिंतेयोमहदु हर परस्मैब्रह्म ऽस्तातित

स्तण॥

४ ॥ पुष्करपर्णमापो देवता आपः पुष्करपर्णमथ य एष एतस्मिन्मंडले
स्माडु त्विद्रासंभृ यिष्टं परिचक्षते प्रतिष्ठा धिंनो हिभ्रु
वती स्यधिदेवतम् ॥ अथाधियज्ञं यदेतन्मंडलं तपसेय यु नै
उ सरुक्मोथ युदे तदर्चिर्दीप्यत इदं तत्पुरूषोयुमेवसयो
युष हिरण्मयः पुरुषस्तु देतदे वेतत्रयु उसं स्तुस्ये
होपधते तघरासे वानुस उ स्थामर्दुमु लामतित
देतमुपेतियु एषुतपातितस्माद्दभिं चाऽजियेतपरिहंतु
मनुत्रह्येषतद्दाभुवतीस्य वाधियज्ञं ॥ ८ ॥ अथाध्या
त्मं यदेतन्मंडलं तपतिय श्रैषुरुक्मुरदंतं [illegible] हुमक्ष कू
नेथ [illegible] यदेतदर्चिर्दीप्य ते [illegible] तत्पुष्करपर्णमिदंत
यु [illegible] ष्यो

।।मं०ल०
।।२।।

हृदयमन्नमथयएषएतस्मिन्मंडलेपुरुषोयश्चैषहिरंण्म
यःपुरुषोयमेवसयोयंदक्षिणेक्षन्पुरुषः ।।६।। सएष
एवलोकंपृणा तामेषसर्वोनुरभिसंपद्यते तस्यैतन्मि
थुनंयोयं ‿ सव्येक्षन्पुरुषोर्द्धमुहैतदात्मनोयन्मिथु
नंयदावैसहमिथुनेनाथ सर्वोथकृत्स्नःकृत्स्नता
यैतद्यत्तेद्वेभवतोद्वंद्वंहिमिथुनंप्रजननंतस्माद्द्वेलो
कंपृणेउपधीयेतेतस्माद्द्वाभ्यांद्वाभ्यांचितिंप्रणयं
ति ।।७।। सएषएवेंद्रोयोयंदक्षिणेक्षन्पुरुषोथेयमिंय
पाणी ताभ्यांदेवाएतांविधृतिमकुर्वंनासिकां तस्मा
जायाया अन्नेनाश्नियाद्वीर्यवान्हास्माज्जायतेवीर्य

।।ब्रा०८
।।२।।

वंतमुहस्माजनयतियस्याअन्तेनभ्भाति॥८॥ तदेतद्धेवे
वोब्रतंराजन्यबंधमनुव्याप्तामनुत्तमांगौयंतितस्माद्दु पा
तेषुवीर्येवांजायतेमरतवाकावमसा॥७॥साक्षिप्रद्वयेनै
स्याजनयंतितोहृदय[illegible]काशंप्रसनेसमिथुनीभवतस्तै
यद्वामिथुनस्यांतंगछतोथिहेतद्धुरुषःस्वपि[illegible]तितद्य
थाहवेदंमानुषस्यमिथुनस्यांतंगत्वासंविदइवभवत्ये
वंहैवैतदसंविदइवभवतिदैवंह्येतन्मिथुनंपर
मोह्येषआनंदस्तुस्मादेवंविदुस्यप्योक्षिक्यंहैतेलएवनन
दैवतेमिथुनेनैनमि येगधान्मासमद्धेयतितस्माद्दु

मं॰ ल॰
३॥

ध्रु
हसुप्तं रेवनबोधयेन्नेदेते देवते मिथुनीभवंत्यौ हिन्
सानीति तस्मादु है तत्सुषुप्तुषः श्लेष्मणमिव मुखंभ
वत्येते एव तु देवते रेतः सिंचतस्तस्माद्रेतसरदऽसर्वं
दं संभवति यदिदं किंच ॥२॥ स एष एव मृत्युर्य एष
एतस्मिन्मंडले पुरुषो यश्चायन्दक्षिणेऽक्षन्पुरुषस्त
स्य हैतस्य हृदये पादावतीहतौ तौ हैतदाच्छिद्योत्क्राम
तिसयदोत्क्रामत्यथ हैतत्पुरुषो म्रियते तस्मादु हैत
ति प्रेतमाहुराछेद्यस्येति षउएव प्राण एष हीमाः सर्वाः प्र
जाः प्रणयति तस्यैते प्राणाः स्वा[illegible]मपदात्र्य[illegible]सयथैन
मेते प्राणाः स्वा उपियंति तस्मात्स्वाप्ययः स्वाप्ययो ह

स्त॰ ग
[illegible]

वेत्तऽत्थम इत्याचक्षते परोक्षं परोक्षकामा हि देवाः॥१०॥
सए तेःस प्रज्ञानके स्वचन वेदन मनसा संकल्पयति र न
वाचान्न स्परुसं विजानाति न प्राणेन गंधं विजानाति
न चुक्षुषा पश्यंति न श्रोत्रेण श४ णोत्येत ऽह्येते तदुपि
ताभुवंति सुए बरुकः सन्त्रजासु बहुधा व्योविष्टस्त
स्मादेका सत्ती लोके एणासु चैमा [illegible] नमनुविभेवस

१ थ यदेक एव तस्मादेका॥११॥ तदाहुः कोमस्युर्बहवा रे
रसेक श्च्यवहव श्चेति हि रूपाघरहा [illegible] तेनातेदं
हसावमुत्र तेनैको थ युदिदं प्रजासु बहुधा व्याविष्ट

मै॰ उ॰
५७

सेनो बहुवः ॥१२॥ तद्दा [illegible] यां [illegible] दूरावैं दु संति केच
हूरे चेन्नहृदयाद्यदसायुमिहाल्प संतेनांतिके थयद
साव मुत्र तेनो हरे ॥१३॥ तदेषश्लोको भवस्तुन्ने भासू ति
प्रश्रितो रसानां संक्षरे मृतं इति पुरे तन्मंडलं तपोत
तदन्नमथ य एष एतस्मिन्मंडले पुरुषः सोऽसा सएत
स्मिन्नन्ने प्रश्रितो भाती त्यधिदैवतं ॥१४॥ अथाध्यात्मं
मिदमेव शरीरमन्नमध्यायं दक्षिणेऽक्षन्पुरुषः सो
ऽसा सएतस्मिन्नंन्ने प्रश्रितो भाति ॥१५॥ तमेतमग्नि
धरस्य [illegible] र्यव उपासते यजुरित्येष हीदं सर्वं युनक्ति स॰ ॥१॥

।तिंघ्रेद्रोगाएतस्मिन्हीद७रूर्वं२समानमुक्थमिति
वसे चापबहिद२सर्वमुथापयतियावुरितियानुवि
दएतेनह्रिद२सर्वंयतंविषमितिसर्पाःसंपेइतिसर्प
विद३उमितिदेवारेवितिमनुष्यामायस्यसुराःस्वधेतिपि
+२ तरोदेवजनैतिदेवजनोविद्वोरूपमितिगंधवीगंधइ
प्सरसस्तयधायथोपासतेतदेवभवतितद्धैयानभ
यावतितस्मादेनमेवंविसैवैरवैतैरूपास्तितसर्व
३हैतद्भवतिसर्व३हैनमेतद्भूत्वावति॥१॥सएषत्रीषु
कोभिर्ऋग्गेकायजुरेकासामैकातद्यांकांचात्रओपद

७०॥
र॥

यातेऋक्मंडलंतस्याआयतनमथयायजुषापुरुषएवंतत्त
स्याआयतनमथयायजुषापुरुषएवंतस्याआयतनमथया
ऽसाम्नाउद्गरपर्णमेवंतस्याअतिनमेवंत्रीछकस्तेवाएतेउ
नेएषयरक्मएतत्र्युपुष्टरपर्णीमेनंउरुवषपीतउभेऋक्ष
मयजुरुपीतएवंस्वैछकः॥१७॥सएषएवमृस्ययैतघ्ता
स्मिन्मंडलेपुरुषोयश्चायंदक्षिणोक्षन्नुरुषःसएषएवाव
दआत्माभवतिसयएवंविदस्माल्लोकात्प्रैसथैतमेवा
त्मानमभिसंभवतिसोम्रितोभवम्रत्युर्हस्यात्मानव
तिभव॥छ॥नेववाइदमग्रेसदासीन्नेवसदासीत्॥ ॥छ॥ ॥ र ७॥
इतिमंडलब्राह्मणंसंपूर्णम्॥छ॥ ॐनमस्त॥

```
[OrderDescription]
,CREATED=06.01.20 12:01
,TRANSFERRED=2020/01/06 at 12:50:15
,PAGES=428
,TYPE=STD
,NAME=S0002453
,Book Name=M-2601-KAVY SANHITA
,ORDER_TEXT=
,[PAGELIST]
,FILE1=00000001.TIF
,FILE2=00000002.TIF
,FILE3=00000003.TIF
,FILE4=00000004.TIF
,FILE5=00000005.TIF
,FILE6=00000006.TIF
```

```
FILE7=00000007.TIF
,FILE8=00000008.TIF
,FILE9=00000009.TIF
,FILE10=00000010.TIF
,FILE11=00000011.TIF
,FILE12=00000012.TIF
,FILE13=00000013.TIF
,FILE14=00000014.TIF
,FILE15=00000015.TIF
,FILE16=00000016.TIF
,FILE17=00000017.TIF
,FILE18=00000018.TIF
,FILE19=00000019.TIF
,FILE20=00000020.TIF
,FILE21=00000021.TIF
```

```
FILE22=00000022.TIF
,FILE23=00000023.TIF
,FILE24=00000024.TIF
,FILE25=00000025.TIF
,FILE26=00000026.TIF
,FILE27=00000027.TIF
,FILE28=00000028.TIF
,FILE29=00000029.TIF
,FILE30=00000030.TIF
,FILE31=00000031.TIF
,FILE32=00000032.TIF
,FILE33=00000033.TIF
,FILE34=00000034.TIF
,FILE35=00000035.TIF
,FILE36=00000036.TIF
```

```
FILE37=00000037.TIF
,FILE38=00000038.TIF
,FILE39=00000039.TIF
,FILE40=00000040.TIF
,FILE41=00000041.TIF
,FILE42=00000042.TIF
,FILE43=00000043.TIF
,FILE44=00000044.TIF
,FILE45=00000045.TIF
,FILE46=00000046.TIF
,FILE47=00000047.TIF
,FILE48=00000048.TIF
,FILE49=00000049.TIF
,FILE50=00000050.TIF
,FILE51=00000051.TIF
```

```
FILE52=00000052.TIF
,FILE53=00000053.TIF
,FILE54=00000054.TIF
,FILE55=00000055.TIF
,FILE56=00000056.TIF
,FILE57=00000057.TIF
,FILE58=00000058.TIF
,FILE59=00000059.TIF
,FILE60=00000060.TIF
,FILE61=00000061.TIF
,FILE62=00000062.TIF
,FILE63=00000063.TIF
,FILE64=00000064.TIF
,FILE65=00000065.TIF
,FILE66=00000066.TIF
```

```
FILE67=00000067.TIF
,FILE68=00000068.TIF
,FILE69=00000069.TIF
,FILE70=00000070.TIF
,FILE71=00000071.TIF
,FILE72=00000072.TIF
,FILE73=00000073.TIF
,FILE74=00000074.TIF
,FILE75=00000075.TIF
,FILE76=00000076.TIF
,FILE77=00000077.TIF
,FILE78=00000078.TIF
,FILE79=00000079.TIF
,FILE80=00000080.TIF
,FILE81=00000081.TIF
```

```
FILE82=00000082.TIF
,FILE83=00000083.TIF
,FILE84=00000084.TIF
,FILE85=00000085.TIF
,FILE86=00000086.TIF
,FILE87=00000087.TIF
,FILE88=00000088.TIF
,FILE89=00000089.TIF
,FILE90=00000090.TIF
,FILE91=00000091.TIF
,FILE92=00000092.TIF
,FILE93=00000093.TIF
,FILE94=00000094.TIF
,FILE95=00000095.TIF
,FILE96=00000096.TIF
```

```
FILE97=00000097.TIF
,FILE98=00000098.TIF
,FILE99=00000099.TIF
,FILE100=00000100.TIF
,FILE101=00000101.TIF
,FILE102=00000102.TIF
,FILE103=00000103.TIF
,FILE104=00000104.TIF
,FILE105=00000105.TIF
,FILE106=00000106.TIF
,FILE107=00000107.TIF
,FILE108=00000108.TIF
,FILE109=00000109.TIF
,FILE110=00000110.TIF
,FILE111=00000111.TIF
```

```
FILE112=00000112.TIF
,FILE113=00000113.TIF
,FILE114=00000114.TIF
,FILE115=00000115.TIF
,FILE116=00000116.TIF
,FILE117=00000117.TIF
,FILE118=00000118.TIF
,FILE119=00000119.TIF
,FILE120=00000120.TIF
,FILE121=00000121.TIF
,FILE122=00000122.TIF
,FILE123=00000123.TIF
,FILE124=00000124.TIF
,FILE125=00000125.TIF
,FILE126=00000126.TIF
```

```
FILE127=00000127.TIF
,FILE128=00000128.TIF
,FILE129=00000129.TIF
,FILE130=00000130.TIF
,FILE131=00000131.TIF
,FILE132=00000132.TIF
,FILE133=00000133.TIF
,FILE134=00000134.TIF
,FILE135=00000135.TIF
,FILE136=00000136.TIF
,FILE137=00000137.TIF
,FILE138=00000138.TIF
,FILE139=00000139.TIF
,FILE140=00000140.TIF
,FILE141=00000141.TIF
```

```
FILE142=00000142.TIF
,FILE143=00000143.TIF
,FILE144=00000144.TIF
,FILE145=00000145.TIF
,FILE146=00000146.TIF
,FILE147=00000147.TIF
,FILE148=00000148.TIF
,FILE149=00000149.TIF
,FILE150=00000150.TIF
,FILE151=00000151.TIF
,FILE152=00000152.TIF
,FILE153=00000153.TIF
,FILE154=00000154.TIF
,FILE155=00000155.TIF
,FILE156=00000156.TIF
```

```
FILE157=00000157.TIF
,FILE158=00000158.TIF
,FILE159=00000159.TIF
,FILE160=00000160.TIF
,FILE161=00000161.TIF
,FILE162=00000162.TIF
,FILE163=00000163.TIF
,FILE164=00000164.TIF
,FILE165=00000165.TIF
,FILE166=00000166.TIF
,FILE167=00000167.TIF
,FILE168=00000168.TIF
,FILE169=00000169.TIF
,FILE170=00000170.TIF
,FILE171=00000171.TIF
```

```
FILE172=00000172.TIF
,FILE173=00000173.TIF
,FILE174=00000174.TIF
,FILE175=00000175.TIF
,FILE176=00000176.TIF
,FILE177=00000177.TIF
,FILE178=00000178.TIF
,FILE179=00000179.TIF
,FILE180=00000180.TIF
,FILE181=00000181.TIF
,FILE182=00000182.TIF
,FILE183=00000183.TIF
,FILE184=00000184.TIF
,FILE185=00000185.TIF
,FILE186=00000186.TIF
```

```
FILE187=00000187.TIF
,FILE188=00000188.TIF
,FILE189=00000189.TIF
,FILE190=00000190.TIF
,FILE191=00000191.TIF
,FILE192=00000192.TIF
,FILE193=00000193.TIF
,FILE194=00000194.TIF
,FILE195=00000195.TIF
,FILE196=00000196.TIF
,FILE197=00000197.TIF
,FILE198=00000198.TIF
,FILE199=00000199.TIF
,FILE200=00000200.TIF
,FILE201=00000201.TIF
```

```
FILE202=00000202.TIF
,FILE203=00000203.TIF
,FILE204=00000204.TIF
,FILE205=00000205.TIF
,FILE206=00000206.TIF
,FILE207=00000207.TIF
,FILE208=00000208.TIF
,FILE209=00000209.TIF
,FILE210=00000210.TIF
,FILE211=00000211.TIF
,FILE212=00000212.TIF
,FILE213=00000213.TIF
,FILE214=00000214.TIF
,FILE215=00000215.TIF
,FILE216=00000216.TIF
```

```
FILE217=00000217.TIF
,FILE218=00000218.TIF
,FILE219=00000219.TIF
,FILE220=00000220.TIF
,FILE221=00000221.TIF
,FILE222=00000222.TIF
,FILE223=00000223.TIF
,FILE224=00000224.TIF
,FILE225=00000225.TIF
,FILE226=00000226.TIF
,FILE227=00000227.TIF
,FILE228=00000228.TIF
,FILE229=00000229.TIF
,FILE230=00000230.TIF
,FILE231=00000231.TIF
```

```
FILE232=00000232.TIF
,FILE233=00000233.TIF
,FILE234=00000234.TIF
,FILE235=00000235.TIF
,FILE236=00000236.TIF
,FILE237=00000237.TIF
,FILE238=00000238.TIF
,FILE239=00000239.TIF
,FILE240=00000240.TIF
,FILE241=00000241.TIF
,FILE242=00000242.TIF
,FILE243=00000243.TIF
,FILE244=00000244.TIF
,FILE245=00000245.TIF
,FILE246=00000246.TIF
```

```
FILE247=00000247.TIF
,FILE248=00000248.TIF
,FILE249=00000249.TIF
,FILE250=00000250.TIF
,FILE251=00000251.TIF
,FILE252=00000252.TIF
,FILE253=00000253.TIF
,FILE254=00000254.TIF
,FILE255=00000255.TIF
,FILE256=00000256.TIF
,FILE257=00000257.TIF
,FILE258=00000258.TIF
,FILE259=00000259.TIF
,FILE260=00000260.TIF
,FILE261=00000261.TIF
```

```
FILE262=00000262.TIF
,FILE263=00000263.TIF
,FILE264=00000264.TIF
,FILE265=00000265.TIF
,FILE266=00000266.TIF
,FILE267=00000267.TIF
,FILE268=00000268.TIF
,FILE269=00000269.TIF
,FILE270=00000270.TIF
,FILE271=00000271.TIF
,FILE272=00000272.TIF
,FILE273=00000273.TIF
,FILE274=00000274.TIF
,FILE275=00000275.TIF
,FILE276=00000276.TIF
```

```
FILE277=00000277.TIF
,FILE278=00000278.TIF
,FILE279=00000279.TIF
,FILE280=00000280.TIF
,FILE281=00000281.TIF
,FILE282=00000282.TIF
,FILE283=00000283.TIF
,FILE284=00000284.TIF
,FILE285=00000285.TIF
,FILE286=00000286.TIF
,FILE287=00000287.TIF
,FILE288=00000288.TIF
,FILE289=00000289.TIF
,FILE290=00000290.TIF
,FILE291=00000291.TIF
```

```
FILE292=00000292.TIF
,FILE293=00000293.TIF
,FILE294=00000294.TIF
,FILE295=00000295.TIF
,FILE296=00000296.TIF
,FILE297=00000297.TIF
,FILE298=00000298.TIF
,FILE299=00000299.TIF
,FILE300=00000300.TIF
,FILE301=00000301.TIF
,FILE302=00000302.TIF
,FILE303=00000303.TIF
,FILE304=00000304.TIF
,FILE305=00000305.TIF
,FILE306=00000306.TIF
```

```
FILE307=00000307.TIF
,FILE308=00000308.TIF
,FILE309=00000309.TIF
,FILE310=00000310.TIF
,FILE311=00000311.TIF
,FILE312=00000312.TIF
,FILE313=00000313.TIF
,FILE314=00000314.TIF
,FILE315=00000315.TIF
,FILE316=00000316.TIF
,FILE317=00000317.TIF
,FILE318=00000318.TIF
,FILE319=00000319.TIF
,FILE320=00000320.TIF
,FILE321=00000321.TIF
```

```
FILE322=00000322.TIF
,FILE323=00000323.TIF
,FILE324=00000324.TIF
,FILE325=00000325.TIF
,FILE326=00000326.TIF
,FILE327=00000327.TIF
,FILE328=00000328.TIF
,FILE329=00000329.TIF
,FILE330=00000330.TIF
,FILE331=00000331.TIF
,FILE332=00000332.TIF
,FILE333=00000333.TIF
,FILE334=00000334.TIF
,FILE335=00000335.TIF
,FILE336=00000336.TIF
```

```
FILE337=00000337.TIF
,FILE338=00000338.TIF
,FILE339=00000339.TIF
,FILE340=00000340.TIF
,FILE341=00000341.TIF
,FILE342=00000342.TIF
,FILE343=00000343.TIF
,FILE344=00000344.TIF
,FILE345=00000345.TIF
,FILE346=00000346.TIF
,FILE347=00000347.TIF
,FILE348=00000348.TIF
,FILE349=00000349.TIF
,FILE350=00000350.TIF
,FILE351=00000351.TIF
```

```
FILE352=00000352.TIF
,FILE353=00000353.TIF
,FILE354=00000354.TIF
,FILE355=00000355.TIF
,FILE356=00000356.TIF
,FILE357=00000357.TIF
,FILE358=00000358.TIF
,FILE359=00000359.TIF
,FILE360=00000360.TIF
,FILE361=00000361.TIF
,FILE362=00000362.TIF
,FILE363=00000363.TIF
,FILE364=00000364.TIF
,FILE365=00000365.TIF
,FILE366=00000366.TIF
```

```
FILE367=00000367.TIF
,FILE368=00000368.TIF
,FILE369=00000369.TIF
,FILE370=00000370.TIF
,FILE371=00000371.TIF
,FILE372=00000372.TIF
,FILE373=00000373.TIF
,FILE374=00000374.TIF
,FILE375=00000375.TIF
,FILE376=00000376.TIF
,FILE377=00000377.TIF
,FILE378=00000378.TIF
,FILE379=00000379.TIF
,FILE380=00000380.TIF
,FILE381=00000381.TIF
```

```
FILE382=00000382.TIF
,FILE383=00000383.TIF
,FILE384=00000384.TIF
,FILE385=00000385.TIF
,FILE386=00000386.TIF
,FILE387=00000387.TIF
,FILE388=00000388.TIF
,FILE389=00000389.TIF
,FILE390=00000390.TIF
,FILE391=00000391.TIF
,FILE392=00000392.TIF
,FILE393=00000393.TIF
,FILE394=00000394.TIF
,FILE395=00000395.TIF
,FILE396=00000396.TIF
```

```
FILE397=00000397.TIF
,FILE398=00000398.TIF
,FILE399=00000399.TIF
,FILE400=00000400.TIF
,FILE401=00000401.TIF
,FILE402=00000402.TIF
,FILE403=00000403.TIF
,FILE404=00000404.TIF
,FILE405=00000405.TIF
,FILE406=00000406.TIF
,FILE407=00000407.TIF
,FILE408=00000408.TIF
,FILE409=00000409.TIF
,FILE410=00000410.TIF
,FILE411=00000411.TIF
```

```
FILE412=00000412.TIF
,FILE413=00000413.TIF
,FILE414=00000414.TIF
,FILE415=00000415.TIF
,FILE416=00000416.TIF
,FILE417=00000417.TIF
,FILE418=00000418.TIF
,FILE419=00000419.TIF
,FILE420=00000420.TIF
,FILE421=00000421.TIF
,FILE422=00000422.TIF
,FILE423=00000423.TIF
,FILE424=00000424.TIF
,FILE425=00000425.TIF
,FILE426=00000426.TIF
```

FILE427=00000427.TIF
,FILE428=00000428.TIF
,